

గృహలక్ష్మి

కేసరి రత్న ప్రయము

KESARI KUTEERAM

**INDIAN CHEMISTS
& DRUGGISTS**

EGMORE • MADRAS

కేసరి కుటీరం,

ఆయుర్వేద ఔషధశాల, ఎన్నూరు, మదరాసు..

కవాలక్ష్మి

స్త్రీల ఆరోగ్యసాభాగ్యములను పెంపొందించుట
కేర్పడిన సచిత్రమస పత్రిక

సంపాదకుడు

డాక్టరు. కే. యన్. కేసరి

సంపుటము ౭.]

సెప్టెంబరు 1984

[సంచిక ౭

Printed at Lodhra Press, Egmore, Madras.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఈసవిత్రమాసప్రతిక సాలుచందా రు. 4. అర్ధ సంవత్సరపుచందా రు. 2 అంతకుతక్కువకాలపరిమితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీరు. 0-6-0 అణాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభము చేయవచ్చును. విడికాపీలు వలయువారు వానివిలువ పేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును వీ పీ పద్ధతి వ్యయమాలకము

ప్రకటనరేట్లు

ముఖ్యముగా ప్రీతికందీయవలసినవస్తువులనుగూర్చి ప్రకటించుట కీప్రతికఎంతయు అనువైనది ఉంచబడినరేట్లుఇవి ఒకేతూరికి పూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0 ప్రకటనఛార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లించవలయును. అగ్రసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలములకు కంట్రాక్టుతోసికొనుచో నూటికి 12½ వోసివేత కాలుపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకొనజాలము ప్రత్యేకస్థలములరేట్లకొరకు వ్రాయునది

ఏజెంటు

శ్రీహరికృష్ణయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటింపబడినవి ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంటు కావలయును వివరములకువ్రాయునది

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు ప్రీజనములకు సంబంధించియుండవలయును సంగ్రహముగనుండిన శీఘ్రప్రచురణకు పీలగును కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతోవ్రాయవలయును ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లల పంపిన వాపనుచేయబడును వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తరములు పెంజకుండుటలేస్స విమర్శనార్థము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసములను అందుకొనుచు ఈవజకు వ్రాయుచుండినరీతిని

ఇక కార్డులువ్రాయజాలము రిప్లయికార్డువాసిననే జ్ఞబాబుఈయబడును

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో ఆయామాసములందు వెంటనే మాకు తెల్పబవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ తేదీతరువాత చేరలేదనివ్రాయుచోతిరుగకాపీలుపంపజాలము చిరునామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరని వారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయునది

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుఉండుచో 1-వ తేదీకి 10 దినములుముందుగానే తెలుపవలయును ఇట్లు తెలుపమిని కాపీలు చేరనిచో తిరుగ పంపజాలము

చందాముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారికి ఆయామాసములందు తెలుపబడును ఈనూచన చూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యధారీతిని పోషింప చందాదారులనుప్రార్థింతుము చందాదారులుగనుండ ఇష్టములేనిచో ఆసంగతి వెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారులుగఉండ ఇచ్చుగించమని లేఖాముఖమున తెలుపుటగాని చేయనిచో తరువాతసంచిక వీ పీ గా పంపగలము

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగచేర్చుకొనుమని వ్రాయుఉత్తరములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డర్లు, పోస్టు ఆర్డర్లు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతరమైన యావత్తు ఉత్తరములు డాక్టరు కే యన్ కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎగూత్తరు,మదరాసు అను చిరునామాకేవ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తుల పేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు

TELEPHONE 3723

Ladies Love Style, Fashion, Smartness in DRESS

They get these with
sure satisfaction at

Chellaram's ESTABLISHED 1890
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE **SILK**
PALACE CHELLARAM GIANCHAND

45, RATTAN BAZAAR, MADRAS

స్త్రీలకు మేలైనది కొనుటకు తెలుసును

హరికి రకమును, వెలను తెలుసును

సంసారమునకు ఉడుపులు కావలసి
నప్పుడు, ఎక్కడ, ఏమి, ఎప్పుడు ఖరీదు
చేయవలనని స్త్రీలకు తెలుసును.

అందుకు గాను వారు నేరుగా

చెలారామ్స్
చెలారామ్స్
కెయూఐ చెడ్

సిల్క్ స్టోల్స్ కు

పోవుచున్నారు

వారికి ఇక్కడ హిరాళమైన పట్టు,

నూలు, కింబళి ప్రైములు మంచి

వీర్వరచిన రఖములు చాలా తక్కువ

ధరలుకు దొరుకును

విధమైన చీరలు

ఎల్లప్పుడు యున్నది.

Chellaram's ESTABLISHED 1890
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE **CHELLARAM**
GIANCHAND

45, రటన్ బజారు రోడ్డు,

మద్రాసు.

దక్షిణ ఇండియాలో 44 సంవత్సరముల అనుభవము.

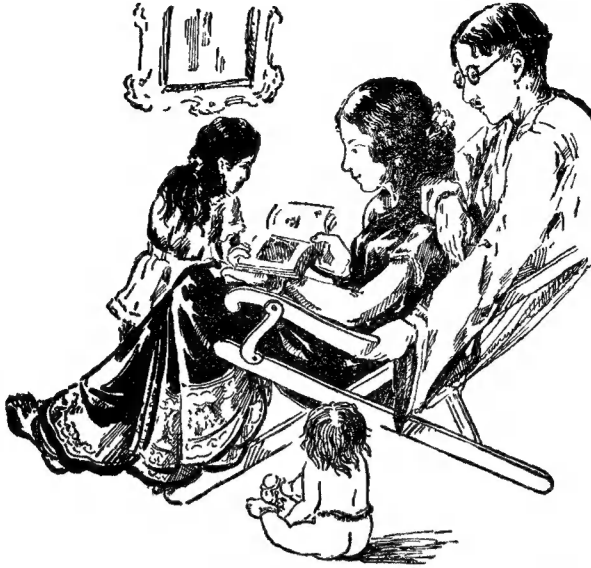
మఱియు 86, వాలాజా రోడ్డు, మాంబూరీ రోడ్డు పోస్టు, మద్రాసు.

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిఫ్రజంటేటివ్ ఆఫీస్.
మచిలీపట్టణము:	పి. సత్యనారాయణగారు, C/o తాడేపల్లి సుబ్బారావు బ్రదర్స్.
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, పెద్దచావిడి, ఆంజనేయులగుడి దగ్గర, 168, సుల్తాన్ బజారు. (మన ప్రాంతపు 1 రూడెస్మానియా రూ 1-3-0 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రీగారు.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు [లిమిటెడ్.
జెమ్ పేడ్ పూర్:	టి.వి. రమణయ్యగారు, C/o ది ఇండియన్ హ్యూమన్ రైట్స్ కంపెనీ,
బరంపురం:	ఎన్. కె. మూర్తి అండ్ సన్స్.
గుంటూరు:	వెల్ కం అండ్ కంపెనీ
సామర్లకోట:	ఆరాధ్యుల మూటయ్యగారు, మర్చంట్లు
పిరాపురం:	ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్ర న్యూస్ పేజెస్.
రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం:	ఎ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్.
మదరాసు:	వై. నారాయణగారు, 364 ఎస్.ఎస్.ఎస్. ఆకుండి వేంకటేశాస్త్రిగారు.
తణుకు:	చండిపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూసుపజంట్లు
బెజవాడ:	ఆంధ్రా ఇన్ డస్ట్రియల్ స్టోర్స్, బకింగ్ హామ్ పేట.
పాలకొల్లు:	లోల్లా వెంకటరావుగారు.
ఒంగోలు:	తాతా జాలయ్య శెట్టిగారు, వర్తకులు.
రంగూను:	వి భగవతిశాస్త్రిగారు, న్యూసుపజంట్లు 244 ఫీర్ వీధి.
చిత్తూరు:	వాటంబాటి. వెంకటరమణయ్య శెట్టిగారు 163 బజారురోడ్డు.
సెక్ండరాబాదు	కె. సుందరరావుగారు Cloth Mills Agent. పొగాకుబజారు.
ఏలూరు:	బి. విశ్వనాథంగారు.
విజయనగరం:	ఇవటూరి సుందరశివరావుగారు.
తిరుపతి:	వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ.
నరసాపురం:	వై. సత్యనారాయణగారు.
కాకినాడ:	పడిమి సూర్యనారాయణగారు.

హిగిన్ బాతమ్ స్టాల్లులవద్ద దొరకును.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

బాలపాపలే దంపతుల పేమబంధము

స్త్రీకి మాతృస్థానము గౌరవప్రదము. ఆమెకు గృహయాజ మాన్యము లభించును ఆత్మానందము కలిగించును. భర్తకు తనయెకల భక్తి ప్రేమ భావములు దినదిన మభివృద్ధిచేయుచు నీని కంటటికిని కారణము?

మా తృప్త్యమే !

మాతృత్వమునకే ప్రతి స్త్రీయును ఆసగొనును ముద్దుబిడ్డను కర కమలములం దివకొని ఆడించు తలంపుస్త్రీకి యెక్కుడు.

స్త్రీకి లభించవలసిన యీ మహోన్నత స్థానమునకు ఆటంకములను కల్పించు గర్భాశయ రోగములను దూరముచేయవలయును. ఇందులకు లోద్ర సేవనమే రాజమార్గము.

లోద్ర

వనితల ఋతుహోషాది రోగములకు వజ్రాయుధము.

లోద్ర యెల్ల డలదొరకును.

కెసరీకుటీరం, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

WHAT LODHRA IS AND WHAT IT IS FOR

లోధ్ర

ఋతుదోషాది
జనిత రోగములకు
వజ్రాయుధము.

గర్భాశయదోషజనితవ్యాధులగు మట్టు
కుట్టు, క్రమముతప్పి ఋతువగుట, ఋతు
సావము జాస్తి తక్కువ లగుట, స్రావము
అనేకరంగులతో వెడలుట, నూతికగడ్డ,
గర్భాశయమున విషప్రణములుకలుగుట,
మంట, వాపు మొదలగువాటిని పోగొట్టును
చిరకాలముగ బహిష్టు నిలిచినవారికి క్రమ

12 బౌ. రు 3.

6 బౌ రు 1—10 అణాలు

లోధ్ర యెల్లెడిలనుదొరకును.

కేరళకుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

ఈ ఔషధ
రాజము సుప్రసిద్ధవన
ఓషధులచే తయారు
చేయబడినది. గడచిన
ముప్పదిలియిదు సంవ
త్సరములనుండి హిం
దూదేశమునందే గాక
పరిదేశములయందు
గూడవాడబడి ప్రసిద్ధి
గాంచినదివ్యాధము
ఈలోధ్రను వాడిన
వారు యిది వనితలకు
వరప్రసాద మనిన్ని,
రసాయనములకురాణి
యనిన్ని, స్త్రీలపాలిటి
కల్పవృక్షమనిన్ని,
కొంగుబంగారమనిన్ని
మరియు ననేకవిధము
లుగ స్తోత్రమును
చేయుచుండుట యెల్ల
రకు తెలిసిన విష
యమైయున్నది.

ముగ బహిష్టుగునటుల చేయుటలో అసమా
నశక్తి కలిగినది. సంతానములేక తపించు
చుండు వారీమణులకు పుత్రపుత్రికా భిక్ష
నుపెట్టి వారిని సంతోషపాగరమున ముంచు
చున్నది

చీకటింటిని ప్రకాశింపజేయు ఈ దివ్య
వ్యోతిమహిమను యెల్లరు గుర్తెరుగుదురు
గాక!

పతానుల బలపరా క్రమము

కాశ్మీరపురిళ మీకు కావలయును

మానవులందరును బలిష్ఠముగను దార్ఢ్యము గను జన్మింపరు. కాని శరీరమునుపట్టి వీడించే నిస్సత్తువను నిర్మూలించి నిగనిగలాడు దేహముతో నిండు ఉత్సాహముతో అవయవముల పుష్టితో హాయిగానుండు టవసరము అది మానవుని జన్మహక్కు అందులకై ప్రతి ప్రాణియు ప్రయత్నింపవలయును.

దేహమందు రక్తము నిష్కళంకమగు ఉష్ణ రక్తము ప్రవహించునో దేహమునకు ఆరోగ్యము, ప్రాణికి ఆనందము, జీవితముయెడల ఉత్సాహము ఉండగలదు. జీవాధారమగు ఉష్ణ రక్తమును వృద్ధిచేయుటకు సాధనము అమృతకంటే వేరులేదని చెప్పకతప్పదు. శుష్కించిపోయిన మానవుని మస్మధునిగ చేయును. పిరికివానిని పరాక్రమునిగ మార్చును. మందబుద్ధిని బుద్ధిమంతుని చేయును.

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

రక్తహీనత, మలబద్ధము, అజీర్ణము, కీళ్ళ నొప్పులు, సోమరితనము, మేహప్రణయలు, ముఖసంకటములు, నిస్సత్తువ, కడుపులో మంట మొదలగు వ్యాధులను నివారించి శరీరమునకు కాంతిని, ముఖమునకు తేజస్సును ఇచ్చును. ఈ మేల్తన యౌషధమువలన నెందరో ఆరోగ్యపంతులైనారు

12 ఔ. రు 3. 6 ఔ. రు 1—10 లు

అమృత యెల్లడల దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మరు, మద్రాసు.

జీవచ్ఛవములను చేయు ఆ పిశాచి!

జ్వరము—మానవుల శ క్తిని, జీవనమును పీల్చివేయును. కనుక జ్వరము మిమ్ము ఆవహించినదనగానే దానిని పారద్రోలవలయును. అట్లుచేయుచో మి మ్మాపిశాచి జీర్ణించి పిప్పి చేయదు. జ్వరమువచ్చినదనగానే అర్కను ప్రయోగించుడు.

అర్క

సర్వ జ్వర నివారిణి

ఆహార, విహారములు భేద దోషములు వలన అన్నాశయమునందు క్రిమికూటముచేరి పలువిధములైన జ్వరములు సంభవించుచున్నవి. వాతజ్వరము, పిత్తజ్వరము, కఫజ్వరము, సన్నిపాతజ్వరము, మరియుతర విషమజ్వరములు, కడుపులో ప్లిహమును జ్వరగడ్డను, అర్కముదుర్చును. ఈ ఔషధమును వసివిడ్డలగునాడ యివ్వవచ్చును.

6 ఔ రు 2-8

3 ఔ 1-8

1 ఔ 8 అణాలు.

అర్క యెల్లెడల దొరకును.

కేసరి కుటీరం,
నగూరు, మదరాసు.

మా ధ వి

ఇది పుష్పసారములతో నిండియుండు ఒక నాజూకైన మంచువంటి పరిమళపదార్థము. ఈ మంచును కొద్దిగ వ్రేలితో తీసుకొని ముఖమునకు లేపనమును చేసికొనిన వెంటనే అది చర్మములో మాయమై ముఖమునకు కళ, కాంతి నిచ్చును. ముఖము స్ఫటికమువలె నిర్మల మగును. ముఖమున లేచు సోబి, మచ్చలు, మొటి మలు మొదలగువానిని మాన్పును. మరియు దీనిని ముఖమునకు పట్టించుకొనిన వెంటనే ముఖము చల్లగ నుండి మంచు రాచుకొనినట్లేయుండును.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

మా ల త్రి

ఇది బొదంపప్పుపాలనుండి తయారుచేయబడిన యొక శ్రేష్ఠ సువాసనగల నవనీతమువంటిది. దీనిని స్త్రీపురుషులు తలదువ్వకొనుటకు ముందుకొద్దిగ రాచుకొని దువ్వకొనిన, వెంట్రుకలు రేగక పట్టుకుచ్చువలె మినమినలాడుచుండును. మెదడు చల్లవడి సుఖముగ నిద్ర వచ్చును. ఇందు ముఖ్యముగ మాలతీపుష్పముల అత్తరు చేరియున్నది ఈయత్తరు సొగసునకు సొంపునకు సుఖమైన సువాసనకు పేరు గాంచినది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు

కేసరి కుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

మ ల్లి క

ఇది ముద్దుబిడ్డలకు మరిపమైన లేపము. ఇది మైసూరు చందన అత్తరుతోను మల్లెమొగ్గల సారముతోను తయారుచేయబడిన నవీనవనీతము. శిశువులకు దీనిని ప్రతిదినము స్నానానంతరము కొద్దిగ శరీరమునకు రాచుచుండిన చర్మము మృదువై బంగారురంగునిచ్చి చర్మవ్యాధుల రాకుండచేయును. ఈ లేపమువలన బిడ్డలు రబ్బరుచెడ్లవలె తేరుదురు ఇందు కాశ్మీరపు కేసరి పునుగుకూడ చేరియున్నది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు

కుంతలకాంతి తెలం

సువాసన తలనూనె స్త్రీపురుషులు తలదువ్వుకొనుటకు ఇది మంచి సువాసనతైలము. దీనిలో పరదేశపు అత్తరులకు కలుపక స్వదేశ పుష్పములతో తయారైన అత్తరులతోనే తయారుచేయబడినది. పరదేశపు అత్తరు బొగ్గు తారులోనుంచి తీయుదురు. స్వదేశపు అత్తరుల హిందూదేశపు మల్లె, జాజి, గేదంగి, మాలతీ, మాధవీ మొదలగు పుష్పములలోనుంచి తయారు చేయుదురు.

బుడ్డి 1-కి 12 అణాలు.

కేసరి పోమేడ్

దీనిని తలదువ్వుకొనుటకు ముందు కేశములకు కొద్దిగ రాచుకొనిన వెంట్రుకలు రేగక మిసమిసలాడుచుండును. ఇందు పేరుగాంచిన అత్తరులు చేరియున్నవి.

బుడ్డి 1-కి 3 అణాలు.

సౌందర్యవర్ధకములగు నవనీతములకొఱకు

సిం హ మ మ ర్క గలవానినే

తప్పక కొనుడు.

కేసరి కుటీరం, ఎగూరు, మద్రాసు.

తిరువనంతపురము, హనుబిళ్లేత్రములయందు
అఖిలభారత వస్తుప్రదర్శనములలో
ప్రథమతరగతి బంగారుపతకములనుపొందిన

కే స రి

డెంటల్ క్రిమ్

అను

సాక్షి

సాక్షి

మృదు మధుర పరిమళ మిళితము.

ఎల్లరు ఒకవారు రుచిమాడవలయును. దంతములను
ముత్యములవలె చేయుటయేగాక పంటిజబ్బుల నన్నిటిని నివారించును,
భారతదేశమున భారతీయునిచే భారతీయులకొరకు తయారుచేయబడినది.

అన్ని పావులలో దొరకును.

అణాలు 8 మాత్రమే.

కే స రి కు టీ రం,

ఎగూరు, మదరాసు.

శ్రీమతి కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారిచే రచియింపబడిన పుస్తకములు

— 0. —

1. వసుమతి:—సాంఘికసాంసారికానర్థములను వివరించు నీతిబోధకమగు చక్కని సాంఘిక నవల, పాఠశాల పఠనీయగ్రంథముగా అప్రూవు చేయబడినది ... వెల ■ 12 ■
2. బాలనీతి కథావళి:—నీతిబోధకములగు ఇరువది కథల సంపుటి దొరతనమువారిచే పఠనీయ గ్రంథముగా అప్రూవ్ చేయబడినది ... .. వెల 0 10 0
3. విశ్వామిత్ర మహర్షి:—ఈ మహర్షియొక్క అద్భుతచరిత్ర మిందు ప్రాథభాషలో వర్ణింప బడినది ... .. వెల ■ ■ 0
4. ద్రౌపదీ వస్తుసంరక్షణము.—(ద్విపద) పాటవలె పాడనగును. వెల 0 ■ 0
5. సత్యాద్రౌపదీ సంవాదము:—(ద్విపద) పాటవలె పాడనగును. వెల ■ 2 0
6. జ్యోతి:—ఆరోగ్యనాటకము. పాల్కు డిపార్టుమెంటువారిచే ఆమోదింపబడినది. వెల 0 4 0
7. పెన్నను పుచ్చుకున్ననాటి రాత్రి:—అనేకమంది విద్యాధికులచే ప్రశంసింపబడిన చక్కని కథ. గృహలక్ష్మీనుండి పునర్ముద్రింపబడినది. ... .. వెల ■ 1 0
8. శారదలేఖలు:— ... .. వెల 1 0 0

ఈ పుస్తకములన్నియు నొకేమాత్రం తెచ్చించుకొనువారికి 3 రూపాయలకే యివ్వబడును. పోస్టు కడ్చులు ప్రత్యేకము.

ఈ గ్రంథములు పలయువారు .

శ్రీమతి కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు,

బాపట్ల, గుంటూరు జిల్లా.

అని వ్రాయవలయును.

కే ర ల

చందన సబ్బు

వేసవికాలములో నుపయోగించుటకు

మిగుల రమ్యమైనది

మిక్కిలి చలువచేయును

శ్రమమును తొలగించును.

ప్రతి నగరమునను

వలకు దొరకును.

శిశు రక్షణ

దేశీయ వైద్యురాలును, కాన్పులు జేయుటయందును, చంటి బిడ్డలకు, స్త్రీలకు చికిత్సజేయుటయందును, అనుభవముగల శ్రీమతి టి. వరలక్ష్మమ్మ గారిచే వ్రాయబడినది. ప్రతి గృహము నందుండదగినది. ప్రతిస్త్రీ చదవదగినది. డాక్టర్లు పెక్కండ్రు పుస్తకమును గురించి సదభిప్రాయ మొసగియున్నారు

వెల ౦-౧-౨౦

వలయువారు గ్రంథకర్త,

కాచగూడెము, హైద్రాబాదు (నిజాం)

అని వ్రాయవలెను.

పి. కోదండరాంపిళ్లై

పి. కోదండరాంపిళ్లై

(లేటు పి. యస్. పొన్నస్వామిపిళ్లైవారి కుమారులు)

1854-వ సంవత్సరమున స్థాపితము.

ఉత్తమతరగతి కర్రసామగ్రుల నిర్మాతలు

(పి. యస్. పొన్నస్వామిపిళ్లై భవనములు)

మీ భవనమును అలంకరించుటకును

దానిని ఆకర్షణీయముగ చేయుటకును మీకు

కర్రసామగ్రులు కావలయును.

త్వరగాచేసియిత్తుము. సమ్మకమైన పనితనము.

కర్రసామగ్రులను కొనుటకుపూర్వము మాతో సంప్రదింపుడు.

పురాతనమైన, ప్రఖ్యాతిగల కంపెనీ.

39 & 44, ఎస్పి నేడ్ వెస్టు; మదరాసు.

శ్రీమత్కన్య కా విజయము

ఉత్తమ యక్షగాన ప్రబంధము. పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు రచించినది

వలయువారు నాలుగజాల బిళ్లలు

“గృహలక్ష్మీ కార్యాలయం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు”కు పంపునది.

ప్రతి గృహలక్ష్మియు

సంతోషమతో మాయూర్క

మార్క
మిస్కి

ఇంగుప

నే ఎల్లప్పుడును యువయోగించుచున్నారు.

వాసనలోను, పరిమళములోను, కారములోను, యీ
మా “జే” మార్కు మిస్కి యింగువకు సాటిలేదు. అనేక
యోగ్యతావృత్తములు, బంగారు పతకములు పొందియున్నది.

1 రతి 1-10-0. ½ రతి 0-13-6. ¼ రతి 0-7-0. 1 శేరు 1-0-0.

గోపాల్ జీ & కంపెనీ,

208, గోవిందప్పనాయక వీధి, మద్రాసు.

హెడ్ ఆఫీసు బొంబాయి

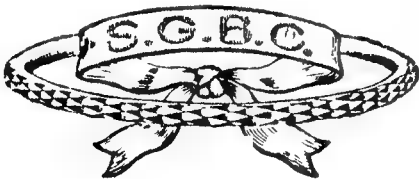
బ్రాంచి ఆఫీసులు కుంబకోణం, మధుర

సయింటిఫిక్

బంగారు ఆభరణములు

హైకోర్టుజడ్జీలు, ప్రభుత్వమంత్రులు, కాంగ్రెసు
ప్రెసిడెంట్లు, కాననసభ్యులు మొదలగు గొప్పవారిచే
ప్రశంసింపబడి, ఈ కంపెనీ గవర్నమెంటులో
రిజిస్టరు చేయబడినది

పూర్తి కేటలాగు ఉచితము

ది సైంటిఫిక్

గోల్డ్ బాంగిల్లు కంపెనీ లిమిటెడ్

బ్రాంచి:—104 చెనాబజారురోడ్డు,
హెడ్డాఫీసు 48, బైరాగిమరం వీధి,

మద్రాసు.

రామప్రియ

గంధకర్త ‘కోటీశుతనయ’ను వ్రాసిన

తాత. కృష్ణమూర్తి బిష్, యల్.టి

ఇది సులభమైన వ్యవహారికభాషలో వ్రాయ
బడిన స్వతంత్ర కల్పనాకథల పుస్తకము డాక్టర్
బుర్రా శేషగిరిరావు (ఎం ఏ, పి.హెచ్ డి) గారి
పీరిక కలది. క్రాస్ పైజ. వెల 12 అణాలు

స్ట్రీటు పోస్టుఫర్ము ఉచితము

“ ఈ మనోహరగ్రంథము భాషాసతి కొక
మండనమనుట నిక్కువము.” —గృహలక్ష్మి.

“ హాస్యరసగర్భితము.” —వినోదిన

“ ..కథలు మిక్కిలి ముచ్చటలూరుచు
న్నవి.” —భారతి.

“ కథలలోన హద్దుమీరని స్వేచ్ఛయొక్క
ఛాయలు చిత్రింపబడినవి.” —అనందబోధిని

చిరునామా —

తాత కృష్ణమూర్తి, భద్రాచలం.

వచ్చుచున్నది !

వేల్ పి క్చ రున్స వారి

వచ్చుచున్నది !!

నీ తా క ల్యా ణ ము

త్వరలో ప్రదర్శింపబడ నున్నది.

శివధనుర్భంగ మొనర్చి

నీతాకరగ్రహణ

మొనర్చిన

శ్రీరాముని దర్శింపుడు !

పతితపావనుడగు

అహల్యశాప

వి మో చ కు ని

క ను లా ర గాంచి

తరింపుడు !!

అందమగు సీనులు !

ఆకర్షకమగు అభినయము !!

సాటి లేని సంగీతము!!!

ముప్పిరిగొన్న యీటాకీని తప్పక దర్శింపుడు.

ఎదురు చూడుడు !

విషయ సూచిక

1. అసెంబ్లీయెన్ని కలు	...	517
2. వరలక్ష్మీ ప్రార్థన—శ్రీమతి దుగ్గిరాల దమయంతీదేవిగారు	...	520
3. మాతృవందనము—శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులుగారు	...	521
4. దాహిత్రుడు—పౌత్రుడు—జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు ఎం.ఎ. ...	...	522
5. భ్రాతృభక్తి—శ్రీమతి మూలసీపాల పార్వతిగారు	...	524
6. కవివాక్పిథి—భ॥ పట్టాభిరామయ్యగారు, ఎం.ఎ.ఎల్.టి.	..	525
7. 'లోకము గ్రుడ్డిది'—కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు	...	532
8. 'నీతమ్మగోస'—గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు, బి.ఎ., ...	...	533
9. ప్రేమదేవి—పోలుకొండ భద్రయ్యగారు	...	536
10. రూపాయ్ !!—పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు	...	537
11. సంస్కరణవివాహములు—శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుతమ్మగారు...	...	538
12. జాబిల్లిసకియ—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు	...	543
13. శరణాగతి—అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు	...	544
14. విడాకులు—శ్రీమతి నెమిలి చంద్రమతిగారు	...	545
15. భేదా భేదములు—శ్రీమతి విద్వాన్ కంచనపల్లి కనకాంబగారు	...	546
16. స్త్రీవిద్య—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఎం.ఎ., బి.యల్.	...	547
17. ఆవల్లికేగతి యగుపడునొక్కొ?—వాడపల్లి గంగాధరశాస్త్రిగారు	...	549
18. సీనిరీక్షణ—రావు వెంకట రంగనాయకులుగారు	...	550
19. అటాకారీదండ్లు—రాయసం వెంకటశివుడుగారు	...	551
20. భ్రమ—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	...	552
21. వేలాంగణ్ణియత్సవము—శ్రీమతి హవాయి కావేరిబాయిగారు	...	553
22. శిశువాత్సల్యము—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	...	555
23. ఖిన్నీ—శ్రీ ఆకెళ్ల శీతారామంగారు	...	556
24. పల్లెటూరి వైద్యము—తాత కృష్ణమూర్తిగారు, బి.ఎ. యల్.టి.	...	558
25. సాధుశాంతారామ్—శ్రీమతి 'కవితలక' పులవర్తి కమలావతిదేవిగారు	...	564
26. పట్టాలు జాగ్రత్త—శ్రీమతి ఫోడూరి రత్నావళిగారు	...	565

27. సఖిని—శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు, బి.ఎ.	...	566
28. విషాన్నము—‘హరిదాసు.’	...	567
29. శారదలేఖలు	...	568
30. ‘ఆంధ్రుల యాడుబిడ్డ!’—కర్లపాలెం కృష్ణరావుగారు	...	571
31. హాస్యకళ	...	572
32. పాకకళ	...	574
33. గానము	...	575
34. ఆనందగృహలక్ష్మి—శ్రీమతి ఎమ్.వి. రత్నావళిగారు	...	,,
35. ఏల బ్రమిసెదవు!—శ్రీమతి ఎ. కోమలమ్మగారు	...	576
36. ఆరోగ్యబోధిని	...	577
37. బాలవిజ్ఞానశాఖ	...	579
38. పాతపాటలు—సంపాదకుడు కంభంపాటి రామచంద్రరావు చౌదరిగారు	...	,,
39. సత్యవతి—సం॥ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మగారు	...	,,
40. తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాదే—శ్రీమతి న్యా॥ మంగమ్మగారు	...	580
41. చిత్రప్రశ్న—చలసాని లక్ష్మీనారాయణశర్మ	...	581
42. చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానములు	...	,,
43. వార్తలు—విశేషములు	...	582
44. గ్రంథపరిచయము	...	585
45. లోకంపోకడలు	...	588
46. సంపాదకీయములు	...	595

రాష్ట్రీయాంగ్రసుహిశామహాసభ; కీ॥శే॥ మైసూరు రాజమాత; దిలీప; గోప్తి;

త్రి వర్ణ చి త్ర ము:

‘తొలి చూపు’ (చిత్రకారుడు. యస్. వి. యస్. రామరావుగారు, మద్రాసు.)

ఛాయా చిత్రములు:

మిస్. మేతాజ్.; మిస్. కోకిలామణి.; శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు; ప్రాకృతిక; ఒక సుందరదృశ్యము.; చిట్టివాడు 8 నెలలవాడు; బొంబాయి సర్వకళాశాల విద్యార్థినులు.; శ్రీమతి, జేబ్ ఉన్నిస్సాబేగం.; అల్లరిలో ఆనందము; పాత్రధారిణి శ్రీమతి శ్రీహరి. శ్రీమతి పొణ్ణుకణ్ణు సాంపున్ గారు; శ్రీమతి సరూప్ రాణి క్షిప్రాగారు; శ్రీమతి నీలిమదర్లు; మిస్-పద్మాదేవి; ‘గుర్బా’ నృత్యము; నూర్నవధూపరులు; మిస్ ముష్టా;

మద్రాసు సేవాసదనము

ముఖ్య ప్రాపకురాండు

హార్ ఎక్సలెన్సీ కాన్టెన్ ఆఫ్ విల్లింగ్ డన్

లేడీ బీట్రీక్స్ స్టాన్లీ

(శ్రీ గవర్నర్ జనరల్ గారి సతీమణి)

(మద్రాసు గవర్నరుగారి సతీమణి)

అధ్యక్షులు

జస్టిస్ ముత్తా వెంకటసుబ్బారావు

ఉపాధ్యక్షులు

టి. ఆర్. వెంకట్రామశాస్త్రి, సి.వి.ఇ.

శ్రీ కొల్లాంగోడు రాజాగారు, వైట్, సి.వి.ఇ, యం.యల్.ఎ,

శ్రీ కుమారరాజా యం. ఎ. ముత్తయ్య చెట్టియార్, బి.ఎ, యమ్.యల్.సి.,

డికాన్ బహద్దర్ ఎ. యం. యం. మురుగప్ప చెట్టియార్, యం.యల్.సి.,

గౌరవ కార్యదర్శినియు కోశాధ్యక్షురాలును

ముత్తా ఆండాళమ్మ

(గౌ|| న్యాయమూర్తి వెంకటసుబ్బారావుగారి సతీమణి)

గౌరవ సహాయకార్యదర్శి

రావ్ సాహెబ్ టి. సి. ఆదికేశవులు పిల్లై, బి.యె., బి.యల్.,

వ్యవస్థాపకురాలు

మిస్. విడా డేవిడ్, బి.యె., యల్.టి.

శ్లో|| శ్లోకార్థేన ప్రపత్యైమి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః

పరోపకారః పుణ్యాదు పాపాయ వరపీడనమ్ ||

సోదర సోదరీమణులారా,

దక్షిణభాగినులగు మన స్త్రీలస్థితి బాగుపరచి వారిని తమపై తామే యాధారపడి తమ్ము తామే రక్షించుకోగల శక్తిమతులనుగా జేయుటయే యీ సేవాసదనముయొక్క ముఖ్యలక్ష్యము. అది యభిప్రాయగుచుండుట యెల్లెరకు విశదమే. సం|| 1923-రములో ఒక చిన్నయింటలో ఏడుగురు బాలికలతో ఆరంభింపబడిన యీ సంస్థ సం|| 1928-రములో సేవాసదనమనుపేర పూర్ణప్రతిష్ఠ చేయబడినది.

ఈ సంస్థనుగూర్చి తెలియదగిన ముఖ్యవిషయ మేమనగా ఇదికూడ యిప్పుడున్న మామూలు బాలికా పాఠశాలలవంటిదే యొకటిమాత్రముకాదు : సర్వవిధముల నిది యొక శరణాలయమే ! దాని గౌరవమర్యాదలకు తగినట్టి ప్రదేశమం దిది ప్రతిష్ఠింపబడనలెనన్నప్పుడు చెట్ పట్టుగో పెన్ స్టన్ పార్కు (Shenstone Park) అనే పేరుగల 8½ యొకరముల స్థలము—విశేషసహితమైనది— యొకటి కొనవలసినచ్చినది. మిక్కిలి యారోగ్యకరమగు ప్రదేశమునందు, చక్కని సువిశాల భవనముతోగూడిన యీస్థలము ఒకలక్షరూపాయ

లైసది. ఇందు బాలికలు హాయిగా తిరుగవచ్చును. బంతియాటలు (Badminton, Base Ball etc Courts) ఆడుకోవచ్చును. తోటలు దొడ్లు నేర్పాటుచేసుకోవచ్చును. ఇతరుల ప్రమేయమేమాత్రము నుండదు. ఎంత మందియైనను హాయిగా మెలగవచ్చును.

ఇట్టి సేవాసదనముయొక్క ప్రయోజనము వృద్ధిసేయుటకు సర్వవిధ ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. రానురాను చాలామంది గృహస్థులు దీని మంచిచెడ్డలు తెలియుచున్నారు. కేవల మద్రాసు రాష్ట్రములో ప్రతిజిల్లానుండియు అన్నితెగల బాలికలును వచ్చియుండుటయే కాక సీలోను బర్మాలనుండి కూడా విద్యార్థినులు వచ్చి యిందున్నారు. ఈ హైస్కూల్ విద్యార్థులయందు దీనికనుబంధముగానున్న యితర చేతనులు అనగా గిట్టపూత (Enamelling) లక్కపూత (Lacquer work) ఎలక్ట్రీక్ దీపములకు తేరువేరురంగుల పట్టుగుడ్డలతో పేడ్లుచేయుట (Electric lamp-shade making) కుట్టుపని (Needle work) జల్లారునగిషీపని (Embroidery) దుస్తులు తయారుచేయుట (Dress-making) బెత్తుకుర్చీలు మొదలగునవి చేయుట (Rattan work) మొదలైనవన్నియును, సంగీతమును, కేవల నూతనపద్ధతుల ప్రకారము బోధింపబడుచున్నవి; మరియు సర్కారువారి ప్రశంసల కివి పాత్రములై వారి సహాయమునుగూడ బొందుచున్నవి.

వీటికన్నింటికిని మంచి కుశలలగు ఉపాధ్యాయులులే యున్నారు. మొత్తముమీద 22 ఉపాధ్యాయులు—వీరితో నలుగురు బి. యె., యల్. టీ. లును, (B A., L T) ఒక యం. యె., యల్. టీ. యును (M. A., L. T) కలరు. ఈ యుపాధ్యాయుల మాసిక వేతనములకును భోజనాదివ్యయములకును, నెలకు 3000 రూపాయ లగుచున్నది. ఇందు విద్యార్థినులుగానున్న 210 మంది బాలికలలో 180 మందికి సేవాసదనమే స్వంతయిల్లు. ఈ 180 మందిలో కొందరు (అనగా కొద్దిమంది మాత్రము) యేర్పాట్లు ననుసరించి పూర్తిగా డబ్బు చెల్లింతురు. మరి కొంతమంది సగము మొత్తము చెల్లించుకోగలవారు. ఏమాత్రము గూడ డబ్బు చెల్లించలేనివారును ఉన్నారు. యథార్థము చెప్పినచో వీరే యొక్కవమంది యున్నారు. పాశ్చాత్యదేశములం దిట్టి సంస్థలకు ఆర్థికసహాయముజేయుట పరమనిధియని శ్రీమంతులును సామాన్యులును గూడ భావించి శక్తికొలది యట్లు చేయుచున్నారు. కాని మనదేశమున కట్టి మహద్భాగ్యము పట్టలేదు. ఇంతపెద్ద రాష్ట్రమున కిట్టి సంస్థ యిదొక్కటే! ఈయొక్క దానికిగూడ లోకమున దిపుడు సర్వత్ర ప్రబలియున్న ఆర్థికమాంద్యమువల్ల సర్కారువారి గ్రాంటును, జిల్లాబోర్డు, భూస్వాములు మొదలగువారిచ్చు విరాళములను సన్నగిలుచున్నది.

ఇచటికి వచ్చియున్న దుఃఖభాగినుల జీవితములందు కలుగుచున్న మంచిమార్పులను తాము ప్రత్యక్షముగ చూడగలిగియుండినయెడల మీయంతట మీరే సాధ్యమైనంతవరకు ధనసహాయము చేసియుందురు. కాని యది దుర్లభము. అందువలన నేనే మీ మ్రిందుమూలముగా నర్థింపవలసివచ్చుచున్నది. ఈ యుత్తము సంస్థ సీలగుననే నడపించుచు దీనికి చిరస్థాయిత్వము గలిగించి “సేవాసదన”మను పేరు ప్రత్యక్షరసార్థకముగ జేయుట మీచేతనున్నది. “ఇంటి కొకపుష్పమైన నీశ్వరున కొకమాలికయగును” గదా! ఆ ధర్మసూత్రమును మీరు దయయుంచి గమనించి, మీచేతనైన సహాయమొనరించి యీ సదుద్యమమును గొనసాగింతు గాక !!

తామియ్యగల విరాళమును కార్యదర్శిని పేరబంపవచ్చును.

ఇట్లు మీ హితవాదిని,

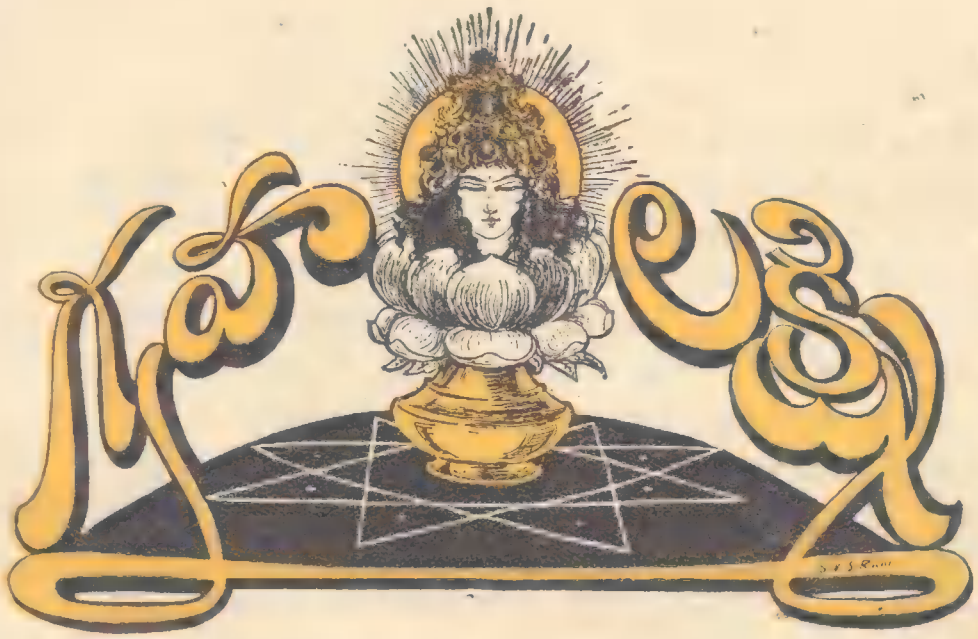
ముత్తా ఆండాళమ్మ.

(గౌ|| న్యాయమూర్తి వెంకటసుబ్బారావుగారి సతీమణి.)

మ. మలంగున్ మెల్లనిగాలికిన్ బఱురట ♦ న్నత్తద్విరేఘాలికిన్
దలంగున్ గోయిలమ్రోతకై యలంగు ను ♦ ద్యత్కిరసంభాషలన్
గలంగున్ వెన్నెలవేడి మిన్నలంగు మా ♦ కందాంకురచ్చాయకున్
దొలంగున్ గొమ్మ మనోభవాసలశిఖా ♦ దోధూయమానాంగి యై.

అ సెం బ్లీ యెన్ని కలు

అస్పృశ్యతా నిర్మూలన ప్రచారమునకే తన కాలమును సర్వమును వినియోగించి నిశ్చయించుకొని, రాజకీయ విరామవ్రతమును పూని, ఆరు నెలలు అపూర్వ సంచారమొనర్చి, అనంత ధనముకూర్చి, హరిజనుల దుఃఖము లార్చి, ఏతత్సందర్భంబున తనశిష్యవర్గంబు లును అన్యపక్షంబులును నొనర్చిన అహింసా ప్రచారక కృత్యంబులకు ప్రాయశ్చిత్తార్థముగ వారముదినము లుపవాసవ్రతమును బూని, కరుణాశుడగు పరమేశ్వరుని యనుగ్రహంబున ఆరోగ్యభంగములేకుండ దానిని పరిసమాప్తి నొందించి స్వర్థానునిర్ముక్తభానుబింబంబు మాడ్చి ధగధగప్రకాశమానుడై గాంధీ మహాత్ముడు రాజకీయరథమునకు సప్తాశ్వములనుబూని పరిగెత్తించునున్నాడు. ఇట్టి శుభ తరుణమున మాలవ్యా అసిగారలు

పార్లమెంటరీ బోర్డునుండి విడివడి జాతీయ పక్షమును స్థాపించవలసి వచ్చుట విచార కరమేయైనను, జాతీయపక్షమువలన దేశీయ మహాసభవారి కార్యక్రమమున కావంతయు నేగిచేకూరదనియు, శ్వేతపత్రనిరసనసందర్భంబున జాతీయపక్షము గాంధీ గారి పక్షముతో లీనమై హుటాహుటిం బ్రభుత్వము నెదిరించి భారతదేశముయొక్క శౌరవమును నిలబెట్టుటకు సందేహముండదనియు ఆయుభయుల పూర్వచరిత్రములను, వారి పక్షాదర్శములను పరికించినవారి కందరికిని స్పష్టమకాకమానదు. పూజనీయుడగుగాంధీ యీరెండుపక్షముల సమ్మేళనమునకు ననువగు ధర్మసూత్రమింకను కలదనియు, తా నిప్పు డూహించిచెప్పలేకున్నను, ఆరెండు పక్షములును తప్పక కలియఁగల మార్గమును

పరమేశ్వరు డేర్పరచుననియు తన అంతర్యామి చెప్పుచున్నట్లే శలవిచ్చుచున్నాడు. సర్వాదర్శములలోను ఆచరణములలోను ఆరెండు పక్షములును సంపూర్ణముగ నేకీభవించును గాక, లేక తమ భేదములను విడనాడలేకుండునుగాక, వారి భేదమెన్నడును దేశప్రతికూలకరమైనది కాఁజాలదని శ్వేతపత్రావలంబులగు వారి ప్రతిపక్షులు రూఢిగ నెఱుంగుదురుగాక!

అఖిలభారతమహాసభ శాసనసభా ప్రవేశవాదము నంగీకరించి యిప్పుడొనరించుచున్న సింహనాదము సత్యాగ్రహ సమరముకాదు; శాసనోల్లంఘన విజృంభణమునుగాదు. బ్రిటిషుపార్లమెంటువారు మనమీదగిరవాటు వేసిన తెల్లకాగితము మనకు శ్రేయోదాయకమనియు మన అంగీకారముపైన నొసఁగబడినదనియు ఆంగ్లేయులు నాగరకప్రపంచమునకు చాటుచుండగా, అది మన కశ్రేయస్కరమైనదనియు మనమంగీకరించలేదనియు వారేర్పరచిన నియోజకవర్గము ద్వారానే ప్రపంచమునకు చాటుటకై మనము ప్రయత్నించుచు. తెల్లకాగితములో నిచ్చిన సంస్కరణములు చాలవని యేకొద్దిమంది విద్యాధికవిప్లవాందోళకులొ చేయుచున్న అల్లరియే కాని, నియోజకవర్గమంతయు ఈ సంస్కరణములతో అపరిమితానందభరితులై యున్నారనియే వారు చాటుచున్నారు. భారతీయాశయములనుగూర్చి ప్రపంచమున వారు గ్రమ్ముచున్న యీ యజ్ఞానధావృత్తము నంతము చేయుటకే గాంధీమహాత్ముడభినవ భాస్వంతస్వరూపుడై శాసనసభావాదలకు

సారథియై సచివుడై నెయ్యిడై వియ్యమై దివ్యముత్రముల నుపదేశముచేసి కార్యక్రమమును కొనసాగించుచున్నాడు. అట్టోబరులో జరుగనున్న అసెంబ్లీయెన్నికలలో కాంగ్రెసు అభ్యర్థులందరును గెలిచినయెడల శ్వేతపత్రము భారతీయాంగీకృతము కాదనియు, వీగినయెడల అంగీకృతమనియు స్పష్టముకాఁగలదు. కాంగ్రెసుపక్షము గెలిచి శ్వేతపత్రమంగీకృతము కాదని మనము స్పష్టపరచినచో బ్రిటిషువారు ఇప్పుడు చేయుచున్న 'అంగీకృతము, శ్రేయస్కరము' అన్న ప్రచారము నుండి విరమించి, మనకు 'అంగీకృతము శ్రేయస్కరము' అయిన మరియొక ప్రణాళిక కొరకు ప్రయత్నించవలసియుండును. అంతర్జాతీయసమితిలో భారతఖండముకూడ ఒక సభ్యురాలై యున్నదనుమాట మనము మఱువరాదు. అంతర్జాతీయసంఘము వారంగీకరించిన 'స్వయం నిర్ణయసూత్రము' ప్రకారము, భారతజాతికెట్టి పరిపాలనము 'శ్రేయస్కరమును అంగీకృతమును' అగునో నిర్ణయించవలసినది భారతదేశపు నియోజకవర్గమువారు కాక వేటొకరుకారు కనుక వారియొక్క సభను పార్లమెంటువారు పిలిపించి 'మీకుకావలసిన పరిపాలక తంత్రమును మీరు నిర్ణయించుకొను'డని చెప్పవలసియుండును. అప్పుడు వారు నిర్ణయించిన క్రొత్తప్రణాళిక యీ తెల్లకాగిత ప్రభుత్వమునకు స్వస్తిచెప్పును. అదియే నిజమైన స్వరాజ్యమగును. ఈస్వరాజ్యస్థాపనమునకే గాంధీమహాత్ముడును కాంగ్రెసును కంకణము కట్టుకొని పార్లమెంటరీబోర్డుద్వారా అభ్యర్థ

లను నిలబెట్టుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రము తరపున గంజావిశాఖపట్టణము మండలము లకు బారిష్టరు వి.వి. గిరిగారును, గోదావరి కృష్ణాజిల్లాల తరపున దేశోద్ధారక నాగేశ్వర రావు గారును గుంటూరు నెల్లూరుజిల్లాల తరపున ప్రొఫెసరు య్. జి. రంగాగారును అభ్యర్థులుగా నిలబెట్టబడినారని పాఠకు లెరుగుదురు. పశ్చిమాంధ్రము తరపునగూడ కొలదికాలములో తగిన అభ్యర్థిని నిలబెట్ట గలరు.

కాంగ్రెసుపటి మహాసంస్థ అభ్యర్థులను నిలబెట్టుచున్నప్పుడు, వారి కెదురుగ ఇతరు లెవ్వరును నిలువకుండుట భారతదేశమున కకలంకకీర్తికరము. అయినను భారతదేశ మంత భాగ్యమునకు నోనుకొనలేదు. మిత వాదులు, న్యాయపక్షులు, స్వతంత్రులు, జాతీయవాదులు మొదలగు నెందరో వివిధ ప్రాంతములలో వారివారి పార్టీలతరపున కాంగ్రెసువారికి విరుద్ధముగ అభ్యర్థులను నిలువబెట్టుదురనుట నిశ్చయము. మన రాష్ట్రములో జాతీయవాదులు మితవాదుల పోరంతగాలేకున్నను జస్టిస్ పక్షముయొక్క పోటీ మహాఘోరముగా నుండగలదు. న్యాయపక్షము ప్రస్తుతము అధికారస్థానము నందున్నది కనుక ప్రజలను రహస్యముగ బెదిరించి తమ యభ్యర్థులకు వోటులను వేయించుకొనుటకు పూనుకొనవచ్చును. జమిందారులును ధనాధ్యులును దానికి పట్టుకొమ్మలై యున్నారు కనుక ధనమును మంచినీళ్లవలె దేశమున కలయంపిజల్లి తమ యభ్యర్థులను నెగ్గించి కాంగ్రెసుకు పరా

భవమును గూర్పగడగవచ్చును. అయినను అధికారము బెదిరింపజాలనట్టియు ధన మాకర్షింపజాలనట్టియు శీలసంపదకు మన దేశమున లోలులేదు. కాంగ్రెసుసందేశ మును విని ఆంధ్రదేశమున వేనవేలు జనులు కారాగారముల నిడుమల గుడిచిరి. లాటీ పోటులతో యెముకలు విఱుగగొట్టుకొనిరి. పుష్కలమైన ఆస్తులు వుద్యోగములు వ్యాపారములు మానుకొని దారిద్ర్యదేవ తను వరించిరి. కాలేజీ చదువులు మాని కాలినడకను కద్దరమ్ముచు గ్రామసంచార ముల నొనరించిరి. అంతఃపురసంచారము లను అంగరంగవైభోగములను మాని యెండకన్నెఱగని యిగురుబోడులెల్లరును ఊప్పగల్గిలు దోచి ముప్పుతిప్పులుబడి జయి శ్లలో వసించి కృశించిరి. ఇట్టి రాష్ట్రమున కాంగ్రెసు అభ్యర్థుల కపజయము కలుగు నని యూహించుకొనుటకూడ సాధ్యము కాదు. కేవలము కాంగ్రెసుఅభ్యర్థులనే వ్యామోహముతోడనే కాక వ్యక్తిగతప్రజ్ఞల నవలోకించినను, గిరిగారివంటి కార్మికనాయకులు, దేశోద్ధారకునివంటి త్యాగమూర్తి, రంగాగారివంటి అర్థశాస్త్రపండితుడు, రైతు జన కల్పశాఖ, కేవలమొక్క ఆంధ్రదేశము నకే గాక అఖిలభారత వర్ణమునకుగూడ వన్నె గూర్పగలమూర్తులు. కేవలము కాంగ్రెసు గౌరవము కాక ఆంధ్ర దేవుగౌరవ మఖిల భారతశాసనసభలో మనము నిలబెట్టుకొన వలెనన్నను, వీరిని కాదని మన మన్యుల నెన్ను కొనజాలము. కాన కాంగ్రెసేతరపక్షుల బూటకప్రబోధములకుగాని, మూటలకుగాని

ధాటీకిగాని నియోజకవర్గమువారు మోసపోక
తమ వోటుయొక్క విలువను గుర్తించి దాని
నొసంగుటమూలముగా తమ గౌరవమును
కాంగ్రెస్సు గౌరవమును లోకులకు జూటు
దురుగాక !

మఱియు నెంత పేదపెండ్లికైనను
బూరెలు తప్పవను సంగతిని మనము మఱువ
రాదు. కాంగ్రెస్సు ఎంత ధర్మపక్షమైనను
అది తన ధర్మసందేశమును రాష్ట్రములోని
మూలమూలలకు పాటలు పద్యములు నాట
కములు లెక్కర్లు మూలముగా ప్రచారకుల
వల్ల సాగింపనిచో ప్రజల కీ సంగతి తెలియక
యెదుటనిలబడి యెవరు లాగితే వారికే ఆ
వోటుల నిచ్చివేయుట సహజము. కాంగ్రెసు
ఇప్పటినుంచి మెలకువగొని ప్రతి కుగ్రామము
నందును కాంగ్రెసు కమిటీని పెట్టి, మెంబర్లను
చేరిపించి, ధనమును వసూలుచేసి, మీటింగులు
తేవతేవకు జరుపుచు, నియోజకవర్గమునకు
బోధలు సలుపుచు వారి విశ్వాసమును
జూటగొనుచుండవలెను. నాయకులు ప్రచా
రకులు మొదలగువారెల్లరును అప్రమత్తులై

తగిన సన్నాహము నిప్పటినుండియే
చేయవలెను. సత్యాగ్రహసమరములో చేరి
కారాగారములకు వెళ్లినంతమందికంటె
యెక్కువమంది నారీమణులు ఈ నియోజక
ప్రబోధము, వోటువసూలు, ద్రవ్యసము
పార్జనము, నిర్మాణకార్యక్రమము మొద
లగు విధానములలో పాల్గొని కాంగ్రెస్సు
జండాయొక్క గౌరవమును నిలబెట్టగల
రనియే ఆశించుచున్నాము. అఖిలభారత
దేశములోనేమి ఆంధ్రరాష్ట్రములోనేమి
నారీమణుల ప్రబోధమునకును స్త్రీ స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకును గాంధీమహాత్ముడు
చేసినంతసేవ మరి యేయొక్క వ్యక్తియును
జేయలేదు. భారతనారీమణులును కాంగ్రెసు
ఉద్యమమునం దశేషముగ బాల్గొని గాంధీ
మహాత్ముని ఋణము తీర్చుకొని అతని
కృతజ్ఞతకు బాత్రలైరి. ఈ యుద్యమము
నందుగూడ వారు వేసవేలుచేరి సుడిగాలి
పంటి తమ దివ్యప్రబోధముతో దేశమునెల్ల
చుట్టబెట్టి కాంగ్రెస్సు విజయమును భీమా
చేసియుంచుదురుగాక !

వరలక్ష్మి ప్రార్థన

కనకమయహారముల్ కదలుచుండ
రమ్మ మాగేహసీమకు రమ్యముగను
వందసంబులు మాపూజ లందుకొనుము
సేసలిడిమమ్ము దీవన చేయుమమ్ము.
కలశవారాళి గన్నట్టి లలనలక్ష్మి
ప్రదయమందితి వరలక్ష్మి వనగనేమ

శ్రీమతి దుగ్గిరాల దమయంతీదేవిగారు

భక్తినిర్మించు మానిసీ భక్తగణము
పొందవరమిమ్ము సిరియసంపదలు భువిని
వరునివత్సస్థంబున వాసముండి
వైజయంతంబు ధాయసీ వమరసతుల
సేవలందుచునుండు నీ సేవజేయ
భారమయమగు భవపరంపరలులేవు.

మా తృవందనము

శ్రీ శేషాద్రి రమణాపురుగుడు

పరమపావనమైన నీప్రాణరక్త
సారమున నన్నొనర్చెనా జలజభవుఁడు
కాని నీరూపు, నీదు చక్కందనంబు
నీసువర్ణ తనుచ్ఛాయ నీబలంబు.

నిక్కువంబుగనేనొంద నేరనైతి
జనని, నీ వీకురూపియూ తనయునందుఁ
బుత్రభావంబె కాక యపూర్వమైన
స్నేహభావంబు నెలకొల్పి నేవఁజేసి.

‘నాదు బంగారుకొండ, రత్నాలమూట,
చక్కదనములకుప్ప, నాజన్మఫలము,
నాచిరంతనపుణ్య సంతానసుమము,
నా.....’అనుచు.

నన్ను ముద్దాడుతఱి జెలెనున్ననతులు
తమ్మిపూఁబోడి యొడిలోని తుమ్మెదయని
చందమామకుబోనుండె గండటంచు
నన్ను నిను బరిహాసమొనర్చినపుడు.

కాని జంకెనచూపులు కలయఁబఱపి
చెలిమికత్తెలనందఱఁ జీదరించి
పుత్రవాత్సల్యరసవార్ధి మునిఁగిమునిఁగి
ఆప్తలగు శ్రీలతోడ ‘నాయాత్మజుండు. 5
నల్లఁగానుండెనా? ఇట్టి పిల్లఁడున్న!
రత్నములరాశి నా పుత్రరత్న’మంచు
అక్కునంజేర్చి తని వింటి నమ్మ, తొల్లి.
చాలదే నీదుప్రేమ కీ సాక్ష్యమొకటి.

శాస్త్రవేత్తలఁబిలిపించి జాతకముల
నెలమిమీఱంగ వ్రాయించి కలఁతఁదొలఁగి
‘కొడుగు శతవర్షజీవి నాకొఱత దీతె
1 నవ్యభాగ్యయుతుండఁట నాసుతుండు. 7

సుకవియగునఁట నాముద్దుసూనుఁ డౌర
ఎంతటి యదృష్టశాలిని నే నటంచుఁ
బెంచితినినన్ను సమ్మదోదంచితముగ
2 నిర్భరానందవతి జననీ నమోస్తు. 8

నీ మధురదుఃఖధారల నేనుగ్రోలి
నీ యనన్యకృపాదృష్టి నే గడించి
నీ దయా రసవార్ధిలో నే మునిగి
3 నీ మహాజ్ఞానసుధలను నేను గ్రోలి. 9

సుకవిబృందంబులో నొక్కసుకవినైతి,
నీదుగర్భంబునందు జనించి నేను
రాచబిడ్డలు పొందఁగారాని నిఖిల 10

సౌఖ్యములనొందితిని; జన్మ సఫలమయ్యె
వయసుదాటుచునున్నది వార్ధకంబు
దరియుచున్నది యీజీవితంబునందుఁ
దావక స్తవ్యధారల ద్రావునపుడు
తావకదయార్ద్రాదృష్టిచే దనియునపుడు. 11

తావకీనకరస్పర్శ దగులునపుడు
దావకకృపావలోకన దనరునపుడు
జనని నాసత్యవాక్యమువినుము నన్ను
6 బోలు ధన్యుండులేడని పొంగుచుండు. 12

దౌహిత్రుడు-పౌత్రుడు

ప్రస్తుతము హిందూసంఘములో కుమార్తె లేనివాడు కుమార్తెలున్నను పైవానినొకనిని దత్తతచేసికొనుట చూచుచున్నాము. ఇది మిక్కిలి యమానుషముచు నశాస్త్రీయము నని చెప్పవలెను. కడుపారకనిన కుమార్తె యుండగ పైవానినొకని నాదరించి వాని కాస్తియంతయునిచ్చి వానిపై ననే తన భవిష్యత్తంతయునున్నదని నమ్ముట శ్రీ సంఘమువల్ల మహాపచారముచేయుటయే. మానవప్రకృతిని చూచినను, నీతినిచూచినను, శాస్త్రమును చూచినను నిదియత్యంతము హేయమని స్పష్టపడును. వంశము నిలబెట్టుటకు పుత్రుడుకానలెను గదాయను సాకు నిరర్థకము. ఏమన తన కుమారి తెకు కుమారుడు పుట్టుచో తనవంశము నిలబడి నట్లుకాదా! మనుస్మృతిలోని యీక్రింది శ్లోకమును జూడవచ్చును.

పాత్రదౌహిత్రయోగ్లోకే విశేషోపపద్యతే |

దౌహిత్రోపీహ్యచుత్తైవం సంతారయతిపాత్రవత్ ||

(96 అధ్యాయము 139 శ్లోకము)

తాత్పర్యము:—కుమారుని కుమారు నకును కుమార్తె కుమారునకును భేదము లేదు. ఏమన దౌహిత్రుడుకూడ తాతను పరలోకములలో తరింపజేయగలడు.

మనుస్మృతివంటి స్మృతిరత్నముకూడ దౌహిత్రున కింత ప్రాముఖ్యమిచ్చుచుండగా కొందఱు శాస్త్రమువేరను వంశోద్ధరణము

జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు ఎరివ.

వేరను ననుంగుకూతుకుమారు నుపేక్షించి పైవాని నొకని నెత్తిపై నిడికొనుట శ్రీ సంఘము నకును శాస్త్రమునకును గూడ మహాపచారముచేయుటయే గదా! ఈదురాచారము మనలో నెంత హెచ్చుగనున్నదన పుత్రులులేక కేవలము కుమార్తెలేయున్న వానిని సంతానహీనునిగానే లోకము భావించుచున్నది.

కుమార్తెయున్ననుగూడ నామెకు పుత్రులుగల్గుదురో కల్గరో తెలియదు కాన నామెకు పుత్రులు గల్గుదురని నమ్మిపైవానిని పెంచుకొనకుండుట వివేకమా యనిన నీ ప్రశ్న పుత్రుని విషయమై మాత్రము రాదా యని శంకింపవలసివచ్చును. ఈ విషయమున కుమార్తెకును కుమారునకును భేదమేలేదు. ఏమన: పుత్రులులేనివాడు కూతును కుమారునితో సమానురాలిసిగ చేసికొనుట కొక విధి శాస్త్రములలో గన్పట్టుచున్నది. ఆ విధి యిట్లున్నది. అపుత్రకుడు కాబోవు అల్లుని పిలచి యిట్లుచెప్పవలెను. “నీకీయబోవు పిల్లయందు జన్మించుపుత్రుడు నాకు స్వధను చేయుగాక!”

శ్లో|| అపుత్రోనేనవిధినా మతాంకుర్వీతపుత్రికాం |

యదపత్యంభవేదస్యాం తస్మమస్మాత్స్వధాకరం ||

(మను 9—127)

ఈవిధముగ నియమముతో వివాహిత యైన కూతునకు మాత్రమే పుత్రికయని

పేరు. ఇతరులకు దుహితలనియే పేరు. ఏమన నీమెచలన తండ్రికి పున్నామనరకము తప్పుచున్నది. ఇట్టి కుమార్తె పుత్రునికంటె నేమాత్రము తక్కువకాదనుటకు మనుస్మృతి నుండియే మఱొక శ్లోకమును జూపుచున్నాను.

పుత్రికాయాం కృతాయాంతు యదిపుత్రోఽప
జాయతే
సమస్తత్రవిభాగస్సాస్యత్ జ్యేష్ఠతానాస్తిహిస్త్రి
యాః॥

(9...134)

తాత్పర్యము:—కూతురు పుత్రికగా చేయబడిన పిమ్మట కుమారుడుపుట్టుచో నపుడా యిరువురకును సమభాగములుగానే యాస్తిని పంచిపెట్టవలెను. పెద్దదైనను కూతునకు నెక్కుడుపాలురాదు.

ఇట్టిస్త్రీ తన సంతతివలన నుభయవంశములను తరింపజేయును. ఏమన ఈమెకు కల్గిన మొదటిపుత్రుడు మాతామహవంశమును నితరపుత్రులు పితృవంశమును తరింపజేయగలరు. “అస్యాంయో గాయతేపుత్రః” అనుచోటనున్న యేకవచనమున కిదియే యర్థము. ఇట్టి పుత్రికాకరణము వేదములో కూడ నున్నట్లు మద్రచితమైన ‘వేదకాలపు స్త్రీలు’అను గ్రంథమునుండి (పుట 105) కూడ తెలియగలదు. ఈ విధానముచే ననేకులు పూర్వమందు తమ వంశములను నిలబెట్టుకొనిరని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ అనేనతువిధానేన పురావక్రేథ పుత్రికాః |
విప్లద్యర్థంస్వవంశస్య స్వయందత్తుః ప్రజాపతిః |
దదౌ స దశధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశః |
సోమాయరాజ్ఞేనత్యైత్య ప్రీతాత్మాసపవిత్రతం॥

దక్షప్రజాపతి యమునకు పదిమందికూతులను కశ్యపునకు పదముగ్గురను సోమునకు నిరువదియేడరును నిచ్చి తన వంశమును వృద్ధిపొందించుకొనెనని యీ శ్లోకములు చెప్పుచున్నవి.

ఇట నొకమాటమాత్రము చెప్పవలెను. జన్మచేతనే పుత్రత్వముగల కుమారునికంటె సంస్కారముచే తద్గుణమునొందిన కుమార్తె కొంచెము తక్కువయేయని తేలుచున్నది. ‘భౌరసోధర్మపత్నిజ స్తత్సమః పుత్రికామతః’ మున్నగుచోట్ల ‘సమః’అని యుండుట యిట్టి న్యూనతను నిరాకరించునని చెప్పలేము. ఏమన ఈషదల్పార్థబోధకముగ కూడ సమ శబ్దము ప్రయోగింపబడును. మఱియు పుత్రిక జ్యేష్ఠురాలైనను విశేషభాగమును పొందదనిచెప్పుపై నీయబడిన యొక శ్లోకము కూడ నీ యభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నది. ఇట్లు పుత్రతుల్యుడేయని చెప్పదగిన పుత్రికాపుత్రుని వేఱుగ ద త్రతచేసికొన నక్కరలేదు. అన్యోదరుడగు జత్తునికంటె వేయిమడుగులు సన్నిహితుడు ఇట్టి వంశోద్ధారకుడగు వానిని ప్రసాదించు నర్హతగల కూతులను గల్గియున్నవా డపుత్రుకుడుగ భావింపబడుట కేవలము మాధ్యజన్యమనక తప్పదు.

ఉ॥ శ్రీరఘరామచంద్ర మునిసేవితపాద ! పయోజనేత్ర ! నిన్
క్రూరతగానద్రోయమని కోరినమాటల పాటిజేయకన్
నేరమటంచు నెంచకను నెమ్మనముందు మదియకోర్కె నిం
పారగతీర్ప రాజ్యమును పాలనజేయగ ర మ్మయోధ్యకున్.

ళా॥ కై కేయీ కృతక్రూరకృత్యమున నీ కర్మంబువాటిల్లె నా
కై కేయింగొని రాజ్యమిమ్మనుచునే కాంక్షించితే ? నిన్ను నీ
కీకారణ్యము కంపుమంటినాకొ? వేగేహంబుకున్ రమ్ము నే
లోకంబాడెను నిష్ఠురోక్తులను లో లో సై పలేనగ్రజా.

చ॥ ధరణిజగూడి నీవిచట దైన్యముతో మునివృత్తినుండ నే
కర మనురాగవృత్తిని సుఖంబులనందుచు రత్నపీఠపై
స్థిరముగనుండి రాజ్యమునుసేయుట ధర్మమే ? రమ్మరామ ! నీ
వరయగరాజ్యమేల పురికర్మిలి జానకీదేవితోడుతన్.

తే॥ గీ॥ రాజ ప్రజలనురంజించి పూజగాంచు
ప్రజలకోర్కెలదీర్చుచు బరగునతడె
వారెనిన్నిపురాజుగా గోరుచుండ్రీ
వారికోర్కెలనై న దీర్పంగరావె ?

కే॥ గీ॥ మనజనకు డందుమరణించె మాననీయు
డతనిరాజ్యంబునేల న్వర్తంబునీకె
ప్రజలకోర్కెయు నాకోర్కె బరగనదియె
కానరాజ్యంబునకురమ్ము కానవీడి.

చ॥ ఘనమగుభారమూనగను గంధగజంబున కౌనుగాని నెం
దున నయినం దరంబగునె తుచ్చమృగంబున కల్లె కార్యముల్
పెనగానురాజ్యభారమును బెంపువహింపగ నీకెగాక నా
కనయముమోయగానగునె యన్యులకౌనె యయోధ్యనేలగన్

ఉ॥ ఆరయనగ్రజుండె యిల సర్మిలినేలుట ధర్మమాట నా
తీరున రాజ్యమేల నరుదెమ్ము పురంబున కట్లుగానివో
ఘోరవనంబునందు నినుగూడి తపోధనువేసమూని నీ
చారునిభంగి బాదపరిచర్యనుజేయుచునుందు నిచ్చటన్.

క వి వా క్సి ద్ధి

నాటకపాత్రములు

భీమేశుడు:—దాక్షారామమునందలి శివుడు.

పార్వతి:—దాక్షారామమునఁ బూటకూళ్ళయిల్లుగల విధవ బ్రాహ్మణ స్త్రీ.

భారతి:—
సుమతి:— } పార్వతి స్నేహితులు. వివాహితలు
వసంతవల్లి:— }

సూరయ్య:—ధనికుడును ఆచారపరాయణుడు
నగు విప్రుడు, దాక్షావాసి.

నరసింహయ్య:—దాక్షారామమునఁ బురోహి
తుడు.

రమణయ్య:—
సత్యనారాయణ:— } దాక్షారామమున నితర బ్రా
హ్మణశక్తు:— } హృదయులు.

శంకరం:—కోవలయం దర్శకుడు.

కలింగగంగు:—కలింగపట్టణము ముఖ్యపట్టణము
గాఁగల కలింగదేశపురాజు.

లక్ష్మజిరావు:—కలింగగంగుని మంత్రి.

జయశక్తి:—కలింగగంగుని సేనాధిపతి

విజయరామ భూపతి:—ఉన్నట్లుండి మంచి దళ
సొందిన రాజకొమరుడు. తరువాత కలింగదేశపు
రాజు.

ఆనందుడు:—నాటకసూర్యుని సూత్రధా
రుడు.

పరశురామ దైవజ్ఞుడు:—కలింగగంగుని యా
ధానజ్యోతిష్కుడు.

వీరబాహు:—దాక్షారామమున చెట్టివాడు.

మరిడి:—కలింగగంగుని మంగలి

క్రిపారి:—కలింగగంగునియొడ భక్తిగల రాజ
సభ్యుడు.

ఇతరులు గాయకులు, నటకులు, ఏమఁగులు, అశ్వ
ములు, మున్నగునవి.

భ॥ : ట్టాభిరామయ్యగారు, ఎం. పి. ఎల్. టి.

రంగము:—కొంతవఱకు దాక్షారామము. కొంత
వఱకు కలింగపట్టణమున్న తత్సమీప్య ప్రదేశము
లన్ను.

క వి వా క్సి ద్ధి

ప్రథమాంకము. ప్రథమరంగము.

(దాక్షారామమునఁ బార్వతి పూటకూళ్ళయింటి
యెదుటవిధి. శ్రీ భీమేశుని కోవెలకుం బోవును,
భారతి, సుమతి, వసంతవల్లియుఁ బ్రవేశింతురు)

భారతి:—

కా॥ లోకేశుండు దయాపరుడయినచో—

లోకంబు నాకంబగున్ |

లేకుండుకొద ఆమయంబులు వెతల్

లేముల్ విపద్ధర్మముల్ |

లోకస్థుల్ సుఖజీవులై సుఖదునిక

లోకేశుకొగూర్చి తా |

మేకగ్రీవముగాను కీరములమై యిచ్చాగతిం

బాడలే॥

అయినను యధార్థ మదికాదు. కృతజ్ఞతాపూర్వక
మగుప్రీతికంటె, భయముచే, మన మిశ్వరుని యాగ్ర
హముం దప్పించుకొనుటకై, కానుకలిచ్చి యారాధిం
తుము. లేనిచో, మనములకు రంజి జేసెడి లతాం
తములతోడను, బిల్వదిశుత్రములతోడను, తరువరి
కొన్ని రాగిడబ్బులతోడను, దేవాలయమునకేగ నేలె
ఈ కానుకలేగద శంకరమును పోషించుచున్నవి.
మరుజాలకును దేవునికిని మధ్యనర్తిగఁ దా వర్తిం
టకుఁ దగినంత హిరణ్యపుష్పము ముట్టించియెడల నాతఁ
డెంత యెరుంగెత్తి బేరములాడునో మీకెఱుంగరా?

వసంతవల్లి:—మనుష్యుడు మనకుం చెనెడి యెఱ్ఱులు
వేనవేయిండ, భగవంతుడు న్యాయముచొప్పున మన
కుం జేసెడి శిక్షలనెంచి, యీశుని దూఱ నేలె? ఏరి
కైనను పూర్వజన్మపుల మనుభవించుట తప్పదు.
సుకృతములం జేసినచో సుఖమును, దుష్కృతములం

చేసినవో దుఃఖములను మనము పొందితీరవలయు. పీడనాశంఖములయందు దైవికవలయులుకంటె మనుష్యకృతములే కడు దుర్భరములు.

(పార్వతి ప్రవేశించి గుమ్మమును చీపురుతోఁ జిమ్మును.)

అదిగో! పార్వతి! ఈస్తి వివాహితయైనవో లోకాదర్శకమగు నిల్లాలగుచు గదా. దీని సొందర్యము, తెలివి, పనిపాటలయందు శ్రద్ధయు నితర కన్యలయందుఁ చూడఁబోము.

భారతి:—ఇది కన్యగాదు. విధవ. వివాహ మిదియని యెఱుంగందగు వయస్సు రాకమున్నె దీని భర్త గతించె. ఇంక పునర్వివాహము లేక జన్మ మంతయు నితరుల కఱవచాకిరిఁ జేయుచుండుటయే గద దీనిగతి? అహ! భగవదాజ్ఞ!

వసంతవల్లి:—ఇది భగవదాజ్ఞయా? ఎంతమాత్రముకాదు. మరుజాలు నిర్మించిన ప్రారచట్టములే దీని నరకకూషమునం ద్రోసె. దానియంత సొందర్యము లేని మనమెల్లము సంసారసుఖము లయభవింపచుండ, ప్రేమమయుండును దయాభోనిధియు, పరమదాతయు నగు బ్రాహ్మణుఁ డీ మండర కోమల కుసుమమిట్టి యెఱుఁటరి బ్రతుకుచే నిష్కలముగఁ గృపించునట్లు విధియించునే?

సుమతి:—మన సాంఘిక చట్టముల నిర్మించిన నాకు పరమధీమంతులు సుమీ. వారి బుద్ధిగాంభీర్యమును మన మింతయని యఱచుఁజాలము. విధవ లంగరు పునరపి వివాహము చేసికొన్నయెడల, కన్యల గతియేమి? విధవ లనేసలు గొంతకాలమైనను సంసారసుఖ మెఱిగినవారు. సుతైన నట్టిసుఖ మెఱుంగని కన్యలకు విధవలకంటె వివాహముచేసి కొను హక్కు యెక్కువదా? (బిగ్గరగా) పార్వతి! నీవును మాతో జేవాలయమునకు రానా? నేను మహాశివరాత్రి. శివదర్శనమునకు మిక్కిలి యనుకూల మగు పర్వదినము. సంవత్సరమున గొకమారే యిది

వచ్చును గాన సద్భక్తులు శివదర్శనమున కిట్టి తరుణముఁ బోగొట్టుకొనఁ గూడదు.

పార్వతి:—నేను కొంతతడవుండి కోనెల కట్టెననేగదను. ఇప్పుడు మాతో రాఁజాల. నేను తక్కిన దినములకంటె నెక్కువగా భోజనార్థ మనేసలు నాముంటికి వచ్చియున్నారు. వారిరాకయే సాజీవ నాధారము. ఇంకను నెక్కుగంటలసేపు వారికి నేఁ బరిచర్య చేయవలయున్నది. నేను తక్కినదినముల కంటె నాను నాలుగుడబ్బు లెక్కువ లభించును. దానితో ధరించుట కొక చీరనైనను కొనవచ్చును. జన్మమంతయు నా కీ చాకిరియే గతి. విశ్రాంతిని, నలుగురున్నేహితులతోఁ కాలము సలిపెడి యానందమును, నే ననుభవించెడి భాగ్యమును నోఁచునైతి. కావున నిట్టి నిర్భాగ్యురాలిపైఁ గరుణించి, ముందు జన్మములయందైనను నాకు వైధవ్యము రాకుండునట్లు నాపక్షమున మీరు భీమేశునిఁ బ్రార్థింపుఁడీ.

వసంతసేన:—ఎప్పుడు నీవు కొంత పనితీరి మాతో నీశ్వరసన్నిధికి రాఁగలవే?

పార్వతి:—నడిరేయి యగును.

వసంతసేన:—(భారతికిని, సుమతికిని) చెలులారా! స్వామిదర్శనమునకు మనకు రాత్రియంతయు నున్నది కావున, మన మిప్పుడు యిండ్ల కేగి యర్థరాత్రిని మరల వచ్చి పార్వతింగూడఁ దోడ్కొని స్వామిసన్నిధి కేగుట బాగని నాకుఁ దోఁచెదని.

పార్వతి:—నాయం దింతదయఁగల మీకు నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞురాలను. ఇప్పుడు నాకు నెల విండు. (నిష్క్రమించును)

వసంతసేన:—అయ్యో! పాపము! ఈపార్వతి మనతో నప్పుడప్పు డొకగడియ మాటాడుట తప్ప యితర సుఖ మేమియు నెఱుంగదు గదా! కావున దానిని వదలి యేగుటను నాకు మనసు రాదయ్యె. (నిష్క్రమింతురు.)

ప్రథమాంకము ద్వితీయరంగము.

(పార్వతి యింటి లోపలి భాగము. గురులింగము తప్ప యితరు లేరును లేరు. పార్వతి ప్రవేశించును.)

పార్వతి:—సంవత్సరమున కొకసారి యీ శివ రాత్రినాడు పలువురు నాయుంటి కన్నమునకై పచ్చుటచే నాకు నాలుగు డబ్బులు దొరకును కాని, నడుము విఱుంగ బని తగులదు. ఇంటి నలికి యూడ్చుట, వంట వండుట, వడ్డించుట మున్నగు నన్ని పనులను చేయుటకు నేనొక్కర్తునే గదా. రేపు జబ్బుచేసి మంచమునం బడినను సరే, ఈరాత్రి జాగరము నేయ నా శక్తికొలది యుత్పించెద. ఎవ రాతఁడు? తదితరు లెల్లరు పోయిన నీతఁ డొక్కడే యెంచులతో యింక నిట నున్నాఁడు. పరుషోత్తు లతో బొమ్మనిన మర్యాదప లోపము. రే పెవ్వరు నాగుమ్మముఁ ద్రొక్కరు. నా యన్నమున రాయి వడును. పామ్మనకున్నవో నంతకంటె గీడు వాటిల్లు. ఏమియునఁ బార్వతి పరపురుషునితో రాత్రి గడవెనను నవనింద పాలగును. కావున గుమ్మము వద్దఁ గూర్చుండి నానెచ్చెలులు వచ్చినతోడనే నలు వురుఁ గలసి యాతని వెడలఁగొట్టుట మేలు.

(గురులింగము ప్రవేశించును.)

గురులింగము:—అమ్మా! దయచేసి యీక్షేత్రముం గూర్చి నాకుఁ గొంత చెప్పుమి. దాఁదాపు పడునేను సంవత్సరములు సాధువులతోఁ గన్యాపూరితుండి కైలాసమువరకు మనదేశమంతయుఁ గ్రుమ్మరితిని. వారివద్ద సామాన్య లెఱుంగని కొన్ని విశేషవిద్యలం గొంత చతురత నొందితిని. సాముద్రిక కాస్త్రమున నాకు బాగుగఁ బ్రవేశము గలదు. నీమోముం జూడ సామాన్యల మోమువలెఁ గాక విశేషాంశములు నీ కున్నట్లు నాకుఁ దోచెడిని.

పార్వతి:—సత్యముం బలికితిరి. అయ్యో, నావంటి పరమనిర్భాగ్యురాండ్రు సాధారణముగ నెందు నుం డరు. ఈ విశేషాంశము నాయందు నిక్కముగాఁ గలదు.

సీ॥ దాంపత్య మిదియని- తలపంగనేరని

బాల్యంబునందె నా భర్త మడిసె|
తల్లి దువ్వయనున్న- తండ్రి ముద్దిడుచున్న
నీలంపు కురులెల్ల- నేలఁబడియె|
వసుపు నుంకుమ వోయె- పయ్యెద తలకెక్క-
పరుల నేవయ నాకుఁ- బ్రాప్తమయ్యె|
గంధంబు పూవు ల- గరును ధరించెడి
భాగ్యంబు నే నిలఁ- బడయనైతి|.

గీ॥ దుశ్శకునమని కనువారు- దూఱుచుండ|
వీధిలో స్వేచ్ఛ నేగ నే- వెఱుతు నయ్య|
ధవుఁడు లేకయె పరుల ని- ర్దయనుఁ బొందు|
నిట్టి దురపథ వలదయ్య- యేరైన||

గురులింగము:—వనితా! నీ నిచ్చకము లాడు వాడఁను గాను. నీ ముఖవర్చస్సుం జూడ నీయం దొరులకు లేని విశేష మెద్దియో యున్నట్లు గోపర మగుచున్నది. నీ యటచేయిఁ జూచిన నిది యెల్ల దెల్ల మగును. కావున సిగ్గువిడిచి కేయిం జూపుము.

పార్వతి:—(సిగ్గుతో జేయి సాచును. (అయ్యో! మీ యిచ్చానుసారముగఁ జిత్తిగింపుఁడు.) గురులిం గము చేయిం బరీక్షించుచుఁ దనలోఁ దా నేమో గొణుఁగుకొనును) మీ పరీక్ష సంపూర్ణ మాయెనా? విశేష మెద్దియో నెలవిండు.

గురులింగము:—అహహా! ఇంతకంటెను విశేష మేమియున్నది? కొరితివి కావునఁ జెప్పెద.

గీ॥ భూపతులచేత నైతము. భూషితుండు|

ఘనయశస్వీయు నగు నుతుం- గందువమ్ము||

పార్వతి:—(కోపముతో దిగ్గన లేచి చీపురుఁ గట్టతో గురులింగమును గొట్టి తఱుచును.) ఛీఛీ! దుర్మార్గుఁడా! వెడలు మిటనుండి, జ్యోతిషము మిషఁజేసికొని సరసనల్లాపము నాతో నలుప నెంచి తివా? (గురులింగము తడఁబడి పారిపోవును.) అహా! లోకము మెచ్చుటకై యీతని నే నిట్లు తిట్టి కొట్టి తఱిమివేసితిని కాని, యాతఁ డాడినమాటి హృదయం

గమముగనే యున్నది. నా యంతరంగమున సంసార సౌఖ్యముపైని, పుత్రప్రాప్తిపైని నాకు వాంఛ లేదా? నావలె నున్నచో నెవ్వతె కుండ? లేనినుఖముకై వాంఛనుఁ దప్పించ నాత్మమా? వాంఛయే భగవంతుఁడు మన కిడిన భాగ్యములతోఁ బ్రేమభాగ్యము. చింతామయమగు సంసారవార్ధిలో మనలం దేర్పడి తెప్ప యిదియే. అవసాన మానస్సు మైయున్నను, మఱజానంతరమున నద్దతి గల్గునను నాశచేతనే కదా నరుని మొగము చిఱునగపుతో వికసించును! స్వేచ్ఛావర్తనను లేనిపోని విఘ్నముల నిడి మనసుఁ చింతఁ గలుగఁజేయువారు మనుజులే కదా? ఆయినను బయలుపెట్టక నాయంతరంగమున నె యీవాంఛను దాఁచెద. జిహ్వ! పరాకుగాఁ జేలకుమీ. చూడ్కులారా! ననుం బట్టియాయకుండి. అల్లడుగో! నా చెలియులు వచ్చుచున్నవారు. వారి వీక్షణములు నా హృదయాంతరమునెల్ల వెదికుచున్నట్లున్నవి. వారితో దేవాలయునునకేగెద. (నిష్క్రమించును.)

ప్రథమాంకము తృతీయరంగము

(భీమేశుని యాలయమున గర్భగృహము. దీపములకై చురుఁ దీసికొని శంకరము ప్రవేశించును. గంటను, పళ్ళెగమును, శంకిగోపమును, తీర్థపాత్రలను అమర్చును. కర్పూరమును, పువ్వులనుఁ గొంత సొమ్మును చేతఁబట్టుకొని వసంతవల్లి భారతి నుమతియు, రిక్తహస్తములతోఁ బార్వతియుఁ బ్రవేశింతురు.)

శంకరము:--అమ్మలారా! లోనికి రండు. శీఘ్రముగఁ బూజ ముగించుకొని వెళుఁడు. లేనిచో గుంపులో నలిగి చావఁగలరు. మీ పూజాద్రవ్యములు నా కిచ్చి మీ రొక్కొక్కయే తన కిష్టమువచ్చిన కోరికఁ గోరిన, భీమేశుఁడు తప్పక యిచ్చును.

సుమతి:--పార్వతి! రిక్తహస్తములతో వచ్చితివా? ఈ పూజాద్రవ్యములునుఁ గొంత సొమ్మునుఁ గైకొనుము.

పార్వతి:--పూజాద్రవ్యములును దక్షిణయుఁ గోరిక లున్నవారికే నేఁ గోరఁదగినదియు, దేవునిఁ బ్రార్థింపఁ దగినదియు నెద్ది యున్నది?

భారతి:--కోర్కె లేకున్నను భగవంతుని గౌరవించవలయును గదా?

గీ॥ ప్రభువునైనను, మఱి భగవంతునైన
కుఱ్ఱవారలైన నీ గురువునైన
ప్రేమసునియైనఁ జూడ నీ వేగుతఱినిఁ
జనఁగఁదగ దండు ॥ కృపా-స్త్రములతోడ॥
ఆను లోకోక్తి యెఱుంగవా?

శంకరము:--అమ్మలారా! కాలహరణమేల?

[అడువాండు తాము తెచ్చిన వస్తువులను దక్షిణయును బూజారికి నీర్తురు. ఆతఁడు మంత్రములతో బూజసేసి, కర్పూరము వెలిగిం ది లింగముముందు త్రిప్పి, ప్రసాదము వారికిఁ బంచి యిచ్చును. వారు వెడలుచుదురు:]

భారతి:--వసంతా! నీ వేమి కోరితివే?

వసంతవల్లి:--నీ యభీష్టమును ముందుఁ చెప్పుము.

భాగతి:--మొదటిప్రశ్నకు మొదటప్రత్యుత్తర మిడవలయును.

వసంతవల్లి:--నాభగ్త కున్నతోద్యోగమును ముది దశయునుఁ గల్గ వేడుకొంటిని. [భారతితో] నీవు? అదిగో నీనగవు నిన్నుఁ బట్టియిచ్చుచున్నది. నీమనమున నుండెడి కోరిక నే నెఱుంగును.

భారతి:--ఇతరుల మనోభావ మెఱుంగఁజాలిన దానైనచో నాఁ గోరినది యెద్దియో నీవే చెప్పుమా.

వసంతవల్లి:--అనుదినము నీప్రాణముం దినుచుండెడి గయ్యాళియును నీయత్తగారు పెందలకడ గతించుట దక్క మఱి నీవు కోరఁదగినది యే మున్నది.

భారతి:--నత్యము కాని యిది మనలో మాటనుమీ. సుమతీ నీ వేమి కోరుకొంటివే?

సుమతి:--పరమనోవ్యాపారవేదియే బదులు చెప్పనిమ్ము.

మిస్. మేతాబ్.

మిస్. కోకిలామణి.

ఎగ్మూరులో 11-8-34
 తేదీని జరుపబడిన వ్రమన్న
 ఇండియన్ అసోసియేషను
 వారి 17-వసాంసత్సరికోత్స
 వమున కథ్యత్వపహించెను.

శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు

బయ్యా సూర్యనారాయణమూర్తిగారు.

సీ॥ సత్కవీశ్వరుల హృత్పరసీరుహంబుల వికసింపజేయు కవిత్వశక్తి
 విద్వాంసులకుఁగూడ విభ్రాంతిఁగల్గించు విశ్రుతనదసద్వివేకశక్తి
 స్థానరాళికిఁగూడ చలనశక్తిని బ్రసాదింపఁగాఁజాలు వక్తృత్వశక్తి
 పరిపంథివీరుల భయసంభ్రమవిషాద గ్రహవీడిశులజేయు కార్యశక్తి

అఖిలజనపూజితంబైన యాత్మశక్తి
 యిట్లునీయందుఁగ క నిం కేరియందుఁ
 గాంచఁగలమమ్మ! మూర్తిభవించియుంట
 ధీనిధీ! శ్రీ సరోజినీదేవి! సుమతి!

వసంతవల్లి:—నుమతి గర్భవతియని మన మెరింగి నదియే. కావున నుపుత్రునికై యది ప్రార్థించి యుండును.

[నుమతి సిగ్గుతోఁ దాఁపంచుకొనునా]

నుమతి:—పార్వతీ! ఇక వరుసచొప్పున నీవు నీ కోరికఁ చెప్పవలయు.

పార్వతి:—నేఁ గోరఁదగినదియుఁ బ్రార్థించఁదగినదియు నెద్దియు లేదని యిదివరకే నేనంటినిగదా?

[మోమునఁ గడు సిగ్గుఁ జూపును]

భారతి:—మనోవేదీ, పార్వతి యథార్థముఁబల్కెనా? వసంతవల్లి:—అసిగ్గుఁ జూడ నది యాడినది కల్లుఁజూనితోఁచెడిని. కాని యీవిషయమై చర్చఁచేసిన దాని మనసు నొంచినవార మగుదుము గాన మానివేయుఁడు పాపము! 'పార్వతిని మనము దయతోఁ జూచుట తగును గాని నిందించుట పాడిగాదు.

శంకరము:—అమ్మలారా! వెలుపలికి పోయి యితరులకుఁ జోటీయరాదా? తగునునుమ్యులు స్వామి దర్శనార్థము వేచియుండుటం జూడలేదా? అదిగో, సూర్యులపంతులుగారు వేంచేయుచున్నారు. వారి నాహ్వానము నేయవలయు. [శంకరము నిష్క్రమించును]

వసంతవల్లి:—[నుమతిని భారతినిఁ బ్రక్కకుఁ బిలిచి] రాబోవు జన్మయందు వైధవ్యము లేకుండఁ చేయుమని యది యీశుని వేడె. దాని మనమున కాయాసము గల్గినేమో యని దానియెదుట నేఁ జెప్పవోల్ల.

[వసంతవల్లి, నుమతి, భారతియు నిష్క్రమింతురు]

పార్వతి:—చం॥ పరిపరి గెంటఁబూనినను, పాయదు నాదు మనంబునుండి యాతెరువరి జ్యోన్మయఁ డుండిన తీవ్రమపుత్రకవాంఛ, నేడు నా శిరమును పంచి యీశ్వరుని చెంతను నేఁ బ్రణమిల్లు వేళలో హర! హర! పుత్రునిం గనిన నత్యపకీర్తినిఁ జెందకుందునే॥

[పార్వతి నిష్క్రమించును. శంకరము, సూర్యుల సరసింహము, రమణయ్య, సత్యనారాయణ, వీరశక్తి, ప్రవేశింతురు.]

సరసింహము:—[శంకరముతో] ఇదిగో సూర్యులు గారు, ధనికులు. నీవు మర్యాదఁజేసిన బహుమతి నొడఁలవు త్వరపడుము.

శంకరము: [మిక్కిలి శ్రద్ధతో దీవముల పత్తులన్నియు నెగఁగోసి, యతిసమ్రతతో] మహాప్రభూ! లోనికి వీచ్చేయుఁడు. ఇంకను గుంపు రాకమున్ను తోమిటదయచేయుటయే కాదు. ఎక్కువ శ్రద్ధతోఁ డిమ పూజ సలపుటకు నా కవకాశము గల్గె. [ఇచ్చుకపు నవ్వు నవ్వును]

సూర్యులు:—సరసింహమా! మనము దెచ్చిన ఫల పుష్పదల నాతని కిచ్చి యర్చన మాపేరఁ గావింప నియమింపుము.

[సరసింహము పూజాద్రవ్యముల నందియ్య, శంకరము మిక్కిలి యాడంబరముతోఁ బూజ సలిపి యెల్లరకుఁ బ్రసాద మొసఁగును. వారు వెడలిపోవ మరలుదురు.]

వీరశక్తి:—[సూర్యులతో] పంతులుగారి వర్ధంతి విందు మా కెన్నిడు లభించునో!

రమణయ్య:—రానున్న బహుళపాడ్యమినాడె. సత్యనారాయణ:—సరసింహము నిస్సందేహముగాఁ చెప్పఁగలఁడు.

సరసింహము:—ఔను రాబోవు బహుళపాడ్యమినాడే. వారి జన్మనక్షత్రము ఆరుద్ర.

వీరశక్తి:—అయ్యో! ఆదినమునఁ దమపేర నిచట నర్చన జరుపుటకై పూజారితో ముందుగాఁ చెప్ప నక్కరలేదా?

సూర్యులు:—ఔనను. మఱచితిని. ఆ...పూజారిం బిలుపుము.

సరసింహము:—పంతులుగారి నెలవగుచున్నది.

శంకరము:—[పరుగిడివచ్చి యెదుటనిలచి] మహాప్రభూ! ఏమిసెలవు? తమ దానుఁడను.

సూర్యులు:—రాబోవు బహుళపాడ్యమి నేను పుట్టిన దినము కావున...

శంకరము:—వాడుకచొప్పునఁ దమపేర నర్చన చేసెద.

సూరయ్య:—ఔను. అది జష్టిసేయుటకే పిలవితిని.

శంకరము:—[ఇచ్చక పునవ్యతి] తమసేవకునికి జష్టి సేయ నేల?

సూరయ్య:—సరి మన మింక చెడలిపోదము. గండు.

[శంకరముతప్ప యితరులెల్ల నిష్క్రమింతురు.]

[ప్రథమాంకము చతుర్థరంగము.

[పార్వతి యింటిలో గది. నడిరేయి పార్వతి ప్రవేశించును.]

పార్వతి:—ఆ దిక్కుమాలిన పాముదిక్కుఁ దాడిన మాట నాచెవులలో నింకను మ్రోగుచున్నది. సతతము నామనమును విడువకున్నది. ఎంత మఱచుటకు ప్రయత్నముచేసినను, శివరాత్రిని శ్రీభీమేశుని యెదుట నిలచి ప్రార్థన చేయునంతసేపు నా కిదియే తలంప య్యె. నాటినుండి నేటివరకు దిన్నఁగా నాకు నిదురలేదు. ఆశోగ్యమునకు భంగము గల్గుచున్నది. ఒక్కదినమైనను నే మంచుచునఁ బడితి నా నాలుక యెండిపోవుచున్నను గ్రుక్కెడు నీరుఁబోసి నాదప్పి దీర్చునా రేరునులేరు. దేవోశోగ్యముండి పాటుపడు చుండిననే నేను జీవించఁగలను. జాడ్యము వచ్చెనా నవిసి నవిసి చచ్చుటయే నాగతి. హా! యీశ్వరా! [ఆగదిలో నున్నట్టుండి యొక వెలుఁగు గన్పడును] నా కుటీరము నిట్లు వెలుగంగఁజేయు వారెవరు? చోరు డా? కానేరఁడు. అట్టి వారు వెలుఁగుకంటె జీఁక టినే కోరుదురు. మఱియు నీవెల్ల మానసికముగఁ గన్పడు దివ్యతేజముగ నున్నది!

[దేహమునుండి వెడలు తేజముతోను, జడలు, సర్పములు, పునుకచిప్పలతోడను, శిరమున నర్థచంద్రుని, చేతఁ త్రిశూలముం బూని, బూదిఁ బూసి కొని, గజవ్యాఘ్రచర్మముల నంబరములుగను, కంఠమున రుద్రాక్షమాలికలను ధరియించి భీమేశుఁడు ప్రవేశించును. పార్వతి కృతాంజలియై నమస్కరించును.] దేవా! రక్షించుము.

భీమేశుఁడు:—భీతినొందకుము. మూర్ఖులగు లోక్తులు నిన్ను విధవయనినను నీవు శుభవతివగుఁ గన్యపు నుమీ. నీప్రార్థన నాలకించితిని. [పార్వతిని లేప నెత్తి యభయహస్తము నాయమ శిరముపై నిడును. పార్వతి గజగజ వణఁకును] నీవు కోరినచొప్పున నాకృతచే నీవు మహాయశస్వియుగు పుత్రునిం బడయఁగలవు.

పార్వతి:—[కన్నీరుఁ గారుచు] మహాదేవా! ఏమో తెలియక వేడితిని గాని, లోకాపవాదముపాలై నలుగురిలోఁ దలవంచుకొను దుర్గతినుండి నన్నుఁ గాపాడుము. పాహి! పాహి! శంభో!

[అభయహస్తము మరలఁజూపి భీమేశుఁ డదృశ్యుఁ డగును. గదియంతయుఁ జీఁకటిమగును.] వివీత ప్రసాద మిప్పుడే నాదేహముం జొచ్చె అయ్యో! దీనికంటె మరణముమేలు. దీనితో నే నెటుల నలుగురియెదుటఁ బడుదు? ఎటుల దీర్ఘకాలము దాఁగి యుండఁగలను? మున్ను పుణ్యశాలరగు పూఁబోడులు, కన్యలయ్యు, భగవదనుగ్రహముచే బుశ్రులం బడసిరి. ఇక్కాలమున నట్టివివీత జరిగినదన నేరు నమ్ముదురు? వ్యభిచారిణియై నన్నును, గోళకుండలి నాకొమరుని లోకులు నిందింతురుగాదా! అపనిందల పాలై బ్రదుకుటకంటె మరణమే మేలు. నేను కొమారునికై శ్రీభీమేశునిఁ బ్రార్థించినది నిక్కమే. తెలివితక్కువకొలది యట్లు వేడితిని. దేవా! యీ యపమానముకంటె నాకు మరణమొసంగి నీసన్నిధిం చేర్చుము. [ఏడ్చును. తెలువారును.]

[ప్రథమాంకము పంచమరంగము.

[దాక్షారామములో నొకపీఠి. భస్మధారియై దర్శన, గంటమును, తాళపత్రములను, పంచాంగమును కేలంబూని నరసింహము ప్రవేశించును.]

నరసింహము:—నాభార్య మృతినొంది యాటువర్షము లాయె. ఒక్కనాడీ విధవపై పలపుపుట్టి కొంత శృంగారసంభాషణలో దిగఁగా నది త్రొక్కఁబడిన త్రాచువలె గోపోదేకముతో రివునలేచి ననుఁ

దటిమివేసె — నన్ను — దాక్షా రామవిప్రులలో నగ్ర గణ్యుని! ఇటీవల దనపురోహితుఁడై ముండిన నన్నుఁ దప్పించి యా మొద్దు పెద్దమృత్యుగు వీరశక్రనుఁబిలచి నడపించె. పొట్టబొడిచినను వానికి వేదజ్ఞానము లేదు. ఒక్కమంత్రముఁ బరింపఁజాలఁడు, దాని యర్థ మఱయుట యటుండనియ్యు. ఓహో! వాఁడే వచ్చుచున్నాఁడు.

[వీరశక్ర ప్రవేశించును.]

మహాపుణ్యశాలి నీవెఱిగిన విధవ యాయూర నుండి లేచిపోయినదట. గతశివరాత్రినాడు తన యింటనుండి యొకనుండరాంగుని వెడలఁగొట్టినట్లు నటియించెనట. అయినను అతనిమూలముగా నామె గర్భవతి యాయెనను వదంతిఁగలుగు. [వీ శక్ర నిట్టూర్పు నిగిగించును.] అయ్యో! దానియెడల నీ కెంత జాలియో! నాకు లేదు. అట్టి పాపిజాచి“యయ్యో” యన్న నాలుసెలల పాపము వెంటఁదగుమును. నేడు సాయంసంధ్యాసమయమున నీయూరనుండు విప్రు తెల్లరు నమావేశమగుట కీ ప్రకటనను కలిపించితిని. ఈసభలోఁ పార్వతి దశ్వరితయంతయును ఖండించి దానిసెల్లగు బహిష్కరించునట్లు చేసెద. ఈప్రకటనం జదువుము. [విష్ణుశక్ర కొక తాళ పత్రము నందిచ్చును.]

విష్ణుశక్ర:—[చదువుచు] దాక్షా రామముం దండిన విధవ పార్వతిస్వభిచారిణి. అదిగర్భము ధరించుటయుఁ తీర్థయాత్ర సలుపు మిషతో నూరనుండి యెవరికిం దెలియక వెడలిపోవుటయు దాని దుర్వర్తనమునకుఁ దార్కాణములు. యధార్థము ఋషిపుత్రో బయలు పడియె. కావున దాక్షా రామ విప్రులై నేడు సాయంకాలము కోవెలలో సాఘికసభఁచేసి, శ్రీ భీమేశుఁడుసాక్షిగా, ఈ పార్వతినిన్ని, దానికిం బుట్టబోవు శిశువునును బహిష్కరించి యేగును వారిపంక్తిని భోజనము నేయఁగూడదని శాశించవలయు నని యిందుమూలముగ నెల్లరికుఁ బ్రకటన నేయడ మైనది.”

నరసింహము:—సభాపతి నే డీ సభం చేర్చును. పెట్టెఁడు డప్పకొట్టి యూరంతటఁ జాటును.

వీరశక్ర:—ఎంత ఘోరశిక్ష! పారిపోయిన యపరాధిని యేల వెంటఁదరుముట? లాభమేమి?

నరసింహము:—లాభమా? లోకమున న్యాయము జరుగుటయే. అపరాధులను శిక్షించనిచో, నెల్లర మేలుకై యేర్పడిన మన చట్టములను ఆచారములను, మఱియెవరైన లక్ష్యపెట్టుదురా? [పటపట పండ్లు గొఱుచు] సేనే సద్రాహ్మణుఁ డయినచో, నాయజ్ఞోపవీతముసాక్షిగా నీ విధవ కిహారముల నదతి లేక చేసెన, మాడుము నాప్రభావము నిష్క్రమించును.

విష్ణుశక్ర:—పార్వతికి నితనికి నెద్దియో కలహము సంభవించినది; యాతని పోరోహిత్యము మాన్పినన్నుఁ దన పురోహితునిగ నియమించె. సభలో నే నిక్కారణము నొక్కి చెప్పి, యిందుచే నీక్రూరుని కాయము యెడ నింత క్రోధముని వాదించెద.

[వీరబాహు డప్ప వాయించునుఁ బ్రవేశించును.

వీరశక్రకు నమస్కారము నేయును.]

వీరబాహు:—ఈరోజు సాయంత్రం భీమేశంకోయి ల్లో యాయూర్భృతి బ్యామృతంద్రుఁ ఆశ్చ కులయి పయ మాలోశించఁడానికి సభ శాస్తారండోయి! మా రాశి సూరయ్య పంతుంగారు అద్దెచ్చులు. సభాపతి గారి చలవుతో అందరికి నెప్పడ ముందుండోయి! [నిష్క్రమించును.]

వీరశక్ర:—ఓహో అప్పుడే మనవాఁడు చిచ్చు ముట్టించినాఁడు! నా శక్తికొలది దీనికిఁ బ్రతిహతము చేసెన. శీఘ్రముగ నేనును యత్నించిన మేలు. శ్రీభీమేశుఁడునాఁడ దోడ్పడుగాత. పాపులగు మనుజులు వారి యహంభావముకొలది న్యాయవిచారణ కెంతసమకట్టినను, చివరకు దుష్టుల శిక్షించఁ దగినవాఁడు సర్వసాక్షియగుఁ బరాత్పరుఁడేగాని వేరెవరు?

కం॥ ఉర్విని దుష్టులు మది నతి

గర్వితులై వరులఁ దాము ఖండింతురుగా!

సర్వైకసాక్షియగు నా

సర్వేశుఁడె శిక్షలొనగఁజాలును సుమిత్ర॥

‘లోకము గుడ్డిది’

కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు

ఆమె వయసు పదునారేండ్లు. వివిధభావల నభ్యసించిన వినయవతి. ఆమె రంగు చావనచాయ. తీర్చి దిద్దిన కనముక్కుతీరు-దీర్ఘములైన కరులు-నున్నపైన తేతచెక్కులు-ఆమె సౌందర్యాతిశయమును చాటుతుండేవి.

ఏమయిన నేమి? ఆమె విధవరాలు. సూర్యరస్మిలేని కమలము భాతి యామె తనూలత నానాటికి వాడుమొగము పట్టినది. ఆమెను జీవిత మొకవేగ టుమందయినది. విద్యాశక్తి నానాటికి సన్నగిలజొచ్చినది.

‘హేమకు తలిదండ్రు లూరిలేనప్పుడు ప్రబలమైన జ్వరము వచ్చినది. మంచము దిగుటకు గూడ నామె యసమర్థురాలాయెను. అంతకు మున్నెన్నడును నామె పొరుగింటి శ్యామును కన్నెత్తెయైన చూడలేదు. ఆ యుచుడు యోగ్యుడనిమాత్ర మామె వినియున్నది.

ఉదారుడగు శ్యాము హేమ కెల్లవిధముల నుపచర్యల గావించి యుత్తములగువైద్యులచే సౌషధసేవనము జేయించెను.

‘హేమకు క్రమముగా వ్యాధి మల్లినది. హేమజీవితములో నొక దివ్య జ్యోతి వెలుగుచున్న దిప్పుడు. శ్యాము దర్శనము- విద్యాప్రసంగములు- ఆమె హృదయమునకు సంపూర్ణస్వస్థతను చేకూర్చినవి.

‘హేమ తలదండ్రులు గ్రామాంతరమునుండి వచ్చిరి. హేమా శ్యాముల వృత్తాంతమును వన్నెచిన్నైతో వాడవాడల జెప్పుకొనుచుండటను విని వారు భరించలేకపోయిరి. హేమతండ్రియగు శర్మయాయప్రతిష్ఠకు తాళజాలకపోయెను.

ఆనాడు సంక్రాంతిపండుగ. మామూలుప్రకారము శ్యాము హేమను జూడవచ్చెను. శర్మ శ్యామును పండుగకు తమయింట పాయసమును ద్రావుమని నిర్బంధించెను. దానిని నిరాకరించిన, హేమ చిన్నబుచ్చుకొనునను తలంపుతో శ్యాము పాయసమును ద్రాగి యింటికి బోయెను.

‘శ్యాము నెత్తురు కక్కుకొని మరణించెను.’ అను దుర్వార్త ఆక్షణమే యూరంతయు పొక్కినది. హేమకు హృదయము ప్రీతిపోయినది- ఇపు డామె యున్మాదిని. అప్పుడప్పుడు హేమను జూచు సద్ధర్మగులొకలుకొంద రెపుడును ‘హేమాశ్యాముల పవిత్రసోదర వాత్సల్యము నీ లోకము గుర్తింపలేక పోయినది- ఈ లోకము గుడ్డిది’ అనుచుందురు.

‘సీతమ్మగోస’

గొబ్బారు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు, బి. ఏ.,

నరసింహరావు పంతులుగారు మంచి తెలివితేటలు గలవారు. బియ్యే. బియ్యల్. పరీక్షలు పాసెనారు. గుమస్తా ఉద్యోగం నుంచి క్రమంగా మేసీట్ - తాసీల్దార్ - డిప్టీ కలెక్టర్ - ప్రెసిడెన్సీ మేసీట్ - వగైరా ఉద్యోగాలన్నీ చేసి కొన్నాళ్లు జిల్లా కలెక్టర్ పనికూడా అట్టింగుచేసి కొనకు పింఛను పుచ్చుకున్నారు. ఆయన భార్య సీతమ్మ గారు చాలా యోగ్యురాలు. ఆవిడ దైవ భక్తి, పతిభక్తి, బంధువులయందు ఆదర బుద్ధి, పేదలయందు కనికరమూ, దానధర్మ ములయందు ఆసక్తి, మొదలైన సుగుణసంపద కలిగిన ఒప్పులకుప్పు. మంచి సౌందర్యవంతు రాలు. పంతులుగారు కూడా మంచి న్యాయ బుద్ధి గలవారు. చాలా గౌరవమూ, ఘనతా, సంపాదించారు. కాని ‘చంద్రుడికి కళంకం’ అన్నట్లు, ఆయనకు ద్రవ్యాశా, ప్రథమ కోపం. ద్రవ్యాశలంటే లంచాలు పంచాలు పుచ్చుకొనే రకమని అనుకోబోయేరు సుమండీ! అదికాదు. ఆయన యెప్పుడూ డై రెట్టగాగాని ఇండ్ల రెట్టగాగాని లంచాలు పుచ్చుకోడం యెరగరు. ఆయన ద్రవ్యాశ అనేది కేవలమూ లోభత్వం. చూసి చూసి డబ్బు ఖర్చుపెట్టలేక సోపడం. డబ్బుకీ, ప్రాణానికీ లంకెఅంటారే ఆగుణం అని చెప్ప వలసివుంటుంది. ప్రథమకోపం అనేది, పితృ క్రమాగతంగా వస్తున్నటువంటిన్ని, అస్తమానమూ కూర్చొనిపూడకంవల్ల వృద్ధి అయ్యేటటువంటిన్ని మూల్యాధి ఉండడం

వల్ల తాటాకులమంటరాగ ఒకొక్కప్పుడు ఆయన మండిపడిపోయి, భార్యను నానా మాటలాడి తిట్టి, కొట్టడం గూడా జరిగిస్తూ ఉండేవాడు. కాలంగడుస్తూవున్న కొద్దీ ఆయన కోపంకూడా పెచ్చుపెరుగుతూ వచ్చింది. ఆ మహాపతివ్రత ఆయనచేత దెబ్బలుతిని, పాపం, ఏడ్చుకుంటూ గదిలోకి పోయి తలుపు వేసుకొనేది. నేరంఉన్నా లేకపోయినా, ప్రతి స్వల్పవిషయానికీ ఆయన పాపం ఆ మహాయల్లాలిమీద పడిపోయి, కొట్టి, తిట్టి, నానాఅల్లరి పెడుతూ ఉండే వాడు. మనమల్ని ఎత్తినప్పటికీ ఆ విడెకు యీబాధ ఎక్కువగుతున్నది కాని తగ్గలేదు. ఇలాగ బాధపడుతూ ఉన్నప్పటికీ ఆవిడ తన కర్మం ఇలాగున్నదని అనుకొనేది కాని భర్త గారిని ఎప్పుడూ పల్లెత్తుమాట అనలేదు. కోపం వచ్చినప్పుడు ఇలాగ మండిపడినప్ప టికీ, తరవాత ఆయన వశ్చాత్తాపపడి ‘కోపం మీద ఒళ్ళు ఎరగక అన్నాను. కొట్టేను. మరేమీ అనుకోబోకు’ అని ఎన్నో క్షమా పణలు చెప్పుతూవుండేవాడు.

ఒకనాడు ఇంట్లో శుభకార్యం జరిగింది. నలుగురు చుట్టాలూ. బంధువులూ. అంతా వచ్చారు. ఊళ్లో ముత్తైదువులు అంతా చాలామంది, వసుపూ. కుంకానికి వచ్చారు. అటువంటి సమయంలో ఆయనకు రింగుమని కోపం వేడైంది. ఆమెను పట్టుకొని ఆయన అనేక తిట్లుతిట్టి, అనరాని మాటలని, దవ

డలు వాచిపోయేటట్టు ఎడాపెడా లెంపకాయలు వర్షంకురిపించాడు. ఆదెబ్బలకు పాపం ఆ యిల్లాలు మూర్ఛపడిపోయింది. వచ్చిన చుట్టాలు, పక్కాలు, ముత్తైదువలు- అంతా నిర్ఘాంతపడ్డారు. కొందరు బుద్ధిమంతులు చటుక్కున చన్నీళ్ళు తెచ్చి ముఖంమీదచల్లి విసిరికర్రలతో విసిరి, శైత్యోపచారాలు చేసి పాట్లుపడగా కొనకు ఆమెకు తెలివి వచ్చింది. కంటికి నేలకూ ఒక్కభారగా యేషస్తూ, చాలా చిన్నబోయి, పాపం, భరింపరాని దుఃఖంతో గదిలోకి వెళ్లిపోయింది. పంతులుగారు పక్కచీడీలో పచారు చేస్తూ, తాను చేసినదానికి పశ్చాత్తాప పడుతూ 'ఎంతకాలం యిలాగ నేను, కోప శీలుడనై, నిష్కారణంగా నా యిల్లాల్ని బాధపెడుతూవుండడం? ఈ దుర్మార్గం మొదలంట నశించిపోవాలె. ఏసాధనం అవలంబించాలె?' అని తనలో తాను గాఢంగా ఆలోచించుకోవడం ఆరంభించాడు. వెంకట్రావుగారు నరసింహరావు పంతులుగారికి సంబంధి. ఆయనతో చనువుగా మాటలాడగలవాడు, ఈ సంగతి గట్టిగా కనుక్కుందామనే సంకల్పంతో అతడు పంతులుగారి దగ్గరకువచ్చి సుభాషణ ఆరంభించాడు.

వెం:—“ఏమండోయి పంతులుగారూ! ఏవిటి! పేరు సార్థకం చేసుకుంటున్నారే. మీ రిలాంటివారు కాబోతారని ముందు పసిగట్టి తాతగారు మీకీపేరు పెట్టినట్టుంది. ఇదేవిటండీ! దురంతం- దొడ్డమ్మగారు మనమల మామ్మ- భూలోకమాత- ఆవిడె యింకా మీచేత దెబ్బలుతినడం యేమిటండీ?

ఇది మీకు యేమీ బాగులేదు సుమండీ! కోపంవస్తే నన్నుకూడా రెండుకొట్టుండి- తింటాను. అనేమాట లేవో మొహంయెదుట అనేస్తాను—”అని యింకను యేమో చెప్పబోతూవుంటే అడ్డమువచ్చి-చెయ్యిపట్టుకొని, ఆగమని సంజ్ఞ చేసి

“బాబూ! వెంకట్రావు! అసలు నాలో నేనే లజ్జపడి ఏడుస్తూవుంటే నువ్వు ఇంకా నన్ను పొడిచి కాలుస్తావెందుకూ? నేను చేసింది చాలా తప్పుపని; నాకు తెలుసును. ఐనా, పాలపాంసులాగ ఆ కోపంవచ్చేసరికి నాకు వాల్లూపయీ తెలియదు. సున్నపురాళ్ల లాగ ఆవివచ్చి రక్తంఉడికి వెట్టెత్తిపోతున్నాను. ‘ఏసాధనంచేత యీకోధ పిశాచాన్ని సాధిద్దావా’ అని యత్నిస్తున్నాను. నమ్ము-నేను మేస్త్రీకో పని చేస్తూన్నప్పుడు అనేక నేరాల కనేకమందిని విచారణచేసి శిక్షలువేశాను. ఐనా, యింతవఱకూ నన్ను నేనే శిక్షించుకుంటేనేగాని యీసంకటం కుదరదు. కనుక ఇవాళనుంచి నేను కోపం చేత పాపం చేసినప్పు డల్లా, నన్ను నేనే విచారణ చేసుకొని, భగవత్పాక్షిగా నాకు నేనే తగిన శిక్ష విధించుకుంటాను.” అనెను.

వెం:—ఏవిటా శిక్ష? గుంజీలుతీస్తారా? లెంపకాయలు కొట్టుకుంటారా? లేకపోతే మీయిల్లాలుగారిచేత పేవబెత్తం దెబ్బలు తింటారా? ఏవిటి మీతాత్పర్యం?

నర:—అబ్బే గుంజీలు లెంపకాయలు ఆడదాని చేత దెబ్బలూ తింటే కుదిరేరోగం కాదిది. ఏది చేస్తే ఎవడికి ఎక్కువబాధ కలుగుతుందో ఆశిక్షవేస్తేనే వాడికి ససాళం

అంటి రోగం చప్పగాకుదిరి బుద్ధివస్తుంది. మరేంచేసినా ప్రయోజనంవుండదు. నా Weakness ఏవిటాటే నేను చూసిచూసి డబ్బు ఖర్చుపెట్టలేను. కనుక నేను చేసే నేరాన్నిపట్టి నాకు నేనే జల్మానా వేసుకుంటాను.

వెం:—ఆజల్మానా సొమ్ము మాకెవరికైనా యిప్పించండి. సంతోషిస్తాం.

నర:—మచుష్య మాత్రులకు ఎవరికీ యివ్వను. అగ్ని హోత్రుడికి సమర్పిస్తాను.

వెం:—అంటే రూపాయలు కరిగించేస్తారా?

నర:—కాదు కాదు కరెన్సీనోట్లు కాల్చేస్తాను.

వెం:—అబ్బే అలావద్దు; మీ యిల్లాలికి యివ్వండి. పాపం.

నర:—అలాగా యివ్వను. ఆయివ్వడం వల్ల నేను వేసుకొనేశిక్షకు ప్రయోజనం వుండదు.

వెం:—పోనీండి ధర్మఖర్చు చెయ్యండి.

నర:—చేసినా ప్రయోజనంఉండదు. నా కష్టార్జితం నాకళ్లయెదుట నాచేతులతోటి నేను కాల్చుకుంటేనేగాని నాదురాగ్రహ మున్నూ అందువల్ల జరుగుతూవున్న పాప ములున్నూ పరిహారంకావు. “కోపము పాప ములకెల్ల కుదురై యుండున్” అని పెద్దలు చెప్పారు. అదేమాట. ఈరోజు నేరానికి నేను నూరు రూపాయాలు జల్మానా వేసుకున్నాను. కీలెరిగి వాతపెట్టుకోవాలి. ఈ అంకుశపుపోటు తగిలేస్తే కాని నాలోభత్వం అనే మదపుటేనుగు లొంగుబాటుకురాదు.” అని లేచి ఇనపపెట్టితాళముతీసి నూరురూపా

యల నోటుతీసి పట్టుకొని పెట్టెతాళమువేసి వెంకట్రావు యెదుటనే వణుకుతున్న “చేతులతో అగ్గిపుల్ల వెలిగించి నోటుకు నిప్పు ముట్టించి, కళ్ళనీరు కార్చుకుంటూ నోటు కాల్చి బూడిదచేసేశాడు. ఎంతకష్టపడి ఆర్జించిన సొమ్ము! ఆనోటుమంటలే లోభికి కడుపుమండినంత ఆవేదన కలిగించింది. అతడు పడుతున్న యాతనా, శోకవికార రూపమూ చూడలేక “కలకంఠికంట కన్నీ రొలికిన సిరి యింట నుండనొల్లదు సుమతీ” అనుకొనుచు వెంకట్రావు మతిలేని పంతులు గారి సెలవు తీసుకొని వెళ్లెను.

నరసింహారావు పంతులుగారి మన స్సెంతో దుఃఖించింది. నాటినుండి అతనికోపం మందం కావడం ఆరంభించింది. స్వేచ్ఛగా గంతులు వేస్తూవుండే అతని దురాగ్రహమనే గుఱ్ఱానికి నోట్లో కల్లెము తగిలించినట్లు నిర్బంధం కలిగింది. అయినా అలవాటుచొప్పున దూకి కోపం కలిగినప్పుడు అతను ఒక్కడేగదిలోకి పోయి తనమీద తానే నేరం ఆరోపించుకొని తానే విచారణచేసుకొని తానేశిక్షించుకొని జల్మానా వేసుకొని పాలిపోయిన ముఖంతోనూ, వణుకుతున్న చేతుల్తోనూ తన ప్రాణంకంటే ప్రియతరమైన ధనంపెట్టె తెరిచి నూరురూపాయాల నోటుతీసి, ఏడుస్తూ నిప్పు ముట్టించి “నీఖర్చం అనుభవించక తప్పదు” అని నిట్టూర్పులతో కాల్చి దుఃఖం అనుభవిస్తూ ఉండేవాడు.

ఇలాగు నాలుగైదుసార్లు అయేసరికి అతనికి మరికోపం అన్నది కలగలేదు. నీతమ్మగారిమీద మరి అతనికి కోపం రానేలేదు.

ప్రథమకోపి సరసింహరావు పంతులుగారి నేరాలకు లోభి సరసింహరావుగారికి ప్రాణపదమైన ధనం దగ్ధం అవుతూ రాగారాగా, తుదకు ఆయన దురాగ్రహలోభత్వాలు రెండూ, మొదలంటా నశించిపోయినవి.

సీతమ్మ గోస సామాన్యమైనది కాదు. శ్రీరాములవారి సీతమ్మగోస దేవాంతకుడైన రావణాసురుని దుంప తెరిచింది ఈ సీతమ్మ గోసతో సమూలంగా పంతులుగారి క్రోధ లోభాలనే రాక్షసులు నిర్మూలం అయి పోయారు.

కం:—“దానము భోగము నాశము పూని కతో మూడుగతులు భవిష్య న ము న కున్ దానము భోగమునెరుగని హీనుని ధనమునకు గతి తృతీయమే పొనగున్” అనే భర్తృహరి వాక్యాని కప్పుడు పంతులుగారికి అర్థంబోధ పడింది. దురాగ్రహ లోభత్వాలను విన రించి పంతులుగారు లోకోత్తర చరిత్రయైన భార్య మణితో భగవద్ధ్యానపరాయణుడున్న, ధర్మకార్యాసక్తుడున్న అయి యోగ్యమైన జీవనము చేస్తూవుండెను. ఈవిధంగా పాపం ఆయిల్లాలిబాధలు తప్పినవి.

ప్రేమ దేవి

చాలుకొండ భద్రయ్యగారు

చండభానునికిరణాల చాలనొగిలి
వేడిగాడ్చులనేనెంతో వేగివేగి
నడచినడచి చేరితినొక్కనాడు, విజన
ఘోరకాననమందలి సరసిచెంత.
శీతవాతాంకురములు సుశ్రీలజమ్ము
పికమధురగానములు స్నిగ్ధవిటపిఛాయ,
లన్నియుచునన్నుగ్రన్నన సలరజేసె;
ఆప్రకృతిదేవినిద్దపు టంకసీమ
గాఢతరసుషు ప్తినిబడి కలగిపోతి;
సాందతరనీలమేఘాలచాటునుండు
తరళమూ తటిల్లతలలె, తన్వితోర్తు
నాదుమున్నునువ్రాలె సమ్మోదమలర
భయవిపాదలజ్జా ఘనభరముతోడ
నాదుహస్తాబ్జములు మోడ్చి నయముమీర
అతివ! ఎవ్వరిదానవీ వని పలికితి.
దివ్యవాక్స్పృధాలహరి నాదేవిపలికె

“తల్లినై నీకుప్రేమార్థ దాయినైతి;
చెల్లెలిగనుండి నీప్రేమ కొల్లగొంటి;
ప్రీతిసుతనయి నీప్రేమ ప్రిదులుకొంటి;
నిజముప్రేయసిరూపనై నీదుజీవ
నపువిపంచిక మ్రోయించినానుగాదె;
శూన్యప్రాణపంచకా శావితానమందు
ద్రెళ్లుమనుజులగాపాడ నెల్లయెడల
ప్రేమభిక్షులసీచ్చుచు బ్రీతితోడ
నిన్నిరూపాలవిహరింతు నిచ్చమెయిని
ఏనుప్రేమాధిదేవత ననబరగుదు”
అనుచు, నేమేమొ పలుకుచునామెచనియె
ఈసుఖమయప్రపంచాన నెవరులేక
మ్రోకునై, శీలనై శాంతి పోడిమిచెడి
విసిగి నేనిక యాదేవి విమలచరణ
చింతనాభాగ్యమున నెంతోసంతసిలితి.

రూ పా య్ !!

ప సు మ ర్తి కృష్ణ మూ ర్తి గా రు

చం॥ జనులకుఁ గూర్చుదానఁ గను సాహసకార్యము లాచరించుదా
నను. నను రూకరూకయను నామముతో నకలార్ధసిద్ధికై
యనయముఁగండ్ల నద్దుకొని యూతతభక్తిని బూజసేయుటల్!
గనుఁగొనుచుండ్రు నిత్యము. సుఖంబున లోకమునందు నేను ప
ట్టినదికదా సుభిక్ష! యెవఁడే ననుఁజేదక యుండునోటు! జీ
వనము నిరర్థకంబుఁ గడుభారము వాసికి; వెండియుం దృఢంబు
బునకయినన్ సమానుఁ డనఁబోలదు వాని! వృథాభిమానులై
పనిచెడి దూరుచుందురు సభాభవనంబుల నన్ను మూఢులై !!
ఘనులమటంచు నెంచుకొని కాదె!! యినీ!! యల 'నక్కద్రాక్షపం'
డ్లను కత దా రెరుంగరొకొ! లజ్జకుఁజేటు! కపింద్రులార, మీ!
యనుపమధీవి శేషకవితాతిశయంబులు గవ్వసేయునే!
నను నిరసింప!! నేనెరుంగనా—కడులుబుని దానకర్ణుడం
చును, గుణహీను సర్వగుణశోభితుడంచును, నీచజన్ముడౌ
వనుడని, మూర్ఖ చిత్తుని సభాపతియంచు, బరాంగనాభిలా
షిని రసికుండటంచు, మధుసేవకు భోగసహస్రనేత్రుడం
చును, బరమార్థశూన్యుని విశుద్ధమనస్కుండటంచు, సత్యహీ
నుని గడులౌక్యుడంచు, మదనుండని యా 'హనుమంతు', మీరెగా
వినుతులుసేయుచుందురు వివేకములేక: మదర్థమేకదా!
గొనకొని యెట్టి నీచమునకున్ వెనుదీయరు బోధలార, మీ!
మనముల మీరదొంగిలి యమానుషకార్యము లేలచేయ? నీ
పని విడనాడుఁ డింతట శుభంబగు మీకు ధరాతలంబునన్ ॥

సంస్కరణ వివాహములు శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుతమ్మగారు

సీతారామశాస్త్రి కేరుపడ్డ ఎలక్ట్రికల్. ఇంజనీయరు. సంస్కారి. అతనిని ఎవరైనా అకస్మాత్తుగ చూచిచూడగానే గొప్ప మేధావంతుడనియు, ఉదారమైన ఉన్నతవంశీకుడనియు భవ్యన తల్లికమానద. ఆయన భార్య రామలక్ష్మమ్మయు భర్తకుతగిన భార్యయని అనిపించుకొనుటకు ఏమాత్రము తీసిపోదు. విద్యావిషయములోనేమి, యుక్తాయుక్త విచక్షణలందేమి, నైతికకట్టుబాటుల దృఢత్వమునందేమి, ఆమెబుద్ధి పదునుపెట్టినకత్తి. అంత ఐశ్వర్యవంతురాలైనను ఎప్పుడునూ ఏనో ఒక సత్కర్మయందే మనస్సును లగ్నపరుచుకుంటూ తనకన్న తక్కువవాని, పేదవాని, తల్లివలె చూచుటకు ఎల్లప్పుడూ, ప్రయత్నించుచుండును. రాజమహేంద్రవరమునందు ఈ దంపతులను చూచి పూజ్యభావముతో సంతోషించనివారులేరు. కారణము, వీరి పవిత్రవర్తనమే. వీరి మూలమున లోకమునను ఒక పవిత్రసందేశమును తెలియబరచుటకేమో అన, భగవంతుడు యూరైలనే ఇచ్చిరిని ఇచ్చినాడు. కాని చూచినవారందరూ 'అయ్యో వంశానికి ఒక మగచిన్నవాడు లేకపోయేనా' అని విచారించేవారు. ప్రాప్తలాభ సంతృప్తి పరులగు వీరుమాత్రము కలలోగూడ అట్టి కించను పెట్టుకున్నట్లు కనబడదు.

ఆదినారము మధ్యాహ్నము భోజనములైన తరువాత ప్రసంగవశాత్తు రామలక్ష్మమ్మ భర్తనుచూచి, 'మన సరళమృతగుూర్చి నేచెప్పినది ఏ మాలోచించినారు? స్కూలుపైసలుపరీక్ష ప్యాసుచేసినది. మీ మేనల్లుడు మీకు తగినఅల్లుడనిపించుకొనుటకు అన్ని విధములా తగియున్నాడు. అమ్మాయికి కూడా అతన్నిగూర్చి మంచి అభిప్రాయమున్నది. వాళ్ళ తండ్రి తాతలు చాలా మంచివారు. అతను 25 ఏండ్లు పూర్తిగా నిండకమునుపే యం. యస్.సి. ప్యాసు చేసి, కాలేజీకంతటికి గౌరవము తెచ్చినవాడనియు,

బుద్ధిమంతుడు తెలివైనవాడనియు గొప్ప పేరు ప్రతిష్ఠలను సంపాదించినాడు. మీ మేనల్లునిగూర్చి మీకు మాత్రము తెలియదా ఏమి!' యనెను.

శాస్త్రి:—ఏమంత తొందా. అమ్మాయి బి. ఏ. మట్టుకైనా ప్యాసుచేసిన తరువాత ఆలోచించవచ్చును. అదిగాక, అమ్మాయిని ఏమైనా కదిపావా? లేక నీవే అల్లివేయుచున్నావా పన్నుమంతాను.

రామలక్ష్మి:—మీ రలా అంటారని నాకు మొదటే తెలుసును. ప్రస్తుతకాలాన్ని పుచ్చుకుని మీ రలా ఉపేక్షవహిస్తారు. కాని నూతనానురాగవల్లికలు అంకురించే తరుణానికి ఒక అవలంబనమును నిర్ధారణ ఏర్పడిననే తప్ప, అవల్లికలు చెల్లా చెదరై మొరడులేరి వాటి సాందర్యమును పోగొట్టుకొనుట సహజము. కేవలము పరమయోగినులుగా ఉన్నవాళ్ళ విషయములో తప్ప, మొత్తముమీద నూటికి 99 పాళ్ళు ఈ రకములో చేరక తప్పని బాపతులే.

శాస్త్రి:—ఏమిటో ఆర్డరుగా మాటాడుచూ, తప్పదని అంటున్నావే. ఎంతమంది కన్యకలు ఇచ్చివచ్చినన్నాళ్ళు అవివాహితలుగా ఉండి స్వేచ్ఛను అనుభవించటలేదు.

రామలక్ష్మి:—నే ననటంలో ఆర్డరుగా ఏం కనబడిందో నాకు బోధపడటంలేదు. సముద్రమునకు తరంగాలు ఉండుననడంలోను, అగ్నిహోత్రుడు వేడిగాఉండు ననడంలోను ఎంత అస్వభావికమో నేను తప్పదనటంలోకూడా అంత అస్వభావికమే! సరేగాని ఇప్పు డెందు కంత అనవసరప్రసంగము నాకు. పిల్లకు యుక్తవయస్సువచ్చిన తరువాత వివాహము చేస్తేమాత్రము వచ్చిన నష్ట మేమిటో నాకు తెలియకుండాఉన్నది. ఎరిగున్న సుబంధము, తగినసంబంధము అయినప్పుడు వివాహము చేస్తే

మాత్రము విద్యకు భంగం కావలసిన అవసరమేమిటి? విద్య మహాసముద్రము. 'అవకాశ మున్నంతవరకు జ్ఞానార్జనకు ప్రయత్నించవలసివచ్చే. చిన్నమ్మాయి మాట తరువాత ఆలోచిద్దరు గాని: ఇప్పటికి దీనికైనా నాకోరికప్రకారం చేయండి. పిల్ల లోపల భాగవతము చదువుచున్నది. ఒకసారి పిలుస్తాను. అని కుమార్తె నుద్దేశించి 'అమ్మా సగౌరవ' అని ఒక కేక వేసెను. సరళ నిజముగ సరళస్వభావయే. ఆయుర్దలు మూటగట్టు నూతనయౌవనాంకురితమందగమనముతో లోపల చదువుకొనుచున్న సరళ, తల్లికేకవినగానే వచ్చి విమర్శనాదృష్టితో తల్లిదండ్రుల నొకసారి చూచి "అమ్మా ఎందుకు పిలిచితివి?" అని ప్రశ్నించెను.

రామ:—అమ్మా మరేమీ తొందరలేదు. నీ వివాహవిషయమై నీతో కొంచము యోచించవలెనని మీ నాన్నగారు ఓలిపించువనగా పిలిచాను. మీ బావ శంకరశాస్త్రినిగూర్చి నీకు సదభిప్రాయమే యుండునని అనుకుంటాను.

సరళ:—అమ్మా ఇప్పుడప్పుడే అంత యోచించవలసిన అవసరమేమిటి. నాకింకా 16 సంవత్సరములైనా గడవలేదుగాదా.

రామ:—తల్లీ నీకు అనుభవముచాలదు. అయినప్పటికిని యుక్తవయస్కురాలవగు నీమనస్సు కనుక్కొని నీఉద్దేశానుసారముగా మేము చేయవలసిన కార్యమేగాని ఇంకొకవిధంగా ఎప్పుడూ జరగదు. వివాహమునది ఒక పవిత్రమైన శాశ్వతసంబంధముకొరకు ఏర్పడిన పవిత్రకర్మగాని ఇంకొకటి, ఇంకొకటి గాదు. అటువంటిప్పుడు నిదానముగా యోచించి మరీ తీర్మానించుకొనవలెను గాని రోడ్లమీద కనబడినంత మాత్రమున కేవలమోహమునకు దానులై పశుస్వభావమునకే ప్రాముఖ్యతనొసగి విలువైన జీవితమును వ్యర్థపరచుకొనువారు పరమమరదృష్టవంతులు. నీకుటుంబముయొక్క విలువను గ్రహించి నీ మేనత్తగారి కుటుంబగౌరవమును యోచించి విద్యావంతు

డును, సుగుణసంపన్నుడునూ అగు మీ బావను చేసుకొనుట కంగీకరింపుము.

శాస్త్రి:—నీవు పట్టిపిచ్చిదానవు సుమా. ముసలమ్మలాగ వంశమునకు ఏమో మహా ప్రాముఖ్యమిచ్చి మాటాడుచున్నావు. వరుని ప్రాముఖ్యతా, వంశము ప్రాముఖ్యతా మనకు ఎక్కువ కావలసివచ్చి.

రామలక్ష్మ:—ఈ విషయములో మీరు బాగా యోచించలేదాయే నా అభిప్రాయము. లేకపోతే ప్రపంచకజ్ఞానసంపన్నులును, చారిత్రనేత్రులును అగు మీరు గుర్తించకపోవటం ఆశ్చర్యముకిదా. చివరకు ఫలవృక్షములలో సహితము సాంకేయముచే ఫలించిన ఫలమునకు అసలైన జాతిఫలమునకు తారతమ్యముండునని అందరికి తెలిసినదే. వంశములకు ప్రాముఖ్యతయిచ్చుట ఏదో రూపముగా ప్రతిభండములోనూ ఇప్పటికిని వారిలోఉన్నట్లు మనకందరకూ విషితమే. అంతమాత్రముచేత ద్వేషభావమును పురికొల్పవలెనని దాని ఉద్దేశమా!? మంచినశములో పుట్టినవాడని దుర్మార్గుడైనా చేసుకోవచ్చునని నా అభిప్రాయముకాదు. వరునివిషయములో మన మెంత ప్రాముఖ్యతయిచ్చెదమో, వంశవిషయములోనూ, సాధ్యమైనంతవరకూ అంత ప్రాముఖ్యత యాయవలసినదే సత్సంతానముబడసి జీవితానందమును పొందవలెనంటే, తప్పకుండా ఆనుపూర్వికమైన వంశమర్యాదలను గూడ గుర్తించవలసినదే. తల్లిదండ్రుల పోలిక, లేక మేనత్తలు మేనమామలు పినతండ్రులు మొదలగువారి పోలిక, పిల్లలకు కలగటం వంశములో ఎవరికో ఉన్న కొన్ని దుర్వ్యాధులు తల్లిదండ్రులకు లేకపోయినను పిల్లలకు కలగటం మనం చూచుచునేయున్నాము. పూర్వపురుషులకు వ్యక్తిగౌరవం చూపించటం విధాయకమేగాని సత్సంతానసూత్రమునకు బద్ధమైన వివాహసంబంధము మాత్రము మొత్తముమీద ఆచరించతగ్గది కాదు. వంశిగౌరవము, వరునిప్రాముఖ్యము రెండునుకలిసిన సంబంధం ఉన్నప్పుడు ఇంక కావలసినదేది.

సరళ:—అమ్మా! అంగేయ భాషావైదుష్యమును పొందిననీవే ఇటువంటి మాటలాడటం వింతగా ఉన్నది.

రామ:—ఇప్పుడందరికీ ఉన్న దురభిప్రాయమే అది. జ్ఞానధనార్జనకొరకు నూతన విజ్ఞానముకొరకు ఇతరభాషలను నేర్చుకొనినంతమాత్రమున మనలో ఉన్న సద్వివేచనములను గర్హించవలసినదని ఎక్కడైనా ఉన్నదా ఏమి. ఎక్కడికైనా భోజనమునకు వెళ్ళామనిన, మనకు హితవగు వస్తువులనే తిందుము. వారికి మనకు అపూర్వతో సరిగాని కాశ్వతముగా అంటుకోవలసిన దేదియుఉండదు కాలవై పరీత్యము కొద్ది, నిజస్థితిని గమనించలేనంత దుస్థితికివచ్చితిమి. కాలక్రమేణ నిజము బయటపడకమానదు.

శాస్త్రి:—తల్లీ! విన్నావుకదా మీఅమ్మమాటలు. నీవునూ బాగా ఆలోచించి నీఉద్దేశమును స్పష్టముగా చెప్పుము.

సరళ:—నాన్నగారూ! నన్ను కని పెంచి పెద్దదానిగాచేసి విద్యాబుద్ధులు గరపి, నాక్షేమమే, మీక్షేమముగా రాత్రింబవళ్లు యోచించుచుండిన అనుభవజ్ఞులగు మీకు ప్రపంచానుభవమునకు ఎంతయో దూరమందున్న నేనా చెప్పట? తల్లి తండ్రులు మూర్ఖులైనప్పుడు, వారిసంగలే వారు నిర్ణయించుకొనుటకు అసమర్థులుగాన బిడ్డనుగూర్చి మాత్రము వారు తగిన నిర్ణయమునకు వచ్చుట అసంభవము. విజ్ఞులైన మీరు నన్నుగూర్చి నా భవిష్య జీవనముగూర్చి యోచించునంత, నన్నుగూర్చి నేను యోచించలేనని నాకు గట్టినమృతము. అని కొంచెము నునుసిగ్గుదొంతరలు మొగమునకు ఒకవిధమైన వన్నె దోప తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి వెళ్లిపోయెను.

2

‘కేశవా మీఅమ్మను ఇలా గొక్కసారి రమ్మను’ అని తన మూడేండ్ల ముద్దుకుమారునితో తండ్రి శంకర శాస్త్రి చెప్పగానే గునగున పరుగులెత్తుకుంటూ తల్లి వద్దకువచ్చి, తన వచ్చీరాని అప్పవృత్తుమాటలతో ఆ బురును ఏలాగో అందజేసితే, నేమో గొప్పకార్య

మును నిర్వహించినట్టు దిగ్విజయసూచకమైన ఒక గర్యపుమాపు చూచి చంకకగ్రభాకను. తల్లి సరళయు మాతృవాక్సల్య ముప్పొంగ బిడ్డను చంకనైచు కుని ముద్దులు కురిపించుకొనుచునే, భర్తవద్దకువచ్చి ఆయన చదువుకొనుచున్న హిందూపేషరును వెనకాలే తానూ చూచుటకు ప్రారంభించింది. ఆయన ఛప్పున పేషరు మూసేసి ఒకచిత్రమును మట్టుకు కనబరచుచూ, “సరళా వీ కేవలం నీవు తెలిసికోగలవా? చూడు.”

సరళ నిదానముగా చూచి ఇది మాచెల్లెలు కమలం. ఈయనెవరో నాకు తెలియదుగాని ఈపేషరు తగిలించియున్న డిగ్రీలనుబట్టి, డాక్టరుగారని స్పష్టమాతున్నది.

శంకరశాస్త్రి చిన్ననవ్వు నవ్వుతూ ‘సరళా, నీవు కేవలము దురదృష్టవంతురాలవు నుమా. నీ చెల్లెలు చూడూ ఎంతచక్కగా య్యల్ పట్టవరీక్షలోనెగ్గి పట్టానుపొందిందో. మొన్న మొన్ననే బంతులాట పోటీపరీక్షలో కప్పు గెల్చుకుంది. ఇప్పుడొక డాక్టరుజోసపురుసేవిలుమారేజీ అప్తక్రింద వివాహమైంది. ఒకరు లాయరు ఒకరు డాక్టరు. ఏదీ నీకా అదృష్టము పట్టినదా? ఏదో నాబోటి అనామ ధేయుణ్ణి చేసుకొని ఇంతదూరానికి రావలసినవచ్చింది. నమ్మకములేకపోలే చూనుకో ఈ పేషరును’ అని చేతికిచ్చెను. పాపము సరళమాత్రము దిగ్భ్రమను పొందిన మనస్సును సందరించుకుంటూ, బిడ్డను అక్కడున్న ఆయాచేతికిచ్చి, మరేమియు బదులు పలకలేక, ప్రాగ్భూతి అకాగితము అమూల్యము చదివి ఒకవేడిసిట్టాల్పు పడలెను.

శాస్త్రి:—ఏమలాగు మిన్నొచ్చిమీచపడినంత విచారిస్తున్నావు? ఇప్పుడెన్ని అల్లగు జరుగుచున్నాయి కావు! వాళ్ళు మాత్రము కలిసిఉన్నంత కాలము భార్యాభర్తలనిపించుకొని ఆస్తిపాస్తులనుభవించుట లేదా? ఇందులోఉన్న ప్రత్యేక సదుపాయం ఒకటి నూతననూతనచవులు రుచిచూడవచ్చును. అని ఒక విసురుమాటాడి ఎగనట్లు ఊరుకుండెను.

“మాఅమ్మ అనుకొన్నంతా అయినది. మొత్తము మీద యావనోదేకమునకే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యమిచ్చినప్పుడు, కలిగేఫలితము ఆవిధముగా ఉండక తప్పదని మాఅమ్మ మొదటనే మానాన్నగారితో వాదించినది. మాతో తిరుగుచూ చిన్నప్పట్నించి ఆత్మంతమిత్రులుగాఉన్న మీపితండ్రి కుమారుడు నారాయణకిమ్మని మాఅమ్మ ఎన్నివిధాలో అన్నది. తగినఇంటి అబ్బాయి, లక్షాధికారి, రూపసి, విద్యాధికుడు. మొన్నమొన్ననే ఖండారతరములను వెళ్ళి పరిశ్రమ విద్యలన్నీ ప్యాసుచేసి స్వయముగా ఒక పరిశ్రమాలయాన్ని స్థాపించి దక్షతతో నిర్వహిస్తున్నట్టగదా! ఇంతకూ విధివిధానాన్ని తప్పించువారెవరు ”

“నన్నింకా పెళ్ళికి పిలుస్తారని అత్తారింటికి వెళ్ళి అల్లరికం కొన్నాళ్ళు చెయ్యిద్దామని గంభీర ఆశతోఉంటే నాఆశలన్నీ ఒక్కసారి పోగొట్టిందని నాభోషనాది. అయిందేమో అయింది. వాణ్ణేమో చిలకాగోరింకల్లాగ ఈపాటికి స్థానికపరలో మునుగుతూ ఉంటారు. ఎందుకొచ్చిన ఆలోచన. 1 గంట దాటిపోతున్నది. 11 గంటలకు నా డిపార్టుమెంటును మాపించటానికి కొంతమంది పెద్దలను వెంటపెట్టుకొని మాలవ్యాపండితుడు సప్తాడట; నేను కొంచము త్వరగావెళ్ళాలి ”

“అన్నీ సిద్ధంగానేయున్నవి మీరు భోజనానికి వెళ్ళవచ్చును.” అనిచెప్పి లేచి ఆయన బట్టువగయిరాలను సిద్ధపరచుటకు మేడమీదకుపోయెను.

* * *

నాడు సంక్రాంతిపండుగ నీతరామకావ్య్రీగారి గృహము భూలోకవైకుంఠమువలె, చూడ ముచ్చటగా ఉండెను. రామలక్ష్మమ్మ ఊపిరి విడుచుటకైనా తీరుబడిలేక వ్యవహరించుచున్నను, మొగము నందు మాత్రము హృదయంతృప్తి మైవకించ ఒకటున్న

దని చూపరకు కనిపించకమానదు. ఆరోజు స్వయముగా ఆమెయే వచ్చినవారందరకు వర్ణవివక్షత లేకుండా భారి అన్నప్రదానము చేయుచూ, వికలాంగులను వస్త్రధానము గూడా జేయుచూ, సాక్షాత్తు కలియుగాన్నపూర్ణాదేవివలె కానవచ్చుచుండెను.

ప్రపంచాన్ని, అందులో ముఖ్యముగా మన దౌర్భాగ్యభారత వర్షాన్ని, ఎదుర్కొన్న క్లిష్టపరిస్థితి ఈదారిద్ర్యమహాభూతమేగగా. ఆకాశంతయు ఆమె సత్కారములోనే తీసమెయున్నది. రాత్రి9-30గంటలైనవి. సీతారామకావ్య్రీ, కూతురు అల్లుడు మనమలూ అందుచూ చుట్టూకూర్చునియుండ,తాంబూలము వేసుకుంటూ, పిల్లలచేత ఏవో చిన్నచిన్న మాటలను మాటాడించి సంతోషించుకూతురు సరళనుచూచి “అమ్మా! మీ అమ్మకు మనందరితోకలిసి కూర్చుంటుకు ఇంకా తీరుబడికాలేదు కాబోలు. పెద్దదాతున్నకొద్దీ చాదస్తము ముదురుచున్నది నుమా.” అని అనేరికి, ఆమాటలను లోపలనుండి రామలక్ష్మమ్మ, చేతులను తువాయితో తుడుచుకుంటూ విని “ఇదిగో నేనూ వస్తూనేయున్నాను. మీరు చాదస్తమని అన్నారే. అది నాకంటే మీకూ ఎక్కువగా ఉండవలసినదేనా. అని అంటూ తానూ అక్కడకూర్చుని చిన్నకుమార్తె బిడ్డనుగు ‘జాను’ను దగ్గరకు తీసికుని, తలనిమురుచూ “అమ్మా జానీ! మీఅమ్మా, నాన్నా ఎందుకురాలేదు? ఈగృహ సంబంధమైన ఆనందములు వాళ్ళకంటికి నీచముగా కనపడెను కాబోలు! ఒక్కరోజైనా నల్లరమాకలిసి ఒకచోట అనుభవించుట కవకాశములేదట కాలపరిస్థితి!” అనెను.

సీతారామకావ్య్రీ:—ఇప్పటికా నీకు చెప్తతగిలినది. అతనిని ఆఱుకుండి బదిలీచేసినందున పని విస్తారముగా ఉన్నదట ఇంక అమ్మాయికా వాదించవలసిన అర్హులకేముట చాలా ఉన్నాయట: అందు

కోసరం నీ విలా అనుకుంటావనే పిల్లల్ని మనిషి నిచ్చిపంపారు.

లక్ష్మమ్మ:-అహో ఇంత ఉభయులుకలసి ఒకచోట ఉండటానికి కూడా వీలేదు కాబోలు ఈఉద్యోగ ధర్మాన్ని పుచ్చుకుని; కాని జానూ! మాతమ్మ డేమిటి చదువుచున్నాడు.

జాను:-వాడు ఏమీ చెప్పిన మాటవినడు. మీదు మిక్కిలి దగ్గకటి తీసుకుండా వాణ్ని బాధపెడు తున్నాది.

రామలక్ష్మి:-వాడి నవవలసిన పనేమిటి. ఇంటి వద్ద బాధ్యతవహించి బిడ్డలను జాగ్రత్తగా చూచుకుని వాళ్ళను క్రమమైన శిక్షలో ఉంచవలసిన తల్లి ఇతర వ్యాపకంలో లీనమైనప్పుడు వారెలాగు సరిగా ఉండగలరు? ఎంతమంది దాసదాసీజనములున్నను తల్లి పెంపకమునకు ఇతరుల పెంపకమునకు హస్తీ మళకాంతరంలేదా భౌతికాభివృద్ధిలోనూ మానసికాభివృద్ధిలోనూ ఉండును. అది అటుండనిచ్చి అంత మంచిగాలిలోఉన్న ఎవరికీలేని ఆమాయదగ్ధకూడా ఎక్కడ్నించి వచ్చినదో ఖర్మము. అతను రాకపోయినమానె. కమలయైనావచ్చిన, నామనన్నకు ఈవెల్లి ఉండకపోవును. ఎందుకు అనుకుని లాభమేమిటి?

శాస్త్రీ:-ఏమిటండీ మీరును నిత్యం అలాగు అనుకోవటం తప్పని నాఅభిప్రాయము. అనవసరముగా వాళ్లమనస్సునూ నొప్పించినవారవుతారు. మీదు మిక్కిలి మీరిలా తరుచూ అనడంబట్టి వాళ్ళలో వాళ్ళకు పొరలుపుట్టడానికి ఆపకాళం ఉంటుంది. నేను మొన్న నీమధ్య వాళ్ళభార్యాభర్తలమధ్య కొంచెం పొరలుపుట్టి, పెరిగి, డైవర్సువరకూ తదంగం ముదిరిందని కొందరివల్ల విన్నాను. నాపనిమీద నేనూ అక్కడికి వెళ్లడం తటస్థించింది గనక అప్పటికి నాకు తోచినట్టు కమలతో చెప్పివచ్చాను. ఇద్దరికీ గట్టిగా చెప్పడానికివీలేదు. ఊరుకుండామన్న మనసొప్పుదు. ఇప్పుడు ఖులీసగానేయున్నాడు.

రామలక్ష్మమ్మ:-మనవార్ని "అలుమగలకయ్యం అద్దంమీద పెసరగిం"జని సామెత పొడిచేవాళ్ళు. ఎటువంటివాళ్ళకు ఏదోసమయాన ఆమనస్సు తన యొక్క స్వభావచంచలాలన్ని పైకుబికించకమానదు. తరువాత పస్తాయింపులు వాటంతటవేకలిగి సంసార యాత్ర తిరిగి సరళముగానే జరిగిండుకుంటూ సంతోషముగా కాలక్షేపము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నించేవారు.

శాస్త్రీ:-ఇప్పుడుమాత్రము కలిగిన నష్టమేమిటి? మనవెట్టికాని, ఇనేమిటో ఒకసారి చూడండి, అని తనచేతి రుమాలులో ముడిచి పట్టుకొన్న మిలమిల మెరిసే వజ్రములు పొదిగిన ఒకపతకమును చేతిలో పెట్టి "మామామ ప్రాద్దుటేహాచినారు. మీకెక్కడా తీరుబడిలేనందున ఇప్పటివరకూ చూపించటం పడింది కాదు."

సరళ:-అబ్బా ఈయనకెంత జ్ఞాపకము. పని మల్లే దానిని గుర్తుంచుకుని ఇక్కడికి తీసికొచ్చినారు. ఏదో వాళ్ళ సంతోషం కొద్ది ఇచ్చినారుగాని, అందులో మనస్సున లేముంది.

శంకరశాస్త్రీ:-అది వాళ్ళ సంతోషం; అవులే, ఇది నాసంతోషం. అని ముసిముసి నవ్వులు నవ్వటం మొదలుపెట్టాడు.

సీతారామశాస్త్రీ:-నీ వో గుడ్డికంటిదానవు. చత్వారింజోడు కావాలి. నేచెప్తానువిన్నా దాని సంగతంతాను. నాల్గయిదు నెలలక్రిందట పేపర్లో ఒకపోటీ పరీక్ష ప్రమరించబడిన సంగతి నీవేకదా నాకు చూపించినావు. ఆపరీక్షావిషయము "ప్రపంచంలో ఉన్న గొప్పమతము లన్నిటిని పేర్కొని వాటి విజ్ఞానమునకూ హైందవ విజ్ఞానమునకూ ఉన్న సాట్లను పోలుస్తూ, అన్నిట్లోగల సారాంశమును స్వయముగా విమర్శించుట"అని నీకు జ్ఞాపకంఉందా? ఆవ్యాసము వ్రాసినవారికి 1,000 ఖరీదగల వజ్రపతకమిచ్చెదమని కూడ ఆహ్వాడేగదా ప్రమరించారు. దానికి మన సరళ చక్కనివ్యాసమువ్రాసి అహిందూ యూని

వర్సిటీవారి బహుమానము పొందిందట. మనము ఈసందట్లో రెండుకోజులనుండి పేపరు చూడటం లేదు. వారలకోజులకిందటే ఆబహుమానము ఇచ్చి నారట. నాఉద్దేశము మాత్రము ఆ బహుమానము నీకురావలసినది నుమా. ఎందుకనీ, నీకుమార్తె గనుక.

శాస్త్రీ:—అందులో సగం నాక్కుడాను. నాతో సరిగా లాటిస్ నేర్చుకుని అందులోఉన్న

పుస్తకాలను నాకన్నముందుగానే చదివి, ఆపరీక్షలు పాశ్చాత్యులు చేసినది. అందుకనీ నాకు సగం.

లక్ష్మమ్మ:—(సంతోషనూచక మైన మొగముతో) బాగానేఉంది. మీమామా అల్లుండి వేశాకోశములు.

కొట్టబోయేది పదకొండుగంటలు. మనమాటల సందర్భో చూడలేదు. పిల్లలు పాపము ఏలాగు పడు కున్నారో చూడండి. పదండి ప్రక్కమీదకు.

జా బి ల్లి న కి య

పాలుగారెడిసీమోము ప్రాలుమాలి
 వింతగాతోచునేమో? జాబిల్లిసకియ!
 క్రాగుతలపులనరుణ చక్రంబులోన
 వన్నె చెడియిటులొంటిమై వగచెదేల?
 మానవప్రపంచకంబెల్ల మాటుమణిగె
 పోరుమనియెడు సంద్రంపుఘోషలెగసె,
 మెల్లగా అర్థరాత్రము మిరిపోయె!
 నెచ్చెలీ! యింకనీవేల నిదురపోవు?
 కనులదీర్చిన కాటుకకరగిజార
 ఆననముచూపెనేల విషాదరేఖ?
 మురువుగులికెడు ముత్యాలనరులుద్రెంచి
 పారవై చితివేల విమానవీధి?
 వెదకుచుండెదవిట్టులే ప్రియునిజూడ
 మోముసీమనాశాకళల్ మురువుసూప?
 చింతమునిగెదవెవ్వాని చెలిమిగోరి?
 వెలది!నీకేలగల్గె నీ విరహబాధ?
 ప్రణయరాగామృతముగ్రోలు ప్రాణనతుల
 మోచవాయువులందేలు పూవుప్రియుల,
 వలపుతేనెలజవిచూచు పులుగుచెలుల,
 గనెదవాలీల, ఫలమేమికలదెచెలియ?
 మండియధికోషమున దెల్లపడినమోము
 తరుణి!పలుమారు జలనిధిదర్పణమున

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు

జూచుకోనేల? శోకాన సోలిసోలి
 నేత్రముల మంచుకన్నీరునించెదేల?
 నిర్మలాకాశశీతలా నిలము లేచి
 రివులుకొలిపెనొ మదిననురాగవహ్ని?
 శీతవాయువుపాలేల లేతమేను?
 ఘనదుకూలంబు నొక్కింత కప్పరాదె!
 నిన్ను విడనాడిపోయిన వన్నెకాని
 నెమకి వేసారి నాజూడనిలదినావె
 క్రొత్తశోకాలజ్వాలలు గుబులుకొనెనె?
 మందభాగ్యనుననుజూచి కుండెదేల?
 వలపుప్రియులను మున్నెడబాపినామొ;
 చెలువుబ్రేమించి దోషమేసలిసినామొ,
 మగువ! మనసారగోరిన మగలబాపి
 యొండొరులజూచుకొని శాంతినొందవలసె!
 నెచ్చెలీ! ధైర్యమేమియు నిలుపలేక
 నెమ్మదిని గోరియున్నాను నీదుమైత్రి!
 చెలిమివలచినసన్నీపు తలచుకొమ్మ!
 ఎవరితోచెప్పుకోగల మిట్టిసాదలు?
 ఆదరములేనివతులకై వేదనపడు
 హృదయములగాల్చుకార్చిచ్చువదలుటెట్లు?
 శోకభారంబునాపుకో లేక మనము
 చెలులమైనామె నేడు వెన్నెలపాలలతి!

సీ॥ ఆనందకందమా నాంధ్రీవయోధరోన్నత రత్నగిరి దసంతటజనించి
పార్వతీశానేభవక్త్రార్కపరివేష్టనమున సంవర్ధమానతవహించి
పావనపంపానవంతీ లసద్దాంగధారాభిషిక్తతః దీరుగాంచి
సత్యవతీలతా సంయోగమహిమ నానాశాఖాకాపత్రనవత మించి,

గీ॥ నిఖిలభువనములకొ దనసీడఁజేర్చి | నకలపురుషార్థములనిచ్చు సత్యదేవ
కల్పవృక్షాశ్రయమ్ము ప్రాగ్భవమహత్వ | యోగమేలేక మర్త్యుల కొదవునొక్కొ?

సీ॥ సూర్యనారాయణ శుభపదంబంటు రత్నగిరింద్రశిఖర మాస్థానసీమ
యమృతఖాదక సుమనోభీష్టదాయక మన్నవరంబు విహారభూమి
పృథుగుణాతితయమా వీరవేంకట సత్యనారాయణస్ఫూర్తి నామధేయ
మూర్యరత్న కవీశ్వరానుయాయు సుపద్యరత్నమాలిక ఘనోరథదామ

గీ॥ ముపనిషత్సారమా సత్యమువిదమిన్న | వరపదోద్భవి దివ్యపంపానవంతి
గాఁగనోజగన్నాథ! భక్తవ్రజమ్ము | గరుణనేలుసీకేదె సమస్కారశతము.

చ॥ కుతుకముమోచు నికొదెలిసిగోవలెనంచు, శ్రుతుత్పతింపధీ
చతురతనున్న, కర్మములుసల్పు ధనమ్ముహుళిక్కి, యోగవ
ద్ధతికసమర్థుడ౯, మనసు భ్యానపథమ్ముసనిల్వి, దీవె నా
గతియని నమ్మినాడ, మమకారముమాన్పవె జ్ఞానదాయినై .

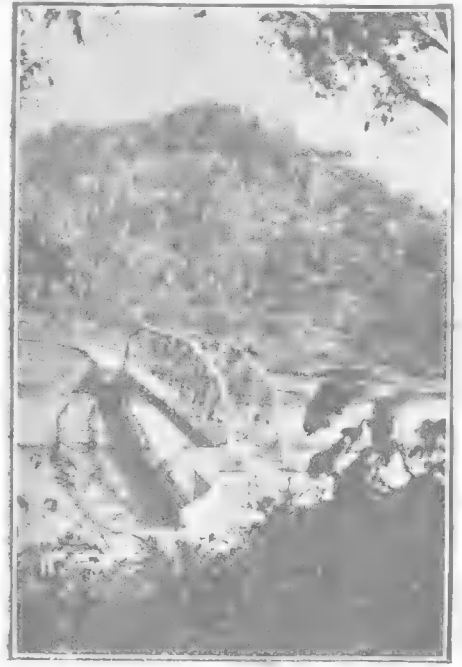
ఉ॥ ఆయతభేదమందెద వరాన్నమునొందగ సత్యదేవ ! నా
రాయణ ! మమ్మనోబ్జములు వ్యస్తవరాన్నపదమ్ముజేసి ని
శ్రేయసవిచ్చి ప్రోవగదెచెచ్చెర, దానను సీకుపైతమున్
బాయుఁజుమా శిలోచ్చయనివాసము, పద్మవిలాస మబ్బుటన్.

సీ॥ తనియుఁగా కృతిమెచ్చుకొనఁగవి, నీజగత్కృతిశ్రుతి సుతియింపనేమిదలఁతొ?
కవికల్పనమె యచ్చెరువుఁగూర్పనపురి ! నీ సృష్టివైచిత్రి వచింపఁదరమె?
చిత్రమ్ములొ బ్రదర్శితపుమాకు, వర్ణింప వాక్కుఁబ్రసాదింపవేమొ ?
సగుణరూపంబె ప్రశంసింపలేమయ్య, నిర్గుణాత్ముని నికొగఁగింపఁగలమె ?

గీ॥ శరణుసాచ్చివానిపై నులుమకుండఁ | గురియుజలదముగతిఁ గృపఁగురిసెదవఁట !
రక్షకుండవీవెనాకుఁ బురాణతీర్థ ! | సత్యదేవ ! నారాయణ ! శరణుశరణు.

‘ప్రాకృతిక’
జయపురసంస్థానం

జయపురసంస్థానమున
నౌక సుందరదృశ్యము.

చిట్టివాడు 8 నెలలవాడు
అచ్చంజేసే ఆవుపాలతో పెరుగుచున్నాడు!
చూచారా!!

బాంబాయి సర్వకళాశాలా విద్యార్థినులు.
 లండనులో ఉన్నతవిద్య గరచుటకు మొన్ననే బయలుదేరినారు.

శ్రీమతి, జేబ్ ఉన్నిస్సాబేగం.

ఈమె వయసు 15 మహమ్మదీయబాలిక. ఆతి
 రసవంతమైన కవిత్వ మీమె కలవడియున్నది.
 పరదాపద్ధతిమీరి బయటకువచ్చి యీమె తనవారి
 నుద్బోధించుచున్నది.

‘అల్లరిలో ఆనందము’

విమల కిరువది సంవత్సరములు నిండినవి. ఆమె సద్గుణరాశి, సౌందర్యవతి. భర్త గృహమునకు వచ్చి అయిదు సంవత్సరము లయినది. భర్త రామచంద్రుడు యిరువది యయిదేండ్ల ప్రాయమువాడు. సుందర పురుషుడు, గుణవంతుడనై యుండెను. అతడు గొప్ప యుద్యోగస్థుడు, యాస్తి పరుడుకూడాను. ఒకనాడైనను యొకరి నొకరు విడిచియుండలేదు. ఒకనిముష మెడ బాటు యొకయుగముగ తోచుచుండెను. ఒకరినొకరు మిగుల గాఢముగ ప్రేమించుచుండిరి.

ఇటుల సంతోషముగ వారు కాలము గడుపుచుండగ విధివశమున రామచంద్రుడు స్ఫోటకముపడెను. దానితో యతని రూపు మారిపోయెను, కండ్లుకూడ పోయినవి. ఇది మాత్రము చాలక దరిద్ర దేవత కూడ యాహ్వానించెను. ఉద్యోగము పోయెను. ధనవంతయు గోల్పోయెను. విమల యిదంతయు చూచి మిగుల చింతించెను. ఏమి చేయగలదు? దైవయత్నము! కండ్లుపోయి వికృతముగ మారిన తన భర్తను మునుపటి కంటె వేయిరెట్లభకముగ ప్రేమించుచుండెను. విమల కొంత విద్య నేర్చినదవుటచే కొంతమంది పిల్లలకు చదువు చెప్పి స్వల్పముగ వేతనము సుపాదించి, దానితో కాలము గడుపుచుండెను. భర్తకు తోడు నీడ మెలగుచుండెను.

ఒకనాడు రామచంద్రుడు భార్యతో నిట్లు చెప్పెను. “విమలా, మన దేశమున

విడాకులచట్ట మమలులోనికివచ్చిన నెంత బాగుండును! నే నిక యావజ్జీవము గ్రుడ్డివాడనై ఈవిధముగ నుండవలసినవాడనే కదా? ఈ చరిత్రునితోకూడ నున్న నీ కేమి సుఖము? సంపదలతో తులతూగు మనము పూటకు గతిలేనివారమైతిమి కదా? ఆహా కాలము! ఎంతటిలో నెంతమార్పు కల్గెను! నన్న నా దారిని విడువుము. నేను భిక్ష మెత్తుకొనియైన బ్రతుకగలను. పట్టు పాన్పులపై పండుకొను నీవు యీ కఠిన నేలపై పండుకొనుటకు నీ కోమలశరీర మెట్లోర్చుచున్నది? నీయట్టి సౌందర్యవతి, సద్గుణవతియగు భార్యనుగూడి సుఖించుటకు నేను పుణ్యము చేయలేదుకదా? నే నిక నీ ప్రపంచములోనుండి యేమి ప్రయోజనము? చూచి యానందించుటకుకూడా కండ్లు లేవు నీ విప్లవజీన నీ క్షణముననే నెంతోమంది యశావసులు, సుందరులు, ధన వంతులు నిన్ను చెట్టబట్ట నువ్విట్లారుచుండురు. ఒక ధనవంతుడైన సుందరపురుషుని పెండ్లిచేసుకుని సుఖముగ జీవింపవచ్చును కదా నాతోనుండి కష్టపడుటకంటె.”

ఇది విని విమల నవ్వుచూ “నాథా, మీరు నిజముగా నీ మాటలు నుడువుచున్నారా లేక పరిహాసార్థముగానా? ఎంతమాట చెప్పితిరి!! అగ్ని సాక్షిగ పరిణయమాడిన పంచప్రాణములతో ప్రేమించుచున్న భర్తకు విధివశమున కండ్లుపోయి, ధనమును గోల్పోయినంతమాత్రమున యతనిని విడచి వేరొకరిని ప్రేమించుటయా?

మరియొకరిని చెట్టబట్టుటయూ ఈ జన్మలో! ఆహా ఏమికాలము! మీకు చెప్పటకైన నో రెట్లువచ్చినది?

సిగ్గు, సిగ్గు. హిందూదేశముయొక్క పతివ్రతాధర్మము మఱచినారా? పతివ్రతల చరిత్రలు జ్ఞప్తిరాలేదా? ఈధర్మ ముండ బట్టియే 'భారతనారీమణు'లని పేరు వచ్చినది. అట్లుగాక పాశ్చాత్య యువతులవలె చీటికి మాటికి విడాకు లిచ్చుచుండిన ఆ పే రెందుకువచ్చును? మూడు నాళ్లలో మూల బడిపోదా? భార్య భర్తయొక్క యర్థాంగి కదా? ఎంత కష్టము కల్గినను, ఎంత సుఖము కల్గినను ఇద్దరును సమముగ అనుభవింపవలసినవారే కదా? ఒకరిని మనసారగ ప్రేమించిన మనస్సు వారిని విడిచి వేరొకరిని ప్రేమింపకల్గునా? ఈవిధముగ చపలమైన ప్రేమ ప్రేమయగునా? భార్య భర్తల ప్రేమ పవిత్రమైనది, నిష్కల్మషమైనది, నిశ్చలమైనది, నిర్మలమైనది కదా. అటువంటి ప్రేమను తృణీకరించిన 'ప్రేమ' యను పదమే సరించిపోదా? విడాకులచట్టము మన దేశమున కెంతమాత్రము పనికిరాదు.

అయితే పురుషులలో కొందరు కలి

యుగరాక్షసులు కూడనున్నారు. భార్య చని పోయిన మరునాడే వేరొక సతిని చేబట్టుటకు సిద్ధముగానుందురు. భార్యను సదా వీక్షించువారు కొందరు. ఇటువంటివారికి శిక్ష విధించు చట్టము వచ్చిన బాగుండును కాని, విడాకుల చట్టము మంచిదికాదని నా యూహ" అనెను.

“నా సుగుణముల ఖనివగు విమలా! నా ప్రేమమయమూర్తి! నే సన్నమాటలకు నన్ను ఊమింపుము. నీ విలాగున చెప్పదు వని తెలిసియే నే నటులంటిని. నీవంటి భార్యను బడయుటకు నా పూర్వజన్మ సుకృతముకాని వేరుకాదు” అని విమలను దగ్గరకు తీసుకొని శిరసుయక్కునజేర్చి ఆనంద బాష్పములు రాల్చెను. కొంతసేపు యిరువురును పరమానందసముద్రమున లీనమై పోయిరి! * * *

ఆహా! కళంకరహితమైన ప్రేమయొక్క ప్రభావమేమి! ఎటువంటి కష్టములోనైనను భార్య భర్త లిరువురి హృదయము లేకమైన నీటిలోనుండియు తామరాకునకు జలము సోకనటుల కష్టముగోనుండియు వారి కది సోకదుకదా?

—:o—

భేదా భేదములు

“భేదమేయన్నచో భేదమేయుండు
భేదమరయకున్నఁ బ్రీతియేనుండు
వ్యవహారమున నెట్లు పరమార్థమందు
శివజీవభేదంబుచే నట్లుకుండు
భేదింపగాఁడ త్వస్థ భేదంబుకలుగు
సాధింపగానౌనె సామ్యమవ్వలను

శ్రీమతి విద్వాన్ కంచనసల్లి కనకాంబగారు

దలవెండ్రుకలకుండుఁ దద్దయుఁబూజ
తలవదలిన వెన్నెదగునె యాపూజ
మొక్కసిద్ధిని దేవుననుభవంబుండు
నై క్యంబులేనిచో సధముఁడై యుండు
నేదైన, నెట్లున్న, నీశ్వరుండన్న
రాదుజన్మ “బాత్మరాముఁడే” యెన్న

స్త్రీ విద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎం. ఏ. బి. యల్.

కళోపాసనమునకును, ఆనందప్రత్యయమునకును వలసిన అభిరుచి స్త్రీప్రకృత్యుండుగలదు. స్త్రీసహజప్రజ్ఞ వలన కళాదీక్ష అవలీలగ నెరవేరును. స్త్రీచల్లిన పువ్వులను, నైవేద్యముగ నామె ఇచ్చిన ఫలములను గైకొని కళాదీపి సౌందర్యచూఢుర్యములతోఁ దోలు కాడు తనహృదయమున నామెను తావొనఁగును. కళామయియై స్త్రీ-కళాసామ్రాజ్యమందు పట్టమహిషియైయుండును.

లలితకళలకు మించినకళ జీవనకళ. లలితకళోపాసనముండేగాక జీవనకళోపాసనమునఁగూడ స్త్రీ అగ్రస్థానము నందఁగలదు. జీవనకళయందలి సౌభాగ్యమును, సౌందర్యమును అనిర్వచనీయమైనవి. సంఘ జీవనమందును ప్రత్యేకవ్యక్తిజీవనమందును శోభింప నది ఈకళ. ఇది ఆచారాగసంభరితమైనది. ఆనంది మయమైనది. ఉత్తమాశయములు కుసుమించు సంఘ మందును వ్యక్తిజీవనమందును దీని సౌరభము తెరలు తెరలై ఉఱివొనగును.

నేఁడే జీవనకళ ఎట్లున్నదో కన్ఱానవలెనని నేటిమానవసంఘమును మనము పరీక్షింపవలెను. నేటిప్రపంచజీవనమును పరీక్షింపవలెను.

జీవనమునకును విద్యకును అవినాభావసంబంధము కలదు. ఇవి రెండును వేరుమాపులుగల ఒకే శక్తి యని తెలిసినను, తెలుపవచ్చును. తలఁపుననున్న జీవనము విద్య, క్రియయై తోచిన విద్య జీవనము. 'తాను స్మరించుభావమే తానగును' అని ఈశోపని పత్యవాకొనుచున్నది. తన మనసున మనుజుఁడు కూడఁబెట్టుకొను తలఁపులే ఆతనివిద్య. ఈ విద్యయే ఆతని ఆచరణములను నడుపుశక్తి. ఈ ఆచరణముల కలయికయే నాగరకత. వర్తమాననాగరకత వర్తమానవిద్యయందు ఉద్భవించినది. ప్రస్తుతవిద్య ప్రస్తుత నాగరకతవలన పెంపొందుచున్నది. ఈ నాగరకతావిద్యలందు ఆచార్యపీఠము నందినది ప్రతీచి గోళము. ఏ రవికవియో, ఏ గాంధీయో ప్రాచీ భావదాన్యమును, ఆదర్శబంధురక్రియామహత్వమును

వ్యక్తీకరించుచున్నను, రాజచక్రమును త్రిప్పుచున్నది పాశ్చాత్యసభ్యతయే. ఆత్మనణచి సుమలుదిరిగినకండ "నేనే మనుష్యుఁడను! నేనే దేవుండును!! నేనే సర్వంబును!!!" అని గొంతెత్తి పలుకుచున్నది. కండ నాశ్రయించునది కావరముకాని కాయజ్యహా?

కనులెత్తి అధునాతనయుగమును పరీక్షింపుఁడు. స్వార్థము, ఈర్ష్య, ద్వేషము ప్రత్యక్షమగును. అభ్యుదయమిచ్చు పరికరములు అర్హితులకు కూడ పనికి వచ్చునగదా! నేటివాణిశ్యమును, నేటిభౌతిక శాస్త్రమును నేటిఆర్థిక నిరంకుశత్వమునకును, సామరికసంక్షోభమునకును తలదండ్రులాయెను. ఇవి ఎన్నేని దుష్పరిపృథ్వులను రేకెత్తించెను. వీనికి విజయము చేతులు కల్గ. కాని, ఇవి విజయమునకై విజృంభించుచున్నవి! వేటిపాగలను, విషవాయువులను ప్రపంచవాతావరణమున విరజిమ్ముచున్నవి! మతము ప్రబోధింపు భ్రాతృత్వభావముపై చింత నిప్పులు గుమ్మరించి, దైవమును వెక్కిరించుచున్నవి! మనిషునందలి సెగలే యుద్ధాంగణములందును, వాణిజ్యరంగములందును గుఱుబుగల్గుని వెడలుచున్నవి! ఒకదిక్కునుండి గరళమును గ్రక్కుమనను వేటొకదిక్కునఅమృతమును వెడలినపడు. జాడ్యముచే పీడితుడగువాఁడు మూలుఁగునందు మోదముజూపడు. ఆర్థికరాజకీయరంగములందు అనగములచే నైశాధిక నృత్యముఁజేయించు చిత్రము సాంఘికరంగమందు అద్భుతజీవకళచే 'నాట్యము' చేయించినరదు. బలమంది, పెచ్చిల్లుమిండు నోక దుర్గుణము వెనుక నెంతేని పరివారముండును. స్వార్థమునకు దురాశ దౌరాత్మ్యములు అనవరతము వింజామరలు వీచుచుండును. స్వార్థమును, విలాసవ్యామోహమును, రక్తమాంసములపై స్వార్థచేయునపుడు, మనుజుఁడు చేయఁజాలని చెట్టయేది? దుర్మృత్తులన్నియు చేతులు కలుపుకొని మనసునందు గజఁగట్టి ఆడుచుండ, కన్నెత్తి మనుజుఁడు కలుషమునే కాంచును గాని, కుళ్లు క్రక్కు జాపగులకే చెవియొగును గాని,

మధురతారకమంత్రమును హృదయమున జేర్చుకొనునా? ఆత్మ వెనుకబడియుండ, పగ్గములు త్రెంచుకొని ఇంద్రియములు దశదిశల బద్ధిండుమండ, దైవభక్తి పాపభయములు హృదయక్షేత్రమునుండి నిష్క్రమించి, దవ్వనకు దొలగియుండ గతానందీప్తమగు ఆదర్శప్రసర్తనము ఎట్లు దృఢోచరమగును? ఆత్మకు సంబంధించిన ఆశయములు అదృశ్యమైయుండ, పాశ్చాత్యులు విచ్చలవిడినడతను అంజులెత్తుదు, తాము స్వాతంత్ర్యమును ఆరాధించుచుంటిమని అట్టహాసము చేయుచున్నారు. License, Liberty కాదు. విచ్చలవిడినడత స్వాతంత్ర్యముకాదు ఇది రెప్పవచ్చుక లేజువధమున నగ్రసరమగునది—అనియోకనులుమాసికొని పరువులేత్తి తమోమమునైన కూపమున గూలబడునది! అపృథాగ్ధులముక్తికి ఆపరదూపై, ఆత్మశక్తివంటిది పిమ్మి స్వాతంత్ర్యము, జఘస్యప్రసర్తనమునకు కన్నతల్లియగు విచ్చలవిడినడత ఎట్లగును? అంధకారబంధురమనన్ములకు ఆలోకమయమైన అభిధేయములుండుట కలసుగాన, నీతిమానినడతకు కొండలు స్వాతంత్ర్యమని పేర్వెట్టి నను, పెట్టవచ్చును. ఆదర్శత్వమెఱిగి, కనులు కలిగి విమర్శించు వారికి వీరిప్రసర్తనముగాని, వీరి నుడువులుగాని ఎట్టి ఎగ్గును చేయలేవుగాని ఒరలకివి చేయు చెరువు చెప్పలవికానిది. మానవులలో పల్కురు గొట్టెలమంద కనయై మెలగుదురుగాని, తమ మేధస్సులను తట్టి స్వతంత్ర చింతయందు మనసును చొరనీయరు. అంధానుకరణము వీరికి పరమాపధి యగుచుండును. అధునాతన నాగరకతకు పీతధూమియైన పశ్చిమఖండముచుట్టును పృథ్వీజాతుని రామభజనచేయుచుండుట లోకవిదితము. పాశ్చాత్య నాగరకత నేడు రాజై ఏలుచున్నది. యధారాజాతధాప్రజాకాదా? ఈసభ్యతకు వసుంధర నేడు చేతులు మొగుచుండు అక్రమ మేమున్నది? ఈ వసుంధరనుండిగాని, ఈ వసుంధరయందు వీచునా తూలమునుండిగాని, విద్యనుగాని విమర్శనముగాని ఎఱుంగని భారతీయులు విడివడిపోజాలరు. అందులకెన్నేవి తార్కాణములును కన్పట్టుచున్నవి.

మనసును, మనవ్యత్యమును, సుఖమును స్వాతంత్ర్యమును గుట్టుక్కున మ్రొగు అంధానుకరణమునకు,

భారతీయులకు ప్రతికూలమైన శక్తులెన్నో తోడు పడుచున్నవి. ఈ శక్తులందు తొలుతటిది మనోదాస్యము! ఆదృశ్యత్వవిమర్శనమునకు తోడ్పడు ప్రాచీనజ్ఞానమునకు అంటుకొనినమంట రెండవశక్తి!! సత్యనిరూపణమునకు చేదోడగు సమష్టిచింత సంఘీభావములను దిగమ్రొగు అంతఃకలహము మూడవ శక్తి!!! ఆజ్ఞానము నాలవది. అరాసుస్సారజ్ఞానము ఐదవది. వీని చెలికత్తెయై మెలగు అహంకారము ఆఱవది. దురాశనిరాశలును, దురాచారములును తక్కుంగలవి. భారతమానసమును నేడుపట్టిన జాడ్యమొక్కిటికాదు. పృథ్వియ దలి జాడ్యములన్నియు పులుగులై, దానిపై వ్రాలినవి. జాడ్యములకు సత్వరచికిత్స అనివార్యము. వ్యాధి గుణము నెఱుంగక గడంగితిమేని నిమసుములో రోగిని చితియందు బరుడఁబెట్టెదము. హేతుఫలముల సంబంధనాత్రమును తొలుత మనము చేతఁబట్టవలెను. హిందూసంఘము యొక్క దుస్థితికి కారణములు కొన్ని హిందూ దురాచారములనుట నిక్కమే. వీనిని తొలగింప సంఘసంస్కర్తలు యోజింపవలసిన విషయములెన్నేనికలవు.

ఇవి హిందూమతమునకు సహజమైనవి కావనియు, సనాతనధర్మముయొక్క అగ్రప్రత్యంగములు కావనియు, వీరు తొలుత గుర్తింపవలసిన విషయము. రోగమును చంపుటకు మాఱు రోగినిచంపు హింసావృత్తికి, మహత్తర హిందూమతమునంటిన దురాచారములను గాక సనాతనధర్మమునే మట్టుచెట్టుట హేతుక్రియయని వీరు పదపడి గుర్తింపవలసిన విషయము. సంఘసంస్కరణమనిన అంధానుకరణము కాదనియు, దృష్టిని తనదెసకు పడలాగు పాశాత్య సభ్యతయందు గ్రహింప వర్తమైన గొనములు కొలఁదిగను, గ్రహింప నవ్వగములై, గర్వములైన ఆచారములు అధికముగను నున్నవనియు, నవనాగరకతకు సంపూర్ణమైన అతిధిసత్కారమియక, దానిని బోనులోనిలిపి పుంఖానుపుంఖముగ క్రానుపరీక్ష చేసి గుణానుసారమైన ఆదరము దానికియవలెను గాని,

అఖిలార్థ సాధకమైనదనియు, మనచే అందలము మోయించుకొనుట కర్హతగల ఆచార్యుడనియు యోజించి దానిపై పుష్పంచెండు విసరరాదనియు వీరు గ్రహింపవలెను.

మన కిప్పుడు వలసిన విద్య మన హృదయములను, మనసంఘమును సంస్కరింపఁజాలినదై యుండవలెను. సముచితభావ దీక్షవలనఁగాని సంస్కరణ ప్రతము నొ వేరఁజాలదు. జ్ఞానశక్తిలేని తావునందు

ఇచ్ఛాశక్తి క్రియాశక్తు లెట్లుండును? మూడుశక్తులు కలిసినగాని, మానవజీవనము కళాకలితము కాఁజాలదు. మన సోదరీమణులందు నేఁ డెంతేని సంచలనము పాడనూపుచున్నది. సంస్కరణపథమందును, కర్త వ్యాంగణమందును ముందంజమేమో వీరు ఆతురంబుచు చున్నారు. సంతోషము. భాస్వంతమైన తమ ఆశయముడెసఁ జనుతటి వీరు యోజింపవలయు అంశములు చాలకలవు. వానిని పిదపఁ బరికింతుము గాక!!

—:o:—

ఆవల్లికేగతి యగుపడునొక్కొ?

వాడవల్లి గంగధర శాస్త్రిగారు

శ్రీస్వర్గనై సరిక స్వర్గకుటజ
సందోహమందందు సుందరంబొంద,
జాతీకురంటక కేతకీకుండ
మందారబృందంబు నందంబుగూర్చ,
శారికాపరభృత కీరకపోత
బంభరసారస సంభృతంబై న
యుద్యానవనమధ్య నుద్యత్సుశోభ
నయనగోచరమాయె సుయశంబుమీర
మల్లికావల్లీమతల్లికయొకటి;
ఏపుమీరుచునుండే నేచితలర్చి.

సుందరంబుగనుండ, స్ఫుటరుజకలిగె;
బై తృకలతికలు వ్యాకులమంది
వడిబ్రతికించెను బటురుజనుండి
సౌందర్యవల్లితా సన్ననిదయ్యు
సదమలాత్మబలంబు సరగుననెంచి
కళలచుగఱవంగఁ గడఁగెనామలై.

సకలార్థ సంచయజ్ఞానంబుగొనుచు ;
సత్కవీశ్వరబృంద సన్నతంబగుచుఁ
జిత్రవిధంబుగాఁ బ్రతముల్ కల్గి
ఏకహృదయమందు నెన్నొ భావములు
జన్మించుటనుజూప జనులకందఱకు

మూలభూపధి వల్లి చాలతీగలను
విస్తరింపఁగజేసె విజ్ఞానమొప్పు.

ఇంతలోనుడపవల్లి సంతాన ముపమ
రహితంబుగా దీప్తివిహితంబుగాఁగ
నలరుచుండగనందువిలసిల్లెనొక్క
లతిక యత్యద్భుతగతులనమృద్ధి.
అర్థాభివృద్ధితో వర్ధిల్లుచుండె,
దీపంచచావంచ తీవలుపెరుగ
విఘ్ననాయకుపూజ విమలనదృక్కి
దవిలియొనర్చెను దైవానుకంపఁ,
బూర్వజన్మక్రియా పుణ్యఫలంబొ
ప్రస్తుతజీవన ప్రారబ్ధమేమొ
యొక్కటై ననుగాని యుక్కుమీరంగ
పూర్ణసఫలతను బొందఁగాలేదు.
నిద్రస్థితిస్థవి నిర్మలవిటప
సంహతులయ్యెఁ బ్రోత్సాహహీనతను.

సద్గుణసంపత్తి యుద్ధాఢమైన
స్వసహాయమది యనుస్వారమగునేని
పరిసహాయంబది పరిపూర్ణబంధు
వగుటచే జింతావహంబయియున్న
యావల్లికేగతి యగుపడునొక్కొ ?

నీ ని రీ త్స ణ

రావు వెంకట రంగనాయకులుగారు

ఎంతో ఉత్కంఠితహృదయముతో సీరాక నిరీక్షించుచుండును. నే నేదైన పనిజేయునపుడు నామనము సీచింతనము జేయును. నాహృదయము సీకొరకు వ్యాకులపడును. నాకండ్లు సీదర్శనముకొరకు కలతపడును. నాచేతులు సీయాలింగనము కొరకు తహతహపడును. నాయధరములు సీచుంబనముకొరకు నాతురపడుచుండును.

ఎప్పుడైతే సీవు నాదగ్గరకు వచ్చెదవో అప్పుడు నాయూనందమునకు హద్దుండదు. ఎప్పటివరకు నాదగ్గరుండువో యప్పటివరకు నేను చాతకపక్షి విధముగా సీవైపు జూచుచుండును. నాకిందులో జాలయానందము గలుగును. సీమాటలు నాకు విలక్షణముగానుండును. దానిలో యెంతరసము, ఎంతవినోదము, ఎంతయాకర్షణగలదు! సీమాటలవలన నాకెప్పుడును దృష్టి యుండదు. నేను వాటిని యహర్నిశము వినగోరుదును.

కాని ప్రియుడా! సీవు వెళ్లుదునని జెప్పనపుడు నేను వ్యాకుల పడుచుండును. నామన స్పృద్విగ్నమగుచుండును. నిర్నాపగోరుదును గాని సీయిచ్చకు విరుద్ధముగా నానాలుక లేవదు. సీవు నాతో సెలవుదీసికొని యచ్చటికి బోవుదువు; మరియు నా సుఖదుఃఖములయొక్క మిశ్రితభావములతోనిండినమన స్పృక్కడ సీమధుర చింతనములో మునిగిపోవుచుండును. తిరిగి సీ రెండవ శుభాగమనముయొక్క నిరీక్షణ యారంభమగును.

“హిందీ అనువాదము.”

అటాకారీదండ్లు?

రాయసం వెంకటశివుడుగారు

చిన్ననాడు మాయమ్మ మాకు జెప్పిన కథలలోనెల్ల పూర్వకాలపు దొంగలను గూర్చినవియే ముఖ్యములు. సాధారణముగ రాత్రులందె యీ వృత్తాంతములు మాకు వినవచ్చుచుండెడివి. ఆ నిశ్శబ్ద గాఢాంధ్ర కారసమయమున నివి యాఁగొట్టి భయ కంపితులమయిన మా బాల్యచక్షువుల కపుడు వీధినిపోవు ప్రతి బాటసారి యాకృతియు, పెరటనిలిచియుండు ప్రతి చెట్టును ఒక్కొక్క గజదొంగవలె గనబడుచుండును!

తన తల్లి ముత్తవతల్లి చిన్నతనమునం దివి జరిగెనని మాయమ్మమ్మ చెప్పుచుండును. కావున నివి సంభవించినది యిప్పటికి సుమారిన్నా కుండ్లు. అప్పటికి బిటీషు దొరతన మీ ప్రాంతములందు పాదుకొన లేదు. ఆకాలమున తటచుగా మరాటీలు, పిండారీలు దండెత్తివచ్చి దేశమును కొల్లగొట్టుచుండువారు. వీరి మూకలను అటాకారీదండ్లని జనులు చెప్పుకొనుచుందురు. దండు వచ్చుచున్నదని గ్రామమున దలారి డప్పు వినబడగానే ఊరంతయు గగ్గోలు పడుచుండును. ఏపనిచేయువా రపు డాపనిని గట్టిపెట్టి, పిల్లలను నగలను వెంటగైకొని, ఊరికి దూరస్థమగు నడవులలోనికి బారి పోవుచుందురు. ఈ దండు సామాన్యముగ రాత్రులు వచ్చుచుండుటచేత ప్రాణసంరక్షణకై పారిపోవు జనుల బాధలకు మితిలేదు. చీకటిలో బెడ్డలలోను ముండ్లలోను బడి, యలజడితో స్త్రీలు పురుషులు, పిన్నలు పెద్దలును పలాయితలగుచుందురు.

రాత్రియంతయు నిర్జనప్రదేశములందు గడిపి, ప్రాణము లెటులో దక్కించుకొని తెల్లవాతిన పిమ్మట నూరుసేరిన గ్రామస్థులకు కొల్లగొట్టబడి 'బా' మనుచుండు తమ యింట్లు గానబడును. ఈ దోపిడి గాంధ్ర కుటుంబములతో వచ్చెడివారట. మిడుతలదండు వాలిన పొలమందలి సస్యము వలెనే రాత్రి దండు కొల్లగొట్టిన గ్రామము మఱునాటి యుదయమునకు సర్వశూన్యమై యుండును! ఇంట గానబడిన యేమాత్రపు విలువగల వస్తువయైనను దొంగలు గొని పోవలసినదె. నగలు, నాణెములు, చెంబులు, తప్పెలలు, బందెపోటు వారి వశమగుచుండును. లేగలతో పాడి శకువులుకూడ వారి చేత జిక్కుచుండును. గాదె లోని ధాన్యాదులు వలసినంత దొంగలు వెంటఁగొని పోయి, మిగిలినది పాడుచేయుదురు. వంటిండ్లలోని పచ్చవలు, నూరుగాయలును వారిపా లగుచుండును.

దురదృష్టవశమున నింట జిక్కువడిన మచుష్యులు కంటి కగవడిరా, గృహమందెచ్చట డబ్బు దాచియుంచినో చూపింపుడని వానిని మరాటీలు మిక్కిలి హింసించుదురు. చేజిక్కిన చిన్నపిల్లల నొక్కొక్కప్పుడు దొంగలు తమవెంట గొనిపోయెదరు. ఏ డెనిమిదేండ్ల యీడుగల తమ బంధువులపిల్ల యొకతె గతి యిట్లయ్యెనని మా యమ్మమ్మ చెప్పనప్పుడు మా సంగతియు నిటులె యగునేమోయని పిల్లలము మేమును

భీతిల్లి, ముత్తవత్తి నంటి పట్టుకొని కూర్చుండువారము!

మరాటీలచేతజిక్కి, యిట్టి యవస్థనుండి యదృష్టవశమున దప్పించుకొనిన యింకొక బాలిక ప్రస్తావన మా యమ్మమ్మ తెచ్చు నప్పుడు, కొంత తెప్పిరిల్లి మేము వినుచుం దుము. పొరపాలున విడిచిపెట్టబడిన బాలిక యొకతె మంచముమీద నిదురించుచుండగా ఇల్లుసాచ్చిన యటాకారీలు లేపి, దానిని దమతో గొనిపోదలచిరట. వారంతట పెరడుసాచ్చి, నగలపాతులుండు చోట్లు పరి శీలీంతమని యుదలి చెట్ల గామిచుట్టును బ్రదక్షిణముచేసిరి. తమతో నిట్లు తిరిగిన యా యింటివారిపిల్ల తమ్మును వెంబడించు చున్నదని యెంచి, మరాటీ లంత గ్రామము వెడలిపోయిరి. చోరుల కాగడావెలుతురున గనులు తెఱచి నిద్రమేల్కొనిన యా బాలిక కి బం దె పోటు క థ కలవలె దోచెను.

వారితో చెట్లచుట్టును తిరిగినను, అపిల్ల క్రొత్తవారి వెంట జనక, నిద్రాపారవశ్య ముచే కొక జామిచెట్టు మొదట గూల బడెను. బాలిక యెడబాటునకు వగచుచు గృహస్థులు మఱునా డిలుసేరి చూడగా దొడ్డిలో నొకచెట్టు మొదట నిద్రించెడి తమ పిల్ల కానబడెను. క్రొత్తవారిని జూచి యేడ్చిన యా పిల్లను మఱిపించుటకై రాత్రి మరాటీలు దానిచేత నిడిన చిన్నకంచు పాత్ర బాలిక చేతనే యిపుడు పడియుం డెను. మా యమ్మమ్మగారి యింట నఱిగి పోయిన కంచు 'ఆపుకోరా' నొకటి చిన్న నాడు మేము చూచుచుండువారము. ఎవరి కిని దెలియని భాషలో గొన్ని యక్షరములు దానిమీద జెక్కబడియుండెను. ఇది గుజ రాతీ లిషియని మావాండ్లు చెప్పుచుండు వారు. నాటిరాత్రి యటాకారీలు బాలిక చేత బెట్టిపోయిన కంచుపాత్ర యిదియెయని మే మనుకొనుచుండువారము!

భ్రమ

నీదివ్యవిమలాంఘ్రి
నీరేజయుగముపై
భ్రమరినై పాడంగ
భ్రమపుట్టెనోయి!

పద్మరాగప్రభలు
ప్రసవించునచోట
బ్రదుకునుమాళించు
పరిమళంబచోట

నీదివ్య॥

కందుకూరి రామభద్రరావుగారు

అవ్యక్తగానాంత
మానందతన్మయము
మాధుర్యభాగ్యమ్ము
మకరందహచోట

నీదివ్య॥

దివసావసానమున
తమసానకనుమోడ్ప
నిజమాతృవక్షంబు
నిఖిలాత్మకంబద్ది

నీదివ్య॥

వేలాంగణ్ణి యుత్సవము

వేలాంగణ్ణి యుగ్రామము తంజావూరు జిల్లా యందు కలదు. ఇందుల కీ పేరువచ్చుటకు గారణముగా నొకకథ జెప్పదురు. ఒకానొకనాడొక కృషికుడు పొలము దున్నుచుండ నొక దక్కియం దుండి ప్రతిమయొకటి కనబడెనట. దానిని దీసి పరీక్షింపగా, కన్నియ మరియుమృతవారి ప్రతిమయని తెలిసెనట. ఆ గ్రామము లా ప్రతిమకొక కొక కోవిలను గట్టించి వారు పూజించుటయే గాక నేటికీ నొక గొప్పయుత్సవ ముచోట జరుగుచుండుటండేసి, యనేక గ్రామములనుండి రోమన్ క్యాతలిక్ యాత్రికులు వేసవేలుగా నీ ప్రతిమ దర్శననిమిత్తము వచ్చుటయు గలదు. = గ్రామమునకు 'వయల్ కన్ని', యనగా 'పొలముకన్య' యని యజువభాషయం దరమిచ్చు నామమువచ్చెను. కాని, 'వయల్ కన్ని', వాడుకలో, 'వేలాంగణ్ణి' యని మారెను.

తిరుచినాపల్లివద్ద వేయబడిన ధూమశకటమార్గము నిదివరలో, గ్రేట్ సదర్న్ అఫ్ ఇండియా రైల్వే Great southern of India Railway యనెడివారు. దీనిపై, తంజావూరు నాగపట్టణముల మధ్య తిరువళ్లూరు స్టేషనుండును. అటునుండి యొకబండియు, నిటునుండి మరియొకటియు, మాత్రమే నడచుటవలన తిరువళ్లూరు మీదుగా దినమునకు రెండే రైలుబండ్లు వెళ్లుచుండెను. తిరువళ్లూరునుండి మూడుమైళ్ళ దూరములో సిక్కిల్ అను గ్రామమున్నది. జోసఫ్ పిళ్ళే Joseph Pilly గ్యాంగ్ మేయిస్ట్రీ Gangmaistry ప్రయత్నములవలన సిక్కిల్ ఒక ట్రయల్ స్టేషన్ trial station గా నేర్పడెను. సిక్కిల్ నుండి, మూడుమైళ్ళ నాటుప్రయాణములో వేలాంగణ్ణి కలదు.

నుమా రొకయజువదియేండ్లకు పూర్వ మిక్రింద వివరించబడిన విషయము, తిరువళ్లూరునందు, జరిగెను. ఆ సమయముందు స్టేషనుకు చెందిన యుద్యోగములు, నవకరు లీ పేర్కొనబడినవారు. మహారాష్ట్రీయై, త్నాత్రియకులమునకు జెందిన రామారావు, స్టేషన్ మాస్టర్. ఇతని జీత మిరువది రూప్యములు. రామ స్వామిఅయ్యర్, గుడ్స్ క్లర్క్ Goods clerk.

శ్రీమతి హవాయి కావేరీబాయి గారు

ఇతని జీతము 15 రూపాయలు. నారాయణస్వామి అయ్యర్, సిగ్నలర్ Signaller జీతము 10 రూపాయలు. గోవిందరావు, బుకింగ్ క్లర్క్ Booking-clerk. కుప్పస్వామిఅయ్యర్, ట్రాఫిక్ బ్రాంచ్ Traffic branch యందు పేయిడ్ ప్రాబేషనర్ Paid probationer. తంతిశాఖయందు అన్ పేయిడ్ ప్రాబేషనర్ un paid probationer జోసెఫ్ అను నతడు. ఇందు, పేయిడ్ ప్రాబేషనర్, (Paid-probationer) నామము మరియొకటి కాని, ప్రస్తుతము, గుండురావను కొందము.

తిరువళ్లూరు ప్లాట్ ఫార్మ్ Platform మిక్కిలి నిశుపాటిది. రైల్వే ఫెన్సుకు Railway fence మూడు ద్వారములుండును. సాధారణదినములలో నొకటిమాత్రమే వాడబడుచుండెను. ఈత్సవదినములలో నన్ని ద్వారములవద్దను టిక్కెట్ల పరీక్ష జరుగుచుండెను. ఈ కథ ప్రారంభమందు వేలాంగణ్ణి మహోత్సవము జరుగుచుండెను.

ఒకనాడు నాగపట్టణమునుండి వచ్చిన పొగబండి మీద యాత్రికులు క్రిక్కిరిసియోండిరి. మూడు ద్వారములవద్దను టిక్కెట్ల చెక్కింగ్ (Checking) జరుపుచుండిరి. వీరిలో నొకడు గుండురావు. తిరువళ్లూరు గమ్యస్థానముగా గలిగినవారిలో, నల్లని శుష్కించిన కాయముకలిగి, యితడి శిలువమీదనున్న యేనుక్రీస్తువారిప్రతిమను కంఠమునకు ధరించిన వాడైన, ముదుసలి యొకడు. బలహీనతచే, జనసమూహములలో మార్గము చేసికొని దిగలేకుండెను. ఇంతలో రైలు కదలెను.

"అయ్యా, తిరువళ్లూరులే, ఎరంగణ్ణి!" "తిరువళ్లూరిలే ఎరంగణ్ణి!" తిరువళ్లూరులో దిగవలెను యని యజుచుచుండెను.

సడేయప్ప యను పోర్టర్ (Porter), "ఇవ్వళో నేరం ఎన్నా నేయిడే?" (ఇంతవరకు ఏమిచేసినావు) యనుచు, ముసలివానిని క్రిందికి దెచ్చెను.

పాప మా వృద్ధుడు ప్లాట్ ఫార్మ్ క్రింది సందులో పడుటవలన నడచుచున్న బండ్లయొక్క ఫుట్ బోర్డ్

(Foot board) యతని వీపును గాయము చేయుచుండును. స్టేషన్ అధికారులందరు, దాదాపుగా, నున్నత జాతివారగుటంజేసి, “హర, హర” యని పరితపించుచు నిలిచి చూచుచుండెడిరేకాని, ప్రాతా పాయములోనున్న సహపాటి మానవుని రక్షింప ప్రయత్నింపరైరి. ఒక ఆర్డర్లీ (Orderly) టికెట్ కలెక్టర్ నకు సహాయమొనర్చుచుండెను. ఒకపోలీసు భటుడు గుండూరావుకు సహాయముగా టికెట్లు పరీక్షించుచుండెను.

తన టికెట్లు పోలీసుభటున కప్పగించి, గుండూరావు ముసలివానియొద్దకు పరుగిడి, చంటిపాపను పైకెత్తులాగున వృద్ధుని, బైకిదీసెను. ఇట్టి కరుణాకటాక్షక్రియకు సంతసిల్లుటకు ప్రతిగా, సహపాటులందఱు, బ్రాహ్మణుడు ‘మాలవానీ’ని స్వర్గ గావించెనని కోపోద్రిక్తురైరి. గుండూరావును బిలిచి రేగిపడిరి. “ప్రాణరక్షయందు, మాలవాడైనను, బ్రాహ్మణుడైనను, ఒక్కటియే,” యని గుండూరావు ప్రత్యుత్తరమివ్వగా, నతనిపై మండిపడిరి. వారిలో వారాలొంచి, గుండూరావును వెలివేయవలెనని నిశ్చయించి, యతడు భోజనము చేయుచుండిన గృహమువారికి వార్తనంపిరి.

ఇంతలో దనకు దగిలిన మైలదోషమును దొలగించుటకై గుండూరావు ఓడంపోకి నదికడకేగి, యజ్ఞోపవీతము మార్చుకొని, నదియందు కాస్త్రోక్తముగా 108 మునుగులు మునిగి, 108 గాయత్రిమంత్రములు చదివి, యంటు పోయెనని యెంచి, భోజనము చేయుటకై యింటికిజనెను. అచ్చట నతనిని బ్రవేశింప నివ్వరైరి. భోజనము లేదు పొమ్మనిరి.

తిరుపళ్లూరు స్టేషనుండు గ్రామముపేరు, విజయపురము. ఇచ్చట బ్రసిద్ధికెక్కిన త్యాగరాయకోవిల కలదు. గుండూరావు కోవిలకేగి, ప్రసాదము, ఫలహారములు కొని యరగించి, దేవాలయపు సోపానములపై నిద్రించెను. మరుచటిదినము మరల నింటికి వెళ్లెను. మరల దిరుగ గెంబబడినవాడై, దేవాలయమునే చేరెను. ఇప్పటికి, తుదొద్దొ కొర్రబాలక, కులస్థులు చేయిపీడినందున, జోసెఫ్ కడకుపోయి, క్రీస్తుమత మవలంబింపవలెనన, జేయవలసిన కార్య

మేమిటని యడిగెను. బ్రాహ్మణికి, క్రీస్తుమతమును గూర్చి సలహా జెప్పినయెడల, పురబ్రాహ్మణులు తన్ను హత్యగావించుట నిశ్చయమని జోసెఫ్ భీతిల్లి, యేమియు బలుకకుండెను. కాని గుండూరా నతనిని విడువకున్నందున, విప్రుల కోపాగ్నికి తన్నుప్పగింపవలెనని వేడుకొని, యాయారి ‘సామియార్’ (పాద్రీ) యొద్దకు బొమ్మనెను.

సామియార్ గుడిలో నున్నందున నతని సలహా బొందునిమిత్తము, గుండూరావు దేవాలయము బ్రవేశించెను. ఇంతలో స్వప్రాణరక్షకార్యము, జోసెఫ్ గుండూరావు చేయ నిశ్చయించిన కార్య మిట్టిది యని స్టేషన్ వారితో జెప్పివేసెను. అచ్చట నారాయణ కంగారుగానుండెను. గుండూరావును బలిమిచే బట్టి తెమ్మని, సడేయవలెనని బంపిరి. ఇతడు రైలుపట్టాలను దాటి యడ్డదారినివెళ్లి, గుండూరావు నెత్తుకొని వచ్చెను. స్టేషనుద్యోగములు మరల నితనిని దూషింపసాగిరి. ఒక మానవుని ప్రాణమును కాపాడిన సత్కార్యమును గూర్చి యేల యెల్లు దూఱవలెనని, గుండూరా వడిగెను. ఇంతలో పురబ్రాహ్మణులందఱు స్టేషనులో గుమికూడి, మైలదోషమును దొలగించుటకు ప్రాయశ్చిత్తముననది యొకటి యుండగా, గుండూరావు నల్లల హింసించవలెనని, రైల్వేవారిని ప్రశ్నించిరి.

వేదకాస్త్ర నిపుణులగు నీవిప్రులు, బ్రాహ్మణుల కన్నము పెట్టించినయెడల ప్రాయశ్చిత్తము కాగలదని యుపదేశించి, యొక మానవేతనము నీకార్యముకొఱకిమ్మని యడిగిరి. గుండూరా వట్లే యిచ్చెను. సంతర్పణము జరిగినపిమ్మట, గుండూరావును మరల కులములో జీర్చిరి.

కాని, రెండవ సిద్ధార్థునివలె నున్నతజాతివారు ‘అప్పొస్టల్’ యెడల జూపు కారుణ్యవిహీనత, యమానుష్యమని యెంచి, నిరంతర దుఃఖస్వారుతుడై, గుండూరావు తుట్టుతుడకు, తన కులభక్తివలన రెండవ యాత్మకు తాపము కలుగరాదని నిశ్చయించి, పై జెప్పబడిన విషయము జరిగినపిదప నొక పడునై దేండ్లు గడచునంతలో, కళ్ళికోటయందు తన మతమును విసరించెను.

శిశు వాత్సల్యము

శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయి, రు

ఆమె యొక సైనికుని భార్య. భర్త రణరంగమునందు మృతుడైనాడు. శవమును తెచ్చి యింటిలో పడుండబెట్టివారు ఇరుగుపొరుగు స్త్రీలు ఆమెను ఓదార్చుటకు వచ్చిరి.

ఒక యువతి మెల్లగ సైనికుని (భర్త) యొక్క మంచి గుణములను, వాని నుస్వభావములను మిక్కిలిగ పొగడి చెప్పినది.

భార్య చలించలేదు. శిలావ్రతిమనోలె కూరుచున్నది. కంట ఒక్క అశ్రువునైన రాల్చలేదు.

మఱియొకర్తుక లేచి శవము దగ్గఱకు వెళ్లి దాని ముఖముమీద కప్ప బడిన గుడ్డను కొంచెము తొలగించినది. అప్పుడైనను, ఆ సతీతిలకము చలించలేదు. నిశ్చేష్టురాలై కూరుచున్నది.

దగ్గఱవుంకిన స్త్రీలందరు ఆమె అవస్థనుమాచి చాల భయము చెందినారు. ఎవరికిని ఆమె జీవించునను ఆశ తోచలేదు.

ఇంతలో నొక ముదుసలిదాని లేచి వెళ్ళినది. మరుక్షణమున ఆదాసీది చక్కని చుక్కయగు నొక వత్సరపు శిశువును తెచ్చి, 'భార్య' ఒడిలో కూర్చుండబెట్టినది.

దుఃఖసమద్రమున తుపాను చెలరేగినట్లు ఆయెను. ఆమె పెద్దపెట్టున రోదనముచేసెను. అశ్రువులు సంతతధారగ ప్రవహింప మొదలిడెను.

'బిడ్డా! నీకోసమై నేను జీవించియుండెద'నను పలుకులు ఆమె నోటి నుండి అప్రయత్నముగ వెలువడినవి.

ఆహా! శిశువాత్సల్యము.

అది మధ్యాహ్నము. ప్రభాకరుని తీక్షణ కిరణముల ధాటి కాగజాలక పక్షులన్నియు తమతమ గూండ్ల సక్కియున్నవి. 'పశు శాలలనుగడి ఆవులు, లేగలు దాహముచే గొంతులెత్తి 'అంబా' అని యఱచుచున్నవి. వీధులన్నియు నిర్మానుష్యములై నిశ్శబ్దముగనున్నవి. అట్టితఱి నొక్క యవతీలలామ తన మృదుపదంబులు కందుననిభయ మొక్కించుకయు లేక జీవ్వన దవ్వననే యన్న బావికేగి చల్లని మంచినీటిని దెచ్చి మగిడిగృహంబు జేరెను.

శ్యామలును రూపసి. విద్యాచంఢును. ఇతడు ఏం.ఏ. పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడయ్యెను. తొలుత భాగ్యవంతుడయైనను విద్యాభ్యాసమునకై ధనమంతయు వెచ్చించుటచే నిష్పాకు నిరుపేదయైనాడు. తల్లి తండ్రుల కేకపుత్రుడగుటచేతను, స్థితిగతులు బాగుండుటచేతను మోహనరావుగారు తమ ప్రియసుత లక్ష్మి నిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. మంచి నీటికై యెండలో బావి కేగివచ్చిన పల్లవ గాత్రి లక్ష్మియే.

లక్ష్మి-శ్యామలులు గుంటూరునం దొక యింటిని బాడుగకు దీసికొని అందు గాపురముండిరి. పిత్రీయమంతయు ఖర్చగుటచే భార్య యెడలిపైనున్న రెండువేల రూప్యముల నగలతో నా దంపతులు గడపుచుండిరి.

అంతవిద్యనభ్యసించియు నేదయిన నుద్యోగము సంపాదించుట కడుదుర్లుట ముగానున్నది. అయినను శ్యామలును ప్రయత్నముల మానలేదు. పవలంతయు నెండెందో కాలముగడపి రాత్రి యగుసరికి గృహము జేరుచుండును. అనుకూలనతీయు, సుగుణవతీయు, సౌందర్యవతీయు, సద్ధాంగియునుగు లక్ష్మి, భర్తకు నెంతయు దన యమృతమయ వాక్కులచే నాహ్లాద మొనర్చుచుండెను. పాప మామెమాత్ర మేమి చేయగలదు? ఉద్యోగమునకై తన భర్త పడుచున్న ప్రయాసములూ వృథాయగుచున్నవి. కాలము మారిపోయెను. ఆమెబడలి పైనున్న నగలుమాత్ర మెంతకాలముండును? అవియు నొకదానిపై నొకటి మార్పాడీల పశమయ్యెను. వ్యవసాయ వృత్తి చేయదమన్న గోష్పాదమంత భూమియుగూడ లేదు.

శ్యామలుడు తనలోదా నిట్లు తలపోయ మొదలిడి నాడు "కాల మీ తీరున మారునని ముందే తెలిసియుండిన-దో యీ పాప హూణవిద్య సభ్యసింపకయే యుందునే! మామగారియింటి కేళదమాయన్న, అల్లున కత్తవారింట మెలగుటకన్న చొకదన మింకొకటిలేదే. ఏమయినను యిట్టి తఱి ధైర్యమును వహించి వేరొకయూర పంటలవాడుగానైన గుదురుట యుత్తమము."

మరునాడు లక్ష్మీ శ్యామలులు బెజవాడ చేరినారు. శ్యామలుడు తిన్నగా నొక భోజనహోటలుచేకేగి, దాని యజమానితో సంభాషించి తన్నా హోటలుచందు పంటల వాడుగా నియోగించునట్లా యజమాని నింపించినాడు. శ్యామలు ఊక యింట బస కుదుర్చుకొని, అందు తన భార్యనుంచి హోటలునందు పనులన్నియు ముగిసినపిదప లక్ష్మీవద్ద కేగుచుండువాడు. హోటలు యజమాని యొకనాడు శ్యామలునితో “శ్యామలా, నీ కిచ్చు స్వల్పజీతముతో మఱిల వేటొక గృహమును బాడుగకు తీసుకొంటివి. అట్లుగాక నీ భార్యతోగూడ నీవు మాయంటనుండుట యుక్తమని చెప్పెను. మఱియు నామెకూడ నచ్చట బనిచేసినచో కొన్ని రూకలను బడయగలదని వాక్రుచ్చెను. ఆత డిదివఱకు నెచ్చట బనిచేయుచుండెనో, యెట్లు జీవయాత్రను సాగింపగల్గుచుండెనో లక్ష్మీ కినుమంతయుజెప్పలేదు. కాని యిప్పుడామె కీ సంగతి దెలియబఱచి యామెకూడ వంటక త్రైగానుండుట కొప్పించెను. యజమానియు లక్ష్మీసౌందర్యమున కెంతయు డెందమున మహాదానందమునందుచు, నామెకు దటస్థించిన దురవస్థకు లోలోనం గుందుచు దంపతుల నతిదాక్షిణ్యముతో జూచుచుండెను.

కొంతకాలమునకు లక్ష్మీ తండ్రి మోహనరావుగారు నేదో పనిమీద బెజవాడ వచ్చి మన లక్ష్మీ-శ్యామలులున్న హోటలునకే భోజనమున కేతెంచిరి.

మోహనరావుగారు ప్రఖ్యాతిపడసిన న్యాయవాదులగుటచే హోటలుయజమానికూడ వారిని సన్మానించి వంట లవనున్నవనియును, వంటవాండ్రితినిపుణులనియును జెప్పి వానితో ముచ్చటంపజొచ్చెను. ఇంతలో వంటలు తయారైనవనియు, వడ్డన జరుగుచున్నదనియు వినబడినకేకకు మోహనరావుగారు వడ్డనశాల జేరిరి. వారచ్చట గాంచిన దృశ్యమునకు సిశ్చేష్టులై యిది కలయానిక్కువమా అని, తన్నుజూచి సిగ్గుచ దలవంచుకొన్న ముద్దులపట్టియు, శృంగారగాత్రయు, పూర్ణేందువదనయునగు లక్ష్మీ నొక్కమారు దగ్గరకు చేరంబిలిచి కౌగిటనొత్తి యామె దుస్థితి కెంతయు బరితపించెను. మఱియు కార్యనిమగ్నుడై యున్న శ్యామలుని జూచి ‘చదువుకున్నందులకు ఫలితమిదియా’ అని లోలోన గుందుచు కొంతనే చట్ల నిశ్చేతనుడయ్యెను.

తదుపరి లక్ష్మీ-శ్యామలులను వెంట బెట్టుకొని తన నిజపురంబున కేగి భార్యకు వారి దుస్థితినిగూర్చి తెలియజేసెను. అనతి కాలముననే జామాతశ్యామలునకు మంచి యుద్యోగము నిప్పించి యెప్పటియట్లు దంపతుల నానందాబ్ధి నోలలాడించెను. కొలది కాలములోనే లక్ష్మీ, శృంగారగాత్రుడు, తేజోవంతుడు, గుణవంతుడునగు సుపుత్రుని గాంచెను. అట్లు లక్ష్మీ-శ్యామలు లెల్లపును పరస్పరము ప్రేమించుకొనుచు సుఖముగనుండిరి.

పల్లెటూరి వైద్యము

.....మన కీ యింగ్లీషు చదువు అచ్చి రాదని పోరిపోరి చెబితే విన్నావు కావు. మా పెద్దన్న దిబ్బాపుధాన్లు కొడుకుని యింగ్లీషు చదువుకు పార్వతీపురం పంపించేసరికి పూజ్యంవాచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేశింది. బుచ్చబి్బ కొడుక్కి యింగ్లీషు చెప్పిద్దాఁ వను కంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయిలా చేసింది.”

—కన్యాశుల్కము.

దివేదినే జ్వరం తీవ్రం కావచ్చుంది. ఒంటి మీద స్మారకం లేకుండా ఊష్ణం పోక్కిపోసింది. కుర్రవాడు బ్రతుకుతాడా లేదా అన్న భయం పట్టుకుంది మా నాన్నకి. చదువుకోసమని చెప్పినన్న పరాయిఊరు పంపించడం యింత చేసిందని మా నాయనమ్మ సాధింపు. నా ఊష్ణంమాట ఆలా ఉండగా, యింట్లో రోజూ మానాన్నకీ, నాయనమ్మకీ వివాదం !

“తల్లిలేని పిల్లణ్ణి, చదువుపేరుపెట్టి అడవిలో పారేసినట్లు యొక్కడికో పంపిస్తే వాడు బెంగ పెట్టుకున్నాడు కాబోలు. పనిపిల్లవాడిని పశువులు బాదినట్లు కొట్టడానికి వాడి కలా చేతులొచ్చాయో? ఈ అయ్యవ్లాకు పిల్లలుండరు కాబోలు! గొడ్డుముండాకొడుకులకు దయాదాక్షిణ్యా లుండవు” అంటూ మా నాయనమ్మ కళ్ల నెంబడి నీళ్లు తెచ్చుకునేది.

“అమ్మా,.....యిప్పుడు విచారించి యేం లాభం? మనవాళ్లు ఉన్నారకదా అని పల్లాకిమిడి పంపించాను; పస్తా పోతూ ఉండడానికి దగ్గరకదా అని. ఇట్లా వస్తుందని నే నేం కలగన్నానా? ఎన్నాళ్లని వీడిని బడికి పంపకుండా ఊరుకోగలం? మొగ పుట్టుక పుట్టినతరవాత కుర్రవాడు చదువుకోక

తాత కృష్ణమూర్తిగారు, బి.ఏ; ఎల్.టి.

తప్పదుకదా? నానా శ్రమదమాల పడాలి. కష్ట సుఖాలకు ఓర్పుకోవాలి. వీడి అన్నలు చదువుకోవడం లేదూ మరి, దూరస్థలాలలో?” అని మానాన్న యేదో సమాధానపరచేవాడు.

“నాయనా, మన పుల్లయ్య ప్రయోగమడు కావడం నాకుమాత్రం ముచ్చటకాదూ? ఈ యింగ్లీషు విద్య చదువుకుంటేనే కాని, వాడి పొట్ట వాడు పోషించుకోలేడా యేమిటి? ప్రయోజకత్వం అంటే నాలుగురాళ్లు గణించుకోవడం, నలుగురికీ ఉపచరించడం, లోకానుభవం సంపాదించడం, మంచివాడనిపించుకొని బ్రతకడం! అంతేకాని, యిల్లూ వొళ్లూ గుండ చేసుకొని, మెట్టుదాకా చదివి, గుమస్తానాఖరీకి తల అయ్యుకొని అఘోరించడమనేది ప్రయోజకత్వ ముపించుకోదు. మన పూర్వలంతా అప్రయోజకులేనా యేమిటి? వాళ్లు చదువుకోలేదూ? ఈ యింగ్లీషు చదివితేనేకాని విద్య అని పించుకోదా యేమిటి? నిజంగా ఆలోచిస్తే, యీ స్కూల్ చదువు స్కూరునాఖరీకి తప్ప మరెందుకైనా పనికి వస్తూంది? ....పోనీ, ఏకే ఒక చదువు చదువుకోనీ అనుకుంటే, యిదేమిటి అన్యాయం? పిల్లవాడిమీద తనకేమి హక్కు ఉన్నదని, మాస్టరు యిట్లా కొట్టడం? చదువు చెప్పడమంటే చావ దన్నడమనా అర్థం?” అని ముసలమ్మ యెదురు తిరిగేది.

“విద్యకేర్పడానికి గురువు శిక్షించడం తప్పు కాదు; కాని శిక్షించడమే విద్యకేర్పడ మనుకోవడం చాలా తెలివి తక్కువ.”

రెండోరోజున మానాన్న, నాయనమ్మ యీ విధంగా వాదంపెంచి, మాట్లాడుకుంటూఉంటే మాఅమ్మ (నవతితల్లి) వెళ్ళి, మిరిట్లా వాదించుకుంటూ మాచుంటే, పిల్లవాడి జ్వరం ఏంకాను?

వైద్యుణ్ణి పిలిపించండి. అబ్బాయినితీ యేమీ బాగు లేదు. పువరిస్తున్నాడు. ఇప్పుడొక వాంతి అయింది కూడా,” అని చెప్పింది.

తక్షణమే కంబారినిపిల్చి మానాన్న కబురు పంపినాడు నూరన్నకి. అచుట్టుప్రక్క గ్రామాల కంతా అతగాడు పేరుపొందిన వైద్యుడు. వెళ్లిన మనిషిలో ఆయన, “ఇప్పుడు వచ్చిందకు తీరుబడి లేదు. రెండోపూట వస్తాననిచెప్పు.” అని చెప్పినాడట. అప్పుడు స్వయంగా మానాన్నే బయల్దేరి వైద్యుడియింటికి వెళ్ళినాడు.

“అయ్యో, నూరన్న గారూ, ఇప్పుడు రావడానికి తీరుబడిగాలేదని సెలవిచ్చారట. ఎలాగైనా వీలుచేసుకొని, శ్రమఅనియెంచక, రావలసిందని నా ప్రార్థన. కుర్రవాడికి యేమీ బాగులేదు. తమ రొక సారి దయచేసి, చెయ్యి చూస్తేసేకాని కాదు.” అంటే

“ఫరవాలేదండి. కొంచెం జ్వరం తగిలితే తెలిసినవారై కూడా మీరు అధైర్యపడడం భావ్యం కాదు. ఇప్పుడు నాకు కొద్దిగా జరూరుపనిఉంది. తెరిపిచేసుకొని, మధ్యాహ్నంవచ్చి చూస్తానులెండి.” అన్నాడట నూరన్న.

“తమ రల్లా సెలవిస్తే ధర్మమా? ఒక్కక్షణం తెరిపిచేసుకొని యిప్పుడు దియచెయ్యాలి.” అని మానాన్న ప్రార్థయపడినాడట

“భుక్తగారూ, మీకు చాదస్తంకాని జరూరుపని మీద ఉన్నానని మనవిచేస్తే నమ్మరుకదా!... సరే లెండి. తమరు వెళ్ళండి. ఇప్పుడే వస్తాను.” అన్నాడట నూరన్న.

సాధ్యమైనంత త్వరలో రావలసినదని మరీమరీ ప్రార్థించి, మానాన్న వైద్యుడివద్ద సెలవు పుచ్చుకున్నాడు. కాని నూరన్న యెంతసేపటికీ రాలేదు. నాకు జ్వరం ఏమీ తగ్గలేదు. మాఅమ్మ నామంచం దగ్గర కళ్ళనీళ్లుపెట్టుకొని కూచుంది. నాయనమ్మకి పంటతోచక, నిమిషనిమిషానికీ గది గుమ్మందగ్గర

నిల్చుని తొంగిచూస్తూ, “అబ్బాయికి ఎలాఉంది?” అని అడుగుతూ ఉండేది. వైద్యుడు రాలేదని, మానాన్న మనసు దాగట్లోపడిన వెలగకాయవలె పరిపరివిధాల దొర్లింది. “బాబూ, మరొకమాటు సువ్వు వెళ్ళి కనుక్కో.” అన్నాడాయన మాచిన్నన్నయ్యతో. వాడువెళ్లి, కాళ్లుచేతులు పట్టుకొని, బ్రతిమాలి, అట్టహాసంమీద నూరన్నను తోడ్చుకొచ్చాడు.

నూరన్న మాకు దగ్గరబంధువు. మాతాతగారి మేలువలన వాళ్లసంసారం బాగుపడింది. నూరన్న తండ్రి పాపన్న మావలన చాలా ఉపకారం పొందిన వాడు. ఆయన గతించి సంవత్సరంపైగా కావచ్చింది. అతగాడు మంచి పేరుపడిన వైద్యుడు. చెయ్యి కూడా మంచిది. చాలా గ్రంథం చదివినవాడు. కొన్నికొన్ని సాధనాలు స్వయంగా కనిపెట్టి, భద్రంగా రాసి ఉంచుకున్నాడు. మరణసమయ మప్పుడు కొడుకును పిలిచి, “నూరీ, యీపుస్తకం చదువుకొని, సాధనాలు ప్రయోగించు; అవి రెండో కంటి వాడి కెవడికీ చూపించకు. రహస్యాలు తెలిసి పోతే వైద్యం క్రియ కట్టదు.” అని చెప్పి, యేవో ఉపదేశాలు చేశాడట. నూరన్నకూడా తండ్రిమాటలు శ్రద్ధగా చెవినిపెట్టి, గ్రంథం చాలామట్టుకు పఠించాడు. అదిగాక, పాపన్నగారి కుమారుడు కనుక, నూరన్నకికూడా వైద్యంలో గొప్పపేరు ప్రతిష్టలు లభించాయి. నూరన్నకీ డబ్బుకీ లంక! పరువుకన్నా పైసా ప్రధానమని దేవులాడేవాడు. ఇప్పుడు వచ్చిన గట్టిచిక్కు యేమిటిఅంటే, అతను మాకు బంధువుడు, మావలన మేలు పొందినవాడున్న కాబట్టి హవద్ద పైసా నిలవదీసి పుచ్చుకోలేడు— పుచ్చుకోకుండా మందహాయిద్దడమంటే అతడికి మనస్కరించదు! ధైర్యంచేసి మావాళ్ళు పైసా యిస్తామని చెప్పలేరు. ఒకవేళ నూచావాచా అట్టిభావం తెలియజేస్తే, అతడేం తప్పుపడతాడో అని బెంగ. ‘చంకలోకురుపు; మామగారివైద్యం.’ అన్న సామెత వలె వచ్చింది!

వైద్యుడు యింటికి రావడంతోటే అందరూ లేచి నిలబడ్డారు. వైటకొంగుతో అమ్మ కళ్లు తుడిచేసుకుంది. వంటయింటి తలుపు చేరవేసి, నాయనమ్మవచ్చి గదిగుమ్మంలో నిల్చుంది. ఎవరూ మాట, మంతిలేదు. వైద్యుడు కొంతసేపు నమ్మ నిదానించి చూసి, "ఏదీ, ఆబ్బాయి.....చెయ్యిమాడనీ" అన్నాడు. నాడి పరీక్షించి ఆలోచిస్తూ ఊరుకున్నాడు.

"సూరన్న గారూ, జ్వరం ఎలాఉన్నదండీ? దిగు ముఖానికి వస్తున్నదా? ..పిల్లవాడు చాలా ఆయాసం పడిపోతున్నాడండీ!" అన్నాడు మానాన్న.

"ఊ... ఎన్నాళ్ళయింది ఊష్ణం తగిలి?"

"మూడురోజులు"

"జ్వరం తీవ్రంగానే ఉన్నదండీ. బడియవేటు జ్వరంమోస్తరుగా కనిపించదు నాడిలో వాతపైత్యగుణాలు రెండూ కనిపిస్తున్నాయి. విషమజ్వరం క్రింద దించుతుండేమో అని అనుమానంగాఉంది! .. దగ్గుఉన్నదా?" అన్నాడు వైద్యుడు.

"ఉంది." అని నాన్న బదులుచెప్పాడు.

"ఆదగ్గువలన గుండెలో నొప్పిగా ఉంటుందంటాడు. పొడిదగ్గకాని కఫంలేదు"

"అలాగచా? కఫం యేమీలేదా?"

"లేదు." అని చెప్పి, మానాన్న అమ్మవేపు చూసి, ఏం?...కఫం లేదుకదా?" అన్నాడు.

ఆమె లేదని తలపోసింది.

"సరే, దానికేమీ భయంలేదు లెండి. గుండెలో నొప్పిగాఉంటే, చందనం అరగదీసి, పట్టువెయ్యండి. ఆనొప్పి తీసేస్తుంది." అన్నాడు వైద్యుడు.

"దాహం దాహం అని నీళ్లకోసం అల్లరి చేస్తాడండీ—గొంతుకొ ఆర్చుకొపోతూఉందని. యేదైనా సాధనంచేతురూ." అన్నాది అమ్మ.

"దాహంఉండడం ఎలాగా తప్పదు. ఊష్ణం విడిస్తేనేకాని ఆ దుర్దాహం కట్టదు. అడుగుతాడని

మాత్రం నీర్లు పడేవదే యివ్వవద్దు." అన్నాడు సూరన్న

"కాచిన నీళ్లు కొంచెంయిస్తే ఫరవాలేదు కదా అండీ?"

"పద్మమ్మా, అసలు నీళ్లే యివ్వకూడదు. కాచిన దై నా నీరు బలుబుచెయ్యదా? ఒక్కొక్కప్పుడు నీళ్లే చాలా ప్రమాదం చేస్తాయి. అంతగా కావలిస్తే, లవంగాలు రెండుకాల్చి యిస్తాఉండండి—అంతే!"

ఈలోపున మా చిన్నన్న గంధంసాన, తమల పామలు, తేనెనీసా, బొగ్గులకుంపటి, గళానుతో మంచిసీళ్లు, చిన్న వెండిగిన్నె అన్నీతెచ్చి వైద్యుడి యెదట ఉంచాడు.

కాని సూరన్న లేచి నిలబడి, "ఇప్పుడు బౌషధం యేమీ అవసరంలేదు ... భుక్తగారూ, మరి నేను సెలవు పుచ్చుకుంటాను" అన్నాడు.

"అయితే, బౌషధం యెప్పు డిప్పిస్తారు?" అని అడిగినాడు మా నాన్న.

"ఈ జ్వరంయొక్క నైజం ఐదురోజుల పిమ్మట కాని రూఢిగా తెలియను. మరి రెండు రోజులు చూసి, అప్పుడు చికిత్స ప్రాసంఖించవచ్చును"

వైద్యుడి మాటలకు వెలవెలపోయి మా అమ్మ, "హారం యేమిటిమ్మన్నార?" అని అడిగింది.

"లంఖణం మంచిది. 'లంఖణం పరమాషధం!' అన్నారు మనవాళ్లు!" అయినా, అంతగా ఆకలిగా ఉన్నట్టయితే, కందికట్టూ, అన్నం పెట్టండి" అని సలహా యిచ్చాడు సూరన్న.

"చారు వెయ్యవచ్చునా, అండీ?"

"కూడదు. చారుచల్లపోస్తే రోగం బలపడదా!!"

"హా... లేనందున బొత్తిగా నీరసించి పోతున్నాడండీ! మంచంమీదినుంచి లేస్తే మనిషి తూలి పోతున్నాడు. పాలతో న్నబియ్యం కాని, గోధుమ నూక కాని జావకాచి యిస్తే?" అన్నాడు మా నాన్న.

సీతాకళ్యాణములో కాసల్య,
పాత్రధారిణి శ్రీమతి శ్రీహరి.
(వేల్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్)

శ్రీమతి పొణ్ణకణ్ణ సాంప్సన్ గారు
సర్కారువారిచే ట్యూటికారన్
ఆనర్స్ మేజిస్ట్రేటుగా నియమింప
బడినవారు. లేడీస్ రిక్రియేషన్
క్లబ్బుయొక్క కార్యదర్శిని.

శ్రీమతి సరూప్ రాణీ కిష్టూగారు
గ్వాలియరులో నూతన ప్రతిష్ఠిత మహిళాసమా
జమునకు కార్యదర్శినిగా నెన్నుకొనబడినారు.

శ్రీమతి నీలిమదత్తు
శిశీ సర్వకళాశాలలో ప్రజాపతి యనిపిం
చుకొని మక్కున్ లాల్ స్వర్ణ పతకము పడసిన
ఉత్తమ హిందూయవతి.

“వెరికుదిరింది; రోకలి తలకిమట్టండి!” అన్నట్లుంది మీ మాట. పాలు పైత్యం కాదండీ? అంబు పెరిగిపోతుంది. అంత పత్యం చెయ్యలేనివాళ్లు నన్ను మందిమృని బలవంతం చెయ్యడం మొందుకు?” అని విరసంగా నవ్వాడు సూరన్న.

“తమ రట్లా ఆగ్రహించడం ధర్మమా? వైద్యులనే కదా శ్రమయిచ్చి మిమ్మల్ని అడగడం? తమ ఉత్తరువును వ్యతిరేకంగా చెయ్యం” అన్నాడు మానాన్న.

“అయితే పత్యపానాల విషయమై నా సలహాను మీరు అక్షరాలా మన్నించవలసి ఉంటుంది. ఏమంటే యిది సాధారణజ్వరం కాదు. మనం కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండాలి. కీడెంచి మేలెంచ మన్నారు పెద్దలు!” అని ముఖం గంభీరంగా పెట్టి చెప్పినాడు వైద్యుడు.

మానాన్న చాలా ధీరుడు. ఆకాశంనిరిగి మీద పడినా చలించని గుండెద్దయ్యం కలవాడు. సాధారణంగా సంసారంలో వచ్చే వొడుగుడుకులకు భయపడే ప్రకృతి కా దతనిది. కాని ఎందువల్లనో వైద్యుడి మాటలకు కొంచెం బెదిరినట్లు కనబడినాడప్పుడు. ఎవడికీ, దేనికీ, ఎన్నడూ భయపడనివాడు సూరన్న బెదిరింపులకు నుతలాము లొంగిపోయి, అద్దెర్యంగా అంగవస్త్రంతో కన్ను లద్దుకున్నాడు, ముఖం ప్రక్కకు తిప్పకొని. పుత్రప్రేమంటే అట్లా ఉంటుంది కాబోల!

“పిల్లవాడిని మీ చేతిలో పెడుతున్నాం. వాడిని కాపాడే భారం మీది. ‘వైద్యో నారాయణో హరిః’ అన్నారు పెద్దలు. మీరు దేవుడితో సమానం! ..మితో నేను మనవి చేయవలసినది యేమి లేదు. సర్వం మీకు విశదమే. ఎంత డబ్బు ఖర్చయినా సరే, వెనకతియ్యను. పత్యపానాలు మీ ఆజ్ఞాప్రకారం నడుపుతాం” అన్నాడు మానాన్న గద్దదస్వరంతో.

నాయనమ్మ గుమ్మందాటి కొంచెం హావలికి వచ్చి వైద్యుడివైపు తిరిగి, “బాబూ, సూరన్న బాబూ, మడిలో ఉన్నాను. ఒక్కమాటు యీ గుమ్మంలోకి వస్తావా?” అన్నాది.

గదివిడిచి సూరన్న వరండాలోనికి వెళ్లాడు. చాటుకుపిలచి నాయనమ్మ అడిగింది, “నాయనా కుర్రవాడికి మరేమీ ఫరవాలేదు కద?”

“అవ్వగారూ, ఏం చెప్పగలం? ఆయుర్దాయానికి మనం కర్తలం కాము కదా? ఆ పరమేశ్వరుడి కృప!” అన్నాడు వైద్యుడు కొంచెం చిగ్గరగా.

* * * *

పంకాయలవారి గచ్చుచాపడిలో అమృతకల్లంతా కూర్చుని, లోకభోగట్టాలు, తమతమ కష్టసుఖాలు, కాలక్షేపకబుర్లు చెప్పుకుంటూ ఉన్నప్పుడు నానేస్తం గుంపయ్య అక్కడ ఉండడం తటస్థించి దట. వాడు వచ్చి నాతో అన్నీ పూస గ్రుచ్చినట్లు చెప్పాడు. ఆడవాళ్ల కమిటీలో పడిన సంగతులకి సాధారణంగా తీగెలు, కొమ్మలు పుట్టడం సహజం. వాటికి మరో రెండు చిన్నెల, వన్నెలుపెట్టి, పువ్వులు కాయలు చేర్చి వర్ణిస్తాడు గుంపయ్య!...

బోగమ్మ—చూశా, వెంకూ! వాళ్ల పుల్లయ్యకి మందు పొయ్యినన్నాడట సూరన్న.

వెంకమ్మ—బోను మరి,...రోగం నయమవుతుందని అతగాడికీ దైర్యం తోచలేదు.

చాయమ్మ—(చాగోరిన మనిషి లేచి కూచుని) అదికావో వొదినా, అందులో ఉండే రహస్యం నేచెప్తాను విను. డబ్బు యివ్వరన్న భయంచాత సూరన్న అలా అని ఉంటాడు. అంతేకాని ఊష్ణం కుదరదనికాదు. మొన్న కాంభుక్తగారి కోడలికి పురిట్లో నేలపడేసినప్పుడు సూరన్న సాధించాడు కాదూ? వీళ్ల పిల్లడిది అంతకంటే పెద్దజబ్బు కాదు కద? నిన్న సాయంత్రం నేను చూశాను. ఒళ్లు

మాత్రం కొంచెం వేడిగాఉంది. చక్కగాలేచి కూచుంటాడు. మాట్లాడతాడు. కొంచెం సీరసంగా కానొస్తున్నాడు. అంతే!

వెంకమ్మ—(పెదవె విరిచి) నా అనుమానంవేరు. ఏమైనా ఆశఉంటే, సూరన్న వదిలిపెట్టే మనిషి కాదు. డబ్బు రాదన్న భయం అతడికి ఎన్నడూ లేదు. బంధువులయేది, యెవరటయేది—సానమీద రూపాయిలు పెట్టించుకొని మరీ మందుపోస్తాడు. మొగమాటం లేనివాడికి డబ్బురాదని భయమెందుకు? ఇంతకూ వాళ్లు డబ్బు లేనివాళ్లు కారు కదా? సమయం వచ్చినప్పుడు ముందు, వెనక చూడకుండా ఖర్చుపెడతారుకూడాను. ఒకవేళ వైద్యుడు మొగమాటం కొద్దీ పైసా అడగకపోయినా, అతగాడి కష్టం వాళ్లు ఉంచుకోరు. ఏదో ఒకవిధంగా ముట్టచెప్తారు. సూరన్న వాళ్ల డబ్బు ఎన్నడూ తినలేదా యేమిటి? జబ్బు నయంకాదనే యేమీ పురస్కరించుకోక ఊరుకున్నాడు.

చాయమ్మ—పోనిస్తూ, అలాంటిమాట మనం అనకూడదు. ఇంతకూ వాళ్ళ అదృష్టం ఎలా ఉందో?

విశాలమ్మ—గవరయ్యని పిలిపించి చూపిస్తే బాగుండును.

పార్వతమ్మ—ఔను సుమ్మా. నాకూ అదే తోచింది. జ్వరం పీడనంబంధమేమో? లేకుంటే, ఏవరైనా ప్రయోగించాలో?

విశాల—గవరయ్య మంత్రించి యింత విభూతి యిచ్చాడంటే, ఏదోషం ఉన్నా పోతుంది.

చాయ—మనం అనుకోడమేకాని, సుందరం మన మాటలు వినదే! దానికి చిల్లంగి, గిల్లంగి అంటే నమ్మకంలేదు. దెయ్యం, భూతం అంటేనే నమ్మదు!...ఇంట్లో దానిమాటే సాగుతుంది కాని, మరెవరిమాటా చెల్లదు.

పార్వ—ఎవరికీ దెయ్యంపట్టడం ఆమె చూడలేదేమో! అంతేకాని, ఆడదానికి దెయ్యం దేవత

అంటే నమ్మకం లేకపోవడమేమిటి? దేవుడియందు నమ్మకం ఉంటే, దెయ్యాన్ని నమ్మి తీరాలి!

చాయ:—సుందరం మనలాటి పూర్వకాలం మనిషి అనుకున్నావా యేమిటి? చదువునున్న పిల్ల. దాని తండ్రి గొప్ప పండితుడు.

చిట్టెమ్మ—కొంచెం నాగరికంగా ఉంటుంది కాని, సుందరం చాలా ఉత్తమురాలు. చిన్నదైనా మంచి తెలిసిన మనిషి. న్యాయంపట్టి లోకంలో సవతితల్లుల కెవరికైనా తొలిసంబంధం పిల్లలమీద అభిమానం ఉంటుందీ? కాని సుందరంమట్టుకు సవతిపిల్ల లందర్నీ తన సొంతబిడ్డలవలెనే చూసుకుంటుంది. ముఖ్యంగా యీ పుల్లయ్యని చూస్తే, దానికి ప్రాణం.

చాయ—ఆమాట నిజమేకాని. కొంచెం తలతిక్క మనిషి, అది! దానికి యెంతగోస్తే అంతే కాని, ఒకరు చెప్పినట్లు వినదు. మొన్న నీమధ్య సూరన్న వాళ్లయింటికి పిల్లడిచెయ్యి చూడడానికి వెళ్లినప్పుడు, దాహానికి మంచినీళ్లు పడేవదే యివ్వవద్దని గట్టిగా చెప్పాడట. కాని వైద్యడిమాట లత్యుపెట్టక, అడిగినప్పుడల్లా జ్వరంలో ఉన్న పిల్లడికి నీళ్లిచ్చేస్తూవుండటం, ఆమె. ముసల్ది వొద్దమ్మా అని మందలిస్తే, “ఊరుకుందురూ, అత్తా! నీళ్లు అపత్యమేమిటి?” అని అడ్డువాదన చేస్తుండటం, లంఖణాలు, పత్యపానాలు అంటేనే గురిలేని మనిషికి దెయ్యాలు, భూతాలు అంటే యేంనమ్మకం ఉంటుంది?

కనక—మీ కెవరికీ ఉన్న నిజం తెలియదు. సూరన్న మందివ్వకపోవడానికి నిజమైన కారణం యేమిటంటే, మందు పొయ్యమని వాళ్లు గట్టిగా నిర్భంధించలేదు—వాళ్ల పెద్దలుడు వొస్తున్నట్లు ఉత్తరం వచ్చిందట.

చాయ—ఎవరు? కామేశ్వరి మొగుడా?

కనక—అవును. అతగాడు పెద్ద యింగ్లిషు డాక్టరు కదూ మరి? అంచాత, సూరన్న వైద్యం

అవసరం లేకపోయింది. అదిగాక, నూన్న నైద్యం అంటే, వాళ్ళకి భయంకూడాదు, —లంఖణానికికట్టి, పాపాణం పెడతాడని! మనం యెరగమా యేమిటి నూరన్న నైద్యం? చెచ్చినంతచేసి బ్రతికిస్తాడు “బాప రానే వస్తున్నాడు, నేడో రేపో—మరెండుకు లెండి నూరన్నమందు?” అన్నాడట వాళ్ళ రెండోవాడు, రామం.

బోగ—ముసిల్మీ ఊరుకుందీ, మందిప్పించుకుంటే? కనక—అవిడెమాత్రం యేంజేస్తుంది? ఆమెకు మందులంటేనే నిగాలేదు. ఎప్పుడూ దేవుళ్ళు, దేవతలు, మొక్కులు, తీర్థయాత్రలు—వీటిమీదనే దృష్టి. ఇవివరకే యే దేవుడికో మొక్కి, మీరు కట్టి ఉంటుం; సందేహంలేదు.

చెంక—ఆమాట నిజమేను. పిల్లడి జబ్బు నయమైతే, భద్రాద్రిరాముణ్ణి సేవిస్తానని దండంపెట్టింది. అవిడెకు కలలో రామలక్ష్మణులు కానొచ్చారట! మంచి భక్తురాలు. ఎంత పుణ్యంచేసుకుందో! అన్ని తీర్థాలూ సేవించుకుంది. కాశీ, రామేశ్వరం, శ్రీశైలం అన్నీ తిరిగింది.

చాయ—అయితే కనకం, ఎందుకొస్తున్నాడు, వాళ్ళలుడివ్వడు?

కనక—ఎందుకేమిటి? పెద్దపండుగ యింకా వదిలొలే కదా వ్రుంది?

చాయ—రెండో ఆల్లుడుకూడా వస్తాడా?

కనక—అజేమో.

వికాల—పోనీ అమ్మా, వాళ్ళ చెడ్డలుడే వస్తే, యే బాధాలేదు. అభిమానంతో మందు పోస్తాడు.

చెంక—మందం లే పొయ్యగలడు కాని, ఆయుష్షు పొయ్యగలడా యేమిటి, ఎంత గొప్ప డాక్టరైనాన?

చాయ—ఏమైనా వరి నూరన్నకోసం ప్రాధేయ పడ నక్కరలేదు కద

వికాల—నయమే. సమయానికి వస్తున్నా డతగాడు.

కనక—పిన్ని .ఉండు...(చెవియొగ్గి) విమిటా ధ్వని?...గంటల చక్కడు వినరాలేదా?

చాయ—బోను, బండిచుప్పడే అది! బహుశః వాళ్ళ బండే అయి ఉంటుంది. ఇక లేదాం మనం కూడా వంటకి ప్రొద్దు పోయింది.. ..

ఇంతలో రెండెడ్లబండి వచ్చి, మాయంటిపద్ద ఆగింది; మా అక్కయ్య, బాప బండిదిగి లోపలికి వచ్చారు.

మాడు పూటలు మా బాప బోషగం యిచ్చే సరికి, నా జ్వరం వదిలింది. ఇంకొక వారం రోజులలో పూర్తిగా లేరుకున్నాను. జరరాగ్ని తీక్షణం అయింది. ఉబ్బడవమైన ఆకలి! నాయనమ్మ ధర్మాన చిరితిండికి యేమిలోటు లేకపోయింది. మా బాపకి తెలిస్తేమాత్రం యేదీ తిళనిచ్చేవాడు కాదు.

విష్ణురావు బి. ఏ ప్యాసుఅయినాడు. పాపము ఉద్యోగంలోనం అతడు ఎంపరికో దరఖాస్తు లంపినాడు. దర్ఖనాలు చేసినాడు. ఏమీ లాభం లేకపోయింది. తుదకు ఇంటర్ వ్యూకు రమ్మనమని తేనాంపేట సర్వీసు కమిషనుకడనుండి అతనికి శ్రీముఖము వచ్చినది. ఇంటర్వ్యూ అసగానే ఉద్యోగ మయిందనే వీరి ఆశ. పాపము తీరా-విష్ణురావుకడ డబ్బు లేదు. స్నేహితుల నడిగిచూశాడు. లాభం లేకపోయింది. భార్య పుట్టింటివారు మంగళ హారతివల్లెంలో నాలుగు రూపాయలువేస్తే అవిలాక్కున్నాడు కాని మెడ్రాసుకుటిక్కెట్టు చార్జీకవి సరిపోవు ఏలాగో రైలులో దూర డారికేనే ప్రయాణం చేయ నిశ్చయించాడు. చిన్నస్తేషనులలో టిక్కెట్టు కలెక్టరు కంట్లో దుమ్ము గొట్టడం నిమిషం. రైలెక్కాడు. బండి కదిలింది. కంపార్టుమెంటులో ఒక సాధు కూర్చున్నాడు. అతనిపేరు సాధు శాంతారామ్. రామకృష్ణ మిషనుకు చెందిన వాడు. అతడు కొంత ఇంగ్లీషు పఠించాడు. ఇద్దరికీ బాతాఖాసీ బాగాసాగింది. స్నేహముకలిసింది. తనదగ్గర చపాటీ తినడాని కిచ్చాడు సాధువు. విష్ణురావు తిన్నాడు. ఇంతలో బెజవాడవచ్చారు. టిక్కెట్టు కలెక్టరు బండికొకడు ఎక్కారు తలుపులు తాళాలు వైచి.

ఏలాగరా భగవంతుడా యని విష్ణురావు తల్ల డిల్లి పోతున్నాడు. శాంతారాముకూడా మెడ్రాసుకే ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. తన టిక్కెట్టు విష్ణురావు కిచ్చి టిక్కెట్టు చూప వలసినదని అతనితో చెప్పి బహిర్దేశాని కరిగినాడు. టిక్కెట్టు కలెక్టరువచ్చి తన్ను టిక్కెట్టు అడిగినాడు. అతనిదగ్గర లేదు సాధు టిక్కెట్టునే నాటిక్కెట్టు అని అతని చేతి కిచ్చాడు. అతడు దాన్ని కత్తిరించి తనకిచ్చి 'ఆజేగురుగుడ్డలవాడు పాకీదొడ్లో దూరాడా?' అని ప్రశ్నించెను; రాగానే వాణ్ణి పట్టుకొని వాడేమి మొరపెట్టుకున్నా వినకుండా రైల్వో నుంచి దింపించి బయటికి వెళ్ళగొట్టాడు. విష్ణురావు సుఖంగా చెన్నపట్నం చేరాడు. సాధువులకు పాడుచేస్తే విష్ణురావు ఎప్పుడైనా బాగుపడతాడా? కమిషను ఇంటర్వ్యూలో విష్ణురావుని అక్కరలేదు పొమ్మన్నారు. చేతిలో రూపాయలు ఖర్చు అయిపోయినాయి. సాధువుని మోసంచేసినా ఫలం లేకపోయిందిగదా యని అతని హృదయంలో ఒకవిధమైన ఆవేదన బయలుదేరింది. కూమునదీతీరాన్నే వెళ్ళుతూ యున్నాడు. అందులో పడి ఆత్మహత్య యొనర్చుకొన్నాడు. పాపం బంధువులంతా స్వగ్రామములో విచారించారు. లోకం మళ్ళీ ఎప్పటియట్ల సాగిపోతూయున్నది.

౧

భాస్కరాపుగారికి ఒకత్తే మామయ్య. ఆ పిల్ల చిన్నప్పటినుంచి నాళ్ల బామ్మ వెంకాయమ్మగారి దగ్గరే పెరిగింది. నాలుగేళ్లొచ్చాయో లేదో పెళ్లి మాట యేం ఆలోనించావురా అంటూ భాస్కరాపుగార్ని నిలేసింది వెంకాయమ్మగారు సావిట్లో ఒక రోజున. 'ఇప్పటినుండి ఆలోచించే దేమిటి? సరిగ్గా వాలుగేల్తేనా నిండలేను. అది కాకపోయినా యిప్పుడేంపెళ్లి. ఇదివర్లాక్కాను కారదాబిల్లాబ్బింది అని చెబుతూ చిలకొయ్యయన్న కండువా తీసుకొని వీధులోకి వెళ్లపోతాడు భాస్కరాపుగారు. 'ఏం నిర్లక్ష్యంరా నీకు? చెప్పేది వింటూనే ఎగడిపోతావు శార్దూలబిల్లింటో. చేనేవాళ్లంతా చేసుకోడంలా? మనకే తగులడింది ఆ శార్దూలబిల్లి, శార్దూలబిల్లూనూ. చలపతిరాపుగారి కొడుకు యిమ్మూలుఫేరు ప్యాసవుతాట్ట. కావలసిన సమంధం, కొద్దో గొప్పో మనకి వాళ్లకి గౌరవమంటో చచ్చిందిగా అన్నీ గొరుక్కుపోయినా!! ఏం తీహా! చేసెయ్యరాదూ. పెద్ద ముండాకొడుకు యింటికొచ్చి నోరెట్టు కడిగాడు' అంటూ సతాయింపు గుక్కతిరక్కుండ మొదలెట్టింది వెంకాయమ్మగారు. భాస్కరాపు ఆలోచించాడు. ఏంలాభం కనబడలేదు. 'సరే రేపు పంచమీ బుధవారం మంచిది. వెళ్లి తాంబూలాలు పుచ్చుకొస్తా' అని వెళ్లిపోయాడు. పెళ్లి నిశ్చయమయింది. పరాసుపేటనుంచి దిగారు పది రోజులకు పెళ్లిచేసుకొని. 'పిల్లకు ప్రస్తుతం పట్టాలుపెట్టారు. తరువాతి విషయోరు. 700 నగలు చేయిస్తారట! వాళ్ల ముఘం' అంటూ బండిలోనుంచి దిగింది వెంకాయమ్మగారు.

౨

'అమ్మయీ ఊరికే పట్ల తెలియకుండా అస్తమానం తిరుగుతూవుంటావు పట్టాలు జాగ్రత్త

నుమా, ఉన్నవి అవియొక్కటే ప్రస్తుతం' అంటూ పిల్లకింటికి కనపడినప్పుడల్లా చెబుతూఉండేది వెంకాయమ్మగారు రాత్రుల్లు తనదగ్గరే పడుకోపెట్టుకొని అప్పుడప్పుడు లేచి పిల్లకాళ్లు తడుముతూ ఉండేది పట్టాలు ఉన్నాయో ఊడాయో అని. ఇట్లా ఉండగ మామగార్ని తమ అల్లుడు తమ్ముడు వడుగు అమ్మయితో సహారావలసినదని బండితో సహా కబురొచ్చింది. 'అమ్మయీ, పట్టాలు జాగ్రత్త నుమా. అక్కడను వెళ్లి ఆ ఆడబిడ్డను యీ ఆడబిడ్డను రానుకుంటూ తిరక్క పట్టాలు కూడా చూసుకుంటూ తిరుగు. సీల అసలే వదులుగా కూడాయుంది' అని గట్టిచెప్పడం మొదలెట్టింది వెంకాయమ్మగారు పిల్లకు. బండివాడు ప్రొద్దుక్కిందని తొందరపడుతున్నాడు అటతాళంమీద. పిల్ల నెవరు తీసుకెడతారన్నాడు భాస్కరాపు. 'నే తీసుకెడతానంది పెల్లం. కాని వెంకాయమ్మగారి కడుపులో అప్పుడే కడులుతున్నాయి అగ్నికణాలు. అప్పుడే ఎక్కారు పిల్లతల్లి బండి. ఎక్కడంతోటే బండి సాగింది. ఇంతట్లోకే భాస్కరాపుగారి యింట్లో చెంబులు తన్నాళాలు మొదలైన పాతర సామాను పెంపు లెగిరిపోయేటట్లు మ్రోగుతున్నాయి. 'ఏమమ్మ నీవుకూడా వెడదామని ఉందా ఏమిటి' అన్నాడు భాస్కరాపు అది కనిపెట్టి 'నేనుకూడా ఎంగుకు పంపావుకాదు ప్రతులను చెండు, దొందు— దొందె ఒళ్లు తెలియకుండా కొళ్లుకభుర్లు చెప్పుకుంటూ ఉండడానికి' అని వినుక్కుంటూ అంది వెంకాయమ్మ. భాస్కరాపు ఏమనుకున్నాడో బండినా పించి వెంకాయమ్మగార్ని కూడా ఎగ్గించాడు. 'నేనుకూడా? వెడితే నీ భోజన మెక్కడా అంది వెంకాయమ్మ. 'ఏ హాటల్లోనో ఏడుస్తారే ఆ వేళకు' అంటూ భాస్కరాపుగారు దిగిపోయారు.

3

సాయంకాలం ఆరు గంటలకు చేరుకుంది బండి ఐదుమైళ్ల దూరమున్న అత్రాంటికి ఆతివేగంగా. బండిదిగి లోపలికట్లారు ముగ్గురు. వెళ్లి వెళ్లడం తోటే వెంకాయమ్మగారు చెప్పినట్లు ఆపి ఆవిడ దగ్గర ఉండలా. అప్పుడే వెళ్లింది ఆడబిడ్డతో ఆటకు అనుకుంది లోపల వెంకాయమ్మగారు. భోజనాలయినాయి. యీ కభురు కభురు చెప్పుకొంటూ పడుకున్నారు. కభురు చెప్పుతోందన్న మాటేగాని వెంకాయమ్మగారి భావనమంతా పట్టాల మీదకే పారుంది. అమ్మాయి, “యిల్లారా; నాదగ్గర పడుకో అని ప్రేమతో పిలిచి పిలిచింది వెంకాయమ్మగారు. అప్పుడే యిక్కడే పడుకుంటానంటూ ఆడబిడ్డ సుదున యిరికింది నెమ్మదిగా. రాత్రి చాలా ప్రొద్దుపోయింది. అందరు మంచినద్దర మీదున్నారు గాని వెంకాయమ్మగారికి మాత్రం నిద్రపట్టదు. ఎందుకు పడుతుంది?—పట్టాలపోతాయేమో అని బెంగపాపము. మామూలుగాలేచి అమ్మాయి పడుకొన్న మంచదగ్గరకు వెళ్లి అలచాటు చొప్పున కాళ్లు తడవడం మొదలెట్టింది.

ఆవిడకు పగలే కళ్లు మసక. యీక రాత్రి రాత్రియే కదా! పాపం. ఆడబిడ్డ ఉలిక్కిపడి నిద్రకళ్లు నలుముకుంటూ లేచింది. దొంగ, దొంగ అని ఖైట్రీ కేక లేసింది భయమేసి. పదిమందీ లేచి బ్యాటరీ లైట్లెట్టి పారచూచారు. అమ్మాయి, మామగారు దుడ్డుకట్ట అందుకొని అడ్డంగా పెడదామనుకొన్నాడు. ఇంతట్లోకే అమ్మాయి అత్తగారొచ్చి ఏమమ్మా చుట్టాల చూపుకొచ్చి పట్టాలు తడవడం మొదలెట్టావా అంది కోపంతో. ‘మీ పిల్ల మా పిల్లేమో అనుకున్నాను కళ్లు కనబడక. మీరు పెట్టిన వే రెండు పట్టాముక్కలు. అవన్నా జాగ్రత్త చేసుకోపోతే యీలా ఉంటుంది’ అని నెమ్మదిగా అంది వెంకాయమ్మగారు తడిమితే తడిమరు కాని కొంచెం చూసితడుముతో ఉండండి యిక్కణ్ణంచి అంది భాస్కరావుగారి భార్య. పెందరాళే ఎక్కించారు ముగ్గురి బండి. ఏలాగైతేనేం పట్టాలతో సహా పిల్లను జాగ్రత్తగా తీసుకొచ్చాను గదా యని పొంగిపోతో యింటికొచ్చింది వెంకాయమ్మగారు.

—:0:—

న లి ని

శ్రీసాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ.

- గీ॥ అడుసునందుజన్మించి నావన్నమాటె కాని నీయట్టి సుగణముల్ కలవె యొరుల
కసురనాయకు నాత్మజుడయ్య భక్తవరుల ప్రహ్లాదు డగ్రతబడియలేదె?
- సీ॥ విద్వలకెల్లను పెద్దయై పవరించి ఎలమిసీయందు జన్మించియుంట
పలుకులవెలది యపారమోదమునని న్నెళ్ళవేళలను ధరించియుంట
కలుములరాణియా కమలసీలోననే ఏప్రొద్దు ప్రీతివసించియుంట
ప్రకృతిచిత్రంబులు పరికించునలనత్క-వింద్రులు నిన్ ప్రస్తుతించుచుంట.

తాపక పతివ్రతామహత్వమునగాడె
వెలదులకు సర్వసాభాగ్యములనుగూర్ప
ధారుణీస్థలి క్రొత్తడితముకన్న
కానగానో నె యితరమార్గంబొకండు.

కట్టుకథ కాదిది. నమ్మండి. రఘుపాత్రో అనే ఆసామి వొకవోధుడు. అతనికి చాలా పొలాలుండేవి. రమారమి నూరుమంది రైతు లాతని పొలాలు దున్నుతూ వుండేవారు. మకరసంక్రమణంనాడు భూస్వామి, తన యిలాకానున్న రైతు లందరికీ పిండివంటతో కూడా సంతర్పణచేసి వారికి కొత్త బట్టలిచ్చి సంతోషపెట్టడంవనేది యాచారం. అన్ని చోట్లావుండే యాచారం ఈ యాచారంవొప్పున మన రఘుపాత్రుడు తనయావరణలోనే తనరైతులను వారి పెండ్లాంబిడ్డలతో కూడా పంతులుతీర్చి కూర్చుండబెట్టి వారి కెట్టయెదుటే పెద్దకుర్చీపైని కాలుమీదకాలువేసుకుని యాడించుకుంటూకూర్చుని మీసాలు దువ్వుకుంటూ చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ కారాకీర్తి వ్రుమ్ముకుంటూ వున్నాడు. వడ్డించడం పూర్తియైంది. సన్నబాజులరాసీవలె విస్తటో మిలమిలలాడుతూవున్న ఆ‘రత్నచుడీ’ బియ్యపన్నం, దానిమీద పచ్చని బంగారునీరులాంటి పులునూ, ఆపక్కనే చిక్కని ‘వేసారు’ బెల్లపుకక్కరాలూ, ‘ఖిరీ’ వహవ్యా!! స్వర్గానికి మూడే అంగుళాలన్నట్టుంది విస్తరి.

“మాస్తా రేవిత్రా యింకా- తినం” డన్నాడు సావుకారు దర్జాగా. ప్రథమకబళింపట్టుకుని యీశ్వరుని పేరుచెప్పి అందరూ “మా సావుకారింట్లో మేం వెళ్ళడూ యిలాగే తింటూవుండా”లని కేకలువేసి తినడాని కారంభించారు.

ఆపంక్తిమధ్య వొకముసలి రైతున్నాడు. వాడు కొన్నితరాలనుండి ఆపాలారే దున్నుతున్నాడు. దాని యజమానులు మాత్రం వొకటి రెండుమార్లు మారిపోయారు; కాని వాడు మాత్రం మారలేదు.

వాణ్ణి తక్కినవాళ్ళంతా తాతవరసని హాస్యలాడుతూ భోంచేస్తున్నారు. నేత్రపర్యం గావుంది. ఆలా టప్పుడు సావుకారు కుర్చీదిగి పంక్తిలో పచారుచేస్తూ చేస్తూ మన తాతదిగిరొచ్చి “యేఁ విఁరా తాతా, యేలాగుందిరా వంటలూ?!”-యాలాటి తిండి నీతాతకాలంనాడైనా తిన్నావురా!!”అన్నాడు మహావిస్ఫాటంగా!!

ఆమాట వినగానే ఆముసలివాడు- రామానాయుకో వాడిపేరు- నోట్లో పెట్టుకోబోతూవున్న ఆముద్ద చప్పన కిందపడేశాడు! “హారే రామోచంద్రో” అనుకుంటూ లేచిపోయాడు!! వాడూ లేచిన ప్రతిక్షణంలోనే అందరూ కూడా లేచిపోయారు. సావుకారు వొళ్ళు చిప్పగా చల్లబడిపోయింది.

ముసలాడు నింపాదిగా నూతిదిగిరికెళ్ళి, చెయ్యి కడుక్కుని, కుర్చీమీద కూలబడివున్న సావుకారి దిగిరికొచ్చాడు; “సెలవిప్పించండి బెక్తా”నన్నాడు. సావుకారిపినతండ్రి వచ్చి ముసలాడి చేతులుపట్టుకున్నాడు.

యెంతచెప్పినా “సనేమిరా” అంటాడు తాత!! “ఆఅన్నంపంతా విషంవైపోతుంది నేనుతింటే నా కడుపులో” నంటాడు. ఆఖరికి “హానీ నీపంచల చాపైనా పట్టుకుపో”మ్మన్నాడు ‘కొక్కామహాశాయో’. అదీ వొద్దన్నాడు రామానాయుకో. “అవి పైమీదపడితే పావురాలెంత”యన్నాడు “సెలవు తీసుకుంటున్నా”నని గ్రామముఖంపెట్టి పోయాడు.

మరుచటి సంక్రమణానికి మరొక హాహాపాత్రుడి గారింట్లో తిన్నాడు హాయిగా.

శారదలేఖ

నెచ్చెలీ! కల్పలతా! భక్తిరసభరితమగు నొక నాటకమునందు స్త్రీల నవమానవల చెడి యొక రంగ మనందర్భముగా చేర్చబడుటయు, 'కాలేజీగర్ల్' అను పేరుతో నొక ప్రత్యేక నాటకమే వెలువడుటయు, మఱి కొన్ని యిట్టివే ప్రహసనములు, కథలు, వగైరాలు వెలువడుచుండుటయు నేను గూడ చూచునేయున్నాను. వీనికి తోడుగా 7-7-34 తేదీని ఆంధ్రప్రతికయందు ప్రచురితమైన వసంతలేఖయు నున్నది.

బహుశా యీరచయితలెల్లరి యుద్దేశము యీనిందాగర్భితరచనలచే ఉన్న తవిద్యాభ్యాసముచేసియు దుశ్శీలలై వర్తించెడి యువతుల మనోవృత్తులు చక్కబడునని యేమో; కాని యిది అపోహ. చెడ్డపనులుచేయు వారెప్పుడును, లోకభీతికిని పాపభీతికిని, వెలువనివారుగనే యుందురు. వెలుపున్నచో వారి దుర్వృత్తి సాగుటెట్లు? కాన వీరి రచనలు వారిని బాగుచేయగలవనుట భ్రాంతి. వారు బాగుపడుట లేకపోగా యిట్టి వ్రాతల వలన శీలమర్యాదలు చెడకుండ నున్నతవిద్య నభ్యసించిన యువతీరత్నముల మృదుల హృదయముల సెంతయైన నొవ్వజేయుచున్నారౌ. స్త్రీల శీలముచెడుటకు కళాశాల పట్టభద్రతయే కావలయునా? విద్యావిహీ

నలలో దుశ్శీల లుండుటలేదా? అయినను విద్యావతుల హృదయములు ఏలునట్లు వీరిట్లు వ్రాయనేల? వీరిపై స్త్రీలు కల మెత్తరు గదా యని ధైర్యముచేతనా? స్త్రీల విద్యాభివృద్ధినిచూచి యోర్వలేకనా? మన వలెనే వీరును విద్యావతులగుచో మన మాట వినరేమో యనెడి స్వార్థభయము చేతనా? ఏదియోకారణ ముండియుండవలయును. స్త్రీల నొకవిధమగు పశువులవలెను, జంత్రిములవలెను, తదితరానేక జంతుజంతులవలెను చూడ నలవాటు పడిన వారికి స్త్రీలలో గల్గుచున్న విద్యావికాసము, స్వసంఘశ్రేయోభిలాష, దృష్టికి దుస్సహమై వేదనగల్గించుటచే ఆవేదన మనసునందిముడక పోవుటవలన నిట్టి రచనల వెలువరించుచున్నటులున్నది. స్త్రీలు ఉన్నతవిద్య నభ్యసించుట లోకసాధారణము కాకుండుటచే తమ్ము యెవరేమి యందురో యని చదువుకొనిన వారు సామాన్యముగనే యుందురు. ఎక్కడ లేని విపరీతపునాగరికతయు నిజముగా చదువురాని స్త్రీలయందే కనిపించుచున్నది. విద్యావతులైన స్త్రీలే సాధారణముగా భర్తయం దెక్కువ ప్రేమతోను, గృహకృత్యములయం దెక్కువ శ్రద్ధతోను ధనవ్యయమునం దెక్కువ పాదుపుతోను ప్రవర్తించు

1875

‘గుర్బా’ స్మృతి ము

బొంబాయి యన్.యన్.డి.టి. కళాశాల చతురవార్షికోత్సవమున

విద్యార్థినులచే ప్రదర్శింపబడినది.

చుందురు. ఎక్కువగా చదువుకొనిన స్త్రీలు మర్యాదగా నుండరను నపవాదోకటి లోకమున వ్యాపించియుండుటచే వారు తమ జీవితము నాచర్యనీయముగా జేసికొనుటకై అట్లు మెలకువతో వర్తించుచున్నారు. అధిక సంఖ్యాకులు వీరే యనుటకు సందియము లేదు. విధిక్యతమున వీరిలోగూడ అందఱిలో నున్నటులనే కొందఱు దుశ్శీలలుండవచ్చును. విద్య దూష్యమగునా? చదువుకొనినవారు దుర్విసేతు లగుచురా? విద్య యనలు అస్థిర హేతువా? అయిన స్త్రీపురుషుల కిన్ని విద్యాశాల లెందులకు? ఇవియు చాలవని గగ్గో లెందులకు? స్త్రీకి మాత్రమే విద్య పనికిరాదా? అయిన బాలికాపాఠశాల లెత్తి వేయించరాదా? లేక కళాశాల విద్య మాత్రమే చెట్టచేయునా? అయినచో కళాశాలలలో బాలికలు ప్రవేశింపకుండ నిరోధింపరాదా? అటుగాక విద్యా వతులగుస్త్రీల నపహేళనము చేయుచుండుట యుచితముకాదు.

కేవలము విద్యావతులగు స్త్రీలను మాత్రమే యిట్లు పేరెత్తి చూపుటలనో నాకు గ్రాహ్యము కాకున్నది. చదువురానివారెల్లరు మంచివారనియే వీరి యుద్దేశమా? మాయింటిప్రక్క నొక అవధానులుగారు కాపురముండిరి. పాప మా బ్రాహ్మణుడు కడుస్థాపరుడు, వైశ్యదేవము చేసిన వాడగుట యెరులచేతివంట భుజిండు. ఆయన భార్య యొకనాడును పిడికె డన్నము వండి యాయన విస్తరిలో పెట్టదు. పర్యవసాన మేమనగా నిత్యము ఆయన చేయికాల్పు

కొనిననే కడుపునిండును. లేకున్న లేదు. ఈమెకొక యక్షరపుముక్కుయైనను తాదు. కాని యామె భర్తనింత నిష్ఠురముగా జూచు నేల? ఒక న్యాయస్థానోద్యోగియున్నాడు. పెద్దవాడైనాడు; పెన్నను పుచ్చుకున్నాడు. ఆస్తిపాస్తులున్నవి. ఆయనభార్య నంటచేసి పెట్టనందున వచ్చి హోటలులో ప్రవేశించి నాడు. ఈవిధముగా ఆయన పూటకూటింట జీవితము గడపుచుండ ఆమె యందులకు విషయపడకపోగా పైగా యువకార మేమనగా నామగనికి మీరేల భోజనము పెట్టెద రని నిత్యము హోటలువాడితో పోట్లాడి పోవుచుండును. తాను వండిపెట్టదు ననిగదా ఆయన నేపూటకూటింటనైన తిని బ్రదుక నీయ దేమని విచారింప ఆయన యింటునున్న వ్వుడు ఆమెకు బిడ్డలకు గూడ వండిపెట్టు వాడట. ఇప్పు డామె తనకు తనబిడ్డలకు వండు కొనవలసి వచ్చుచున్నదట. ఈమె చదువు మొగ మెటుగని యిల్లా లేనుమా!

ఒక గ్రామములో నొకస్త్రీ యుండెను. ఆమెకు పెనిమిటి లంచము పట్టుటలో నసమర్థుడని యాతనిపై తగని కోపము. ఒకనాడొక కోప మాపుకొనలేక యామె పచ్చడి నూరుచున్న రోకలిబండ నాతనిపై విన రెను. అది యాతని మోకాలిచిప్పకు దగిలెను. అయ్యా కుంటుచుంటి రేమని యెవరైన నడిగినచో ఆ పెద్దమనిషి పరువుగలవాడగుట 'సర్క్యూటుకు వెళ్లినప్పుడు బండి మీదనుంచి పడుటచే మోకాలికి దెబ్బ తగిలిన'దని చెప్ప దొడంగెను. ఈమెకును విద్యాజ్ఞానములేదు. వీరందఱు విద్యా

జ్ఞానములేని సాధ్వీమణులే గదా. వీరిలో నింత పశుత్వమేల? కాన విద్యావిహీనత స్త్రీలను యోగ్యులనుగా జేయుననియు, విద్యావతులు చెడిపోదురనియు భావించుట పొరబాటు.

విద్యావిహీనురాలగుటచే స్త్రీ యెంత వివేకతాసమర్థులగును అనేక వ్యవహారములలో పురుషులచే వంచించబడుచు నాస్తిపాస్తులను కోల్పోవుచు నిరాధారయగుచున్నది. ఇతరుల కుపకారములేకున్న మానె తమ పనులను తాము చక్కబెట్టుకొనుటకై నను స్త్రీలు చదువుకొనుటావశ్యకము.

వసంతలేఖయం దుదాహృతమైన సతీ పతుల సన్నివేశ మతివిచిత్రమైనది. ఎటువంటి దుర్మార్గస్త్రీగాని యటుల ప్రవర్తించి యుండుట అసంభవము. అందును విద్యాధికుడగు పెనిమిటిపట్ల ట్లక్రమముగావర్తించుట కసలే యధికారములేదు.

నేను స్త్రీ లేకొంచముగానో చదువుచున్నను, సర్వాధికారములు పురుషహస్తగతములై యేయున్నవి. అతడు భార్య పెట్టిన పాటులన్నియు పడవలసిన పనిలేదు. అతడు భార్యను విడనాడవచ్చును. మరల వివాహము చేసికొనవచ్చును. ఇల్లు వదలి పోవచ్చును. సన్యాసము పుచ్చుకొనవచ్చును. భార్యను ఎన్నివిధముల హింసించి పరిత్యజించినను తుదకు హత్య చేసినను నిరాక్షేపణగా జీవించుటకు పురుషున కవకాశమున్నది. పురుషుడు సర్వస్వతంత్రుడు.

స్త్రీ తదాశ్రితప్రాణి. లోకధర్మ మిట్లుండ అతడు భార్య అదుపాజ్ఞలకు ఒదిగియుండి కాఫీకాచి యివ్వవలసిన కర్తవ్యమేమి? మఱియు సతడు విద్యాధికుడును ఉద్యోగ నిపుణుడు కాన సత డసలే భార్య ఆజ్ఞానువర్తియైయుండ నగత్యములేదు. మామగారి వద్ద తీసికొనిన కట్నమునకై యాతడు భార్యకు భృత్యుడు కావలసిన పనిలేదు. అట్టి యేర్పాటుతో నాతడు కట్నమును దీసికొని యుండలేదు. కాన అత డట్లు చేయకున్నచో వెనుకతీసుకొనిన కట్న మతనిని సేవకునిగా నిర్బంధించదు. చిరకాలమునుండి నే నెఱిగియున్న యొక కుటుంబమున్నది. ఆమెకు భర్త తన యిష్టముపై యున్నతవిద్య చెప్పించెను. ఆమెకు నూరు రూప్యముల వేతనము. ఆమెభర్త ఉద్యోగము సేయుట లేదు. ఆ జీతపురూక లామె తీసికొనివచ్చి భర్త హస్తమున నిడును. ఆయనే యజమాని. బయటికివెళ్లిన నుద్యోగిని; ఇంటికి వచ్చినచో భర్త చెప్పుచేతలలో మెలగు యిల్లాలు. తాను డబ్బు తెచ్చుచుంటినను గర్వ మామె కేనాడునులేదు. గృహ కృత్యము లామె యాతనిపై నిడదు. ఇంట నున్నంతసేపు గృహకృత్యములు చేయును. భర్త నుపచరించును. బిడ్డలను చూచుకొనును. వారి కుటుంబమునం దెప్పుడు గాని కలహము లుద్భవించినట్లు నేను చూడలేదు.

ఇట్టి యిల్లాం ద్రెండఱోయుండగా విద్యావతులగు నారీమణులపై విచిత్రకల్పనలు

కల్పించి యేదియో వ్యాజమున దూషించుచుండుట వారి కేమి కీర్తికరమో తెలియకున్నది. స్త్రీ పురుషుల మనోభావములలో మార్పు గల్గినదనుట కెక్కడనో నాటకములో సంభాషణాసందర్భమున కల్పించి వ్రాయబడిన పద్యము దృష్టాంతము కాజాలదు. ఒకవేళ నట్టిమార్పు గల్గుచుండుట నిజమేయగుచో నందుకు సృష్టికర్తయే బాధ్యుడు. అప్పుడును స్త్రీలు బాధ్యులు కారు. కాన వారిని నిందించుట తగదు. కాన విద్యావతులగు స్త్రీల మనఃబులు నొచ్చునట్టిట్టి వ్రాతలు సోదరులు వ్రాయకుందురుగాక.

మఱియు మన స్త్రీలు నాత్మగౌరవము గలవారైనచో స్త్రీల దూషించెడి నాటకములను రచనలను బహిష్కరించుట యుక్తము. కాని యట్టి నాటకములలో

స్త్రీలు పాత్రధారణ చేయుచుండిరని తెలియుచుండ నొరులు వ్రాసినదానికోకినిసిన ప్రయోజనమేమి? కల్పలతా! ఇంతకును విద్యావతులైన స్త్రీలలో విచ్చలవిడిగా ప్రవర్తించువా రొకరిద్దఱుండుటచేతనే విద్యావతులైన స్త్రీలిట్టి నిందావాక్యములకు గురి కావలసివచ్చుచున్నది. ఇది స్త్రీలెల్లరికిని నవమానకరము; మఱియు స్వసంఘ శ్రేయమునకును హానికరము. కాన విద్యాభిలాషులగు స్త్రీలు విద్యతోబాటు విసేతవర్తనమును నలవర్చుకొని పరిశుద్ధజీవనమును గడుపగలుగుదురేని స్త్రీ సంఘమునకు యశోభివృద్ధులు గూర్చినవారయ్యెదరు! మఱి స్త్రీలపై విపరీతగాధ లెల్లుటకును నితరుల కవకాశము లేకుండబోవును.

ఇట్లు
శారద.

‘ఆంధ్రుల యాడుబిడ్డ!’

కర్లపాలెం, కృష్ణాపుగరు

కనుబొమలో ముడివెట్టి, కాంచుమునల్దెసలో వైరులగుండెలు పగులులాగు,
గాజులు ‘ఘల్లన’ కరమెత్తిశాసించు దుర్మార్గులెల్లరు తొలగిపోవ,
మోనిపై చిరునవ్వు మొలకలెత్తింపుము జగమెల్లహాయిగా చల్లబడగ,
అరమోడ్పుకన్నుల నందంబుజిల్కుము కనకాభిషేకంబు గలుగునట్లు,

పాడుపడమటిగాలికి వాడియున్న
నేటియువకుల హృదయాలనాటుకొనగ,
రాలుగరుగంగ, దివ్యానురాగమొదవ
పాడుమోయమ్మ! ఆంధ్రులయాడుబిడ్డ!

హాస్య కథ

వెంకయ్య తండ్రిన్ని

ఒరేయి—నాయనా! యిహా ఆ దూడదగ్గర పేడ అంతేట్రా? వాకిలి ఎల్లాఉందో చూశావా? బ్రాహ్మలకొంపేనా మన్ని ఆపీధిని బండ వెంకట్రాజు గారిల్లమాడు. ఆడవాళ్ళు ప్రజల కళ్ళపడకపోయినా తెల్లారకుండా దూళ్ళదగ్గర బాగుచేసుకుని వాకలి పళ్లెంలా పెట్టుకుంటారు. యిక నీ తెలివి నే బతికున్నవాళ్ళు యిల్లా తెల్లారిపోవలసినదే!!

ఏమిటయ్యా నాన్నా! నిన్ను నే నాపీట విరిగేట్టు బాదాను, దూడకి చిట్టు తిన్నగా పెట్టటం లేదని. మరి పాదుపాడిచేటప్పటికి ఒళ్ళు దులిపేసుకుంది. “ఏమేన్! యీపూట పేడతియ్యటం ఎగ పెట్టావా? నిన్ను నేను లొంగదీయ్యలేననా నీయభిప్రాయం. నీకేనాఉండాలివిమగు నాకేనాఉండాలి. యిల్లా రా నీసంగ”తని గదులో లేసుకుట్టుకుంటున్న పిల్లని అమాంతంగా జడట్టుకుని, తిన్నగా వీధులోకి యీడ్చుకొచ్చి రెండుగుద్దులు ఢంఢంమనిపించి, ఓతన్నుతన్ని, సూదివిగగొట్టి జబ్బునత్తువకొద్ది గిరవాటెట్టి, సగంపట్టిన లేసుపూలు చివరికిందపారేసి కాలిలోరాసి కనితీరక వాటిమీదతుబుక్కున ఉమ్మివేసి, మళ్ళీ కెడచేత్తో పుచ్చుకోపోతున్నాడు.

అసమయానికే రెండోపాట శిస్తువనూలు నిమిత్తం బయలుదేరిన గ్రామమునసబు పాపయ్య, యిద్దరు వెట్టివాళ్ళు వెనకరా ఆయింటి గుక్కందగ్గర కొచ్చేసరికి యీదృశ్యం సిద్ధమయింది. నిర్ఘాంతపోయి ఆపుకోలేక పాపం ఆలసామీ ‘యిదేమిటయ్యా వెంకయ్యగారూ, బ్రాహ్మలకూడాను. ఆపిలనల్లా వీధిలోకి తీసుకువచ్చి కొట్టడం మీపంటివారికి తగిన పని కాదండి’ అన్నాడు.

‘ఏమిటోయి నీ పేత్తనదారిఅంత!! ఎవడిపెళ్ళాన్ని

శ్రీమతి శివలెంక రాజేశ్వరిగారు

వాడు బుద్ధిచెప్పకుంటుంటే అడ్డం రావడంకూడానా ఏమిటి!! మామ్రాడు చెప్పినమాట వినకపోలే వాడి పెళ్ళానికి వాడు బుద్ధిచెప్పకుంటే మనకెందుకూ. నీదారిని నీవు వెనుదూ’ అన్నాడు వెంకయ్య తండ్రి. యీమాట ముసలాయన నోటినుంచి వచ్చేసరికి మునసబు, కూడావున్న వెట్టిళ్ళు “యిదెక్కడి తంతయ్యా” అని ఒకళ్ళమొఖం ఒకరుచూచుకుని నవ్వు ఆరంభించారు.

“ఎవళ్ళరా మీరు? మీతాళ్ళుతెగా! బ్రాహ్మలగుమ్మందగ్గరే గింజుకుంటున్నారు. మీకాళ్ళు నెత్తిమీది కొస్తున్నాయి లెండి, మీకో గాంధీముండాకొడుగు దొరికాడు. వాడిధర్మమూ అని మీరు మమీద తిరగబడి మమ్మల్ని వెక్కిరించడందాకా వచ్చింది. నోరెత్తారంటే డొక్క బద్దలుచేయిస్తాను. నోరు మూసుకుపో. డి నాగుమ్మందగ్గరనుంచి—ఏమోయి పాపయ్య నువ్వు మునసబు వయితే అయ్యావు, యింక దయచెయ్యి యిక్కడినుంచి వాళ్ళకు తీసుకుని. ఇరుగో: ఆపిల మాయంటికి నోడలుకాదు. భూతకి దాపరించింది. మామ్రాడు యీకాలంవాడు కాడు కాబట్టి భరిస్తున్నాడు. మేముకాగా ప్రపంచంకోసం హరిస్తున్నాము. నీకేంతెలుసు దానిసంగతి. తెల్లారి లేవటంతోపే కాఫీ కామతుతాగటం పొయ్యిమీద గిన్నెవడేసి లేసుముందెట్టుకు కూచోటం, మెతుకులు వాటంతట అవి ఉడకవలసినదే. తినేవాళ్ళకి దంతసిరి ఉంటే సరిగాఉంటుంది. లేకపోతే లేదు. యింతకి మా కీఅనస్తే లేదు. మావాళ్ళు పుట్టింటికళ్ళమట్టి యీ విడ ఒండడం పెట్టడంవచ్చింది. లేకపోతే దానిచేత నైనట్టు ఏగొడవలేకుండగా రెండుపూటలకీ శుభ్రంగా ఓమాటే ఉడకేసిపెట్టేది. ఏమో పెద్దవాడి నయాను.

ఎందుకు ఒద్దండం అని యీమధ్య వాళ్లవాళ్ళు, వాళ్ల పక్కయింటిపిల్లకి వచ్చేదశమినాడు గాజులు తొడిగి స్తారు పంపమనివస్తే పంపించాను. అదే యిప్పుడు యీపిల్లకి పట్టినపికాచమును. అరవై ఏళ్ళువచ్చిన అత్తగారు ఏటేట పుట్టింటి కెళ్లి ఏటికి ఆరునెల్లు కూర్చోటమేమిటని”.

“ఊరుకోవయ్యా నాన్నా మనగొడవంతా వీళ్లతో వెళ్ళబోనుకోవాలా ఏమిటి. నాకెవరడం రాగలరు. ఏమయ్యాయి, పాపయ్యగారు మీరాట్టే కలగజేసు గున్నారంటే మీరిక్కడండగానే మళ్ళానా. నాసంగతింకా మీకు తెలియదు. ఓమాత్రానికి జడిసి యింటోకి పరిగెల్లే వాజమ్మనికాను. యీవిడే మహా తెలివైనదనీ, అందకత్తెనీ, నాగరికురాలనీ, మేమంతా దూడల్లోలెళ్ళే అని యీవిడ అభిప్రాయం. ఏం నేనుమాత్రం చదువుకోలేదూ ప్రైమిరీదాకాను. మా నాన్నమాత్రమే అంతకంటే ఎక్కువ చదివాడా ఏమిటో ఆయన చిన్నతనంలో! మానాన్నకి మాఅమ్మకి ఏమిటోటు. యిల్లువాకరీ, దూడగుడికే చక్కపెట్టు కోడానికి నేచదువుకున్నది చాలదా ఏమిటి పెద్ద చదువులు చదువుకున్నవాళ్లని ఎందరిని చూటంటేదు. గొంపగోడి అమ్మకుని తిండిలేక ఏడుస్తున్నవాళ్లని. యింటికి యిల్లాంటి పెద్దమ్మలు దాపరించమట్టే నువ్వు నువ్వు వీధిబట్టలు వెళ్లీవాళ్ళు తిన్నగా వెళ్ళకుండా వేలెట్టి చూపెట్టడందాకా వచ్చింది. ఏం పేడతియ్య మంటే తియ్యకూడదూ! కోజా తియ్యదుట ఎప్పుడైనా పాలేరాదు రాకపోతే అపుడు అల్లాంటిపనులు చేస్తుందిట. అల్లాయిమాంటే మాఅమ్మెచ్చిదాక దూళ్లకాడాణ్ణి పెట్టనేపెట్టం. పుట్టింట యీవిడ ఎల్లాపెరిగితే మాకేం. మాయంటిదగర మాయిష్టం మీద నడుచుకోవలసిందే” అన్నాడు వెంకయ్య సగర్వంగా.

అప్పటికి పాపయ్యకి పూర్తిగా చికాకు కలిగింది. వెంకయ్య తెలివితక్కువకి మూర్ఖత్వానికి, జాలి, నవ్వు కూడవచ్చినా, పిల్లనిచూసి ఆ పడే దురవస్థకి గాబరాపడ్డాడు; మనకెందుకని ఊరుకోక ఓదబాయింపు డబాయించాలని సిరిపర్రుకున్నాడు. డబాయింపేమిటి అందాకావస్తే అనుకున్నంతా చెయ్యాలనే సంకల్పం.

“ఏమయ్యాయి ఒకసంవత్సరాన్నించి సంగతంతా వింటున్నా; నేడు ప్రత్యక్షంగా చూశా. అదృష్టం గొనె ఆఅమ్మాయి దొరికింది. ఆయింటిపిల్ల. ఆమె తండ్రిగార్ని నే బాగాఎరుగుదును. చాల గారాబంగా పెంచి, పక్కడల్లో యివ్వడం. దూరమిస్తే చూడకుండా ఉండలేము. ఏమో యీముసలాయనకి దత్తుడవుగదా సీతి బాగుందని యిచ్చాడు. యిచ్చినందుకు బాగా చేస్తున్నారు. యిల్లా బాధపెట్టుతున్నారని వినే ఆయన యీమధ్య మంచమెక్కినట్టు విన్నాను. మళ్ళిమీరు ఎప్పుడైనా ఆఅమ్మాయిని కొట్టినట్టు విన్నానంటే తండ్రికి కబురంపించి తీసుకు వెళ్ళమని చెబుతా. యిల్లాంటికాపురం ఏమయితే ఏమి. మాబోటి వాళ్లయితే నీఆటలు సాగనిదుమా? జాగ్రత్త బుద్ధితెచ్చుకో యిక్కడినించెనా. వెళ్ళిమ్మా అమ్మాయి. యింటోకివెళ్ళు. మీ పూర్వపుణ్యం. మీరేమిచేస్తారు. మీతండ్రిగారైన మంచిఉద్దేశంతో చేశారుగాని, చివరకివాళ్ళు యీమోస్తరుగా తయారవుతారనుకున్నారా? ఆయన చాల అమాయికుడు. మాఅందరకు ఆయనంటే అమితగౌరవం. యిక మీకు ఫరవాలేదులెండి. యిక కొడితే నేను ఊరుకోను కాస్త కబురు తెలుపైచాలు” అని అన్నాడు.

“ఓస్ నువ్వేంచేస్తావో చూస్తాలే. ఎవడొచ్చి పంపమన్నా పంపేవాడెవడు? గుమ్మం దాటనిపై కదూ?” అంటు ఆరుగెక్కాడు వెంకయ్య.

“చాల్లేవయ్యా నేడ్చుకున్నావు. ఏకులం అయితేమిటి గుంం లేకపోయాక. మాణిక్యం లాంటి అమ్మాగార్ని ఎల్లా ఏడిపితున్నారో, అక్కరకొత్తారెంటయ్యా మీరు, ఆఅమ్మాయి ఉసురంతా పోసుకుందురుగాని లెండి. నడండి బాబు మునసబుగారు. మనల్ని తిడతారింక. ఆరికేటి” అన్నాడు ఓపెట్టివాడు. సరే రండా అన్నాడు మునసబు నడుస్తూ.

వెంకయ్య, తండ్రి వెట్టాళ్లమాటకి నిరాంతరపోయారు. దెబ్బతిన్న సుందరమ్మ ఆవేళకి, మునసబు, ఎట్టాళ్ళు తనపాలిటి త్రిమూర్తులే ననుసరి, లోలోన సంతసిస్తూ, జరిగిన ఆవమానం, శరీరబాధకి దుఃఖం అనుభవిస్తూ కళ్ళనీళ్ళు కడవలైరాగా, లోన ప్రవేశించి, గదులో మంచంమీద బోరగిలపడి ఏడ్చిపడ్చి చివరికి నిద్రలో లీనమైంది.

బంగాళదేశంపల ఆవకాయ

సుభ్రమైన నేరు బంగాళాదుంపలను దెచ్చి వై తొక్క తీసివేసి సన్నముగా తరగవలెను. పిదప వాటికి తగుమాత్రము ఆవాలు, మిరపకాయలు, ఉప్పు వేసి కొంచెము నీళ్లు వేసి రుబ్బవలెను. ముందర తరిగిన ముక్కలను అందులోవేసి కొంచెము పసుపు, నూనె వేసి తీసివేయవలెను. పిదప అందులో నిమ్మ కాయరసము పిడవవలెను. ఇవి వారము రోజులు నిలవఉండును.

మిరపపప్పు పకోడీలు

సోలెడు మిరపపప్పు నానవేసి సుభ్రముగ కడిగి మెత్తగా రుబ్బవలెను. తరువాత అందులో ఉల్లి పాయలు సన్నముగా తరిగి పచ్చిమిరపకాయలు చిన్నచిన్న ముక్కలుగాచేసి కొంచెము ఉప్పు వేయవలెను. బాణలిలో నెయ్యి మరగనిచ్చి, పకోడీలవలెనే ఆ కలిపిన మిసవపిండిని వేసి వేయించవలెను. వేడిగా ఉన్నప్పుడే తినిన చాల రుచిగా ఉండును.

ఆనవకాయ హల్వా

లేత ఆనవకాయను కొబ్బరికోరువలె కోరవలెను. బెల్లముగాని, పంచదారగాని అందులో పగమునకు కలవవలెను. తరువాత అది పొయ్యిమీదపెట్టి గట్టి పడేవరకు తిప్పువలెను. రమారమి ఒక గంటకు అది గట్టిపడును. అందులో అప్పుడు ఏలకులపొడి, కొంచెము నెయ్యివేసి పల్లెమునకు అంటుకుండునట్లు నెయ్యిరాసి, పల్లెములో ఉంచవలెను. అది చల్లారిన పిదప కత్తితో ముక్కలుగా కోయవలెను. ఈ హల్వా వారంరోజులు నిలవఉండును. రోజు ప్రాద్దున్న తిన్న వైత్యమును పోగొట్టును.

—గొల్లకోట సుందరీదేవి

బెండకాయ పచ్చడి

లేతబెండకాయలు తెచ్చి ముచికలు కోసి యెర్రని నిప్పులలోపెట్టి అయిదునిమిషములు బాగుగ కాలనిచ్చి వుడికినతరువాత దుమ్ముంతయు శుభ్రముగా దులిపి గోటిలోవేసి పసుపు, చింతపండు, పువ్వువేసి మెత్తగా రుబ్బవలెను. చింతపండు తగిలిన వెంటనే బెండకాయ జిగురు యొక్కడి దక్కడ పిరిగిపోయి స్వచ్ఛముగ నుండును. బాగుగ నలిగినతరువాత ఒక గదిపైలో నూనె కొంచెము కాగనిచ్చి మిరపకాయలు బాస్తీగా తుంపి నూనెలోవేసి వేగినతరువాత మెంతులు, ఆవాలు వేసి చిట్టటలాడనిచ్చి దింపివేసి వేగిన మిరపకాయలు మాత్రము పచ్చడితోటి కలిపి రుబ్బవలెను. తరువాత వేగిన మెంతులు రుబ్బకుండగనే పచ్చడిలో కలిపి వేయవలెను. ఇది కొత్తవారు తిని ఏమి పచ్చడో కనుక్కుంటే బహుమతికూడ యివ్వవచ్చును.

కొబ్బరికాయ కూర

నీళ్లు కలిగిన కొబ్బరికాయలు తీసుకొచ్చి ఒలిచి సమానముగా చిండు చెక్కలగాకొట్టి ఆ చెక్కలను మరకోరముతో సన్నముగా కోరవలెను. తరువాత పొయ్యిమీద గిన్నె కాలవేసి అందులో కొంచెము నూనెవేసి కాగనిచ్చి మిరపకాయలు ముక్కలుగా కోసి అందులోవేసి వేగినతరువాత మిసవ పప్పు, ఆవాలు, మెంతులు వేసి వేగనిచ్చి కొబ్బరి కోరు తెచ్చి గిన్నెలోవేసి కాస్తపసుపు, ఉప్పు వేసి చక్కగా చింతపండు పులుసు కలిపిపోసి యిత్తడి నిబ్బి మూతవేసి బాగుగ మగ్గనియ్యవలెను. మగ్గి పులుసు యిగిరినతరువాత ఆకులోగాని, మాయపల్లె ములోకిగాని తీసివెయ్యవలెను. నిమ్మపండు వున్న యెడల చింతపండుపులుసును మారుగా తగినంత నిమ్మపండ్లరసము పోసిన బాగుగ నుండును.

—చావలి నరసమ్మ

ఆనంద గృహ లక్ష్మీ

శ్రీమతి ఎమ్. వి. రత్నావళిగారు

బిశహరి రాగం—రూపక తాళం.

సా సససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా

శ్రీ లలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ

గపదస సససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా

శ్రీ ఇ ఇ ఇ లలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ

దసరిగమగ రిససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా

శ్రీ ఇ ఇ ఇ లల అలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసద సా

ని ఇ కీ ర్తి ఇ నేమి నెన్న నాత రం...పొబబ ఒ ఓ

అను పల్లవి

గా గగగరి గప పపపా | గప గపదద పద పసాస

ఆ రువత్సల గము లలోన | అమ రితివి ఇ దేవి శమేల్ల

దగ రిససా దస దపపా | గప దసదప గమ గరిసా

మల టలచే పల టలచే | భల క్తి ఇ జల నం బలగూ

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసత సా

వ్యలసా వభులాల చేవి ఏని నింండి ఇతి ఇ వీ

గా గగగరి గప పపపా | గప గపదద పద పదసా

ఆ టలలడు బల లులకూ | యువ తుడలై న అల క్కలకూ

దగ రిససా దస దదపప | గప దసదప గమ గరిసా

సాబ దరసో దరి మణులకు | ని ఇ తినిబాడి ధిం చితిపీ

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగప గరిసద సా

నిగ్గజ్ఞా నలవీదగ నెన్న జాల నలమ్మల లలమ్మిగ్గ ఈ

చ ర ణం

సరి గగగగగాగ రిగ గ్గవపవ

పలు విధంబులశాక ఫల కములను

గవ దదదదదాద వద గసాస | గగ రిసరిగారి ససదవ

పలు రకంబులచేతి పను లనెల్ల | సర శమతివై ఇ దెల్పితివి

పద సదసన ససాదపగ | గా గగగగ గవ దససా

సల అలధిష్ఠ శ్రీఈశ్వర | కే సరిముద్దు తన యలల

సరి సరీస దస దసాద | పద పదాప గవ గపాగ

అల అలల అల అలల | అల అలల అల అలల

రిస సరిగప గరి సదసా

అల అలలల అల అలల

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసద సా

స్తీరసా భలగ్యాంబు గాల్గు గాల తలలలలలలల స్త్రీ

పైన వ్రాసిన కీర్తనకు అన్ని స్వరములు తెల్లమెట్లపైననే పలుకబడును.

* యీ గీటువున్న మ స్వరము నల్లమెట్టుపై వేయవలెను. స్వరమునను దిగువను — యిట్టిగీత వున్న తొందరగాపాడి తాళము పూర్తిచేయవలెను.

ఏల బ్రమి సెదవు!

శ్రీమతి ఎ. కోమలమ్మగారు

ఏల బ్రమి సెదవు! యిడుమల నేల బడియెదవు!!

వరుగులిడెదవదేల చెల్లెల!

సరసకరిగెద వేల చెల్లెల

దూరమునకడు మెరయునట్టివి

విరులనేరుట కంత బిరబిర

మరియుదేమో మంచిసీళ్లని,

కరము సూడులముంచు మ్రాకులు

తిరముగా మృగత్వప్రికల్ సుమి!

మరుగులో కలదమ్మ బిలమట.

గోముచూపెదవేల చెల్లెల!

పోతరిల్లెద వేల చెల్లెల

మోముముందర ముద్దుచూపుచు

రతనమబ్బిన దంచునెమ్మది

నేమమింతయులేని వినముల

జతనమున నొకమారుచూడుము

గీముపామది నమ్మబోకుము.

జ్యోతిరింగణ మచటనున్నది.

మిడిసిపడెదవదేల చెల్లెల! పడమరంగని మిశుతపోలిక

మూసునిముసాలే సుమీ! ఆ పోషములు నామాట నమ్ముము.

ఆరోగ్యబోధిని

శిశు సంరక్షణ

నాగరికతవలన నెన్నియో అనర్థములు కలుగుచున్నవి. వీనిలో నవనాగరికపువనితలుకూడ చేడరు.

సంతానము బడయుటయే స్త్రీలకు ప్రథమ కర్తవ్యము. అందువలననే వారు భగవంతునికృపను ప్రజల గౌరవమును బడయగలుగుదురు. స్త్రీలకు సభావేషికలు, క్లబ్బులు కచ్చేరీలు మున్నగునవి ప్రథమ కర్తవ్యములుగావు; కాని యీవిషయములు యిప్పుటి నాజాకుస్త్రీలు గ్రహించుటలేదు. వీరు సంతానవతులైనను తమ శిశువులకు తమస్తన్యము నియ్యరు. స్వయముగా శిశువులను పెంచరు. చదువును జ్ఞానమును శుచి శుభ్రతలులేని ఒకదానికి తమ శిశువును నప్పగించెదరు. అందువలన శిశువులకు చాలా హాని కలుగుచున్నది.

శిశువుకు తల్లిచనుబాటే మిక్కిలి బాగుగా సరిపడును. చనుబాలలోని ద్రవ్యము లన్నియును సరిగానుండును గాన నవి శిశువునకు సులభముగా జీర్ణమై పుష్టినిచ్చును. చనుబాలలో విటమినులు అను ప్రధానాహారద్రవ్యములుకలవు. చనుబాలను కాచిరుగాన నిది అంతరింపవు. ఆరోగ్యవతియుగు తల్లి చనుబాలలో విసక్రిములు యేవియు నుండవు. తల్లిస్తనమును శిశువు కరచిపెట్టి చనుగుడుచును గాన మధ్యగా నీపాలు చెడిపోవుట కెట్టియవకాశమును లేదు. వ్యాధులనుండి శిశువులను కాపాడునట్టి రక్షకక్రిములు గూడ స్తన్యములలో నున్నవి. శత్రువులు పారిసనగరమును ముట్టడించినపుడు స్త్రీలదగును తామే తమ శిశువులకు స్తన్యము లియ్యవలసిన నిర్బంధము కలిగినది. గాన నపుడు శిశువుల మరణములు మిక్కిలి తక్కువగా నుండెను. ఐరోపా మహాసంగ్రామము

జరిగినపుడు జర్మనీలో లభించెడిపాలను ప్రబలందరికిని దొరతనమువారు కొద్దికొద్దిగా పంచిఇచ్చుటచే శిశువులకు పోయటంప ఆవుపాలు లభించనందున తల్లులే పాలియ్యవలసి వచ్చినవి. అందువలన నచటగూడ నపుడు శిశువుల మరణములు తగ్గినవి. (ఒకస్త్రీ తన శిశువును శ్రద్ధతో పోషింపనొల్లనిచో ఆమె సంతాన నిరోధకవిధానము నవలంబించుటయే మంచి పనిగాని సంతానవతియై శిశువును సరిగా పోషింపకుండుట అనుచితము.)

క్రొత్తగాపుట్టిన శిశువుకు యెప్పటినుండి పాలియ్యవలె ననుకది మరియొకప్రశ్న. ప్రసవమైన మూడవ నాడుగాని సామాన్యముగా తల్లికి స్తన్యమేర్పడదు. అయినను శిశువుపుట్టి నప్పటినుండియు తల్లి చనుగుడు పుచుండుటవలన చాలా లాభములు ఏర్పడును. దీనిని శిశువు త్రాగుటవలన పుష్టికలుగుటయేగాక సుఖవితేచనముగూడ నగును. చనుగుడుచు పద్ధతి శిశువుకు అలవాటగును. శిశువు చనుగుడుటవలన తల్లికి త్వరగా పాలుపడును. గర్భాశయము ముడుచుకొనును. శిశువు చనుగుడుపదని చాలామంది స్త్రీలు చెప్పచుదురు. ఇందువలన మొన సరిగా ఏర్పడక బిడ్డనోటికి బాగా అందక పాలధార సరిగా నోటికి తగులకపోవుట మరియొక కారణముగాన తొందరపడి శిశువు చనుగుడవదని నిశ్చయింపగూడదు. కొన్నిరోజులపాటు అలవాటు చేయవలయును. శిశువుకు చన్నుకుడుపుచున్నచో మొదట స్తన్యమేర్పడని స్త్రీలకుకూడ కొన్నిరోజులైన పిమ్మట, స్తన్యమేర్పడును. శిశువుకు చనుకుడుచుట అలవాటగును. తల్లికి పాలుపడును. కొందరు రొమ్ముగొట్టము (బ్రేస్టుపంపు) నుపయోగించెదరు. ఇందువలన శిశువు చనుగుడువ జాలదు గాన త్వరలోనే స్తన్యమింకిపోవును.

శిశువులకు పాలు ఇచ్చుటలో ప్రతిదినము వేళలకు పాలిచ్చుచుండవలెను. అనాలోచితముగా పాలిచ్చుట వలననే శిశువులకు ఎల్లప్పుడు అజీర్ణవ్యాధులు కలుగును. శిశువు పుట్టిన నిమిషమునుండియు సరియైన అలవాటు చేయవలయును. మొదటిరోజున, మూడుసార్లు, తరువాత రెండుగంటల కొకసారియు చనుగుడుపవలయును. శిశువు బల్బ్లముగ నున్నచో మూడుగంటల కొకసారి పాలిచ్చిన చాలును.

మొదట 5-6 వారములవరకు ఉదయము 11 గంటల మొదలు రాత్రి 10 గంటలవరకు రెండుగంటల కొకసారి తరువాత మూడుగంటల కొకసారి పాలిచ్చువచ్చును. ప్రాంతములో రాత్రి రెండుసార్లు, తరువాత రాత్రి వక్రసారి పాలిచ్చిన చాలును. వక్రప్రక్కనే గాకుండా రెండుప్రక్కలను మార్చి ఇచ్చుచుండవలయును.

తల్లిపాలు శిశువుకు చాలకపోవచ్చును. వాటివలన సరియైన పుష్టి కలుగకపోవచ్చును. పాలు మిక్కిలి పలుచగానున్నచో శిశువుకు పుష్టికలుగదు సరికదా శిశువు శరీరము లావెక్కుట గూడ తటస్థించును. అలసట, ఆహారము సరియైనది లేకపోవుట ఆందోళనము. మందులుతీసుట మున్నగుకారణములవలన తల్లిలకు పాలు సరిగా నుండవు. అప్పుడు తల్లికి సంపూర్ణముగ విక్రాంతి ఇయ్యవలెను. గాలి బాగుగా తగులవలెను. ఎట్టి ఆందోళనము ఉండగూడదు. చాలానేపు నిద్రించవలయును. మాంసము, చేపలు, గ్రుడ్లు పాలు

మున్నగు మాంసకృత్తులుగల ఆహారములను హెచ్చుగా నామె తినుచుండవలయును. అప్పుడు పాలు బాగుగా కలుగును. బాణీ వాటరు మొదలగు పానీయములు హెచ్చుగా త్రాగుటవలన, గూడ పాలు అధికమగును.

మనదేశమున నిపుడు చాలామంది స్త్రీలు శిశువులు ఏడ్చినపుడు వట్టిరబ్బరు చను మొనలను శిశువుల నోటబెట్టుచుందురు. అది చాలా హానికరము. దీనివలన విదేశీయులగు వర్తకలకు మనము ధనము ఒసగుటయే గాక మనశిశువుల ఆరోగ్యమును చేతులారా పాడు చేయుటగూడ తటస్థించుచున్నది.

ఈరబ్బరు మొనలను శిశువునోట బెట్టినపుడు అవి జారి శోడ్డమిదనో, తూముకాలువలలోనో పడినచో అవి తుడిచి మరల నోటపెట్టుదురు. దానిలో విషక్రిములుచేరును. అవి శిశువుల శరీరములో ప్రవేశించి దారుణవ్యాధులు కలిగించును. ఈరీతిగా ఎల్లప్పుడు చప్పరించుటచే, నోటిలో చొంగయు కడుపులో రసమును విస్తారముగా నేర్పడును గాన ఆహారము సరిగా జీర్ణముకాదు. రబ్బరు పెట్టిన శిశువులు ఏడ్చు మానెదరని తల్లులు చెప్పెదరు. ఇట్టి దురలవాటు కలుగకుండ మొదటినుండియు బూనవలయును. లేనిచో తొలగించుట చాలా కష్టమే. మనప్రాచీనులు పెక్కు శతాబ్దములనుండి రబ్బరు చను మొనలు మున్నగు కృత్రిమ సాధనములను వాడకుండ ఆరోగ్యమును, బలమునుగల శిశువులను కనిపెంచి యుండలేదా? ఇప్పుడు ఇప్పుడు మనము మాత్రము ఏల వీటిని వాడవలయును? ఆరోగ్యప్రకాశిక.

కాంతమ్మ:—ఇదేం దొంగతనంరా పొట్టపొగులు కాయలు తెంచేస్తున్నావు?

దొంగ:—పొట్టపొగులు కోనుకుపోయినా దొంగ తనమేనా యేటొండి.

మరదలు:—భావా! రాత్రి నీవు నాలుగురూపాయలు యిచ్చినట్లు కలవచ్చింది.

బావ:—అయితే జాగ్రత్తగా మీఆక్కచేతికిచ్చి దాచుకో.

బాల విజ్ఞానశాఖ

౧. పా త పా ట లు

సంపాదకుడు కంభంపాటి రామచంద్రరావు చౌదరిగారు

ఓఅమ్మాయి తలమీద గోరింక
చెప్పకు చెప్పకు చెడియెదవె
చెప్పే నీముక్కు చేదిస్తా
దూలంనుంచి దూకిస్తా
పందిరెనుంచి పాకిస్తా
పట్టెడన్నం తినిపిస్తా
కడివెనునీళ్లు త్రాగిస్తా
కళ్ళల్లోకారం కొట్టిస్తా.

కొండమీద బీరకాయ
కొయ్యనావద్దా
అత్తాతెచ్చిన పట్టుచీర
కట్టనావద్దా
మామతెచ్చిన మల్లెపూలు
గుచ్చనావద్దా
మొగుడో మొట్టికాయలు
తిన్నావద్దా.

న త్య వ తి

శ్రీహరిఋషిపల్లె సామావీధులనూ
ఊరికి ఉయ్యాలలమ్మావచ్చినవీ
కొమరాకొడుకుల తల్లికొనరేఉయ్యాల
చేరాతోచేరెడు ముత్యాలుపోసి
కొన్నా దేశీతమ్మ బంగారుతోట్టే
వేసేసేసీతమ్మ పొగడంపుచీర
కట్టేసేసీతమ్మ పొన్నామానులకు
ఇటునుంచిఊచితే ఇంద్రునిచాయ
అటునుంచీఊచితే చంద్రునిచాయ
కొండావంతలలోను కోనేటివడుమా
పాపన్నామిముగంటి బండామరుగులను
ఏడవకూలవకుమార! రామూకుమారా!
ఏడిస్తేనిన్నెవ్వ రెత్తుకొనువారు!
పుట్టాటందెలుబూని పులిగోళ్లెబూని

(సం॥ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మగారు)

భూదేనిమియవ్వ వచ్చేనేడవకు
కాల్లాఅందెలెబూని కడియాలెబూని
కొనల్యమియవ్వ వచ్చేనేడవకు
దేవాతార్చనపెట్టె దేముళ్లుబూని
జనకూడుమీతాత వచ్చేనేడవకు
ధనమూమిక్కిలిబూని ధాన్యాలూబూని
దశరథులూమీతాత వచ్చేనేడవకు
పరగాదేవాసూరా యుద్ధమ్మునాడు
సీలపుడూవిరిగీయు తేరూగ్రంకంగ
వేలీతోకై కమ్మా తేరూయెత్తంగా
మీతాతదశరథులు తానేమొమెచ్చి
కోమలీకోరూమి వరమూలిచ్చెదను
నాటివరములువన నేడూతాగోరి

మీతండ్రి పట్టాభిషేకమ్మనాడూ
వరమూలందిన అప్ప వచ్చేనేడవకు
చెనలాపోగులెబూని చెల్లాలెబూని
శాంతమ్మామేనత్తా వచ్చేనేడవకు
రూఢై నబంగారు రుమ్మాళ్లెగొనుచు
ఋష్యశృంగుడు మేనమామ వచ్చేనేడవకు
ఉగ్రాబంగరుగిన్నె ఉయ్యాలెగొనుచు
ఊరేళ్ళాపినతల్లి వచ్చేనేడవకు
చక్కానిచుక్కల్లా చెక్కిళ్ళుమెర రూ
శతకీర్తి పినతల్లి వచ్చేనేడవకు
మల్లెలుమొల్లాలు మాడాలెగొనుచు
మాళావి పినతల్లి వచ్చేనేడవకు
బంగారుపావాలె గొడుగులుగొనుచు
భరతూడు పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు

లక్షావేలూజేయు రాజులనణచు
లక్ష్మణుడూ పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు
శత్రుల్ని సంహరింప చంద్రాయుధముబూని
శత్రుఘ్నుడు పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు
అంచూపంచలుబూని అందలాలెబూని
హనుమంతుడు మన బంటు వచ్చేనేడవకు
ఒడలెల్లవిప్పుంది జడలెల్లాదాల్చి
కులగురువువశిష్ఠు వచ్చేనేడవకు
పట్టాగొడుగులనీడ పల్లాకియెక్కి
పట్టభద్రుడమీతండ్రి వచ్చేనేడవకు
మనమంతాగూడూకు అందలాలెయెక్కి
అయ్యోధ్యకు వెళదాము అయ్యాయేడువకు
బంగారుమేడల్లో రత్నాలతోపైలలో
మిమ్మా పక్షకోబ్బటి శోలాబాడెదను.

—o—

తాడంచుట్టే, దుడ్డాబాదే

అనగా, అనగా ఓడోళ్ళో ఓ బీడు బ్రాహ్మణుండే
వాడు. ఆత డొకనాడు అడవికి వెళ్ళి భగవంతుని
ధ్యానముచేస్తుంటే పార్వతీవరమేశ్వరు ప్రత్యక్ష
మయి, “ఓ బ్రాహ్మణుడా, నీకేమి కావాలి”నని అడి
గేరు. బ్రాహ్మణుడు తిరిగి, “భగవంతుడా, నేను
చాల బీడవాణ్ణి. చాలపిల్లలు కలవాడను. నాలుగు
రోజులయి తిండిలేక మలమల మాడుచున్నాను” అని
అన్నాడు. పరమేశ్వరులు జాలినొంది, ఒక భరిణను
ఆ బ్రాహ్మణుడికిచ్చి, “దీనిని పూజించిన యెడల, పంచ
భక్షపరమాన్నములు దొరకునని చెప్పి అదృశ్య
మయేరు. బ్రాహ్మణుడు ఇంటికిపోయి భార్యబిడ్డ
లను ఆహారమిడి సంతోషపడచెడు.

నేడు ద్వందశి. సూర్యోదయము కాగానే
రాజుగారింట బ్రాహ్మణులందరకును విందు. మన
బ్రాహ్మణుడు అనాడే సరిగ అడవినున్న బ్రాహ్మణు
లందరికిని తనింటికి విందుకు రమ్మన్నాడు. అంద
రును ఆశ్చర్యముజెంది, నిజము తెలిసికొనుటగాను
సూర్యోదయముకాగానే బ్రాహ్మణు గృహముచేరేరు.
బ్రాహ్మణు భరిణను భక్తితో పూజించేసరికి వచ్చిన

శ్రీమతి న్యా|| మంగమ్మగారు

వారందరికిని వెండికంచములతో పంచభక్షపరమాన్న
ములు తయారయినవి. అందరును సంతోషించి కడు
పులు నిండ భుజించిరి.

ఈవార్త రాజుగారిచెవుల పడడంతోనే,
బ్రాహ్మణుని భరిణ తమస్వాధీనము చేసుకున్నారు.

బ్రాహ్మణుడు మల్లా అడవికిపోయి భగవంతుని
ధ్యానముచేసేడు. పార్వతీవరమేశ్వరులు వల్లా
ప్రత్యక్షమయేరు. బ్రాహ్మణుడు తన దుఃఖనార్త
విన్నవించుకొన్నాడు. ఈమారు పరమేశ్వరులు
ఒక సంచీనిచ్చి, “దీనిని దులుపుచుండినకొలది
రూపాయిలు లభించు”నని చెప్పి అంతర్ధానమయేరు.

బ్రాహ్మణుడు ఇంటికిపోయి నిజముగ రూపాయిలు
వచ్చునో లేదో అని సంచీని దులిపెను. ఘల్లుఘల్లు
మని రూపాయిలు క్రిందపడెను. వెంటనే రాజు
గారిట్లు కబురంపెను, “మీకోటలో ఎక్కువ
ధనమున్నదో, నాదగ్గల ఎక్కువ ధనమున్నదో,
చూతము.” అని. రాజుగారి కోపమొచ్చింది.

“ఛౌరా, నీకింత పొగరుబోతుతనమా? అట్లయిన
నీధనము తెమ్మని తిరిగి కబురంపేరు. బ్రాహ్మణు

రాజుగారి కోటకు తనసంచి పట్టుకెళ్లేడు. రాజుగారు కోటలోనున్న ధనమంతా ప్రోగుచేయించేరు. అదికాగానే బ్రాహ్మడు అంతంలేకుండా సంచీదులుచూసారంభించేడు. రాజుగారి ధనముకంటే బ్రాహ్మడిధనం రెండింతలయింది. రాజుగారు లజ్జ జేంది, బ్రాహ్మడి సంచీకూడ ఉడాయించినారు.

బ్రాహ్మడు మళ్లా అడవికెళ్లేడు. మళ్లా పార్వతీ పరమేశ్వర్లు ప్రత్యక్షమయి, సంగతి తెలిసికొని, ఈ మారొక మూరెడు త్రాడు జానడు దుడ్డు ఇచ్చి, 'తాడా చుట్టే, దుడ్డాబాదే అనిన నిన్నెందరు బలవంతులైనను ఎదిరించజాల'రని తెల్పి అంతర్ధానమయేరు.

బ్రాహ్మ డిల్లచేరి ఈసారి రాజుగార్ని యధమునకు రమ్మన్నాడు. రాజుగారు కోపగించి తన ఇద్దరు బంధ్రోతులను బ్రాహ్మణుని కాళ్లు చేతులు కట్టితెమ్మని పంపేరు. బంధ్రోతులు బ్రాహ్మణుని ఇల్లు చేరుసరికి బ్రాహ్మడు 'తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాదే' అన్నాడు. త్రాడుపోయి ఇద్దరు బంధ్రోతులను గట్టిగా కట్టివైచెను. దుడ్డు చాపమోడెను. బంధ్రోతులు 'బాబో, నాయనా రక్షింపుము రక్షిం

పు'మని వేడుకున్నారు. బ్రాహ్మడు తిరుగ వానిని పిలిచివైచెను. వారు రాజుగారి దరికిపోయి ఈ వృత్తాంతము తెలియజేసేరు. మరికొందరు బంధ్రోతులను పంప వారికిని అదేగతి ప్రాప్తమయెను. కడకు రాజుగారే పదివేల సైన్యముతోడను, ఏనుగులతోడను బ్రాహ్మణ గృహభిముఖులై బయల్దేరేరు.

కొంతదూరములోనే రాజుగారి సైన్యముండ బ్రాహ్మడు 'తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాదే' అన్నాడు. అనగానే త్రాడుపోయి పదివేల సైన్యమునుగూడ ఒక్కమారుగ కట్టివైచెను. దుడ్డుపోయి మొదట రాజుగారి తలపై నొక్క పోటుపెట్టెను. తరువాత సైన్యమందరిని చాపమోడెను. త్రాడు రాజుగారి పీక నలుముచుండెను. దుడ్డు చాప మోడుచుండెను. అప్పుడు రాజుగారు, "బాబో, నాయనో, మమ్ము రక్షింపుము. నీ భరిణయు సంచియును ఇచ్చివేసెదనని మొట్టిపెట్టుకొనెను. బ్రాహ్మడు త్రాటిని, దుడ్డుని పిలిచివైచెను. రాజుగారు కోటచేరి భరిణను సంచిని తిరుగ బ్రాహ్మడి కిచ్చివేసేరు.

కథ కంచికి, మనగ మనింటికి.

చిత్రప్రశ్న

భుజగభూషణునకు భోజనపాత్రేది ?
అంగుష్ఠభాగ సమాఖ్యయేది ?
కామాతురుడుకన్ను గనబోవడేరికై ?
యీశుడాబాలేందు నెందుదాలై ?
పాపరేనికిముఖ్య భాగంబునేమంద్రు ?
దేహాలియును వేరు దేనికొప్పు ?

చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానములు

గత సంచికలో ప్రకటించబడిన బయ్యే మూల్యనారాయణమూర్తిగారి చిత్రప్రశ్నలకును శ్రీమతి రత్నావళిగారి చిత్రప్రశ్నలకును సుమారు 100 మంది విద్యుషీమణులును, 80 మంది యువకులును సరియైన సమాధానములను వ్రాసి పంపినందుల కెంతయు సంతసమగుచున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే యెల్లరి పేరులను ప్రకటించజాలనందుకు తుమింపవేడుకొనుచున్నాము. మూల్యనారాయణమూర్తిగారి ప్రశ్నలకు: (1) భవనము, (2) కవనము, (3) యోవనము, (4) పవనము అనునవి క్రమముగ సమాధానములని యెఱుంగునది. శ్రీమతి యమ్. వి. రత్నావళిగారి ప్రశ్నలకు: (1) రత్నావళి, (2) హనుమంతుడు, (3) కానులడండ, (4) కామేశ్వరము, (5) పనసకాయ, (6) భక్తవిజయము, (7) తామరపువ్వు అనునవి క్రమముగ జవాబులనియు నెఱుంగునది.

(గృ|| స||)

వార్తలు విశేషములు

శ్రీ హితైషిణీమండలి వార్షికోత్సవము,
బాపట్ల.

ఈ మండలియొక్క తృతీయ వార్షికోత్సవము జూలై నెల 30, 31 తేదీలలో శ్రీమతి తుర్లపాటి రాజరాజేశ్వరమ్మగారి అధ్యక్షతక్రింద నత్యంతవైభవముతో జరుపబడినది.

80-7-34 తేదీ మధ్యాహ్నము 2 గంటలనుండి కార్యక్రమము ప్రారంభమైనది. తొలుత దైవప్రార్థన, నివేదన జరిగినవెనుక అధ్యక్షురాలి యెన్నిక జరుపబడి శ్రీ అధ్యక్షురాలగు రాజరాజేశ్వరమ్మగారు కర్పూరమాలాలంకృతలై కరతాళధ్వనులు చెలరేగుచుండ నగ్రాసనము నధిష్టించి ప్రారంభోపన్యాసము గావించిరి. తదుపరి కార్యదర్శినివారిచే నివేదిక చదువబడెను. అనంతరము చంద్రకూళి చిదంబరరావు పంతులుగారును వారి పుత్రికామణియు విరచించిన పద్యములు శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారిచే చదువబడెను. పిమ్మట శ్రీమతి దర్శి వజ్రమ్మగారు హిందీయందును, శ్రీమతి పులిపాక సుందిరమ్మగారు తెలుగునందును ఉపన్యాసము లొసంగిరి. శ్రీమతి డి. భారతీదేవిగారు పంపిన 'స్త్రీలు—వికమత్యము' అను వ్యాసమును గండవరపు సావిత్రమ్మగారు చదివరి. తరువాత 'మలతి పాకకళా పాండిత్యము,' 'పంచమబాలిక ఆయుప్రవేశము,' 'తాతయ్యపెండ్లి ప్రయాణము' అను వ్రహ్మసములను బాలికలు అత్యంత మనోహరముగా ప్రదర్శించిరి. తదుపరి మంగళగీతముతో నాటి కార్యక్రమము ముగింపబడెను.

31-7-34, మఱునాడు 3 గంటలకు మరల కార్యక్రమ మారంభమయ్యెను. దైవప్రార్థనానంతరము,

భాగవతుల సంభాషణ జరిగినవెనుక, 'కుచేల' యను భక్తిరసభరితమైన యైదంకముల నాటకమును ఎ. రాజ్యలక్ష్మమ్మ, జి. సత్యవతమ్మ, డి. చంద్రకాంతమ్మ, కె. సుందరకామాక్షమ్మ, ఎ. చారుమతమ్మ, యస్. సావిత్రమ్మ, పి. విజయలక్ష్మమ్మ, డి. కృష్ణవేణమ్మ అను బాలికలు అత్యంతమనోహరముగా ప్రదర్శించిరి. ఎడ నెడ రంగమధ్యమునందు ఆర్. వరలక్ష్మమ్మ యను బాలికామణి హాగ్వోని యము వాయిద్యముచే నభ్యురాండ్ర రంజింపజేయుచుండెను. తదుపరి హిందీ పరీక్షలయందు కృతార్థులైన స్త్రీలకు యోగ్యతాపత్రములును, ఆటపాటలలో పాల్గొనిన బాలికామణులకు వెండికుంకుమ బరిజెలు, అల్లికసంచులును అధ్యక్షురాలిచే నొసంగబడెను. తదుపరి అగ్ర్యక్షురాలి అంత్యోపన్యాసము గావించెను. పిమ్మట కార్యదర్శిని అధ్యక్షురాలికిని పురస్త్రీలకును, భవనమునొసంగిన మ-రా-శ్రీ మోదడుగు భావనారాయణ శ్రేష్ఠిగారికిని తదితరా నేక సహాయములొనర్చిన సోదర సోదరీమణులకును వందనము లర్పించినవెనుక మంగళగీతముతో సభ సమాప్తము చేయబడెను. సభ జరిగిన రెండు దినములును పురస్త్రీ లసంగఖ్యాకముగా విచ్చేసిరి. రెండు దినములు సభికురాండ్రకు శ్రీ భావనారాయణ శ్రేష్ఠిగారి సతీమణి ఆదెమ్మగారు ఖజ్జాయము, పడ పప్పు విరివిగా పంచివెట్టించిరి.

అధ్యక్షురాలగు రాజరాజేశ్వరమ్మగారు తమ రెండు పన్యాసములందును, స్త్రీ సమాజముల ఆవశ్యకత, స్త్రీ సమాజములు చేయవలసిన ధర్మములు, పరదేశములలో నారీసంస్థలు చేయుచున్న కృషి మున్నగు అనేక విషయములనుగూర్చి యుక్తియుక్తముగా నుపన్యసించిరి. ముఖ్యముగా యీ స్త్రీ హితై

షిణీ మండలికి సాంఘికభవనము లేకుండుట మిక్కిలి విచారకరమనియు, దొరతనమువారు స్థానికసంఘములవారు పురజనులుగూడ యిందుకు బాధ్యత వహించి యీ స్త్రీసమాజము సాంఘికభవనము బడయుటకు గట్టిగా తోడ్పడవలయుననియు నొక్కపక్కాణించిరి. భావగర్భితమైన వారి యుపన్యాస మెల్లరచనను నాకర్షించినది. ఈవిధముగా తృతీయ వార్షికోత్సవమును జయప్రదముగా నడుపగలిగినందులకు భగవంతునకు వందనము లర్పించుచున్నాము.

స్త్రీ హితైషిణీ } క. వరలక్ష్మమ్మ,
మండలి, బాపట్ల } కార్యదర్శిని.
3-8-34.

శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము

శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము ఈ వైశాఖబహుళ నవమి బుధవారమునాడు రేపల్లెతాలూకా గూడవల్లి గ్రామమున స్థాపింపబడినది. ఈ గ్రామమున వానప్రస్థదీక్షకు గడపుచు స్త్రీజనమునకు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యబోధల గణపుచు సాధ్వీ రత్నమ్మగారు పేరెన్నిక గాంచియుండెను. ఈయనకు కొంత ఆస్తిగలదు. గుర్వాజ్ఞ ననుసరించి అప్రతిగ్రహ దీక్షతో కాలము గడపుచుండెను. బంధువులనుండి గాని మిత్రబృందములనుండిగాని ఏమియు తిను బండ్లారముల సయితము స్వీకరింపక పరమపవిత్ర జీవితమును గడపుచుండెను. భక్తురాండ్రెందఁజొందఁజొ పండునైనను తమవలన ఆమె స్వీకరింపకుండుటచేత తమ భక్తిని సఫలము చేసికొను లెన్నుగానక పరితపించుచుండిరి. 'మమ'నాది అనుభావమునకు గురియగు వస్తువేదేని ఉన్నంతకాలము పరుల వలనదేని ప్రతిఫలము నొసంగకుండ తీసికొనరాదని శ్రీ రత్నమ్మగారి గురువు బోధించును. ఆమె తన ఆస్తిని ఈశ్వరార్పణముగా విడిచివేసినయెడలను, భగవత్సేవగా పరోపకారము నలుపునెడలను, ఆమె ఇతరుల పోషణను అంగీకరించదగునని సెలవిచ్చెను.

ఆ సహోధానుసారముగా శ్రీ సాధ్వీ రత్నమ్మగారు ఆనాడు శ్రీ హనుమజ్జయంతి సలిపి, స్త్రీ

జనోపయోగార్థము భక్తి జ్ఞాన విద్యాప్రచారము సాగించు నిలయముగా శ్రీ మైత్రేయాశ్రమమును సెలకొలిపినది. తన ఆస్తిసంతనము ఆశ్రమమునకు సమర్పణము చేసి వ్రాసియిచ్చినది. మజ్జియు గ్రామపువెద్దలను పలుకుబడిగల స్త్రీ పురుషులను ఎల్లజరావించి వారి సమక్షమున రురీయాశ్రమ స్వీకారముచేసినది. ఆవెంటనే జోలెగట్టుకొని గ్రామమునందు మాధుకరముచేసినది. ఈమె నిర్మల శీలమును పవిత్రదీక్షానురక్తిని గాంచి ఆనందబాష్పముల విడువని వారలు లేరు. సాధు రామయ్యగారును సాయం పరదదానస్వామివారును శ్రీమతి భ్రమరాంబగారును భజనలు సలిపి ఎల్లజ నానంద వార్ధిం ముంచిరి.

ఆనాటి రాత్రి బహిరంగపథలో శ్రీ సాధ్వీ రత్నమ్మగారు తన అభిప్రాయములను పవిత్ర సేవానురక్తిని పురవానులెల్లజనును వివరించి చెప్పినది. శ్రీ తత్వానందస్వామియు శ్రీ సాధు రామయ్యగారును శ్రీ సాయం పరదదానస్వామివారును సభలో భక్తి వైరాగ్య హింసాధర్మములగురించియు హిందూమతమున స్త్రీజనమునకుగల మహా పవిత్ర పదవింగూర్చియు గంభీరోపన్యాసముల నిచ్చిరి. ఇట్లంతురించిన శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము దినదిన ప్రవర్ధమానము గాంచి ఆచందతారార్కము సీరస్థాయయై పలులుగాక. (విశేషం)

మహిళాసమాజద్వితీయవార్షికోత్సవము:-

శ్రీ కాకోళము.

ఏప్రిల్ మాసము 7 వతేదీని యీ పట్టణములోని గవర్నమెంటు ట్రెయినింగుస్కూలులో, జార్జి నన్ సతి (ఇచ్చట సజ్జకలక్టరుగారి సతీమణి)గారి ఆధిపత్యమున, యీపుర మహిళాసమాజ ద్వితీయవార్షికోత్సవము, కడువైభవముతో జరుపబడెను. సభ మధ్యాహ్నము 4 గంటలకు ప్రారంభింపబడెను. సభకు సుమారు 300 మంది సభ్యురాండ్రు ప్రేక్షకులు వచ్చిరి. జార్జి నన్ సతిగారిని సభకు అధ్యక్షురాలుగా నెన్నుకొనిరి. మహిళాసమాజ అధ్యక్షురాలు గుబుర్రాసూరమాంబగారు జార్జి నన్ సతిమణి సద్గుణము

లను కొనియాడుచు, మహిళాసమాజము అభివృద్ధికి తోడ్పడవలయునని వేడుచు, కొన్ని చక్కని పద్యములు చెప్పిరి.

బారిసన్ సతి, తమ అధ్యక్షకోపన్యాసములో పాశ్చాత్యదేశములలో స్త్రీల ఉద్యమము ఎటుల కొనసాగుచున్నదో, భారతదేశమున కూడ ఎటుల యీ మహిళాప్రబోధము హెచ్చుచున్నదో తెల్పెను. భారతస్త్రీలు రాబోవు రాజ్యాంగ సంస్కరణములలో హెచ్చుగా పాల్గొనవలసి యుండునని చెప్పిరి. భారతనారిమణులు శిశుసంరక్షణాలయములు, స్త్రీలకు వైద్యశాలలు, ప్రతిపట్టణమందును స్థాపింపవలయునని, ఆందోళన చేయవలెనని ఆవేశక సమాజముయొక్క 1933-34 నివేదికను కార్యదర్శిని చదువుచు ఆనందత్సర్గమున మొత్తము 53 సభలు జరిపిరియు, అందు 8 అవసర సభలనియు చెప్పిరి. బీహారు భూకంపనిధికి ధనసహాయము చేయవలెనని తీర్మానించినదియు, రూ 73-8-0 పనులుచేసి శ్రీరాజేంద్రబాబుగారినిధికి పంపినదియు నుడివెను.

తరువాత, బాలికలు, శ్రీయుత చిలకమర్తి లక్ష్మీ సరిసింహముగారు వ్రాసిన ప్రహసన మొకదానిని, సావిత్రినాటకమును కడుచక్కగా ప్రదర్శించిరి. ప్రేక్షకులు చాల కొనియాడిరి. తెలుసునింగున్నూలు ప్రదానోపాధ్యాయులగారి సతీమణి శ్రీమతి కట్టు కామేశ్వరమ్మగారు బాలికలందరకు, వారి ప్రదర్శనమునకు మెచ్చి, వెండిపతకములను బహుమతి నొసంగిరి.

అధ్యక్షురాలు అంతోష్ఠసన్యాసములో సమాజ అభివృద్ధికోరిరి.

అధ్యక్షురాలికి, సభ్యురాలిడకు, ప్రేక్షకులకు, సభను జరుపుటకు తమ ధనము యిచ్చిన తెలుసునింగున్నూలు హెడ్లాప్టరుగార్నిని సమాజముతరపున, తనతరపున, కార్యదర్శిని వందనములతో నాటి సభ ముగింపబడెను.

ఈ సందర్భమున సమాజసభ్యురాలిడ, నాటకమున పాల్గొనిన బాలికలు, ఛాయావటమును తీసికొనిరి.

డి. నువరాబాయి.

గౌరవ కార్యదర్శిని.

ఉపవాసము—గాంధీజీ ప్రకటన.

“ఆశ్రమ జీవితమున ఉపవాస వ్రతమొక నీత్య విధిగ నెన్నబడుచున్నది. చిత్తశుద్ధి, ఆంతర్ముక్తి లేనిదే అస్పృశ్యతా నివారణ మసాధ్యమగును. ఉద్యమము నందు విశ్వాసముగల్గి, అనురితదీక్ష, సంతత కృషి సల్పి, ఆత్మ పారిశుధ్యమును సంపాదించినవారు కృషి చేసినగాని, అస్పృశ్యతా మహారాక్షసి పోవాలదు.

ప్రతిదానికి, ప్రతిఒక్కరికిని ఉపవాసవ్రత ము తమముకాదు. విశ్వాసము లేకుండ ఉపవాసదీక్షను మొదలుపెట్టిన, ఒకప్పుడు ప్రమాదకరమగు ఫలము గూడ కలుచుండును. ఆనర్హులగువారికట్టి ఆధ్యాత్మిక కోరికలభిక్షములగు ఆయుధములు హానికరమగును.

కాంగ్రెసు వాదులును, కాంగ్రెసు సేవకులును, ఒక విషయమును గమనింపవలెనని గోరుచున్నాను. ఈ ఉపవాసదీక్షా కాలము యేడురోజులు, గత ఒక నెలనుండివలెనే, నాతలంపులన్నియు వారినిగూర్చియే యుండెను. కొన్నిచోట్ల కాంగ్రెసు యెన్నిక లెట్టి పార్టీ స్వరలకాకరమైనది, కాంగ్రెసువాదులు కృత్రిమ మార్గముల వోట్లు నెటుల సంపాదించినది, ఖద్దరు నెలకాలము ధరింతునని గావించిన నిబంధన నెటుల ఉల్లంఘించినది చూడగా నాకు భయము వ్యాకులత కలెను. సత్యమై, అహింసాత్మక పద్ధతులే యవలంబింపదగునని కాంగ్రెసు నిబంధనలు గలవు. కొన్ని రాష్ట్రములందు సత్యము, అహింసలు అనుషాసము నందు కంటె, తద్గుంఘనయందె విస్పష్టమయ్యెను. నాయీ ఉపవాసదీక్ష యట్టి దుర్మార్గములనుగూర్చి సంకల్పింపబడినదికాదు. అయినప్పటికిని కాంగ్రెసు వాదులు నేవ్రాసిన మాటలవలన నామనోవ్యధను గ్రహించి, యీఆత్మ పారిశుధ్య వారమున, వారు ఆత్మపరీక్ష గావించుకొని, కాంగ్రెసునుసంస్థలను, కాంగ్రెసు సిద్ధాంతముల కనువర్తించుచు, కాంగ్రెసు సిద్ధాంతములిట్లు కాంగ్రెసు సంస్థలందు మూర్ఛిభవించెనని చూచుటకు దృఢపడునటుల చేయవలెనని గోరుచున్నాను. కావున కాంగ్రెసు సంస్థలు పునీతమగు టకే సదా ప్రార్థించుచుండును. ఇట్టి మహోత్సాహ జాతీయసంపాదకవ్రతము హరిజనోద్యమమున కంటెని కార్యకారిగ నుండగలదు. ఏలన కాంగ్రెసుగూడ అస్పృశ్యతా నిర్మూలనమునకు ప్రతిష్ఠా నూనెను.”

(దీనబంధు)

నూత్న వధూ వరులు

శ్రీమతి నరహరి శెట్టి నాగమణి గారు

శ్రీయుత శేషగిరి గావు గారు

శకుంతలా గ్రంథకర్తలు. కవులకు కవయితులు భార్యలుగా

లభించుట పూర్వపుణ్య విశేషముకదా !!

మిస్ ముప్పారీ

గ్రంథ పరిచయము

శకుంతల:—

క్రానుసైజు 133 పుటలు. వెల 0-12-0 గ్రంథ కర్త శ్రీయుత నరహరిపెట్టి శేషగిరిరావుగారు, ఈస్టర్న్ ప్రీస్, ఏలూరు. శ్రీయుత మోతే నరసింహారావు జమిందారుగారి కంకితము. కాళిదాసు నాటకము ననుసరించి, అధ్యాయములుగా విభజించి, శకుంతలచరిత్రము నిండు గ్రంథకర్త గద్యరూపమున వ్రాసినారు. కైలి గంభీర గ్రాంథికము. మూలము కాళిదాసుదే మైనను కథావిధానమున కొన్ని స్వంత మార్గములు కూడ ప్రొక్కబడినవి. పాత్యగ్రంథనిర్ణయసంఘమువారిచే అంగీకరింపబడి మొదటికూర్పు చెల్లి రెండవకూర్పు తయారైయున్నది.

లోకనాటకం:—

డెమిస్ట్రైజు 64 పుటలు వెల రు 0-8-0 లు గ్రంథకర్త శ్రీయుత శేషనూరి గంగాధరంగారు. గోదావరిజిల్లా కొంతమూరు నందలి మహాలక్ష్మీ ధర్మ పుస్తక భాండాగారమువారిచే ప్రకటింపబడినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంఘములసంఘర్షణలవలన భారత దేశపు భావములు ఆచారములు ఎట్లు దుష్పథములు పట్టుచున్నదియు తెల్పుచు, సంఘమును సవ్యమగు పద్ధతులప్రకారము సంస్కరించవలసిన ఆవశ్యకతను ఈగ్రంథము సూచించుచున్నది. అయిదంకముల హాస్యరసప్రధాననాటకము.

మోక్షదాయకశతకము:—

క్రానుసైజు 20 పుటలు. వెల 0-4-0 కీ. శే. శ్రీమాన్ గుద్దంటి చినగోకర్ణకవిగారిచే రచింపబడినది. గుంటూరుజిల్లా పేరాలలోనున్న శ్రీమాన్ గుద్దంటి పెద్దగోకర్ణముగ రెయిద్ద ప్రతులు వెలకు

లభించిన. భక్తిరసప్రధానము. సులభకైలి.

స్త్రీహితైషిణీమండలి-తృతీయవార్షిక నివేదిక. (బాపట్ల):—

ఈమండలి బాపట్లపురమునందు మిగుల వర్ధమాన స్థితియందుండి పరిజరుపుచున్నది. వారసభాగలు, స్మారకసభలు మొదలగునవి కలిసి గతసంవత్సరము (1933-34) చుమారు 130 సభలు జరిగినవి. అనేక స్త్రీపురుష వక్తల సదుపదేశ శ్రవణభాగ్యమును పురవాసులకు కలిగించినది. చుమారు 15 దిన వార మారపత్రిక శ్రీనమాజము నలంకరించుచున్నవి. శేడిందు 1050 గ్రంథములు రాజిల్లుచున్నవి. సంఘము రిజిస్టరయ్యింది. హిందీతరగతులు జరిగి నలుగురు మధ్యమతరగతియందును ఒకరు ప్రాథమిక తరగతియందును కృతార్థులైరి. ఇట్టి సంఘమునకు 41 రు మాత్రము సభ్యులై రు 13-8-0 మాత్రము మాసాదాయ మగుట విచారింపతగ్గది. స్వంతభవనమునకై చేయబడుచున్న ప్రయత్నములు సఫలమైనచో మండలి యంతకన్న సెక్కువ కార్యమునుచేసి చూపగలదనుటకు సందేహములేదు. సమాజము నిట్టి యభివృద్ధికరమైన సిద్ధికితెచ్చిన అభ్యుత్థురాలు శ్రీమతి రామరాజు వెంకాయమ్మగారును కార్యదర్శి నులు శ్రీమతులు కనుపత్రి కరలత్తుమ్మ ముప్పాళ్ల జనార్దనమ్మగార్లును ఎంతయు ప్రశంసనీయులు.

మహాలక్ష్మీపతనమందిర ద్వితీయవార్షిక

నివేదిక (గుంటూరు):—

ఇందు 35 గురు సభ్యులుగలరు. ప్రతిదినమును 1 గంటసేపు హిందీక్లాసు జరుగును. 500 పుస్తక

ములుగలవు. 10 వార్తాపత్రికలువచ్చును. ప్రతిబుధవారము భజనజరుగును. శ్రీమతి అమరవాది అననూయుమ్మ గారు ప్రతిదినమును భాగవతపురాణము జరిపి అది సమాప్తము కాగానే దేవీపూజయు సమారాధనమును నొనర్చిరి. గుంటూరుపుర పురంధ్రీమణులెల్లరును సహాయపడినచో దీనికొక ప్రత్యేకమందిరము కట్టించుట నులభము. సమాజమున కధ్యక్షురాలై శ్రీమతి పంగులూరు రాజ్యలక్ష్మమ్మగారును కార్యదర్శినులై శ్రీమతులు బొడ్డుపిల్లి బాలాత్రిపురసుందరమ్మ అద్దంకి బాలాత్రిపుర సుందరమ్మగారును చేయుచున్న కృషియెంతయుఁ బ్రశంసనీయుము.

కార్మికసంఘప్రచురణము:—

ఇది జూలై మాసమున ప్రకటింపఁబడినది. కార్మికులు దుర్వ్యయము చేయుదురని ప్రతివారును వారి మీద నేరము మోపుదురు. ఆనేరము అనగా త్రాగు డును కారణము వారి అరాక లిఖులియేయని మరతురు. వారు త్రాగుబోతులని తీట్టేవారేవారికి కల్లునమ్మి శ్రీమంతులగుచుందురు. ఈత్రాగుడువలన వారు కొంత తెలివితప్పి ఐకమత్యవిహీనులై చెడుచుండుట నిశ్చయమైనను ఒకానొక నా డావేళమువచ్చి జండాపట్టుకొని తమకు విజయసిద్ధి చేకూరువరకు నిలచి పోరాడగల సమర్థులు కాగలరని యీ ప్రచురణము తెల్పును. వెల రు రు 0-0-3 క్రాసుపై జు 17 పుటలు. చక్కని ఆచ్చు యొరనిఅట్ట కలిగి అతి మనోహరముగనున్నది. కార్మికసంఘ కార్యాలయము అనంతవరం, తెనాలి పోస్టు గుంటూరుజిల్లా.

శ్రీ శివమహిమ్నుస్తోత్రము:—

క్రాసుపై జు సుమారు 30 పుటలు- 45 పద్యములు. వెల రు 0-2-0 లు మాత్రము గ్రంథకర్త అష్టవధాని శ్రీయుత వడ్డాది సీతారామాంజనేయ కవిగారు ఖాసింకోట, విఖాఖుపట్టణముజిల్లా. శ్రీతళివ్య చయ హయగ్రీవుండు, దక్షిణామూర్తియు, మధిదారభూజ మగుచు, మహితదేవీస్వరూపుడై మహిమివెలసి, నాకు

ప్రత్యక్షుడైపమానాదుగురుని' శ్రీ పురాణం 'సూర్య నారాయణ కవీంద్రు శుభవదాబ్జ పీఠిపై నీస్తవమ్ము నర్పించుకొందు' నని వ్రాసి యీకృతిని తీర్థలవారి కంకితమొనర్చి తమ యిరువురకును కవిగా రజరామర మైన కీర్తినిగూర్చి నారనుట కాటంకములేదు. భక్తా భీష్టఫలప్రదంబై, మోక్షప్రసంబై, శ్రీ శివమహిమా ప్రకటనంబై గంభీరసజీవకవిత్యగుంభితంబైయుండు శ్రీపుష్పదంతాచార్యుని కృతిని యొకవీసమును వాసి వోని ను-దరనులభ పటుత్వకవిత్యముతో ఆంధ్రీ కరించి కవిగారు ఆంధ్రభక్త కవిపండిత మండలికల్లు మండనులైనా రనుట కాటంకములేదు. మచ్చన కొకటి రెండు పద్యము లుదహరించుటకంటె యీ కృతినిగూర్చి హెచ్చుగ పొగడుట దుస్తరము.

చ॥ తటమటనొండె నీచరణతాడన నిబ్బుని;
యభ్రమెల్ల నీ చటులభుభార్గళప్రహతి జర్జరితగ్రహ
రాజియయ్యె; నీ జటల పటుప్రహారమున స్వర్గము ఘూర్చిలె;
లోకరక్షణ నటనము నీవొనర్చుతరుణమ్మున
నోవిపరీతపర్రనా!
ఉ॥ కాటుకకొండయంత మసిగల్గిన సింధుపుబాత్ర
జేసియా వోటకగర్భరాణి, భువనాతతపత్రమునందు
గల్పకో త్పాటితళాఖిలేఖనిగ బాణిగహించి భవ
గృహత్వముం బాటవ మొప్పవ్రాసియును బారమునొండడు
సూచె యీశ్వరా.

భారతవైశ్య:—

ప్రతి బుధవారమును బెజవాడనుండి మానేపల్లి బాపనయ్యగారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచుండు వారపత్రిక. సంవత్సరం చందా రు. 3-4-0లు. సాంఘికవిషయములలో సంపూర్ణసంస్కారము,

రాజకీయములలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును బోధించుచు కాంగ్రెసుకు వెనుకదన్ను మహాసహాయము చేయదలచుకొన్న పత్రిక. అందుచే మంచి సాహిత్య రచనలు, ఆర్థికచర్యలునుగూడ కానవచ్చును. వైశ్య మహాజనుల యుత్కృష్టవిశిష్టతను ప్రతిభను ప్రకటించుచు గనుక శ్రీమంతులగు వారియందరి యాదరమును బొంది చిరకాలము స్థిరతగ నేవ చేయగలదని విశ్వసించుచున్నాము.

తా నా జీ :—

క్రాసుపైజా 145 పుటలు. వెల రు. 0 4-0లు. గ్రంథకర్త క్రొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, ఇన్నిసంపేట, రాజమహేంద్రవరం. ఇత్రతతి శివాజీ యొక్క సేనానియగు తానాజీ సింహగడదుర్గము నేతైకపీరుడై తన భుజబలదర్పణున జయించి మరణించిన విషాదాంత చారిత్రక నవల. ఆంధ్రభాషలో కొంతకాలమునుండి భాషాంతరీకృతన వలలే కాని స్వయంకల్పితములైన నవలలు వెలువడని లోటు నిది తీర్చుచున్నది. పీటముల్ల వంటిపాట, ప్రకృత్యతిక్రమములైన సన్నివేశములు మొదలగు అద్భుతకల్పనలెవ్వియులేక స్వభావసిద్ధులగు మందరకథగ్రాత చరిత్రను ప్రదర్శించిన గ్రంథకర్త నైపుణ్య మెంతయు గెన్నతగినది. పుష్కలంతులగు శ్రీ శివాజీ, తులసీదాసు, జీజీబాయి, తానాజీగార్లు సజీవముగ మన యెదుట నిలచి రాజకీయవ్యవహారములను నడిపించుచున్నట్లు గోచరించును. చారిత్రకరంగములో గ్రంథకర్త కేది ప్రథమ ప్రవేశమయ్యు రచన విజయసిద్ధి నందినదనవలెను. మరియు నిట్టి యితర గ్రంథములను వ్రాసి ఆంధ్రభాష నలంకరించవలెనని యీ యువక కవికి మా సంపూర్ణప్రోత్సాహము నిచ్చుచున్నాము. బొబ్బిలియుద్ధ నాటకము:—

డెమ్మిపైజా 104 పుటలు వెల రు. 1-0-0.

గ్రంథకర్త కీ॥ శే॥ కళ్యాణపూర్ణవేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు. ద్వితీయ ముద్రణము. ఈ నాటకమును పరిచిన శరీరములు పులకలెత్తి చచ్చిన పౌరుషములు అంధ్రరక్తమునుండి పైకుబకమానవు. ప్రతాపరుద్రీయమువలె వ్యవహారభాష, జాతీయపదములు కలిగి యాదార్థ్యమున కత్యంత సమీపమున నుండును. ప్రతులు వలయువారు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండు బ్రదర్సు, నెం. 4, మల్లిశేష్వర పీఠి, జార్జిటౌను, మదరాసుకు వ్రాయవలెను.

నందిగ్రామ తాలూకా భూగోళము:—

క్రాసుపైజా 32 పుటలు. వెల రు. 0-4-0లు. గ్రంథకర్త శ్రీమతి అయ్యజేవర బాలాత్రిపుర నుందరమ్మగారు, ప్రధానోపాధ్యాయుని, బోర్డు బాలికాపాఠశాల, కంచికల్లు, కృష్ణాజిల్లా. మూడవ తరగతి విద్యార్థుల కత్యుపయుక్తమగు రీతిని వ్రాయబడినది. భూగోళశాస్త్రజ్ఞానము స్వస్థలము, స్వప్రాంతములనుండి ప్రారంభమై తరగతి తరగతికి హెచ్చుచు సర్వప్రపంచ పరివ్యాప్తము కావలెనను సూత్రమునుబట్టి మూడవతరగతి విద్యార్థుల యుపయోగముకొర కీ పుస్తకమును గ్రంథకర్త చక్కగ వ్రాసినారు. పై తరగతులకుగూడ యిట్టి గ్రంథములను వ్రాయవలెనని హెచ్చరించుచున్నాము.

కవిరాయలు:—

క్రాసుపైజా 27 పుటలు వెల 0-4-0. గ్రంథకర్త కొత్త వీరభద్రయ్యచౌదరిగారు సంగం జాగర్ల మూడి, తెనాలితాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. పృథ్వీరాయల అస్థానకవి చాంచుభట్టు తన స్థిరప్రతిభవలన మహమ్మదుఘోరీని వశపరచుకొని రాయలచేత పగ తీర్చుకొనునట్లు చంపించిన అద్భుతచరిత్ర. స్ఫులిధ శైలి. వీరరసప్రధానము.

లోకం పోకడ

పులిమిద బుట్ర

ఇది సైన్సుయుగం. సైన్సుకు యంత్రమాధారం. యంత్రానికున్న ఆకలి భూమిమీద ఎవరికీలేదు. మనుష్యులందరికీ యెంత ఆకలిో యంత్రాలకీ వాటి సొంత దారలకీ అతకన్నా యెక్కువ ఆకలి ఆకారణంచేతనేగదా జనసామాన్యుమొక్క సిరి సౌభాగ్యాలు, ఆయురారోగ్యాలు, జీవనాధారాలు స్వాతంత్ర్యవిలాసాలు సర్వమూ శ్రీకృష్ణాష్టామంటూ యంత్రపురుషుని హోమకుండములో జ్వలించుచున్నవి. ఈబకానురుని ఆహారమునకు భూమిమీదనున్న చెట్లన్నీచాలక, భూమిలోవుండేబొగ్గు అంతాచాలక, గనులలోవుండే కిరసనూనె చమురంతా చాలక, నిద్రుచ్చక్తికూడా చాలని మహదశ సంప్రప్తించుచున్నది. ఎక్కడపడితేఅక్కడ దొరికే ఆహారమేదియో అనుభవ శాస్త్రజ్ఞులందరినీ వేధించుచున్నది. ఈక్రాంతవస్తువు నెవ్వడైనా కనిపెట్టాడంటే వాడు బొగ్గు, చమురు విద్యుచ్ఛక్తి మొదలగు వానిలో మొనాపలీ (నవ్వహక్కులూ) సంపాదించుకొన్నవారందరినీ వెనుకకునెట్టి వారి తలమీదికెక్కి తాండవముచేయగలడనుటకు సందేహములేదు.

ఈఅదృష్ట మొక జపానీయునికి పట్టేలాగుంది. ఆరకావానగర వాస్తవ్యుడు కిచినోసూకు షిబ్యూకావా అనేఅతడు గాలిని చలవమీద నీరుగామార్చి, ఆనీరును సన్నగాకాచి ఆవచ్చేమంటవల్ల బ్రహ్మాండమైన యంత్రాలను పరిచేయించగల శక్తిని కనిపెట్టినాడు. బొగ్గు, చమురు, కర్రెంటు మొదలగు వానికిని

దీనికిని చాలా భేదముగలదు. వానిని ఒకసారి ఉపయోగించినచో మారిచిపోవడం, క్రొత్తశక్తి కావలస్తే తిరిగి ఆపదారములను కొనుక్కోవలసి రావడం తటస్థిస్తున్నది. ఈపద్ధతిలో అలాగుకాదు. గాలిని చలవమీద నీరు చేయడం, ఆనీరునే గాలిగా మారుస్తూ శక్తిని నిర్మించడం, ఆగాలినే మల్లీనీరుగా మారుస్తూవుండడం ఆయంత్రంలో జరుగుతూ వుంటుందట. గాలి యొక్కడవడితే అక్కడ దమ్మిడియ్యవక్కరలేకుండా చిక్కుతుందిగదా. యంత్రం కొనుక్కోవడం నడపడం నేర్చుకోవడం తప్ప దీనికట్టే మదుపుకూడా అక్కరలేదు. శాస్త్రజ్ఞులందరూ యీవిధానమును పరిశీలించి యోగ్యతాపత్రములనిచ్చినారు. ఈ విధానమునందరికీ ప్రయోజనకరమైనట్టభ్యాసముచేసి దాకచేసి ప్రచారముచేయుటయే తరవాయి. ఈయంత్రమును తానుతప్ప యింకెవరూ తయారుచేయకుండా వుండేటందుకు జపానుమొదలు గాగల ముప్పైనాలుగు దేశాలలో షిబ్యూకావా పేటెంటును పొందినాడు ఇంగ్లాండు, అమెరికా, ఫిన్లండు మొదలుగాగల దేశములనుండి యెంతోమంది ధనాధ్యులు అతనిదగ్గరకువచ్చి వారివారి దేశములో ఆయంత్రమును ఆమ్మకొనుటకై పేటెంటు హక్కుల నిమిత్తమి కోరుకుంటున్నారు. అన్ని యంత్రాలకీ సాయం ఇవ్వకంటే ప్రస్తుతయంత్రాధికారుల చేతులకు చిక్కిందిరా అంటే మరీ చాలామంది పేదసాదలకి మిల్లులలో కూలిపనినుండి ఉద్వాసన తటస్థించక మానదు. ఎవరినోట్లో యే బెడ్డపడినా యజమానుల సౌఖ్యం మరికొంత హెచ్చుకూడదు. 'నుదుటన్ వ్రాసిసవ్రాత తప్పదుగదా నూరేండ్లు చింతించినా'

ప్రస్తుత నిరుద్యోగులకూ, యిక ముందు ఉద్యోగముల నుండి తరిమివేయబడే అభ్యాసులకూ, ఇంతకంటే చింతోపశమనకరమగు వేదాంతవాక్యము నెవ్వరుపడే శింపంగలరు?

రబ్బరుకు దెబ్బ

జర్మనీలో కృత్రిమపునీలిరంగు బయలుదేరగానే హిందూదేశంలో నీలిమందుపంట, పంట, వర్తకం, వీని ననుసరించిన అనేకవేలజనుల జీవనాధారం తగ్గిపోయినది. జర్మనీనుంచి పచ్చగుండరాగానే మన దేశపు చాయపసుపుపసుకూడా సన్నగిల్లింది. ద్వారములకడగదా పూత! ఇట్లే కొన్నికొన్ని ప్రతిపదార్థముల సృష్టివల్ల అసలు పదార్థముల నడిగేవారుండకపోతారు. పైనున్న తలయెత్తినప్పటినుండి యేవో కృత్రిమపదార్థాలను సృష్టిస్తూ, అసలుపదార్థాల నడచివేస్తూ, పెక్కుమంది జీవనాధారములను కూలుస్తూ, కొద్దిమందిని విపరీత ధనాధ్యులనుచేస్తూ, ఉద్యోగుల కూలులు తగ్గిస్తూ పేదసాదలనందరినీ హీనానికిగ్గి మానానికిమగ్గి ధనవంతుల ఫ్యాక్టరీలపొగాలు సీలిపించి అల్పాయుధ్దాయవంతులను చేస్తూ ప్రత్యక్షమృత్యుదేవతా స్వరూపయై తాండవమాడుతున్నది. బెంగాలులో జనపనార, తెలుగుదేశంలో వేరుసెనగ, ధాన్యము మొదలగు వ్యాపారములు తగ్గి జనులు మొఱపెట్టుతున్నారంటే యేపైంటిప్టుమాహాత్మ్యమో అయివుండాలి.

ఇప్పుడు పైంటింట్టు రబ్బరుమీదికి యెత్తేడు జండా! రబ్బరు పంట వరి, జనపనార, చెరుకులవలె సామాన్య జనుల చేతులలోలేని మాటనిజమే. రబ్బరుచెట్టు పెంచేవాళ్లు, పండేవాళ్లు, వస్తువులచేసి అమ్మేవాళ్లు అందరూ ధనవంతులైన తెల్లవారనుమాటయు నిజమే. అయినను ఆతోటలను ఫ్యాక్టరీలను వ్యాపారమును అనుసరించుకొని యెంతోమంది నీగ్రోలు, ఇండియనులు, చీనావారు బీదవారు బ్రతుకుతున్నారు. కాని, లేకపోలేదు. కృత్రిమపు రబ్బరును భూప్రమాణముమీద తయారుచేయడము సాధ్యమైతే ప్రస్తుతపు

రబ్బరుతోటలు పడుక్కోవలసినదే. ప్రకృతపు రబ్బరుకంటే కృత్రిమపు రబ్బరు యెక్కువ కార్యములకుపయోగించును కనుక ఇంతకంటే యెక్కువఖరీగుగావున్నను అదేచెల్లి దీనిని మూలకు త్రోయంగలదని వర్తకులప్పుడే అంచనాలు వేయుచున్నారు. పెద్దయెత్తుమీద తయారుచేయించితే ఇంతకంటే చౌకచేసి ప్రకృతపు రబ్బరుయొక్క పోటీని సంపివేయవచ్చుననికొందరిఅలోచన అయితే పైంటిప్టులంటారు, 'ఇది ఇంతవేగం సాధ్యమయ్యేవనికాదు. ప్రస్తుతం కొన్నిడబ్బాలకు, పంపులకు, వానకోటులకు మొదలగు వాని లోపూతకు మాత్రం వనికి వచ్చునంతమట్టుకే తయారౌతుంది. రబ్బరుతోటలవారు ఇప్పటినుంచే బెంగపెట్టుకోవద్దని అభయహస్తమిస్తున్నారు. ఈ పుణ్యాత్మ్యదేవడో కాని దీనికికూడా పేటెంటు పుచ్చేనుకొని ఖరీదులు బిగించేసి లాభాలను హెచ్చించుకోవడంకోసం ప్రజలను దోచేనుకోకుండావుంటే ధన్యుడు. లేదా వారివలె ఇతడును మరియొక అదృష్టవంతుడు, ప్రజలకు మరియొక చిన్నగుడబండ!

చావుతెలివి

ప్రాణాలుపోగానే హిందువులు శవాలకు తగలేస్తారు. ఇదేవో ఆరోగ్యవద్ధతంటారు. ఇట్లు చేయుటవల్ల వారి శరీరములలోని పచ్చిపదార్థములు కుళ్లుతుండడం, గాలిలో ఆకంపు పైవారికి వీచుతుండడం, వింతవీంత రోగాలు వ్యాపకం కావడం మొదలగునవి తప్పతాయన్నమాట నిజమే. కాని, దీనిలో ఒక్కప్రమాదం లేకపోలేదు. మనము కాలేసినవారందరూ నిజంగా చచ్చిపోయినవారేనా, లేక కొంపతీసి కొందరు బ్రతికున్నవాళ్ళనుకూడా కాలేస్తున్నామా అని ప్రశ్న. సాధారణముగా తెలుగువైద్యుడైతే నాడి, ఇంగ్లీషువైద్యుడైతే గుండెలు పరీక్షించి కొట్టుకోవడంమానిగానే కాటికి మోసీమని అనుజ్ఞయిస్తారు. కాని, వల్లకాటిలో చితిమీదనున్నప్పుడు సెగతగలగానే తెలివీప్రాణాలు కొందరికి సచ్చాయని

చెప్పుగుంటూవుంటే మనము విన్నాము. తరువాత ఆయువు తిరిగి అందులోకి దూరుట కవకాశమున్నదని కొందరు నైతిస్తులుకూడా ఒప్పుకోవచ్చును. కాలేసిన తరువాత ఆయువుపై పుట్టేమిటి? ఉపాధియైన శరీరము కాలిపోయిన తరువాత ఆజీవము అ శరీర మైన దయ్యమై వారిని వీరిని పడుతునే వుంటుంది.

అందుకే కాబోలు క్రైస్తవులు మొదలగువారు శవాలను కాల్యుండా పూడ్చిపెడతారు. ఆయినా ఇందువల్లన నెట్టి ప్రయోజనమునులేదు. ఆయువు తిరిగి ఆమంటిలో ప్రవేశించి శవములోకి దూరలేదు. దూరినా బ్రతికినమనిషి పైకిరాలేక ఊపిరాడక రెండో చావు చావవలసినదే. అయితే దయ్యాలమాత్రం భూస్థాపితం కావలసినదే కాని యితరులను హింసించవు. ఆయినా తప్పించుకొని వస్తున్నవి లేకపోలేదు! ఈకారణాలచేత అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో ఆలబామా బర్మింగ్ హాము నగరవాస్తవ్యురాలు మిసెను ఎలీజా బ్యాంక్సు అనే ఆమె ముందే తెలుపుకొని ఒక ఉపాయము నాలోగించింది. ఆమె యిప్పుడా రోగ్యముగానే ఉన్నది. కాని ప్రాణముపోవుట అనగా యెంత? బబ్బుచేసి మంచముమీద పడగానే ఊపిరాడకపోవడం చూసి పాలేస్తారు! తనను ఒక పెట్టెలోపెట్టి పూడ్చవలెనని దానిమీద బులబులాకుగాను పల్కుగాను మన్నుపోయవలసినదని ఆమె యేర్పాటు చేసుకొన్నది. ఆపెట్టె తాను స్వయముగానే తయారుచేయించుకుంది. ఆపెట్టెకు మితులయిండ్లకు తెలిపోకుండా నెక్కు పెట్టించుకున్నది. తెలివిరాగానే గంటవాయింది మాట్లాడుకొని పట్టులోకి వచ్చి అందరితో ముచ్చటగానుండవచ్చును. పెట్టెలోపెట్టగానే మన్నుపోసీక కొంచెము రోజులు తాళవలసినదనికూడా ఆజ్ఞాపించుచున్నది. ఈ మెకు ప్రాణాలు తిరిగివచ్చి తెలిపోకుండా మాట్లాడడం చూచారురా అంటే సంపదలనువిడిచి వచ్చిపోని ప్తము లేని మహానుభావులందరూ ఈమె సరు తెలివినే తేచ్చుకొని యీసాస్తరు జాగ్రత్తనే పడుతూవుంటారు.

స్పృశ్యతా ధర్మము

పాశ్చాత్యులు ముఖ్యంగా ఒక్కవిషయములో మనకంటె తలమించి తాటి ప్రమాణం నాగిరివులైనారనడానికాటంకంలేదు. వారికి ఆశ్చర్యతాదోషమనేది యొక్కడా కోస్తే లేదు. సర్వేసర్వత్రాస్పృశ్యతా మహాధర్మం వ్యాపించి వున్నాడనడానికి ఆదేశాల్లో తాకడమేకాకుండా గట్టిగా కాగిలించుకొని ముద్దులుకూడా సనాతనకాలంనుంచి పెట్టుగుంటూవుంటూ వుండడమున్న నవయుగంలో అదిమరీ యెక్కువౌతూ వుండడమున్నే ప్రబలనిదర్శనము. మనదేశంలో ఈఆస్పృతాసిద్ధాంతం ఒక్కహరిజనుల యెడలను మాత్రమే పాటించబడుతున్నాడనుకోవడం కేవలం అధర్మము. పాశ్చాత్యదేశాల్లోలాగ మనము యెవరిమీదనైనా అభిమానం లేకత్తుకొనివచ్చినప్పుడు అమాంతంగా మీదపడి కాగిలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొని ప్రకటించగలమా? తల్లి నే కానీ తండ్రినేకానీ, పెద్దలనేకానీ పిన్నలనేకానీ, పుచ్చితులనేకానీ అపరిచితులనేకానీ మనం యెంతప్రేమవున్నా ఒకరికొకరము తగలకుండా నే దూరదూరంగానిల్చి నమస్కరించడం చలకరించే వాళ్ళని చలకరించడమే తప్ప, ముద్దుపెట్టుకోవడం కాదుగదా చెయ్యినా తగలనిచ్చామా, ఇదేమిటి చెయ్యిముట్టు సరసమని యిరుగుపొరుగువాళ్ళు వీపు విరగగొడతారు. ఆస్పృశ్యత వెలసివున్న జాతులలో అల్లా ఇదేకర్తం! అందువల్లే పాశ్చాత్యులు ఆస్పృశ్యత ఆప్రేమవల్ల వస్తుందనీ, నిరభ్యంతరంగా అందరినీ తాకుతూ కాగిలించుతూ ముద్దులాడుకుంటూ విలాసంగా విహరించేజాతులలో మాత్రమే ప్రేమ అవతారమూర్తియై వెలసివుంటుందనీ, హిందూదేశానికి ఈ ప్రేమధర్మము నువదేశముచేసి తమలాగే తరింపజేదామనిన్నీ విశ్వప్రయత్నము చేస్తున్నారు. మనము కూడా వారికి యధాశక్తిగా తోడ్పడుతున్నాము. ఇప్పుడు మనదేశంలో మనపటంత మొగమాటం, ముభాసం ముట్టుకోకపోవడం, ముద్దుట్టుకోకపోవడం యొక్కదేనావుందా?

అస్పృశ్యతపోయి స్పృశ్యతబాగా సిద్ధించడమంటే యొక్కడో రెయిల్వేలోను పడవలలోను స్కూళ్ళలోనూ ఆఫీసులలోను సంతలలోనూ సమ్మర్లములలోనూ ఒకరినొకరు రానుకోవడం మాత్రమే కాదనినీ, అవసరాలు కల్పించుకుంటున్న అయినా ఒకరికొండు ఒకరికీ ఒకరిచెయ్యి ఒకరికీ, ఒకరిఅంటు ఒకరికీ ఒకరిపెదమే ఒకరికీ తగిలించుకుంటూ విట్టి వీగడమే నుస్పృశ్యత అనినీ భావించేవారు అనేకులు లేకపోలేదు. అస్పృశ్యత యీకాలంలో కావాలని కోరుకొనే తెలివితక్కువవా రెక్కడైనావుంటే వారికి భారతదేశం యేలాగున ఆదర్శ మైయున్నదో సంపూర్ణస్పృశ్యత కోరుకొనే మనము కొంతవరకైనా పాశ్చాత్యుల పరిశుద్ధస్పృశ్యాచారములను పరించి అభ్యసించవలసి వస్తుందనుకోవాలి!

స్పృశ్యజానులన్నిటికీ ముద్దు ఒకప్రధాన ముద్రక మాత్రమేకాక ఆయుధంకూడా అయివున్నది. ఒకప్పుడు చక్కనిపడుచుండెడిరాణి ఒకముసలిబంట్లో తును నిద్రపోతూవుంటే ముద్దాడింది. ఏమమ్మా అంత మోహమని చెలికత్తె లాక్షేపిస్తే తానతని శరీరమును చూచి కాక అతని ఆత్మని తలచుకొని ముద్దాడితనని బదులుచెప్పెను. 1784లో డెన్మార్కుయరడచ్చెను, ఫాస్కు అనే పార్లమెంటు అభ్యర్థిశ్రీరకై వోట్లకొరకు ప్రచారము చేయుచుండెను. ఆదేశంప్రజలకల్లుకూ డబ్బుకూ లొంగిపోటియ్యరు. ఈమె చక్కనిచుక్కేమో, ఒక్కొక్కముద్దు తగిలిస్తూవుండడం ఒక్కొక్కవోటు ఖరారు చేయించుకోవడం మొదలుపెట్టింది. ఒక నెత్తురుకోతవాడు ఎంతమంది బ్రతిమాలినా ఫాస్కును వోటియ్యనని హతాయినై యీమె అమాంతంగా అతనిమీదపడి ముద్దెట్టుకొని మరీవోటు వేయించు వుంది. ఆరోజుల్లో ఇదంతా ఒకపెద్ద వింతలాగ పేవర్లన్నిటినిండా బొమ్మలులావని యొక్కించారుట. ఇప్పుడది సర్వసాధారణమేమో తెలియదు.

ఫ్రెంచి రివల్యూషను సమయములో ఫ్రెంచివాళ్లు ఇంగ్లండుమీదికి దండయాత్ర పస్తాచేమో అని

భయం. వేనవేలు యువకులను సైన్యములోకి చేర్చి చవలసినదని హంట్లీప్రభువుగారికి ఉత్తరువువచ్చింది. అయితే ఫ్రెంచి రివల్యూషనంటే ఆంగ్లేయప్రజల కిష్టము. వారి దేశములోకూడా ఆ మోస్తరు విప్లవమువచ్చి స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించవలెనని వారి ఆశయము. కనుక వారు సైన్యంలో చేరరాదును. అప్పుడు జానీగార్డెను ప్రభిష్ట యేమిచేసెను? పూర్తిగా మిలిటరీడ్రెస్సు వేసుకొని పట్టణములు పల్లెలు అడవులు కొండల వెంటపడి ముందల్లా సైన్యంలో చేరమని బ్రతిమాలి యెప్పటికీ వినకపోలే చేరినవాడికి ఒక్కొక్క ముద్దువోపున పెట్టి చేరిపించింది. అట్టి దివ్యనుందరీవిగ్రహము ముద్దెట్టుకుంటానంటే యెవరు వద్దనగలరు? దేశాభిమానమంటే ఆలాగున వుండవాలి!!

ఒకప్పుడు బహిరంగంగా పెళ్లాన్నయినా సరే, పిల్లలు చూస్తూవుండగా మొగుడు ముద్దుపెట్టుకుంటే తప్పు అని రోమునగరంలో భావించేవారట కాని, నాగరికత వ్యాపించిన తరువాత అట్టి చట్టములను పుస్తకములనుండి చించేశారు. జపానులో బహిరంగపు ముద్దులాటలను నిషేధిస్తూ ఇంకా చట్టంవుంది కనుక అక్కడ అస్పృశ్యత పూర్తిగా నశించలేదేమో అనుకోవాలి. తెల్లవాళ్ల జండాక్రిందవున్న మన దేశంలో ప్రజల కల్లాటి వెట్టిముద్దు లిష్టములేక పోయినా పార్టీ లొప్పుకొని బహిరంగంగా చుంబనాలు చేసుకుంటే శిక్షించాలని యేలాటి చట్టంలేదు. గాంధీమహాత్ముడు అస్పృశ్యతాపిశాచంపై చీస్తూ వచ్చిన దండయాత్రలో డబ్బూ యేగానికోసం, గాజులూ ఉంగరాలుకోసం, పుస్తేపూసకోసం వర్ణ విచక్షిత, లింగవిచక్షిత, వయోవిచక్షిత, తెలుపూ... నలుపూ, కుళ్లూ శుభ్రం, విధవా...పునిస్త్రీ విచక్షిత లేకుండా అందరినీ తడవుకొని అయినకాడికి దేవీను కున్నాడే కాని అదేసమయమున అనురాగపూర్ణమైన ఆలింగనములు చుంబనములు చేసుకుంటూ వచ్చే లాగుంటే అస్పృశ్యతాపిశాచ మీసాటికి హడలి

పోయి అడవులు పట్టిపోయివుండునని కొందరు సంపూర్ణ స్పృశ్యతావాదుల విశ్వాసమైయున్నది.

కుంభకోణం కీర్తి

కుంభకోణం అయ్యర్లు మంచి బుద్ధిమంతులు, విద్వాంసులు, హైకోర్టు వకీళ్లు, జడ్జిలుగ అయి రాణించిరని మన మెగుగుదుము. ఈమధ్యన ఇతర ప్రాంతములలోకంటె అక్కడ యజ్ఞము లెక్కువ జరిగి అనేకము మేకలు తరించినవి కనుక వారికి సుప్రసిద్ధ సనాతనులన్న కీర్తిపట్టా వచ్చినదనికూడా యెరుగుదుము. ఎక్కడెక్కడ హోపేళ్లనుంచి, సంతర్పణలను, వారికొరకై దరఖాస్తులు వెళుతూవుంటాయి కనుక వారిలో పెక్కులు పాకకాస్త్ర ప్రవీణులనికూడా మనకు తెలుసును. కాని యిక్కడేవనాయకిగారు కనిపెట్టిన ఒక దివ్యరహస్యము మనవంటి కాఫీపానరతుల కందరికీ మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. నేపిణ్ని పట్టణమును చూసేసే మరీ చావ మన్నారు కాని కుంభకోణం కాఫీని త్రాగేసే మరీ బ్రతకమంటున్నారావిడ. ఆకాఫీ కానువాసన ఆ ఘాటు అకమృదనము అక్కర్తి యొక్కడనుంచి వచ్చాయిరా అంటే ఆ అయ్యరుపిల్లకాయల చేతుల నుండే వచ్చిందనడానికి సందేహంలేదు. కాని, పరిశోధన (రిచర్చ) చేసేవాళ్లలాగ ఒకమాట చెప్పేసి నోరు మూసుకుని పూరుకోరు. దాన్ని గూర్చి ఒక ట్రైబైజా (వ్యాసం) వ్రాసి మరీ ప్రకటిస్తారు. ఆంధ్రదేశములకూడా దానిని పఠించి అయ్యరులతో ఆఖరు కిందులోనైనా పోటీచేసి సమానులవలననే వుద్దేశ్యముతో ఆమె పరిశోధనాఫలితముల నిందు హిందూవారపత్రికనుండి తెలిగించి ప్రకటించుతున్నాము.

కాఫీగింజలను వాసనవచ్చేదాకా వేచి పొయ్యి మీదనుంచి దించివాలి. వెంటనే ఒక కాగితపు టట్టమీదకాని పీటమీదకానీ పోనీవాలి మూకుట్లో యేమాత్రమున పుంచినీనా మాడిపోతవి. పిమ్మట వానిని అతివేగముగా చల్లారబెట్టి పొడిచేసి డబ్బాలలో

కెక్కించవాలి. మనవాళ్లు తరుచుగా ఈవార వేచడం లేపు పొడిచేయడం జరిగిస్తారు. లేదా ఎప్పుడు చల్లారితే అప్పటికే అని పూరుమంటారు కాని తొందరగా చల్లారబెట్టే వుపాయ మలోచించరు. కాని వాటి కెంతసేపు అనవసరంగా గాలి పట్టిస్తే గాలిలో వుండే చెమ్మ వాటికిపట్టి మెత్తపడిపోయి వాటి వాసన అంత తగ్గిపోతుంది. ఎంత వేగం చల్లారబెట్టి గుండచేస్తే అంత కమృదనం మోచుతుంది. అందుకోసం కుంభకోణంవారు విసిరికట్టలతో విసిరి వేగము చల్లారబెట్టి వెంటనే పొడిచేసి డబ్బాలలో కుక్కేస్తారు.

అసలు మజాఅంతా యీ తరవాతనే ఉంది. ఉచితమైన పాళ్లతోపాటు పంచదార డికాక్ష్ను కలిపేవరకూ అంత కష్టమేలేదు. కలిపిన తరువాత చల్లారపెట్టడములోనే కుంభకోణంలోని బాలురైనా సరే, ఆంధ్రదేశంలోని మహావిద్వాంసులను కూడా మించిపోతారు. సాసరులోపోసి చల్లారపెట్టడంవల్ల కాని, కాఫీగ్లాసు నీళ్లబిందెలో ముంచడంవల్లగాని కమృదనం తగ్గిపోతుంది కాని మానరు. అందుకనే ఆ బాలురు రెండు గ్లాసులను రెండు చేతులలోనూ పట్టుకొని ఒకచేతిని నెత్తికిపైగా చేయి వెళ్లగలిగినంతమీదికి యెత్తుతారు. రెండవ చేతిని మోకాలుకిందికి దించుతారు. చేతులను మీదికి కిందికి మారుస్తూ ఆ గ్లాసులోనుంచి యీ గ్లాసులోకి యీ గ్లాసులోనుంచి ఆ గ్లాసులోకి కాఫీని చరచర పోస్తారే. చూసేవాళ్ల కదంతా క్రింద పడి పోతుంది కాబో లనిపించినా ఒక్కరవ్వ క్రిందను పడనీయరు. ఈవిధంగా ఆ కాఫీత్రాగే పాళంగా చల్లారేలోపల యెంతగాలిని బిగించి బంధించ వచ్చునో అంత గాలిని అందులో బంధిస్తారు. కాఫీ ఒక కప్పుతే నురగరెండు కప్పుల యెత్తున దానిమీద నిలబెట్టి ఆ బాలురు అతిథులయెదుట పెడతారు. ఈ నురగంతా మన గొంతుకలోనూ నాలుకమీదా అణిగిపోతూవుంటే వుండే ఆనందము కైవల్యసిద్ధిని పొందిన తపశ్శాలికైనా వుండదని ఆమె శలవిస్తు

న్నాది. మన ఆంధ్రవిద్యార్థులకంటే తమిళవిద్యార్థులు పెందరాడే లేమటకు కారణంకూడా ఆ సురగ అణగిపోవడంకూడా ఉండే అట్టి ఆ కాఫీని నేవించి బ్రహ్మనందము పొందుదామా అనే తొందరచేతనే అని ఆమె అభిప్రాయము. ఇలాంటి కాఫీ తెల్లవారే టప్పటికి దొరుకుతుందంటే రాత్రి నిద్రపోవడంకూడానే మేలునంటారు కొందరు మహానుభావులు. తమ బిడ్డలు ఏమై గిమ్మే పరీక్షలు తొలినంపత్సరంలోనే తప్పకుండా పాస్ కావాలనే కోరుకొనే శ్రీమంతులు ప్రశస్తమైన కుంభకోణం బ్రాహ్మణులను పంటకు నియమించునంటే సరిపోయేలాగుంది.

అట్ట కిటికీలు !

యంత్రపరిశ్రమలు, స్కూళ్లు కాలేజీల చదువులు, కచ్చేరీ కుర్చీలమీద వుద్యోగాలు, కాసనసభలలో ఆలోచనలు చర్చలూ మొదలైనవి ప్రారంభమైనప్పటినుండి ప్రజలకు తిండి తిప్పలూ మాట దేవుడి కెఱుకకాని చుట్టినాగ్రీ, తియ్యనినీరూ కమ్మనియెండే కలువైపోయినాయి. సిరి అబ్బదు కాని చీడ వేగ మబ్బుతుంది. యంత్రపరిశ్రమలవల్ల లాభాలు యేకొంచెముమందిమాత్రమే మాట కట్టు గుంటున్నారు కాని దారిద్ర్యాన్ని అశేషజనసామాన్యమూ అనుభవించి పంచుకుంటున్నారు. పూర్వము ప్రజలంతా ప్రకృతి మహాదేవి బిడ్డలై యెండలో యెగురుతూ నీడలో ఆడుతూ నీళ్లలో తేలుతూ గాలిలో తూలుతూ నుఖంగా కష్టపడుతూ కష్టంగా తింటూ (అనగా కావలసినకంటే యెక్కువగానే అన్నమాట) ఆ రోగ్యమూ రురై వుండేవారు. ఇప్పుడో గాలివేసే గది, యెండవచ్చే వాకలి యెవరవరో మహానుభావులకు తప్ప జనసామాన్యమునకు నుకోకూడని మహాపరాధములు. ఈ పైంటిఫిక్చర్ నాగరికయుగములోనున్న లక్ష్యముపైసమునుకోట్ల రోగాలకు తగినయెండ లేకపోవడమే కారణము. ఎండలోవుండే అల్పావైలు కిరణములలో దేహులకు జీవాణువులనిచ్చి వృద్ధిచేయు శక్తియున్నదని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు కనుగొని, రసాయనపదార్థముల

ద్వారా అట్టి శక్తిగల మాత్రలను తయారుచేసి క్షీణించుచున్న రోగులకు మందులుగా ఇచ్చి బలిష్ఠులుగా చేయుచున్నారు. కొన్ని అస్పత్రులలోను శానటోరియములలోను రోగులపై నిట్టి కిరణములను ప్రసరించి రోగములను కుదుర్చు పరికరములును అమర్చబడుచున్నవి. ఎండదూరని గాలివీచని ఫ్యాక్టరీలలోను, కచ్చేరీలలోను పొట్టకూటికై మితిమీరిన కిష్టములు పడుచుండుటలన గదా ఇట్టి యిక్కట్లులు కలుగుచున్నవి. ఈ కూలీలకును ఈ ఉద్యోగస్తులకును ఈ కొలువులవల్ల, చదువులవల్ల వచ్చే డబ్బుకన్న వానివల్ల వచ్చే రోగములను కుదుర్చు కొనుట కెక్కువడబ్బు ఖర్చు అగుచున్నది. అయినను యీ సంగతిని బాహుమ్యుగ లెవ్వరును అనరాదు. అంటే అట్టివారిని నవనాగరిక శ్రీమంత విద్వాంసులందరూ ఆ దివ్యకేశవస్థు చూడకొన్ని చరిత్రాత్పూర్వకమైన మూర్ఖయుగమునకు చెందిన సనాతన ఛాందసభూకములని తేగ వ్రాసిపోతురు. అయినను తిమూర్త్యాత్మకుడగు సూర్యభగవానుడు, కానిడబ్బు పుచ్చుకోకుండా కనిపించిన వారికందరికీ రోగములు రాకుండా కాపాడెడి దివ్యమగు సజ్జ కిరణములు ప్రజలకు స్వతస్సిద్ధముగా లభించే వ్యాపారమార్గముల నెల్ల విచ్చిన్నముచేసి, కోరి తెచ్చిపెట్టిన రోగములను కోట్లకొద్దీ ధనముపెట్టి కృత్రిమకిరణములవల్ల కుదర్చబూనుకొనుటే నాగరికతా మహానుదరి యొక్క నవ్యనాట్యవిలాసగముగ పరిగణించుచుండుట కాలవైపరీత్యము గాక మరేమి! తిరిగి గృహ పరిశ్రమలు, స్వంతవ్యవసాయములు, వీధిబడులు, విద్వాంసుల శుక్రసూచీని కఱచు ద్రవ్యోపార్జన కొరకుగాని చదువులు ఉజ్జీవింపబడిననాడు తప్ప మన మిప్పుడు మునిగియున్న అనారోగ్యమగు ఆగాధాఖ్యతనుండి ముక్తులమగుటకు మార్గమున్నదా యనిపించును. తిరిగి ఆ పూర్వకాలం రావాలనుకోవడం మూర్ఖత్వమే కావచ్చును కాని, ఈ యంత్రమహాయుగములో ప్రజలను మునపటివలె దృఢకాయాలగును, సదభ్యాస సచ్చింతనాపరులు

గను, సంత్కృష్ట సంపద్వంతులుగను చేయగలుగుటయు వ్యర్థవాంఛ కాకుండునా? అయితే ప్రపంచమే వ్యర్థము కనుక యీ రెండు వ్యర్థములను గూర్చి యెందు కింత బెంగపెట్టుకోవడమంటే కొంత సమాధానంగా వుంటుంది!

ఎండకణుపుపట్టిపోయి రోగములపా లవుతున్న యీకాలపు సంసారలందరికీకూడా వైశాదేశీయుడగు చేన్ హ్యూంగ్వి అనునతడు కిటికీలకు అద్దపుతలుపులకు బదులుగా ఉపయోగించుటకై కనిపెట్టిన కాగితపు తలుపులు వర్తమానము లనవచ్చును. ఈ అట్టలు మామూలు అట్టలలాగ వెల్తురును రాకుండా మూయుటకు గాదు. అద్దములవలె వెలుతురును యెండను రానిచ్చుటకే వీని ఉపయోగింతురు. ఆరోగ్యకరములగు అల్పాంశ వైలెట్టుకీరణములు 40% వరకు ఇందులోనుంచి గదిలోకి ఫ్యాక్టరీలలోకి దూరి ఆరోగ్యరక్షణము చేయునట. ఇదివరకు ఇట్టి కీరణములను స్పెషలుగా ఇంటిలోనికి రాబెట్టవలెనంటే అత్యధికమైన వెల చేసెడి ఒక మోస్తరు అద్దములను కొనుక్కోవలసినవచ్చేది. ఇవి చాలా చౌకగానుండి పేదసాదలుకూడ తమ యిండ్లకుపయోగించుకొనుటకు సాధ్యముగనున్నవి. ఇవి చౌక. గాజు తలుపులకంటె యెక్కువ కీరణములను లోనికి విడుచును. ఈ కీరణము లెక్కువ ఆరోగ్యకరమైనవి. ఇంకో విశేషము. అద్దపు కిటికీలలోనుండి వచ్చే యెండ దానికి నూటిగాపున్న మేరకే ప్రసరించును గాని, వీనిలోనుండి వచ్చే యెండ గదంతా యిల్లంతా యిటుకు మఱకల వెంబడికూడా వ్యాపించి తేజోవంతముగా చేయును. కనిపెట్టినా యిల్లాటి వరికరాలని పైంటిప్తులు కనిపెడితే పుణ్యం పురుషార్థం కాని, విషవాయువులు, మందుగుళ్లు మొదలగు మారణసాముగిని, విమానాలూ మరలు మొదలగు దారిద్ర్యకారక సాధనములను కనిపెట్టి మానవజీవనమును హతమార్చుతుండేవారి కెట్టి గతులుపట్టునో గదా!

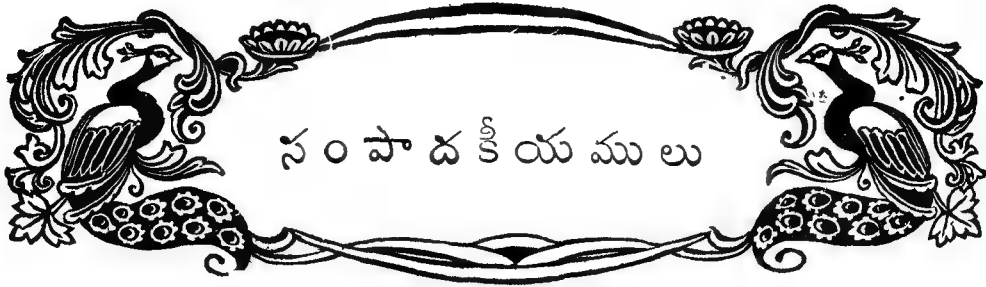
అల్పాయుర్దాయమున కేమిటి కారణము?

కొంచెము కాలంకింటి జాలో ఆహార అనే పేరుగల టర్కీదేశ వాస్తవ్యుడు 160వ యేట మరణించెను.

మనదేశములో అయితే ఆచారపు కారణము ఆయుర్దాయము చెల్లిపోవుటయని వేదాంతఫక్కిగా అంటాము. దానికే పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు గుండె లాగిపోవుట, కీళ్ళరిగిపోవుట మొదలగు మొదలగు పైంటుఫిక్చర్ రీజన్లను చెప్పతున్నారు. అప్పుడప్పుడు పెద్ద జబ్బులుచేస్తే అసలాయుర్దాయం చాలా తగ్గిపోతుందని కొందరి వాదముట, కాని 'అన్ని జబ్బులూ అల్లాటివికావు. కొన్ని జబ్బులూ చేసి నిమగ్నించిన వారు అసలు జబ్బు చేయని వారికంటె నెక్కువ కాలము జీవిస్తారు' అని కొందరు వైద్యులు వైవారి వాదమును తిరస్కరిస్తున్నారు. చావుల సంఖ్య పురుషులలోకంటె స్త్రీలలో యెక్కువవుంటే వుండును గాక కాని దీర్ఘాయుర్దాయాలు పురుషులలోకంటె స్త్రీలలో ఎక్కువమని కొందరు జనాభా లెఖ్యల గాండ్రు నిదర్శనాలు చూపిస్తున్నారు. దీర్ఘాయు ననేది ఒక మోస్తరు వారసత్వమనీ యెవరి తల్లిదండ్రులు తాతముతాతలు దీర్ఘాయుష్మంతులూ వారి పిల్లలే తప్ప తక్కినవారికి దీర్ఘాయుర్దాయం లుండవని కొందరి వాదన. 'ఫరవాలేదు, అల్పాయుర్దాయుల వంశంలోవుట్టినా, ఇండ్రియనిగ్రహం, భోగవిముఖత్వం, ఆహారవిహరకుది మొదలైన నదుణములంటే ఆయుర్దాయమును పొడిగించవచ్చు'నని కొందరు సాధకుల సిద్ధాంతము. డాక్టరు యీ డబ్లిను గారు భీమాకంపెనీ డైరెక్టరుగావుండి అనేకులను శోధించాడు. పొట్టిగా, నూలంగా, బలపుగా, చిన్న వెన్నెముక, చిన్న గుండె కాయలిత్తి వున్నవా లెక్కువకాలం జీవిస్తారని చెప్పుతున్నాడు. అధనా పొడుగ్గావుంటే అపొడుగుకు తగిన నూలం బలపు, పెద్ద వెన్నెముక వుండవాలట. పెద్దగుండెకాయ పెద్దపూపిరిత్తి వుండదానికి మాత్ర మెంతమాత్రమూ ఒప్పుకోడు.

అధికాయుర్దాయానికి కారణాలు కనిపెట్టాలంటే ఇంతమంది ఇన్నితరన భర్జనలు పడుతున్నారు కాని అల్పాయుర్దాయమునకు కారణములను పేరందరూఇట్టే నిర్ణయించినారు. బుద్ధిమంతులు, విద్యామంతులు, సౌందర్య రస గ్రహణపారీణులు, చిత్రకళానిపుణులు మొదలగువారందరూ వేగరమ చస్తారనీ ఆయుర్దాయమనే అమూల్యమైన మూల్యము చెల్లించనిదే పైయుత్తమలక్షణములు మానవకోటికి లభించవనీ ఖచితంగా నిధారణచేసినారు.

సంపాదకీయములు

రాష్ట్రీయాంధ్ర మహిళా మహాసభ:—

బరంపురము ఆంధ్రప్రాంతమునుండి ఉత్కళదేశములో జేర్పబడుటకు సిద్ధమై యున్న యిట్టి క్లిష్టసమయమున రాష్ట్రీ యాంధ్రమహిళాసభ యచ్చట జరుపబడ నుండుట యొక పెద్దమాటయే. రాష్ట్రము నకు జిట్టచివరనున్నది యీ బరంపురము. అంత దూరదేశమునకు వెళ్లుట యనగా సామాన్యపుమాట కాదు. తథాపి ఆవ్యయ ప్రయాసములకోర్చి యెట్టులైనను వెళ్లియే తీరవలెనని మా సోదరీమణులను ప్రోత్సహ పరచుచున్నాము. ఉత్కళ జమీందారులు తమకున్న యర్థబలమువల్ల బ్రహ్మాండమును దలక్రిందులు నేయుచున్నారు. తరతరముల నుండియు జేరియున్న లక్షోపలక్షల తెనుగు వారి నీ గోలపెట్టించుచున్నారు. స్వార్థపరు లగు తెనుగువారే కొంద రీ భూస్వాములకు వెనకపాట పాడుచున్నారు.

ప్రదేశమంతయు నొక మహావిచిత్ర నాటకరంగమైయున్నది. ఇటువంటి మహా సమయమున నీ మహిళామహాసభ సమా వేశమై తెనుగువారి మానవర్యాదలను నిలువజెట్టుట కర్తవ్యము. ఇంటగెలిని రచ్చ గెలుపునున్నట్లు సోదరీమణులు మునుముం దీ యింటిసంగతులు చక్కజెట్టుకొని యాచల

ళాసననభాప్రవేశ ప్రణాళికలలో బుద్ధి జొన్నెదరు గాకయనియు మేము కోరక తప్పదు. “గంజాముమండల మెటులబోయిన మాకేమి?!” యనుకొనుట యవివేకము. రాజకీయ సాంఘికవిషయములందు గంజాము మండలము—తత్రాపి బరంపురము—తక్కిన తెనుగుసీమలకంటె నొకమెట్టు పైనున్నదే కాని క్రిందువడియుండలేదని నివేదించుట యధార్థమేగాని స్వాభిమాన మెంతమాత్ర ముచు గాడని యాంధ్రమహిళామణులు తెలియుమరుగాక. గంజాముమండలంధ్ర సాఫ్టీరత్నముల చరిత్రములుగూడ నొకటి రెండు మా గృహలక్ష్మి తడవియేయున్నది.

కాబట్టి యిట్టి సర్వోత్కృష్టమగు ప్రదేశమును, ఉత్కళరాష్ట్రాభిమానవశులై ధార వోయుమనుట “మీ యింటితలుపు మా యింటికెత్తి మీరు తెల్లవార్లు కుక్కలను దోలుకొనుచుండును” అని సెలవిచ్చుట వంటిదేకదా. ఘట్టిగా పట్టుపట్టి యీపట్టున నాంధ్రనారీమణులు నలుగురూచేరి దిట్టలై మెలగుదురేని మరి యాలాటి “పప్పు లుడక నివ్వ”రని మా నమ్మకము. భవిష్యత్సమా వేశమునం దీ విషయమే ముఖ్యతమమై యుండవలెను. మరియు నీ సభకు ఆంధ్రప్రదేశ్ రత్నమే ఆధిపత్యము వహించవలసియుం

డునుగాని తదితరస్త్రీ లెంతమాత్రమును బనికిరారనియు మేము తెలియజేయు సాహసించుచున్నందుకు మన్నింతుగాక! మాతృభావయందే వ్యవహారమంతయు జరుగవలయునుగాని మరేయొక ఫక్కి ననుసరించుట యాభాసకు మూలమనియు మా యాశయము.

ఐతే యింతపెద్ద మహాసభ కాధిపత్యము వహింపగల యాంధ్రస్త్రీ లెవరైన నున్నారాయను శంకయు చాలమందికి బాడమవచ్చును; కాని యది యనవసరము. శ్రీమతులగు కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు, చుండుూరు రత్నమాంబగారు, తెలికిచర్ల వసుంధరా దేవిగారు, తుర్ల పాటి రాజరాజేశ్వరమ్మగారు, వరాహగిరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు, కొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మగారు మొదలగు నిట్టి యిల్లాం డ్రెండరో యున్నారు. వీరి కాంధలోకమున నున్న పేరు ప్రతిష్ఠలు సువిదితములే కాని సామాన్యములు కావు. కాబట్టి యిట్టి స్వజాతి స్త్రీరత్న సముదాయమునుండి యే యొక్కరినైనను ఎన్నుకొంట ప్రేయస్కరమని మాయుడేశము.

ఇక బరంపురము మన్యమని కొందరి కొక దుర్భాంతి యుండుటయుగలదు; కాని యది సత్యదూరము. ముమ్మాటికి సత్యదూరము. పరమపావనములైన ఋషికుల్యానదీజలములు పాతరోగముల బారద్రోలునని స్కారువారే 'సర్పి పై' చేసియున్నారు. మరియు శ్రీ దిగుమర్తివారు, గాదెవారు, యిమ్మిడిశెట్టివారు, యిందు పూరి వారు వైశ్యరాజువారు మొదలగు సంపన్నకుటుం

బములవారు పూనుకొని నడవవలసియున్న యాయజ్ఞపవిత్రకార్యమున కేగగల యతి ఘల సమ్మానసౌకర్యముల కెట్టి లోటును గలుగదనియే మాపూర్ణ విశ్వాసము.

బరంపురమునకును శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమునకును ఒకరూపాయిన్నరకాబోలుటికెట్టు. కాబట్టి మహిళామహాసభ కేగగల యిల్లాం డ్రెకీయాత్రాఫలమును గలసి రాగలదు. కాలము గూడ జల్లగానుండును.

ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు బ్రాణతుల్యమైన యీసరిహద్దుతగాదా తీర్చుట కింతకంటె మంచితరుణము మరిరాదు. కాబట్టి యిట్టి మహాతరుణము నూరికే పోగొట్టుకొనక సోదరీమణులు శ్రమపడి దేశచరిత్రమున కొక నూతనాధ్యాయమును గూర్తురుగాక!

కీ॥ శే॥ శ్రీ మైసూరు రాజమాతః—

శ్రీ మైసూరు రాజమాతృనిర్యాణము లోకమును శోకసాగరమున ముంచినది. కులాలంకారయు మహిళాశిరోరత్నమునగు నీయమ యొక మహాసేనానికి ఆనంగుదనయయు శ్రీ చామరాజేంద్ర వుడయవరు రాజచంద్రుని యర్ధాంగియునై యలరారు చుండెను. ఆ మహారాజవరేణ్యుడు సం॥ 1894-రమున బరమపదము సొందెను. అప్పటి కీ ప్రస్తుత మహారాజువారు బాల్యదశయం దుండుటవలన వారి తరపున మాతృ శ్రీ మహారాణిగారే పరిపాలింపబూనిరి. ఆ యెనిమిదేండ్లలో మైసూరురాష్ట్రమున ఆదాయ, వ్యవసాయములందు గలిగిన యభివృద్ధి యసామాన్యము. రైతుల కార్థిక

సహాయము కావలసినంత యివ్వబడజూచెను. సర్వవిధముల రైతులను తామదేవత బారినుండి తప్పించెను. కోలారునందుండు బుగారుగనుల శాస్త్రసిద్ధములగు పద్ధతులపై నత్యంతాభివృద్ధిచేసెను. కావేరీనదీ సహాయమున విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రాలయము నెలకొల్పబడెను. వీనికై నవ్యయము ఆదాయముకంటె మించెననుట యధార్థము. విద్యాభివృద్ధికై వలయు న్యయము 8½ లక్షలనుండి 11½ లక్షలకు పెంచినపబడెను. శ్రీ విద్యాభివృద్ధికై హైస్కూలును కాలేజియు స్థాపింపబడుటయే కాక వితంతువులకు ప్రత్యేకముగా స్కూల్ షిప్స్ లెన్నో యివ్వబడజూచెను. ఉపాధ్యాయులకు తృప్తికరములగు వేతనము లేర్పాటుచేయబడెను. నూతన మందిరములు, రాజమార్గములు, జలయంత్రములు, అయోమార్గములు నెలకొల్పబడెను. చిత్తసమున్నతీయుడెలివితేటలును ఆ రాజ్యమతల్లికి నాజములై యుండినవి. 'డాబుద్దరా' లామెకుగిట్టునవి కావు. స్వమతాభిమాన మాదేవి కెంత యెక్కువయో పరమతసహనము సంత యెక్కువయే. యుక్తిచమత్కారములతో నామె సంభాషణములు శ్రోతలకు గర్జపేయములై యుండెడివి.

అప్పటి రాజప్రతినిధి శ్రీ కర్జన్ ప్రభువు గారు ఆ రాజ్యమణినిగూర్చి యమోఘుల్లా ఘానచనముల వ్రాసియున్నారు. యశోధనయైన యా మహారాజమహిషి అరువదియైదవయేట వైకుంఠయాత్ర నొనరించి దేశమాతను దుఃఖమునముంచెను.

దిలీప:—

కవిరాణి శ్రీమతి చిల్కపాటి స్తీతాంబ గారిచే నీ యేకాంకనాటకము నూతనముగ రచింపబడి మా కార్యస్థానము నలంకరించినది. ప్రతిపదనముల జేసెదము. శ్రీమతి యాంధ్రకవిపండితమండలమున నిదివరకె ప్రసిద్ధురాలై యున్నది. ఈమె విరచితములగు 'పద్మినీపరిణయ' మను శృంగార ప్రబంధమును 'సముద్రమథన' మను నేడంకముల నాటకమును ఈమె కవితాప్రాధిమ్యమున నెలయింపజేసియున్నది. ఈమె యపుడపుడు "భారతి", "గృహలక్ష్మి", "సుబోధినీ" మున్నగు పత్రికలకు విరామకాలముల వ్రాసి పంపిన పద్యరత్నములను నెల్లారు విశ్రువస్థానీయులగు శ్రీమాణ్ బెల్లంకొండ వరదాచార్యులు, బి.ప.గారు గూర్చి 'కాదాచిత్త పద్యరత్నము' లను పేర ప్రకాశింపజేసి యున్నారు. అద్దాని ప్రశంస గడచిన జూన్ నెల గృహలక్ష్మిలో జేయబడియున్నది.

ఈ నాటకకథ కాళిదాసకృత రఘువంశమునందలి మొదటి రెండు సర్గలనుండి గొనబడినది. ఇది ఏకాంకనాటకమగుటచే ఈకవయిత్రి దీని సంకవిభాగము జేయలేమి రంగవిభాగముమాత్రము జూపుచు ఆ యెదురంగములకు స్థలకములను పేరొనంగినది. నాటకోపోద్ఘాతముగ మొదటిస్థలకము రెండవ స్థలకమునను మంత్రప్రవేశమువరకుగల భాగము నీమె కల్పించినది. 'అచటినుండి నాటకాంతమువరకు కొంచె మించుమించుగ రఘువంశము ననుసరించినది. ఈమె రచన కొన్నియెడల కాళిదాసకవనమునకు మెరుగు

బెట్టునట్లుండును. దిలీపుడు పుత్రవరప్రాప్తి కొరకు వసిష్ఠాశ్రమునకు పోవునపుడు రాజ్యాధికారమును “నచివెషునిచి క్షిపే” నచి వసముహన కప్పగించినటుల కాళిదాసు చెప్పి యున్నాడు. (1=34) నాటకసరణి కిది సరి పడక యీ శ్రీమతి సుమంత్రునామత్రించి వానిపై బెట్టినది.

ఇంకొక యుదాహరణము : దిలీపునికి సంతానము కలుగకుండుటకు కారణమును వసిష్ఠమహర్షి తన తపోమహిమచే కనుగొను పట్టున కామధేనువు దిలీపునకిచ్చిన శాప ప్రశంస రెండు శ్లోకముల జేయబడియున్నది. దుస్సహమగు నీ శాపశబ్దమును పలుమారుచ్చరింపనొల్లక “అధ్వని” యని యీమె భావగర్భితముగ జెప్పినది. ఇట్టి వింకన నేకములు గలవు. వానినెల్ల వ్రాయబూనిన నాటకమంత గ్రంథము కాగలదు.

సింహదిలీప సంభాషణములు భాషలు ననదృశము లనదగును. ఈపట్టున నీమె కాళిదాసు నతిక్రమించినది. ఆ భాగమును నొకపరిజూచిన మరల మరల జడువవలయు నను కోరిక మితిమీరునట్లు గలదు.

కాళిదాసుని రచనయందు లేక నాటక రీతుల ననుసరించి ఈమె చేర్చిన విషయ మింకొకటికలదు. రఘువంశమున యరుంధతీ సుదక్షిణా సంభాషణములు లేవు. ఔచిత్యము ననుసరించి ఈ కవిరాణి ఈ శ్రీమతి సంభాషణల నందందు సొంపుగ గూర్చినది.

ఈమె రచించిన హిమాలయవర్ణన మహారమణీయమై పెద్దనాదులసరణి నను

గమించుచున్నది. దానినిట యుదాహరింప కుతుహలమగుచున్నది.

దిలీ:—ఆహాహా! ఏమి ఈ పర్వత రామణీయకము.

సీ|| ప్రబలాకృతిని నభోభాగంబునకుఁదాఁక

మిన్నందువెల్ల నామేడితోడ |

పైనుండిఘరణికిఁ బ్రవహించి లలిమిందు

నమలగంగా ప్రవాహంబుతోడ

నా దిత్వచంద్రతారాది సద్గ్రహరాజి

సిగఘ్రాలవలెజేడ్కు జలువుసూచఁ

సెలయేటికాలువల చిలువభూషలరీతి

నందందఁబాటుచు నందమెనఁగఁ

తే||గీ|| బ్రమథసిద్ధవియచ్చర పాలి కపుడు |

నేవ్యమై సర్వలోకసంభాష్యమగుచు |

ధరణివెలసిన నయ్యుష్టతమనిబోల్చి |

హరియైతోచెనదిర నీహరనగము ||

ఈ నాటకము చిన్న యాకృతిగల ముప్పదియేడు పుటలలో నిమిడియున్నది. తెలుగు జడువగలవా రొక ఘంటలోపల దీని బూర్తిజేయగలరు. వారి యానంద మనుభవైకవేద్యమై యుండగలదు. ఆంధ్రులెల్లరు ఈ చిన్నపొత్తముంగొని చదువుట కంటె నీమెయెడల వారు జూపగల యాదరము వేరొండుండజాలదు.

నేపథ్య విదానముల నేర్చుజాలమి సింహమును సందిసీధేనువును మాట్లాడవలయు చోట్ల “దైరలో”యని నేపథ్య సూచన చేసియున్నది. నాట్యనిపుణులీ రెండంశములందును ఈకాలపు నాగరకతకను రూపములగు నేర్పాట్లు చేయగల్గుదురు.

కథాంశము లనేకములు కావ్యములగను చిత్రలేఖనములగను వెలసి యున్నను

అత్యంతాకర్షకమగు నీనాటక కథాంశము నెవ్వరును కావ్యరూపమునగాని చిత్రరూపమునగాని నిలిపిచటలలేదు. ఈ యుపజ్ఞ సీతాంబగారి కుదయించుటయు గొప్ప విషయముగ నున్నది.

నెల్లారుమండలమున విజ్ఞానపురుషులును విజ్ఞులును ఆంధ్రసాహిత్య నిష్ఠాతులును నగు శ్రీమాన్ మాడభూషి సరసింహాచార్యులు, బి.ఎ. బి.యల్ గారీ గ్రంథమున కవతారిక వ్రాసియుండుట జూడ ఇచ్చటి విద్యనృండలియొక్క ఆదరము సూచితమగుచున్నది.

మాదిరికొరకీ క్రిందిపద్యములు జూపబడుచున్నవి.

క॥ పెనువగవున వారిడు నె
చ్చనియూర్పులనే నొసంగు స లిలము కొష్టంబును జేందుగా! కయా నీ
రనయంబెటుగ్రోలు వారు హా! యగతికులై॥

తథావంశము 1-67.

మత్ పరం దుర్లభం మత్వానూన మావద్ధితం మయా |
పయఃపూర్వైస్సనిశ్వాసైః కవోష్ణముపభుజ్యతే॥
కా॥ శ్రీకంఠంకుసమస్తలోకములకున్ సేవ్యుడయే
నైననున్
నాకున్నుజ్ఞుడగుంధతీవిభుడు, విజ్ఞానంబునన్
జూడు పె
న్వీకన్ గోవును బట్టిసివు మెసవన్ వీక్షించుచున్
బోవగా
సాకున్ జేల్లు నెమర్దురుప్రియము సంధానింపకే
జేలనై॥

(రఘు-2-44)

క॥ నిలుచుండుట దర్శించుట
పరుచుటలవిగల్గె నేనె బంధుత్వంబున్

గలయు. నిలు; మేను నీకుం

జెలికాడను నాదుపనుపు సేయఁజేతి॥

రఘు-12-58 సంబంధమాభాషణపూర్వ

మిత్యాది

ఈకవయిత్రయనేకగ్రంథముల రచించియున్న ను నెద్దియు పాఠ్యగ్రంథముగ నింతవరకు నియమింపబడకుండుటంజూడ విద్యావిధాయకులు వీని దిలకింపలేదని యోజింపదగియున్నది. ఈస్థితిని మనసునందుంచికొనియెకాబోలు సీమె తన భగవత్వాక్యమున “కబ్బములు రాజమన్ననగాంచుగాక” యనియు కొరియున్నది.

గోష్ఠి..—

ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య గారిచో అతని నిర్మాణకార్యక్రమ కృషియస్తమించకుండ, అతని అంతేవాసియగు శ్రీ గుమ్మడిదల వెంకటసుబ్బారావుగారు అతని వీరమును ఆంధ్రరాష్ట్రరమణీమణికి కంఠస్థకాస్తుభమైన విజయవాడయందు ప్రతిష్ఠించి శ్రీవారి గ్రంథములను బ్రకటిచియు ఉపన్యాసములను నేకరించియు, భావములను ప్రోడికరించియు, గోష్ఠిని నిర్మించియు కొనసాగించుచున్నందు కెంతయు వంద్యులు. వీరు ప్రస్తుతము గోష్ఠియనుపేరట నొక ఆంగ్లమాసపత్రికను స్థాపించి గతతషాఠముతోకూడా నాలుగుసంచికలను ప్రకటించి నారు. భారత ఋషీశ్వరులు ప్రపంచోద్ధరణముకొరకు నిర్మించిన బ్రాహ్మణధర్మమును పునరుద్ధరించి జగద్వ్యాప్తము చేయనిదే దాని వర్ణాశ్రమ ధర్మములతో సంతర్భూతమైన మోక్షానక్తి, షాత్రతేజము,

కృషిప్రాశస్త్యము, సేవాగౌరవమును అనుసూత్రములు జగద్యాప్తముకానిదే, భూలోకము స్వర్గతుల్యము కాదను గోపాలకృష్ణుని దివ్య సందేశమును నుబ్బరావుగారు నిర్భీతిగ ఈపత్రికద్వారా చాటుటయేగాక సకలవర్ణముల వారికిని మతములవారికిని తమ తమ కుబ్జదైవములు మతదైవములు లేక యిష్టదైవముల నారాధించుకొనుచునే గాయత్రి మంత్రోపదేశమునొంది జగత్సౌభాగ్యమునకు సహాయపడువారినిగా మార్చుటకు తీవ్రమైన కృషినల్పుచున్నారు. అనన్యసుందరమైన శైలి, అనంకోచమైన భావప్రకటనము, అమలిన మనోహరశీలము, అదాంభిక సుమంగళకర శ్రద్ధ అతని నిట్టి సత్కార్యకరణమునకెంతయు నిర్దునిగనొనర్చుచున్నవి. ఆషాఢమాసములో ప్రకటింపబడిన మనసాంఘిక సమస్యయనుప్రధానవ్యాసము, జౌద్ధుల అహింసా సిద్ధాంతమువలన ప్రపంచమునకు లభించిన నిర్వీర్యనిస్తేజప్రదర్శనము, మహాత్ముని నిరశనవ్రతములపైని విమర్శనములను మొదలగు వ్యాసముల నెల్లరును పఠింపదగును. అఖిలభారతఖండమునందును ఇట్టి సర్వతోముఖనిర్మాణక్రమవ్రతమును బూని విమర్శించుచున్న ఆంగ్లమాసపత్రిక యిది

యొక్కటే యని యాంధ్రులు భావించినచో ఎవ్వరును ఆత్మస్తుతిగాగాని అతిశయోక్తిగా గాని పరిగణించరిని నిస్సంశయముగ చెప్పవచ్చును. సంవత్సరము చందారు 3-0-0లు మాత్రము. అనతికాలములో అఖిలభారతర్ష ప్రచారమునంది వర్ధిల్లగల యిట్టి దివ్యపత్రిక నాంధ్రులారంభముననే ఆదరించి పెంచుదురగాక!

ద ర రా సంచిక :—

గత సంవత్సరము లన్నిటియందువలెనే యీ యేటగూడ అక్టోబరు 1-వ తేదికి 'గృహలక్ష్మి' దసరా సంచిక ప్రకటించబడును. త్రివర్ణచిత్రములు, ఛాయాపటములు, కథలు, వ్యాసములు, పద్యములు, గేయములు మొదలగువానితో సంచిక సర్వాంగసుందరముగా పాఠకుల కర్పింపబడును. ఆంధ్రదేశమునందున్న మహిళా సమాజ మందిరములయొక్కయు, విశిష్టలగు మహిళామణులయొక్కయు ఛాయాపటములను వానికి సంబంధించిన వివరములను సంక్షేపముగ వ్రాసి సెప్టెంబరు 31-వ తేదిలోగా మా కార్యాలయమున కందజేసినచో కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్వీకరింతుము.